IVLII CÆSARIS BVLENGERI IVLIODVNENSIS LIBER DE SPOLIIS BELLICIS, TROPHÆIS, ARCVBVS TRIVMPHALIBVS, & pompa triumphi.

Cui acceßit liber Onuphrij Panuini Veronenſis de Triumpho & de Ludis Circenſibus.

PARISIIS,
Apud BARTHOLOMÆVM MACÆVM, ſub ſcuto Britaniæ in monte D. Hilarij.

CIↃ. IↃCI.
CVM PRIVILEGIO REGIS.

IVLIO CÆSARI
BVLENGERO SVO.

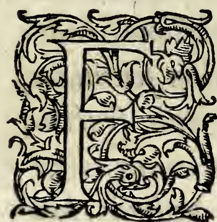
GALLIA, quæ nuper sensit tua munera, Cæsar,
Inque suo Ausonios puluere vidit equos:
Vidit, & obstupuit, magnis circensibus actis,
Non prius auditas cernere posse feras:
Quanto læta tuos plausu exceptura triumphos!
Queis lauro æternâ tempora cincta geris.
Cæsaris hoc opus est: currum plebs docta sequatur
Cæsaris, & vaga, IO, voce, TRIVMPHE, canat.

ADRIANVS BEHOTIVS.

ILLVSTRISSIMO VIRO, SVPREMÆ CVRIÆ Parisiensis Præsidi, & sanctioris Cõsistorij Consiliario IAC. AVGVSTO THVANO,

IVLIVS CÆSAR BVLENGERVS S.P.D.

VIT olim hoc studiorum genus, quo prisci gẽtium ac populorum ritus è tenebris eruuntur, in honore & pretio, vt de te audire memini, Præses illustrißime: quod hodie, vsque adeo apud imperitos euiluit, vt in eo qui vigilent, infra vltimæ sortis homines, collocentur. Grammatici, literiones, vocularum aucupes, ad res serias ine-

pti, in ludicris occupati habentur. Apud te ſane ſuus literis honor conſtat: vnus ex ijs es qui politiores artes cum gloria coluiſti, & earum cultores foues, nec apud imperitos iacere pateris. Hoc generi tuo à natura inſitum eſſe videtur, vt literis ornamento, literatis Præſidio ſitis. Pater tuus, vir clariſsimus, Senatus Pariſienſis Princeps, non modo viros omnes ſtudioſos, amico ſinu excepit ac fouit, ſed etiam hunc Curiæ. Principis Senatoribus, ac cauſſarum patronis ardorem animis iniecit, quem hodiéque in ampliſsimo Senatu vigere cernimus, vt ad ciuilem ſcientiam, Græcæ & Latinæ eruditionis fructus, elegantiorúmque litterarum cultus adiungeretur. tu Patris inſiſtens veſtigijs, longius etiam prouectus es, vt ad ſummum honeſtæ omnis litteraturæ culmen aſcenderes, alijſque in eodem curſu laborantibus, & in ardua nitentibus manum porrigeres. Cætera taceo laudum tuarum or-

namenta, quæ in luce totius Europæ, maxime vero in Christianißimi regis oculis versantur, quem tu singulari fide, probitate, & industria in his Ciuilis discordiæ fluctibus ita demeruisti, vt rei bene gestæ testimonium in sanctiori Consistorio tibi sæpe reddiderit, operámque tuam principibus viris probatam omnibus præconijs extulerit. de literis certe quam bene meritus sis, quámque feliciter in omni studiorum genere tum in elegantioribus istis operam posueris, politißima, doctißimáque tua scripta testantur. quam vero literatis omnibus, & literarum studiosis faueas, beneficentia tua in hoc hominum genus, & amicæ allocutiones argumento sunt. Mecum certè tam humaniter & beneuole adhuc egisti, vt omni sensu carere me oporteat, si grati animi memoria, tuam humanitatem nõ prosequar, & hoc quicquid est operæ tibi non inscribam, cui nihil non gratum esse potest, quod ad li-

teras illustrandas, & vetera è situ eruenda faciat. hoc igitur animi mei pignus, qua benignitate soles, amplectere, & authoritate tua, me aduersus maleuolorum calumnias, si qui forte hanc opellam arrodere ausi fuerint, tuere. Vale, Lutetiæ, Pridie Nonas Februarias, anno 1601.

EIDEM.

TRes Iouis è solio memorant natalibus olim
Adproperasse tuis, Magne THVANE, Deos.
Phœbus vt Aonios cytharæ concedat honores,
Consilium Pallas, det tibi iura Themis.
Quos inter lis est animis discordibus orta,
In solidum quando te sibi quisque cupit.
Filia sed summi Iouis hæc in fœdera duxit,
In solidum vt potius numina terna feras.

Candido Lectori. S.

HOc te monitum velim, candide Lector, me in hoc libello, ea quæ ſunt ab Ammiano, Marcellino, Gellio, Plinio, Vopiſco, alijſque auctoribus ita cum meis contexuiſſe, vt pene idem orationis contextus videri poſſit, cum in eorum verbis quædam ſint horridiuſcula, & minus nitida, quæ velim ex ſuo quæque auctore vt ſunt recognoſcas, & à meis internoſcas, ne dictionis ac ſtili varietas tibi nauſeam pariat. hoc etiam addo, me verbis Græcis, quæ Latine non reddidi, mea ſubiunxiſſe, quaſi idem orationis contextus eſſet. vtraque igitur ſimul legito, & coniungito, vt ſeries eorum quæ dicuntur recta appareat. Quædam ab operis typographicis peccata ſunt, cuiuſmodi eſt illud non ferendum f. 50. p. 2. v. 2. lego, duplex toga ſine pictura. repone, duplex pictura. quam lectionem doctiſſimi Scaligeri eſſe puto. cupio deleri

f. 77. p. 1. hæc verba. quandoque dabantur castella in triumpho deferenda. nec enim ad rem faciunt. ibidem legendum, castellanos, vna voce. in Græcis multa operarum peccata sunt, quæ per te corriges. id maxime egi hoc opere, vt eorum verba qui triumphi ordinem attigerunt recēserem, & quę ab Onufrio sunt omissa supplerem. Vale.

Errata sic corrigito.

FOl.4.p.1.v.16.fornix est Fabianus.p.2.v.18.quadrigæ,currúsque.fol.5.p.2.v.30.Amano.f.6.p.1. v.1. Marcomannis. f.8.p.1. v.12. de Dario. v.19. Dijs sacris. f. 15. p. 2. v. 15. Romulus triumphi auctor. f.22.p.2. καὶ ταῖς ἀϱιστείαις. *f. 24. p.2. Claudio Valerianus donauit fibulas. paragaudes. participes. f. 27.p.1. v.24. retineo vulgatam lectionem, brachio læuo. —— p.2.v.4. quasi, quæ. v.24. quinque libri. f.32.p.1. exanimi aut sentienti facem, aut non sentienti coronam. f. 34 p. 1. acclines humeros. f.40.p.2.* οὐκ ὀνομάζεται. *f.47.p.2. lemnisci quos. f.48.p.2 commonerentur. f.50.p. 2. ver.2. lego, duplex pictura. f.59.p.2.v. ult. triumphantis. f.65.p.2. horrendum. f.70.p. 1.v.1.vt essent ostentui. f.71.p.1.post nummos argenteos. f.72.p. 1.* κόσμον οἰκεῖον. *f. 75. p. 2.v.2.* Conche. *v.17* πάτειον. *f. 76.p.1. vnus Perseus. f.85.p.1. donaria. f.86.p.2. indicaret. captæ.*

HENRICI BORBONII

Christianissimi, et Inuictissimi Galliarum Nauarræq; Regis Triumphus.

E veteri more Romani triumphi expressus.

NDE *tubæ, lituiq; ſonant? quis clangor ad aures*
Accidit, & pauidam pulſat formidine mentem?
Iamq; faces, & tela micant. vnde horrida plauſtris
Arma vias longo confertas agmine denſant?
Ecce aquilæ puro contis fulgentibus auro
Caſtra citæ, pinnasq; mouent. iam textilis anguis
Sibilat, & flammas fluitans vomit ore trilingui.
Quis furor eſt? iterum ne pater ciuilia Mauors
Bella parat, mortique furens nos deuouet atræ?
Dij prohibete nefas. non hoc florentia lauro
Compita, non cinctæ ramis frondentibus arces,
Non biuijs epulæ ſpondent, menſæque calentes.
Eſt aliquid, lætæ quod gaudia commouet vrbi.
Non temere eſt, quod templa nitēt, quod thura vaporāt,
Quod poſitis liquidi lucent altaribus ignes.
Fallor? an e bellis reducem lux aurea regem,
Hoſte refert victo, ramiſque virentibus ornat
HENRICVM, *cui ſæcla parem non vlla tulerunt,*
Nulla ferent, tanto rerum ſe culmine tollit.
Iamque vias populus candenti cultus amictu,

Comtaque Phœbea deuinctus tempora lauro
Stipat, & effuso ruit agmine turba, puellæ
Cum pueris plausas feriunt concentibus auras.
Accendunt alij festas de more lucernas,
Frondibus aut postes velant, densiq; fenestris
Pegmata regificæ spectant insignia pompæ.
Purpurei ante patres sancti decora alta Senatus,
Quos Themis eductos vlnis felicibus ambit,
Agmine procedunt longo, regemq; salutant.
Inde tenore pari celsa ad capitolia tendunt,
Grata Ioui festæ referentes dona coronæ.
Principium pompæ litui, sonitusque tubarum,
AEre viros Martemque cient, clangoribus aer,
Intonat, & tellus sonitu concussa remugit.
Hinc spolia, & cæso derepta ex hoste trophæa
Loricæ consertæ auro, squamisque reuinctæ,
Plurima disiectis plangentia signa maniplis,
Cristatæq; iubis galeæ, quas sanguine Ibero
IVriacis tinxit regis manus ardua campis.
Et Clypei plumbo confossi, hastæque rubentes,
Plaustraque sanguineæ stridentia pondere prædæ.
Hinc subeunt equites sueti præuertere ventos
Et vento geniti, quos mollibus educat herbis
Betis, & Hesperios docuit transmittere colles,
Sarmaticam instrati sublato pectore Tigrim,
Inde lacus auro sculpti, fluuijque liquentes,
Qui trepidum celsis iussi submittere collum
Fascibus, & captas deuoluere lenius vndas,
Imperijs parent melioribus, & sua norunt
Gaudia, quod veteris Domini mutantur habenæ.
Quam iuuat hic summos feretris se tollere montes,
Inque ebore aut fuluo nutantia castra metallo,

Quam iuuat hic turres, disiectaque cernere saxa,
Mœniaque excusso plangentia vertice terram.
Hic specubus excisa cauis, tellure refossa
Oppida depreßis cernas subsidere pinnis.
Illic purpurei fluuios vndare cruoris,
Et madidos fuso pinguescere sanguine campos.
Quippe noua rerum species formidine pulsa
Intentant oculis belli simulachra prioris.
Hic acies videas concurrere, signaque signis
Conferri, hic variis fulgentia fercula cristis,
Pegmataque argento truncis affixa tropheis
Ferre ducum exuuias, spoliisque increscere raptis.
Ante alias Stampæ deiectis mœnibus arcis,
Incinctæ ramis oleæ, vittisq; reuinctæ
Dona ferunt, paßis venientes obuius vlnis
Excipit, & pullos princeps abscedere luctus
Imperat, optatæq; impertit munere pacis.
Inde acies modicis numerosi militis Arquis,
Arcus vbi iusti positus cum laude triumphi
Expulsas, paruaque manu dispersa per agros
Agmina iuratæ videas concedere turbæ.
Magnanimus victor radianti exsculptus in auro
Ense ferox stricto, cristis notissimus albis,
Calcibus alipedem subigens fugientia terga
Vrgebat. latus huic ingenti vulnere apertum
Haurit, & huic scissas ruptis compagibus aures,
Fulmineoque caput confossum traijcit ictu.
Non aliter rubra præpes Iouis armiger æthra
Inuolat, & timidas vnco rapit vngue columbas.
Hæc rostro confossa iacet, cadit illa solutis
Nexibus alarum, laceris discerpitur extis
Altera, & effuso terram imbuit icta cruore

Inde tibi quondam merito Lutetia durus,
Nunc melior victo referens ex hoste trophæum
Adproperat, pateris quæ te meruisse pudebat,
Præda iacent rupto direpta suburbia vallo.
Noluit has ebori victor committere clades:
In feretro te ferre nefas. Iam læta triumphis
Principis, illustri vinciris tempora lauro.
Quid memorem aspectu primo succumbere iussos
Cenomanos, celsæque horrentia saxa Phalesæ,
Vindocinos, Argentenses, atque oppida mille
Coniurata fidem, sacrasq; abrumpere leges.
Non tamen his vllus locus est, non fercula captis
Vrbibus illudunt, ciuiliaque arma retractant,
De patria iniustum est iustos egisse triumphos.
Nusquam Rhotomagus pompæ simulachra superbis
Exornat spolijs, quæ sponte ad regia supplex
Procubuit genua & iußis accommodat aures.
Nulla feræ effigies feretro producta Fereæ,
Quamquam animis studiisque nocens, obliuia victis:
Indulget bonus, & fœdæ alta silentia culpæ.
Iuriacos laurus ferro quæsita per agros
Ante alias placet, hac animo consurgit in vna,
Cum fracti cecidere aduerso milite Iberi.
Hoc ebore incedunt victæ longuo ordine turmæ
Bellatorum equitum, cernas fugientia victos
Terga dare hic contis frustra splendentibus acres
In ferrum ruere, ac mortem pro laude pacisci.
Omnibus idem animus, credas deuota subire
Vulnera, & addictos nullam spectare salutem.
Parte alia victor turmis fugientibus instat,
Qualis in Idumes syluis impransus, & ira
Feruidus in furias agitur leo, viscera latrant,

Si forte incubuit campis, pecorisque magistros
Terruit, imbelles discerpit dentibus agnos,
Et pariter fœtis lacerat cum matribus hœdos.
Hoc feretro latum videas exculpier æquor
Camporum, & saltus alia subducier ora.
Fusilis, hic ducta est liuenti fistula aëno,
Quæ fumum sulfurque vomit, flammisque volutat
Ferrea tela, quibus nullum impenetrabile ferrum.
Admugit sonitu tellus, cœlumque fragore
Intonat, explausas fertur vapor ater in auras,
Nubibus & densis subito prætexitur æther:
Abrupto celsi montes fundamine nutant,
Ipse etiam Phlegethon timidis stupet anxius vndis,
Et Tethis irato tremulum caput æquore mergit.
Heluetij inde truces longis subiere sarißis,
Æreaq; innectunt densa tormenta cohorte,
Sed simul albatis victorem incurrere signis
Aspiciunt, terram demisso poplite pulsant,
Abiectis dociles hastis deposcere pacem.
Hoc ære exclusæ viuunt fornacibus arces
Diuioni, & portas regi, vallumque recludunt,
Hoc ebore Hesperiis fulgens Burgundia signis
Terga dat, indomitusque abiectis Cantaber armis
Colla iugo summissa premit, manibusque catenas
Implicat, & iußis victus maioribus audit.
Ambiani hic quondam magnum spirare sueti
Triste gemunt, suffusa tegit pudor ora rubore,
Vrbe palam domini capta grassantur Iberi.
At parte ex alia videas excrescere in auro
Fulmineis tormenta sonis, hinc inde remugit
Æther, & incensas turbo ferit igneus auras,
Mœnia rupta solo cedunt, tonitruque tremendo

Turritæ absiliunt moles, disrumpitur agger,
Fulminis afflatus ventis, & soluitur igni.
Non tamen in victos sæuit crudelius hostes
Rex bonus, imposuit leges, vitæque pepercit.
Illi abeunt vitæ læti, raptoque potiti
Laudibus incendunt cælum, regemq; salutant.
Sed vetera hæc, subeunt prædæ maiora recentis
Fercula, procedunt discinctæ mœnibus vrbes,
Oppidaque insanas frustra ostentantia moles.
Breßia scissa comas, nigro deformis amictu,
Victa manus tendit lachrymans, votisque fatigat
Numina, victoris iustum haud experta furorem,
Allobroges illinc euinctos tempora vittis
Paciferæ ramos videas prætendere oliuæ,
Saxea demittunt celsi fastigia montes,
Et niuibus strati veniunt ad fercula campi.
Prima fidem magni sequitur Camberia regis
Flore vias sternens, plebs obuia fausta precatur,
Et populi voces concordi voce senatus
Approbat, ac Domini cedit maioris habenis,
Parte alia exsurgit validis Fugeria pinnis,
Atque aditu tentat victrices pellere turmas,
Densantur cunei, portis bipatentibus omnes,
Erumpunt, hostemque manu, ferroq; lacessunt.
Ast vbi quassati ferrata grandine muri
Desiliunt, turresq; labant fundamine verso,
Plumbeus vt cecidit ruptis de nubibus imber,
Vndiq; confoßi fractis iacuere sub armis.
Ipsæ etiam emotæ scissis compagibus arces,
Victorem excipiunt, vinclisq; innectere colla
Non dubitant memores culpæ, fideique tenaces.
Quis vero hic solido fertur mons arduus auro,

Quem ſeptem geminæ turres, ſeptem aggere vallant
Loricæ, & ſaxis immanibus oſtia firmant.
Scilicet & magnæ didicit ſuccedere dextræ
Mons Milius, gazas aperit recluſus, & omnes
Fundit opes, illic centeno vecte mouentur
Bellica ferratis tormenta armata ſagittis.
Igneus hic puluis numeroſis corbibus exit,
Hic longuas cumulant ferro lucente ſariſſas,
Spicula, loricáſque hamis, auróque trilices.
Grata oculis. hæc ſunt rerum ſpectacula, gratæ,
Bellorum effigies, quas maritus increpat æris
Clangor, & accenſas ſtringit ceu fulgure mentes,
Gratius at longe eſt poſt horrida bella, neceſque
Rege frui, & paßis ſubeuntem amplectior vlnis,
Ille premit currus auro gemmíſque micantes,
Quîs ebore inſignes radij, nitet axe Pyropus,
Flaua rotas cingunt electra, adamante coruſcat
Temo, iugum virides diſtingunt orbe ſmaragdi,
Alueus argento lentè ſinuatur, & auro,
Turritúmque obeunt conopea fornicis arcum,
In medio ſolium gemmis, & iaſpide fulgens,
Sellàque, cui Latiæ nomen fecere curules.
Hic ſedet, ac volucrem ſceptro quæ ſurgit eburno
Læua gerit, dextra laurus frondeſcit in alta,
Vitta caput cingit lauro deuincta virenti,
Pone tenet rutilam gemmis Fortuna coronam,
Seruitio deuota ſui victoris, & omnes
Longe abigit noxas clauo defixa trabali,
Neſcia iam mutare vices, aut vertere curſus.
Faſcinus inuĩdiam ſubter premit, æris acuti
Tinnitus, ſcuticæque procul, procul omnia dira,
Nil niſi præſagum placidæ concurrere pacis

Par erat, è Cœlo firmant præsagia Diui.
Ipse togam accinctus pictam, tunicaque coruscus,
Palmata, armillis phaleras, & murice nectens,
Luciferos oculos notißima sidera voluit,
Aspiratque leues zephyros quacunque renidet.
Officia ante volant, niueique ad fræna Quirites.
Consequitur plausu miles dicteria fundens
Ludicra, & ante Iouem celsa ad Capitolia sistit:
Cui, tu summe parens rerum, bonus annue vota,
Longuáque securæ da carpere gaudia vitæ.
Hæc sat erit iusti titulis lusisse triumphi,
Dum meus Allobroges ad debita munera cogit
Victor, & antiquos superat virtute triumphos.
Qui volet in longum iuueniles ducere cantus,
Materia in promptu est, magno vel digno Marone:
Hoc agat, hoc artem, geniúmque affigat in vno.

PRIVILEGII SENTENTIA.

CAVTVM est auctoritate Henrici IV. Franc. & Nauarr. Regis, ne quis alius præter Claudium Morellum hosce Iulij Cæsaris Bulengeri & Onuphrij Panuini libros de spolijs bellicis, Triumphis & Ludis Circensibus ante decennium ab hac prima editione, excudat neue vendat. Qui secus fecerit libris & poena in sanctione æstimata mulctabitur. Datum Parisijs die XIII. Martij, Anno M. DCI. sic subsignat. Per Consilium, de la Planche.

ILLV-

ILLVSTRISSIMO VIRO

ACHILLI HARLÆO, EQVITI,

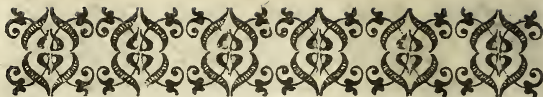
Principis Senatus ſupremo Præſidi, Sacri Conſiſtorij Comiti.

ILLVSTRES *animas, quodam aurea ſæcla tulerunt,*
Nec defuere laudibus,
Inclyta quos ſero virtus tranſmitteret æuo.
Sed magno ACHILLI *non datur*
Qui ſimilem poßit virtutum cernere ſortem.
Incomparabilis vir es
Quippe HARLEE, *Dijs merito iam proximus ipſis.*
Quis ergo te norit Deum,
Quiſve Deum *haud norit? quis te taceátve, canátve?*
Nec vis latere numinis
Alma poteſt, nec vult humana mente teneri.
Sic nec tacere de tuis
Fas meritis, meritáſve aliter tibi dicere laudes,
Quam quod ſatis dici nequis.

EIDEM.

LEGITIMIS *Gallos quod tu moderaris habenis,*
Quod leges, & iura vigent, quod Candor *vbiq; eſt,*
An iuri id debes, debent magis an tibi iura?

ẽ

ILLVSTRISSIMO VIRO NICOLAO VERDVNO, Equiti, Parisiensis Curiæ Præsidi, & Sacri Consistorij Comiti.

NGENII & *cultæ felicia munera linguæ*
Natura largitur tibi,
Præbet opes, clarúmque alto de sanguine nomen
Fortuna splendidi patris,
Iudicium studio, studium virtutibus auges.
His præditus vir dotibus
Præmia cum fueris summi suprema Senatus
Fausto assecutus omine,
Concilióne patrum tenebras an lumina fundas,
Vis Solis arguit duplex.

ILLVSTRISSIMO VIRO ANTONIO SEGVERIO,

Parisiensis Curiæ Præsidi, Christianissimi Regis apud Venetos legato, & Sacri Consistorij Comiti.

I tibi quæ vis est animi, quam maxima crescit
Mentis beatæ copia,
Tot natura fauens linguas, tótque hostia fandi
Larguo dedisset flumine,
Surgeret eloquio priscis incognita sæclis,
Virtus tuæ facundiæ.
Nec Latium Cicerone suo, nec Græcia tantum
Superbiat Demosthene,
Quàm te miretur, celerisque ingentia linguæ,
SEGVERE, *laudet flumina.*
Sed Deus infudit tibi carcere pectoris huius
Mentem teneri nesciam,
Quæ centum par sit linguis, centum impleat ora,
Nec voce poscit exprimi.
Aut igitur minue ingenium, si deficit illi
Vox æqua, vel mentis tuæ
Mirificos fœtus cohibe, prolémque beatam,
Vt lingua fando sit satis.

ORDO ET SERIES CAPITVM, quæ hic de Triumpho liber complectitur.

IVLII

IVLII CÆSARIS BVLENGERI IVLIODVNENSIS *liber de Spolijs Bellicis, trophæis, Arcubus triumphalibus, & pompa triumphi.*

CAP. I.

CVM nulla vnquam gloria verior habita ſit, quàm quę virtute & armis quæreretur, omnium animis id ſemper inſitum fuit, vt bellicæ gloriæ memoriam ad poſteros tranſmitterent, eiúſque monumentum aliquod relinquerent ij, quorum virtus præ cæteris enituiſſet. Ex eo fonte mos vbique pene gentium obtinuit, vt arma hoſtibus derepta domi ad poſtes affigerent, aut in templis è tholo ſuſpenderent, arcus, trophæa, columnas, aras, ſtatuas erigerent, triumphum ducerent, cuius veſtigia non leuiter imprimerentur, ſed in ære aut marmore defixa, literiſve ac monumentis prodita, in omnem conſequentis temporis memoriam perdurarent. Verum ex his omnibus, quod primum in vſum venerit, non vſquequaque no-

tum eſt. Equidem ita cenſeo, huius rei, ſicuti & aliarum tenuia principia fuiſſe, primumque arma domi, aut templis affixa, vel è columnis & arboribus ruditer ac ſine arte ſuſpenſa eſſe, deinde à paruis initijs, ad eam triumphi majeſtatem, quæ Romæ florente fuit, gliſcente in dies ambitione, exiguis incrementis deuentum eſſe. Nam & in hiſtoria ſacra Regum l. 1. cap. 21. enſis Goliath pallio inuolutus (ῥομφαία Γολιὰθ ἐνειλημμένη ἱματίῳ) apud Abimelech Sacerdotem Deo conſecratus, & valuis affixus eſt. & apud Manil. l. 4. moris fuit,

poſtes ornare ſuperbos
Pellibus, & captas domibus configere prædas.

7. Æneid. Virg.

Multaque præterea ſacris in poſtibus arma,
Captiui pendent currus, curuæque ſecures,
Et criſtæ capitum, & portarum ingentia clauſtra,
Spiculáque, clypeique, ereptáque roſtra carinis.

Silius lib. 6.

Affixi clypei, curruſque, & ſpicula nota,
Ædibus in paruis, magni monumenta triumphi.

Seneca in Thyeſte:

Affixa inhærent dona, vocales tubæ.
hic præda hoſtium,
Et de triumpho picta barbarico chlamys.

Vero ſimile eſt eos tantum Romę, quibus ſpolia cum armillis, & coronis à victore Imperatore donata eſſent, ea potuiſſe domi ſuſpendere. διὰ τὸ μόνοις ἐξεῖναι περιτιθέναι κόσμον τοῖς ὑπὸ τῶν στρατηγῶν ἐπ' ἀνδραγαθίᾳ τετιμημένοις, ἔν τε ταῖς οἰκίαις κατὰ τοὺς ἐπιφανεστάτους τόπους τιθέασι τὰ σκῦλα, vt Po-

lyb. l.6. Romæ in capitolio, &, vt Sueton. c.17. Claudio, in Palatio, ad columnas affigi moris fuit. Liuius l. 40. ab his, inquit, columnis, quæ in capitolio erant, signa amouit, quæ incommodè posita videbantur. item, Clypeáque de columnis, & signa militaria, affixa, omnis generis dempsit. ornabatur enim capitolium signis militaribus. Polyb. p. 47. τὰ μὲν σκῦλα Ῥώμην ἔπεμψε. λείαν δὲ Consul militibus diuisit. Τὸ δὲ καπιτώλιον ἐκόσμησε ταῖς σημαίαις καὶ τοῖς μανιάκοις. in tumultu arma postibus, & templis derepta. Lucanus l. 1.

Deripiunt sacris affixa penatibus arma,
Quæ pax longa dabat, nuda iam crate fluentes
Inuadunt clypeos.

Legendus Apollon. Argonaut. pag. 167. Lib. 1. Anthologiæ Mars queritur sibi arma incruenta, & integra esse suspensa.

οὐκ ἐμὰ ταῦτα λάφυρα· τίς ὁ θριγκοῖσιν ἀνάψας
ἀρηος ταύτην τὴν ἄχαριν χάριτα;
ἄκλαστοι μὲν κῶνοι, ἀναίμακτοι δ' ἀσπίδες.

Perſ. 5.6. *ac iam postibus arma,*
Iam chlamydas regũ, iam lutea gausapa captis,
Essedáque, ingentésque locat Cæsonia Rhenos.

Nonnus Dionysiac. pag. 354.

ὡς δ' ὅτε δυσμενέων μετ' φύλοπιν, ὀψὲ μολόντες,
ἀνδρὸς ἀκοντοφόροιο νέης ἀναθήματα νίκης
ἀσπίδες, ἢ πήληκες ἐπικρεμόωντο μελάθρῳ.

Horat. l. 3. O. 3. *Signa ego Punicis*
Affixa delubris, & arma
Militibus sine cæde vidi.

quanquam spolijs incruentis, vt & reliqua

præda aurea & nitente cubilia, & thalami ornabantur. ex hoc more Claudian. in Panegyr. 3. Stiliconis, ſcripſit,

Quicquid auus ſenior Mauro, vel saxone victis,
Quicquid ab innumeris ſocio Stilicone tremendus
Quæſiuit genitor bellis, &c.
Nobilibus gazis, opibúſque cubilia ſurgent:
Barbaricis omnes thalamo conferte triumphos.

de armis incruentis elegans epigramma eſt l.6. Antholog.

ὅπλα γανόωντα
οἷά περ οὐκ ἐνοπῆς, ἀλλὰ χορῶν ἔναρα.
οἷς θάλαμον κοσμεῖτε γαμήλιον, ὅπλα δὲ λύθρῳ
λειβόμενα βροτέῳ σηκὸς Ἄρηος ἔχει.

id eſt arma polita & nitida,

Qualia non pugnæ, ſed choreæ ſpolia.
Quis thalamum genialem ornate, ſed arma cruore
Perfuſa humano Martia templa tenent.

Nam & moris fuit, vt nitida arma & radiantia è thalamo ſuſpenderentur. l.1. Antholog. pag.3.

παστάδα τις τοίοις δὲ, καὶ ἀνδρεῶνα, καὶ αὐλὰς
κοσμείτω, καὶ τὸν νυμφίδιον θάλαμον.

emeriti etiam milites annis graues domi ſuſpōdebant. l. 4. triſtium el. 7.

Miles vt emeritis non eſt ſatis vtilis armis,
Ponit ad antiquos quæ tulit arma lares.

DE ARCV ET FORNICE *triumphali.* CAP. II.

ARCVS omnis ſuſpēſus fornix appellatur, ait Nonius, arquus non niſi qui in cœlo

apparet, quam Irim poëtæ dixerunt. Arcere est continere, authore Festo, vnde & arcus in ædificijs dictus, qui à se ipse continet. Isidorus lib. 14. cap. 8. minus bene, arcus dicti, quod sint arcta conclusione curuati: ipsi & fornices. Ridiculus est in voce apsidis, cum ait, apsida lucida, eo quod lumine accepto per arcum resplédeant. dicitur ἄψις ab ἅπτω, id est necto, quia nectitur è lapidibus iunctis, ac suspésis. Ouid. 3. Metamorph.

Et specus in medio virgis ac vimine densus,
Efficiens humilem lapidum compagibus arcum.
nam pumice viuo,
Et leuibus tophis natiuum duxerat arcum.

11. Metamorph. arcatum curuamen pro arcu posuit. de Iride,

Dixit, & arcato cœlum curuamine signans.

Arcus autem qui dicti τροπαιοφόροι per initia fuere rudes, & sine impensiore ornatu, laterititij vt plurimum, cuiusmodi arcus Romuli Romæ, aut ex rudi lapide quadrato, vt Camilli, aut ex marmore vt Cæsaris in foro, Gordiani in Viminali, Gratiani & Theodosij non longe à via triumphali. Vsum eorum antiquissimum esse vel ea res argumento sit, quod in historia sacra Regum non vno loco commemorantur. D. Gregorius Nazianzenus scribit Dauidem, D. Hieronymus Saulem sibi arcus & fornices triumphales erexisse. dicuntur tropæophori à Græcis. Dio l. 53. de M. Vinitio agens ob victos sub Augusto Celtas. ἀψίς τε ἐν ταῖς ἄλπεσι τροπαιοφόρος οἱ ᾠκοδομήθη. Xiphilinus Vespasiano,

ἁψῖδες, inquit, τροπαιοφόροι ἐψηφίσθησαν. dicti sunt trophæophori, quod in summo arcu spolia hostibus detepta exaggerarentur, trophæi ritu, aut res ab Imperatoribus gestæ, oppida capta, hostium arma, captiuorum greges in ipso arcu exsculperentur. Claudian. lib. 3. Stilicon.

Indutósq; arcus spolijs, æquatáq; templa nubibus.

Panegyr. 4.

Æráque vestitis numerosa puppe columnis.

--spoliisque micantes, Innumeros arcus.

Iuuenal. Sat. 10.

Et summo tristis captiuus in arcu.

Prudent. l. 2. in Symmach.

Frustra igitur currus summo miramur in arcu
Quadrijugos, stantésque duces in curribus altis,
Sub pedibúsque ducum captiuos poplite flexo
Ad iuga depressos, manibúsque in terga retortis,
Et suspensa graui telorum fragmina trunco.

Exsculpebantur autem variæ rerum imagines. triumphi pompa, ferculorum ordo, cæteráque id genus in marmore exprimebantur, interdum hyalo distincta. Prudent. in Hymno B. Apost. Petri & Pauli.

Tunc camuros hyalo insigni varie cucurrit arcus,
Sic prata vernis floribus renident.

Romæ in arcu Titi marmoreo, inter forum Rom. & amphitheatrum, imperator in curru sedens ab alata victoria coronatur. Currui præfertur arca fœderis, inter Iudaïca spolia, præcedentibus 12. fascibus, Consul. altera ex parte, tabulæ Mosaïcæ, mensa aurea, candelabrum

aureum,cum 7. lucernis, & varia templi Iudaïci vasa. in medio arcu Titus sedens aquilam alis expansis vtraque manu sub genibus tenet, in fronte Iudæi vinctis post tergum manibus. in quibusdam arcubus expressæ pugnæ nauales, & terrestres, cum varijs machinis bellicis, & armis, quod in arcu Septimij videre est, ad radices Capitolij, ad cuius fastigium per gradus 50. ascenditur. In Arcu Constantini magni qui positus est in Palatij radicibus, ad caput viæ Appiæ, bellum in Maxentium exsculptum est, cui etiam iacenti Constantinus equo admisso insultās minitatur. Arcuum olim lunata forma fuit, & fornicata semicirculi instar, vnde & qui P. Victori Fabianus arcus est, Cicero 2. in Verrem arcus est Fabianus. Postea quadrati esse cœperūt, ita vt in medio ampla esset porta fornicata, per quam Victor ouās transiret. Claudianus Panegyr. 4.

Ast ego frænabam geminos quibus altior ires
Insigni candoris equos, & nominis arcum
Iam molita tui, per quem radiante decorus
Ingredere toga.

Hinc inde portæ erant minores vt scribit Fabricius, in sua Roma. intra mediæ portæ fornicem victoriæ alatæ, quæ demissæ victori transeunti coronam imponerent. Ornabantur arcus statuis, imaginibus, columnis, quadrigis, signis militaribus, Clypeis. Dio. καὶ εἰκόνες αὐτοῦ ἐπ᾽ ἀψίδων, ἔν τε τῇ τοῦ Τιβέριδος γεφύρᾳ ἐποιήθησαν. Ei factæ sunt imagines in arcubus in ponte Tiberis. Liu. l. 41. Fornicibus signa aurata instituit.

de statuis docet Asconius ad 2. Ver. Fornix, inquit, Fabianus arcus est iuxta regiam in sacra via, à Fabio Censore constructus, qui à deuictis Allobrogibus Allobrox dicitur, ibique statua eius posita. de Columnis Plinius l. 36. Columnarum, inquit, ratio erat attolli supra cæteros mortales; quod & arcus significant nouitio inuento. Nouitium inuentum vocat, ornamenta illa exquisitæ operæ, quæ lenocinia ambitionis, non præmia virtutis fuerunt. arcuum enim rationem non esse nouitiam, sed antiquam indicio sunt arcus Romuli, Camilli, & Fabij, quorum hodiéque Romæ vestigia extant. Plinius l. 36. c. 5. ex honore, inquit, apparet in magna authoritate habitũ Lisiæ opus, quod in palatio super arcum D. Augustus, honori Octauij patris sui, dicauit, in ædicula columnis adornata. i. quadrigas, currúsque, & Apollo, ac Diana ex vno lapide: ingentem illum arcum fuisse oportet, superquem ædicula cum columnis exstructa esset. Columnæ sæpe in fronte fuerunt, cuiusmodi Romæ 4. illæ sunt in arcu Domitiani, in quo & imago vrbis, & victoriæ, tum ipse Domitianus nudus sedens corpore procero dormienti similis à Minerua fouetur. Constantini magni superior arcus, & latera, Romæ circumquaque statuis ornantur. in Domitiani arcu quadrigæ fuere. Martial. l. 8. Epigr. 65.

Stat sacer edomitis gentibus arcus ouans.
Hic gemini currus numerant elephanta frequenter;
Sufficit immensis aureus ipse iugis.

vbi admonebo Domitianum plures arcus exstruxisse per omnes vrbis regiones, & insignē via Appia, de quo Statius l.1. syl. Sueton. Domit. cap. 13. Ianos, arcusque cum quadrigis, & insignibus triumphorum per regiones vrbis tantos, ac tot extruxit, vt cuidam Græce inscriptum sit arcui, ἀρκεῖ, sic optime doctissimus Causaubonus restituit. in superiore arcu spatia fuere, vbi consisterent tubicines victore transeunte, milites trophæa ostentantes, alijque, qui victoriolas demitterent, flores spargerent, carmina canerent, & alia eius generis facerent. Positi sunt arcus ex senatus decreto, & plebis scito, vel authoritate Imperatorum, vt ex hac inscriptione Arcus Titi via sacra perspicuum est. Senatus P. Q. Romanus D. Tito, Diui Vespasiani filio Vespasiano Augusto. in Arcu Septimij. Imperatoribus Seuero, & filio Antonino ob Imperium P.R. propagatum, insignibus virtutibus eorum, domi forisque: S. P. Q. R. Positus interdum arcus est à corpore aliquo negotiatorum, argentariorum, & cæterorum id genus, vt apparet ex inscriptione arcus Septimij, in foro boario. Seuero argentarij, & negotiatores boari huius loci, qui inuehant, deuoto numini eorum. Priuati interdum posuere, gratiæ vt videtur Imp. conciliandæ. nam in arcu Gallieni hæc inscriptio est. Gallieno, & vxori eius M. Aurelius Victor dedicatissimus numini majestatique eorum. Liuiæ exemplo factum est, vt fœminis arcus ponerentur, de qua Dio. Senatus Liuiæ Au-

gustæ ἀψῖδα, ὃ μνημεῖα ἄλλη γυναικὶ, ἐψηφίσατο. in foro boario arcus est boarius, à sacerdotum collegio, vt videtur, positus, vbi victimæ, & victimarij, cum malleo, cultro, secespita, aëno, capide, pateris, flagello, candelabro, linteis. Caussæ cur ponerentur plures: vt plærúmque, lætæ res. nam & ob recepta signa cum Varo amissa, propter ædem Saturni arcus dicatus est, apud Tacit. l. 2. Annal. & ob victorias: quæ caussa sæpe ascripta est. in Arcu Constantini. Constantino Max. quod instinctu diuinitatis, mentis magnitudine, cum exercitu suo de Tyranno iustis Rempubl. vltus est armis, arcum triumphalem dicauit S. P. Q. R. Inscriptio enim arcuum & caussam, & nomina eorum qui dicarent, quibúsque dicaretur, continebat, vt index ac titulus, qui carmine interdum asculptus, vt apparet ex hoc fragmento, in arcu Drusi Neronis, Cæsaris Augusti priuigni apud Petrarcham.

ad diuortia Rheni
Peruasi hostiles depopulatus agros:
Dum tibi Roma decus, æternáque sudo trophæa,
Ister pacatis lenior ibat aquis.

Tacitus plures ponit. l. 2. decreuere patres vt Germanicus atque Drusus Ouantes vrbem introirent. Structi & arcus circum latera templi Martis vltoris cum effigie Cæsarum. item de Germanico, arcus additi Romæ, & apud ripam Rheni, & in monte Syriæ Amiano, cum inscriptione rerum gestarum, ac mortem ob Remp. obijsse. Marcus Anton. Philosophus ad Istrum

in Pannonia ſuperiori deuictis Marcomamijs arcum excitauit apud Capitolin. & Iulianus deſertor apud Sabariam Pannoniæ ob deuictos Alemannos apud Ammian. Marcel. arcus qui Adriano in eius foro exſtructus eſt meminit Xiphil. in Adriano. Arcus interdum diruti ſunt eo mortuo cui dicati erant; ſi memoria eius inuidioſa eſſet. Quod in Domitiano factum, cuius arcus ſparſi vbique per vrbem à plebe ſtatim euerſi. Xiphilin. in Nerua. καὶ αἱ ἁψῖδες πλεῖσαι δὲ ἐνὶ αὐδεὶ πεποιημέναι καθῃρέθησαν. Interdum reſtituti. in vet. inſcript. Arcus Cœlimontanos plurifariam vetuſtate collapſos, & corruptos, à ſolo, ſua pecunia, reſtituerunt Antoninus Philoſophus, & Verus. Conſulendus Seruius de Cæſaris arcu, Sueton. de Druſi.

DE TROPHÆIS.
CAP. III.

GRÆCI pro arcu trophæis vſi, τρόπαια dixerunt, ſicuti & Latini per initia, qui deinde aſpirationem inſeruerunt. Latini enim veteres nũquam niſi in vocali aſpirationem vſurparunt, dicebántque, Triumpus, Cetegus, pulcer, pulcros, Kartaginem, ait Cic. in Oratore, & Quintil. l. 1. & l. 12. c. 10. vbi narrat quendam de ruſtico quæſiſſe, num Amphiona noſſet, quo negante, Ampiona dixiſſe, qui ſtatim à ruſtico agnitus ſit, quia Latinis aſpiratio poſt conſonantem ignota. Græci χάλκον ſcribunt. Probus, quidam, inquit, putant inchoare dici

imperitiſſime. nam neque poſt C. literam, H Latina verba regunt: exceptis nominibus tribus, pulcher, orchus, lurcho. Quintilianus l. 1. c. 5. veteribus, ait, aſpirationis nullus vſus. dicebant, triumpis, Graccis: erupit breui tempore nimius vſus, vt Choronæ, chenturiones, præchones dicerentur. quod ſcite ridet Catullus in epigrammate:

Chommoda dicebat, ſi quando commoda vellet
Dicere, & hinſidias Arrius inſidias.
Ionios fluctus poſtquam illuc Arrius iſſet,
Iam non Ionios eſſe, ſed Hionios.

ex eo factum, vt triumphum, trophæum, Enipheum, Calphurnium dicerent, more Siculo, qui literam π in φ mutarunt, cum Aeoles contra, & quandoque Latini φ in π mutarint: vt in his vocibus σφὶγξ, σφὶξ, πὶξ, pica, id eſt, gryphes: φάσκωλος, φασκώλιον, Paſceolus: Æoles enim tenuiter efferebant, quæ alij aſpiratè: dicebántque, ἀπῆκεν, ἀπείλκυσεν, ὅρμος, ὅσιος, pro ἀφῆκεν, vt ſcribit Iohannes Grammaticus: quod quia vſus euicit, cum Cicerone dicam, conuicio aurium, cum mihi extorta veritas eſſet, vſum loquendi populo reliqui: malim itaque triumphum & trophæum cum vulgo dicere, quia ſuauius ad aures accidit, quàm cum Lambino Tropæum & Boſphorum quam Boſporon, licet Græci Boſporon, & τρόπαιον, ἀπὸ τοῦ πόρου, καὶ τῆς τροπῆς dicant. Trophæi ſignificationem, apud Nonium, propriam Varro Bimargo oſtendit: ideo fuga hoſtium Græce vocatur τροπή· hinc ſpolia capta fixa in ſtipitibus appellan-

tur trophæa. Iſidorus turbat, l. 18. c. 2. his verbis: trophæum dictum ἀπὸ τῆς τροπῆς. nam ab eo quod hoſtem quis fugaſſet, merebatur trophæum, quod occidiſſet triumphum (inepta diſtinctio: nam ſæpe cæſo hoſte tropæum ſine triumpho.) qui dicitur ἀπὸ τῆς θριάμβης, id eſt exultatione. (ineptè) plenæ enim victoriæ triumphus debetur, ſemiplenæ trophæum, quia nondum plenam eſt conſequutus victoriam, non enim obtinuit, ſed fugauit exercitum: ineptiſſime: quia trophæa fiebant è ſpolijs cæſorum hoſtium: neque fugantur hoſtes ſine cæde. melius Etymologicon de Tropęo. Εἴρηται δὲ ἀπὸ τοῦ τρέψαι, καὶ διῶξαι τοὺς πολεμίους. Τρόπαια (repoſui vocem hanc, quæ ab erat) τὰ ἱδρύματα σύμβολα τῆς νίκης. Vnde & Iuno τρόπαια dicitur, διὰ τὸ τὰ τρόπαια, ὅ ἐστι, τὰ νικητήρια (τῇ ἥρᾳ addo) μὴ μόνον τῷ Διῒ ἀνατίθεσθαι. Fiebant è lapide, marmore, trunco arboris, ære: Pauſan. Atticis. Λίθον πάριον ἦγον εἰς τροπαίου ποίησιν. *Lapidem Parium ducebant ad ponendum trophæum.* Plutarch. Alcibiad. Τρέψαντες περὶ ἔφεσον τὸν θράσυλλον, τὸ χαλκοῦν ἀνεστᾶναι τρόπαιον ὑπὸ τῶν ἐφεσίων, ἐπ' αἰσχύνῃ τῶν Ἀθηναίων. Cic. l. 2. de Finib. Thebani æneum in finibus ſtatuerunt trophæum. Prope Cemenum mõtem, quo loco Iſara & Rhodanus fluuij confluunt, Q. Fab. Max. Æmilianus ducenis millibus Gallorum cæſis, ibidem ſtatuit trophæum ex albo lapide: καὶ ἔστησε τρόπαιον αὐτόθι λευκοῦ λίθου, ait Strabo l. 4. veteres arborum truncis vſi, rudibus, ac ſine arte. Sidon. Panegyr.

——quercúsque trophæis
Curua tremit, placidóque deam sub fasce fatigat.

Deo cuipiam dicabantur. 10. Æneid.

—exuuiásque viri tua pinus habebit.

Claudian.l.1.in Ruffin.

——& hostiles suspendit in arbore cristas.

Stat. Theb.

Quercus erat teneræ iamdudum oblita iuuentæ,
Huic leues galeas, perfossáque vulnere crebro
Inserit arma.

Plutarchus de Romuli trophæo legendus arbores annosæ sacræ habitæ. ideóque ad vota, & donaria magis idoneæ: quo pertinet illud eodem loco.

Incipit. oranti vox & iuga longua resultant.
Bellipotens. &c.

Et ad sepulcra fortium trophæum appositum. Virgil. l. 11.

Ingentem quercum, decisis vndique ramis,
Constituit tumulo, fulgentiáque induit arma,
Mezenti ducis exuuias, tibi magne trophæum
Bellipotens: aptat rorantes sanguine cristas,
Teláque trunca viri, & bis sex thoraca petitum,
Perfossúmque locis.

Prudent. l. 2. in Symmachum.

Vis decorare tuum ditißima Roma Senatum?
Suspende exuuias armis & sanguine captas.
Congere cæsorum victrix diademata regum.

Sidon. Panegyr. Majoriani:

Ista micant Clypeo, cuspis trabe surgit eburna,
Ebria cæde virum propter Bellona trophæum
Extruit, vt quercum captiuo pondere curuet.

In nummo vetere, trophæum ita expressum est: in quercu ramis decisis lacerna, Germanica, coriacea duo scuta, vna fistula barbarica, & vexillum Teutonicum. Plin.l.3.c.20. hanc ait inscriptionem fuisse trophæi quod in Alpibus Augusto positum est. Imperatori Cæsari Diui fil. Aug. Pontif. Max. Imperatori 14. Tribunitiæ potestatis S. P. Q. R. quod eius ductu auspiciisque gentes Alpium omnes, quę à mari supero ad inferum pertinebant, sub Imperium P. P. R. sunt redactæ. Herodianus lib. 3. meminit trophæi Alexandri magni de Dare, Seueri Septimi de Britannis. Dijs enim dicata Tropæa vt diximus. Plin. l. 6. c. 28. Trophæa eodem in loco, Iano & Neptuno statuisse. Vetus etymologicon, Ioui & Iunoni posita esse ait, vnde & Iuno Tropæa dicta: quemadmodum & armorum, spoliorúmque aceruí Dijs sacris qui Marti vt plurimum cremabantur. Sil. l. 10.

—— armorúmque iubet consurgere aceruos,
Arsuros Gradiue tibi.

Liuius l. 45. omnis generis arma (Paulus Perseo victo) cumulata in ingentem aceruum, precatus Martem, Mineruámque, Luamque matrem, & cæteros Deos, quibus spolia dicare ius, fasque est. Initio lib. 8. spolia luæ matri dare se Consul dixit. ibidem, Fabius hostilia arma igne concremauit, seu votum id Deorum cuipiam fuit. Ioui victori interdum arma, & spolia cremata sunt, apud Liu. lib. 10. Virgil. 8. Æneid.

Scutorúmque incendit victor aceruos.

item Vulcano ex voto. Liuius l. 23. spolia hostium Marcellus Vulcano votum cremauit, l. 30. Arma omnia Scipio Vulcano incendit spolia, & Arma inutilia cremabantur, quæ vsui erant, & tutò ac facile domum deportari poterant, asseruabantur. Appianus in Ibericis, τὴν λείαν διαδοὺς τῷ στρατῷ τὴν δυνατὴν φέρεσθαι, τὰ λοιπὰ τοῖς θεοῖς τοῖς ἐνυαλίοις ἔκαυσε. Nonnunquam Apollini dicata spolia, & cremata. Herodotus l. 1. Κτήνεα τὰ θύσιμα πάντα τρισχίλια ἔθυσε, κλινάς τε ἐπιχρύσους, καὶ εἵματα πορφύρεα, καὶ χιτῶνας, νήσας πυρὴν μεγάλην, κατέκαιε. Loquitur de Crœso, qui spolia & prædam Apollini cremauit. Plutarchus Marium ait arma hostium insignia triumpho reseruasse, τῶν δ' ἄλλων ἐπὶ πυρᾶς μεγάλης κατασωρεύσας τὸ πλῆθος, ἔθυσε θυσίαν, καὶ τοῦ στρατοῦ παρεστῶτος ἐν ὅπλοις ἐστεφανωμένου· hoc idem à Persis factitatum esse docet Xenophon Institut. Cyri p. 77. ὅπλα ἔκαιον τῶν πολεμίων.

& p. 146. Scribit oportere ἐκ τῆς λείας ἐξελεῖν τοῖς θεοῖς, ὅποια οἱ μάγοι ἐξηγοῦνται. Romæ Imperatores cùm prædam vrerent discingebantur, vt religione se solui ostenderent: in resolutoriis enim sacris discingi moris fuit. Appianus Punico. Scipio νενικηκὼς Hannibalem, Τὰ μὲν ἄχρηστα τῆς λείας ἐνεπίμπρη, διαζωσάμενος αὐτὸς ὥσπερ εἰώθασι Ῥωμαίων οἱ στρατηγοί. & ibidem, Αποδόμενος δὲ τὴν λείαν τὴν περιλαβοῦν, ὅπλα καὶ μηχανήματα, καὶ ναῦς ἀχρήστους Ἄρει, καὶ Ἀθηνᾷ διαζωσάμενος αὐτὸς ἔκαιε, κατὰ τὰ πάτρια. Quo loco Mineruæ etiam arma cremata esse narrat. p. 130. Dijs bellicis spolia

vsta

vſta ſcribit. αὐτὸς ἐνέπρησε τοῖς ἐνυαλίοις θεοῖς, quorũ è numero Pallas: quod ex voto fieri ſolitum monet Liuius l.1. Præda, captiuiſque Romam miſſis, ſpolijs hoſtium ingenti cumulo accenſis. Votum id erat Vulcano à Tarquinio Priſco. Signa militaria nonnunquam, & armillæ in Capitolium inferebantur, Polyb.p.76. τὸ καπιτώλιον ἐκόσμησε ταῖς σημαίαις καὶ τοῖς μανιάκοις. ea ſpolia quæ Dijs dicarentur Græci vocarunt ἀκροθίνια, quæ λάφυρα Euſtat. l. 4. Odyſſ. interpretatur, quaſi ἀκροσίνια, παρὰ τὸ σίνεσθαι ἐν μάχῃ πολλούς. malim ἀπὸ τοῦ θινός, id eſt, à littore dicta, quia prœlio nauali victores in ſummo littore trophæa ſtatuerent: nam & eodem loco Euſtathius ait ἀκροθίνια, interdum dici ἀπαρχὰς ἀνατιθεμένας ἐξ ἐμπορείας, διὰ τὸ ἀπὸ θινὸς θαλασσίου σεσῶσθαι. Herodotus l 8. πρῶτα μὲν οὖν τοῖσι θεοῖσι ἐξεῖλον ἀκροθίνια, ἄλλα τε, καὶ τριήρεας τρεῖς φοινίσσας. ibid. καὶ τὰ ἀκροθίνια ἔπεμψαν τοῖς Δελφοῖς. id eſt, primum igitur Dijs exceperunt ſpoliorum primitias alias, tum verò triremes Phœniſſas. item, ſpolia miſerunt Delphos. Thucidid. lib. 1. ἐπὶ τὸν τρίποδά ποτε τὸν ἐν Δελφοῖς, ὃν ἀνέθεσαν οἱ Ἕλληνες ἀπὸ τῶν μήδων ἀκροθίνιον. Armorum igitur acerui pro trophæo fuere. Silius l. 10.

At tibi bellipotens ſacrum conſtructus aceruo,
Ingenti mons armorum ſurgebat ad aſtra.

cui titulus additus, & nomen eius cuius eſſent auſpicia licet abſentis: id quidem Romæ. Tacit. l.2. de Germanico. Laudatis pro concione victoribus Cæſar congeriem armorum ſtruxit, ſuperbo cum titulo. Debellatis inter Rhenum

Albimque nationibus, exercitum Tiberij Cæsaris ea monimenta Marti, & Ioui, & Augusto sacrauisse. item: miles in loco prælij Tiberium Imperatorem salutauit (absentem) struxitque aggerem, & in modum trophæorum arma, subscriptis victarum gentium nominibus, imposuit. Vnde & trophæa pro spolijs Virgil.l.3. Georg.

Et duo rapta manu diuerso ex hoste trophæa.

nisi quis eo loco pro victorijs sumat: spolijs enim ornari trophæa moris fuit. Florus l.3.c.2. exornata armis hostilibus trophæa. Thucidid. l.5. Lacones Argiuis victis, προθέμενοι τῶν πολεμίων νεκρῶν τὰ ὅπλα, τρόπαιον εὐθὺς ἔστησαν, καὶ τοὺς νεκροὺς ἐσκύλευον. Cęsorum hostium arma cum proposuissent, ilico trophæum statuerunt, & cæsorum spolia legerunt. Ouid.l.3.de Ponto e. 4.

Scuta sed & galeæ gemmis radientur, & auro,
Stentque super victos trunca trophæa viros.

trophæa trunca vocat, quod armis hostium laceris, truncis, ac perfossis insignita essent. Iuuenal. Sat.10.

Bellorum exuuiæ truncis affixa trophæis.
Lorica, & fracta de casside buccula pendens,
Et curtum temone iugum, victæque triremis
Aplustre.

Virgilius l.11. in funere Pallantis, & Stat.supra. Euripid. in Heraclid.

καὶ τρόπαια ἱδρύεται
παντευχίαν ἔχοντα τῶν πολεμίων.

ea speciem quandam crucis pręse ferebant, vt docet Cyprianus in symbolum, & Octauius

in Minutio. Trophæa veſtra victricia, non tantum ſimplicis crucis faciem, verum & affixi hominis imitantur. Iuſtin. Apolog. 2. καὶ τὰ παρ' ἡμῖν δὲ σύμβολα τὴν τοῦ σχήματος τούτου δύναμιν δηλοῖ· ἄλλως μὲν (lego ἄλλως μὲν, καὶ τὰ τρόπαια) καὶ τῶν τροπαίων, δι' ὧν αἱ πρόοδοι ὑμῶν πανταχοῦ γίνονται, τῆς ἀρχῆς καὶ δυνάμεως τὰ σημεῖα ἐν τούτοις δεικνῦντες, εἰ καὶ μὴ νοοῦντες τοῦτο πράττετε. id eſt, & ſigna veſtra militaria, figuræ huius crucis poteſtatem declarant: ipſa etiam trophæa, per quæ progreſſus veſtri vbique fiunt, imperij & potentiæ ſigna in his oſtendentes, (lego, τῆς ἀρχῆς καὶ δυνάμεως ταύτης τὰ σημεῖα δείκνυσι. id eſt, imperij & poteſtatis huius quæ in cruce eſt ſigna oſtendunt) etiamſi imprudentes. hoc facitis. σύμβολα ſigna militaria interpretor. Sic Herodian. l. 4. τὰ τῶν στρατοπέδων σύμβολα dixit. Romam interdum parta victoria mittebantur ab Imperatoribus, Dione teſte de Pompeio. Τρόπαια καλῶς κεκοσμημένα καθ' ἕκαστον, καὶ τὸ βραχύτατον ἔπεμψε, καὶ ἐπὶ πᾶσιν ἓν μέγα πολυτελῶς κεκοσμημένον τῆς οἰκουμένης ἐπιγραφὴν ἔχον. id eſt, trophæa ſingula belle adornata, vel minima quæque Romam mittetebat, ſuper omnia vero vnum maius, magnificè inſtructum, ac ornatum, totius orbis inſcriptionem ferens. Inſcriptio hæc vocatur ἐπιγραφὴ, à Plutarcho, παράγραμμα, ab Ariſtide, cum cauſſa trophæi iuſta non additur, quaſi dicas quod præter ius aſcribitur. Sic enim in Paraphtegmate. ἐν τοῖς τροπαίοις τὸ παράγραμμα, Ἀθηναῖοι ἀπὸ Θηβαίων, ἢ Περσῶν. Fere enim ſine verbo concipiebatur. ἐπίγραμμα vero vocat titu-

lum, quo iusta belli & victoriæ caussa ascribitur, quæ proprie ἐπιγραφή. ibidem. ἐπίγραμμα, ἑλλήνων προμαχοῦντες ἀθηναῖοι μαραθῶνι ἔκτειναν μήδων ἐννέα μυριάδας. Stobæus tit. de fortuna. ὀρθυάδης πολλοὺς σκυλεύσας τῶν πολεμίων, τρόπαιον ἔστησε, καὶ χρησάμενος τῷ τῶν τραυμάτων αἵματι ἐπέγραψε, Λακεδαιμόνιοι κατ' ἀργείων. id est, Orthyades spolijs ex hoste lectis trophæum statuit, & sanguine qui è vulneribus manabat pro atramento vsus inscripsit, Lacedæmonij victores contra Argiuos, vel de Argiuis. vt Virgil. Æneas. hæc de Danaïs victoribus arma, & supra Aristides ἀπὸ θηβαίων. eo respexit Statius l. 4. Thebaid.

Et Lacedæmonium Tyre lectura cruorem.

Florus l. 2. c. 2. de Calpurnio Tribuno militũ. hoc illustrior noster, quod expeditioni tantæ superfuit, & superuixit, licet nihil scripserit sanguine. Vt plurimum inscriptio insculpta est, vnde & Lucianus, ἐπὶ τῷ τροπαίῳ ἐγκολάψαι. Cic. in Pisonem idémque vt esset quod in basi trophæorum incidi inscribíque posset. Euripides in Phœnissis.

Τρόπαια πῶς ἀναστήσεις δορός;
Πῶς δ' αὖ κατάρξῃ θυμάτων ἐλθὼν πάτραν;
Καὶ σκῦλα γράψεις.

Quanquam autem arcus euerti potuerunt, trophæa tamen, quia Dijs dicata, diruere nefas fuit. Dio de Cæsare. Non ausus est, inquit, tropæum Mithridatis καθελεῖν, ὡς καὶ τοῖς ἐμπολεμίοις θεοῖς ἱερωμένον. Sueton. in Iulio c. 11. Marij trophæa Sylla deiecit, sed deijcere iure non potuit, cùm semel dedicata moueri nefas esset

neque Cæſar reſtituere. nam ne vetuſtate quidem conſumpta reſtituebantur. cuius poſtremæ rei cauſſam hanc affert Plutarchus in Romanis, c. 36. ὅτι τῷ χρόνῳ τὰ σημεῖα τῆς πρὸς τοὺς πολεμίους διαφορᾶς ἀμαυροῦντος, αὐτοὺς ἀναλαμβάνειν καὶ καινοποιεῖν ἐπίφθονόν ἐστι, καὶ φιλαπεχθῆμον. οὐδὲ γὰρ παρ' ἕλλησιν οἱ πρῶτοι χαλκοῦν στήσαντες τρόπαιον εὐδοκιμοῦσι. Vidi qui legeret αὐτὰ ἀναλαμβάνειν. male. αὐτοὺς interpretor, ipſos reſtituere ea ſigna l. 2. Victruuius. nefas eſt trophæa dicata remouere, ideo Rhodij religione impediti. &c. Macedones certe trophæa non erexere narrante Pauſania, pag. 315. Quod à Carano Macedonum Rege originem duxit, cuius trophæum à lupis euerſum eſt. nam neque ab Alexandro gentium omnium victore poſitum vllum trophæum memoriæ proditum eſt: & ea fine Cicero in Piſonem conqueritur, in Macedonia trophæa excitata eſſe. Hic, inquit, in Macedonia trophæa poſuit, eáque quæ bellicæ laudis, victoriæque omnes gentes inſignia & monumenta eſſe voluerunt. Sed ea trophæa poſita ſunt à Macedonibus de Romanis. Verum & in Græcia tandem hunc ſtatuendi trophæi morem exoleuiſſe ex eo colligas, quod eodem libro Cicero ſcribit, Thebanos apud Amphictyonum conſilium accuſatos eſſe, quod trophæum de Lacedæmonijs poſuiſſent. Romæ Marij bina fuere trophæa, vt ſcribit Valerius Maximus l. 6. c. 9. quæ hodiéque in Eſquilino viſuntur: moles enim inibi eſt lateritia, in qua bina trophæa ex marmore. Sunt autem trunca

corpora cum ſpolijs, quorum alterum thorace ſquamoſo indutum, cum ornamentis militaribus & Clypeis, ante ſe habens iuuenem captiuum manibus ad tergum reuinctis, & vndique alatas victorias. alterum armis ornatum, Clypeis non vſquequaque rotundis, galeis duabus, altera aperta cum cono & criſtis, altera clauſa ſine criſtis: in eodem ineſt forma chlamydis, & alia quædam vetuſtate fugientia. de Pompeij trophæis in confinio Celticæ & Iberiæ legendus Strabo libro 3. & 4. Perſæ ſua habuere trophæa quæ nigla dicta Heſychio, Νίγλα, τρόπαια παρὰ πέρσαις.

Interdũ columnæ aræ, & turres pro trophæis fuere: de Columnis Iſocrates orat. ad Philiplippum. τὰς στήλας τὰς Ἡρακλέους καλουμένας ἐποιήσατο, τρόπαιον μὲν τῶν βαρβάρων, μνημεῖον δὲ τῆς ἀρετῆς αὐτοῦ. Quod & docet Herodotus de Seſoſtri lib. 2. antiquiores columnæ ſtatuis. qualis C. Menio victis Latinis, C. Duilio Pœnis in foro poſita eſt Plin. l. 34. c. 5. de Aris indicat Cic. l. 15. ad Familiar. In Amano, inquit, monte, aræ ſunt Alexandri. Tertull. de Pallio. Poſt trinas Pompeij aras. Oroſius lib. 6. Aræ Alexandri in Riphæis montibus. apud Dionem, Cæſar βωμὸν λίθων ξεστῶν ξυνῳκοδομημένων οὐ πόῤῥω τῶν Πομπηΐου τροπαίων ἱδρύσατο, & apud Arrianum l. 5. Alexander ex India rediturus aras erexiſſe dicitur, ὕψος μὲν κατὰ τοὺς μεγίστους πύργους, εὖρος δὲ μείζονας ἔτι ἢ κατὰ πύργους, χαριστήρια τοῖς θεοῖς· de Turribus Florus l. 3. c. 2. Victis, inquit, Allobrogibus Domitius Ænobarbus, & Fabius Maxi-

mus Saxeas erexere turres, & desuper exornata armis hostilibus trophæa. Ista omnia insignia & monumenta victoriæ fuerunt, vt ait Cic. l. 2. de Inuentione. imago pro trophæo. Euripid. in Phœnissis.

---Διὸς τρόπαιον ἱστάναι βρέτας.

item, τρόπαιον ζηνὸς ὀρθῶσαι βρέτας.

DE TRIVMPHI NOMINE. CAP. IIII.

ISIDORVS triumphum dictum esse vult ἀπὸ τῆς θριάμβης, id est, ab exultatione: ineptè. paulo infra hæc habet. Trãquillus autem triũphum Latine dicit potius appellatum, quòd is qui triumphans vrbem ingrederetur, tripartito iudicio honoraretur: nam primũ de triumpho duci concedendo exercitum iudicare solitum erat, secundo Senatum, tertio populũ. Melius Varro lib. 5. l. l. Sic triumphare appellatum, quod cum imperatore milites redeũtes clamytant per vrbem in Capitolium eunti, io triumphe io, idque à Thriambo Græco liberi patris cognomento potest dictum esse. Zonaras in Diocletiano triumphum dici vult à voce Græca θρία, quæ ficus folia sunt: prius enim quam Scenici personas reperissent, folijs ficulnis ora tegebant, iambis dicteria fundentes, & milites in triumpho Ficulneæ folijs ora tegentes triumphantem dictis & salibus aspergebant. Φασὶν οὖν κληθῆναι τοῦτον ἐκ τῶν θρίων, ἃ ἐστὶ τὰ τῆς συκῆς φύλλα· πρὸ γὰρ τὰ προσωπεῖα. ἐπινοηθῆναι τοῖς

σκηνικοῖς, συκῆς φύλλοις τὰ ἑαυτῶν καλύπτοντες πρόσωπα διʼ ἰάμβων ἐπῄεσαν τὰ σκώμματα, &c. Suidas θρία folia ficulna esse vult, libero patri sacra, qui primus triumphauit, vnde & thriasis furor poëticus dicitur. θρίασιν λέγουσι τὴν τῶν ποιητῶν μανίαν. θρία φύλλα συκῆς ἀνακειμένης τῷ Διονύσῳ, ὃς πρῶτος ἐθριάμβευσε. Auienus de Baccho,

Ducit laurigeros post indica bella triumphos,
Erigit & geminas telluris fine columnas.

quas supra monuimus pro trophæo fuisse. Suidas Bacchum Triambum dici vult, quasi θηρίαμβον, vt sit ἐπὶ τῶν θηρῶν, τίγρεων, ἢ λεόντων ἀναβαίνων. Cedrinus triumphum ἀπὸ τῶν ἵππων τῶν ἐς τὸν Διόνυσον, & habet ipsissima verba quæ Suidas. Arrianus l. 6. vitæ Alexandri scribit Dionysium θρίαμβον vocatum esse καταστρεψάμενον ἰνδοὺς eundémque triumphi repertorem. Hesychius θριὰ φύλλα συκῆς, ἢ ἀμπέλου, καὶ τὰ ἐν αὐτοῖς δεσμευόμενα βρώματα. θριάζειν φυλλολογεῖν, ἐνθουσιᾶν. θρίαι αἱ πρῶται μάντεις· alij triumphum, quasi τριῶν ὀμφὴν, quod plebs, equites, Senatus ter io dicerent. aut τρεῖς βαίνουσι τάξεις, vt Zonaras; Senatus, equites, plebs. Pōponius malè à boue auratis cornibus, qui mactatus in triumpho, & θρίοις ficulnis folijs. de militibus ter io canentibus. Tibull. l. 2. e. 5.

Ipse gerens laurum lauro diuinctus agresti,
Miles io magna voce triumphe canam.

Horat. Od. 2. lib. 4.

Téque dum procedis
—— Io triumphe.

Ouid. lib. 4. Trist. El. 2.

Ióque

Miles, io magna voce triumphe canet.

Epodon O. 8. Horat.

Io triumphe, tu moraris

Aureos currus, & intactas boues.

Ouid. lib. 3. de Arte.

Ter io, ter dicite Pæan.

Eleg. 2. lib. 2. Amor.

Vulgus io magna voce triumphe canet.

DE IIS APVD QVOS *triumphus in vsu fuit.*

CAP. V.

PRIMVS omnium Bacchus India subacta triumphum duxisse dicitur Nonnus p. 143. Sidonius in Burgo.

Forte sagittiferas Euan populatus Erythras,
Vite capistratas cogebat ad esseda Tigres.
Corniger inde noui Ganges it pompa triumphi,
Cernuus impexam faciem stetit ore madenti,
Arentes vitreis adiuuit fletibus vndas,
Coniectas in vincla manus post terga reuinxit.

Diodorus Siculus l. 4. p. 147. Bacchum de Indis καταγαγεῖν πρῶτον τὸν ἁπάντων θρίαμβον ἐπ' ἐλέφαντος ἰνδικοῦ. Plin. l. 8. c. 56. de Baccho. Item Diadema regium insigne, & triumphum inuenit. Ægypti Rex Sesostris triumphi speciem quandam exhibuit, apud Plin. l. 33. c. 3. Qui è victis regibus sorte singulos ad currum iungebat, sicque triumphabat. Et Diodorus l. 2. de eodem cum templa, aut vrbes iniret, τοὺς ἵππους

ἀπὸ τοῦ τεθρίππου λύων, 4. reges ſubditos ſubiungebat. de Cyri triumpho. Cedrenus pag. 114. ὁ κῦρος σήσας κροῖσον ἐν ξυλίνῳ τρίποδι, ἐν ὕψει δεδεμένον, ἐθριάμβευσεν αὐτὸν, καὶ κατήγαγεν ἐν περσίδι. Pompa fuit non triumphus, quam duxit Philippus Alexandri Magni pater, ea die qua in conuentu Græciæ à Pauſania interéptus eſt. De qua Plutarch.[a] & Diodorus Siculus. Quemadmodũ & illa Ptolemæi Philadelphi, apud Athenæum l. 5. Species triumphi fuit, de qua Plutarch. in Alexandro: αὐτὸν μὲν ἵπποι σχεδὸν ἐκόμιζον ὀκτὼ, μετὰ τῶν ἑταίρων, ὑπὲρ θυμέλης, ἐν ὑψηλῷ καὶ περιφανεῖ πλαισίῳ πεπηγυίας, εὐωχούμενον συνεχῶς ἡμέρας καὶ νύκτας. alius apud Q. Curtium lib. 5. De Alexandro Babylonem ineunte victo Dario, totum iter floribus coroniſque conſtratum erat, argenteis altaribus ab vtroq; latere diſpoſitis, quę ture & omnibus odoribus cumulata erant. Bagophanemarcis cuſtodem ſequebantur greges pecorũ equorúmque. Leones quoque & pardales caueis præferebantur. Magi deinde ſuo more patrium carmen canentes: poſt hos Chaldæi equites deinde Babylonij. Rex in curru vrbem ingreditur. Herodotus l. 7. de Xerxe Græciam intrante. Præibat, inquit, exercitus, poſt ἱππόται χίλιοι ἐκ περσέων πάντων ἀπολελεγμένοι, μετὰ δὲ αἰχμοφόροι χίλιοι τὰς λόγχας κάτω ἐς τὴν γῆν τρέψαντες, μετὰ δὲ ἱροὶ νισαῖοι καλεόμενοι ἵπποι δέκα. ὄπισθεν δὲ τουτέων ἅρμα διὸς ἱρὸν. &c. In Sicilia triumphi quædam imago fuit, cum Dionem exceperunt Siracuſani. Vtrimque enim præter viam victimas, menſas, & crateras diſpoſuerant, eúmque

transeuntem mola salsa aspergebant, & tanquam Deo supplicabant. Plutarch. in Dione, ἐκατέρωθεν παρὰ τὴν ὁδὸν τῶν Συρακουσίων ἱερεῖα, καὶ κρατῆρας ἱστάντων. &c. Chartaginenses victis hostibus Chartagine triumpharunt, authore Polyb. p. 35. Constantinopoli quoque triumphus ductus à Bellisario narrãte Zonara. θρίαμβον κατήγαγε πλήρους ἁμίλλης, ἐν τῷ θεάτρῳ αὐτοκράτορος προκαθημένου· καὶ προῄει μὲν ἐκ τῆς τῶν ἵππων ἀφετηρίας ὁ Βελισάριος, &c. Idem in Copronymo, qui cataphractus cum armato exercitu triumphans per mediam vrbem transijt. πανοπλίτης δίιων μεθ' ὡπλισμένης τῆς στρατιᾶς. Item Nicetas pag. 10. p. 77. p. 79. Constantinopoli actos triumphos describit. Sed & Heraclius longo ante tempore victor è Perside venerabilem Christi Domini crucem referens triumphum duxit. Zonaras Μετ' εὐφημίας, καὶ κρότων δεχθεὶς, καὶ λαμπρότητος, παρά τε τῆς γερουσίας, καὶ τοῦ πλήθους τῆς πόλεως. Cedrinus: ὁ δὲ λαὸς τῆς πόλεως μετὰ τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἡρακλείου, καὶ τοῦ Πατριάρχου Σεργίου μετὰ κλάδων ἐλαιῶν, καὶ λαμπάδων τοῦτον ὑποδεξάμενοι, εὐχαριστοῦντες τῷ Θεῷ εἰς τὰ βασίλεια εἰσήγαγεν. id est, cum acclamationibus & plausu exceptus splendidè à Senatu & Populo. Crux in curru cœlo aureo tecta præibat. Sequebatur ipse manu laurum tenens: populus vrbis cum Imperatore Constantino Heraclij filio, & Patriarcha Sergio oleæ ramos manibus gestantes & lampades, Heraclium exceperunt, & Deo gratias Hymnósque canentes in regiam deduxerunt. Legendus Paulus Diaconus. Pro-

copius l. 2. belli Vuandalici monet, neminem per 600. annos triumphasse, præter Titum & Trajanum Imperatores, cum Bellisarius Constantinopoli triumphũ duxit. Is Consul factus, curuli sella argentea humeris captiuorum inuectus est. Zonas aureas populo dispersit.

QVIS ROMÆ PRIMVS *triumphum duxerit.*

CAP. VI.

PRIMVM Romæ triumphi authorem Romulum si quis ambigit, ne ille meo animo veteris memoriæ parum est diligens. Is enim Acrone occiso, exercitu victore reducto, spolia ducis hostium cæsi suspensa fabricato ad id apte ferculo gerens in Capitoliũ ascendit. ibíque ea cum ad quercum pastoribus sacram deposuisset, simul cum dono designauit templo Ioui fines, cognoménque addidit Deo Feretrio. Legendus ea de re Liuius l. 1. Plutarchus: δρυῶν ἔτεμεν ὑπερμεγέθη, καὶ διεμόρφωσεν, ὥσπερ τρόπαιον, καὶ τῶν ὅπλων τοῦ ἄκρωνος ἕκαστον ἐν τάξει περιήρμοσε, καὶ κατήρτισε· αὐτὸς δὲ τὴν μὲν ἐσθῆτα περιεζώσατο, Δάφνῃ δ' ἐστέψατο τὴν κεφαλὴν κομῶσαν. id est, quercum excidit proceram, & tropęi more formauit, singuláque Acronis arma ordine circúm astruxit: ipse autem veste succinctus, caput comatum Laurea coronauit. hoc initium triumphi fuit humile, sine curru, sine equo, specie verius trophæi, quam triumphi. Tarquinius Demarati filius

primus triumphum ornauit, quanquam alij P. Valerio Publicolæ id tribuunt. Plutarchus: Ῥωμύλον δὲ οὐκ ὀρθῶς φησὶν ἅρματι χρήσασθαι Διονύσιος· Ταρκύνιον γὰρ ἱστοροῦσι τὸν Δημαράτου τῶν βασιλέων πρῶτον εἰς τοῦτο τὸ σχῆμα, καὶ τὸν ὄγκον ἐξᾶραι τοὺς θριάμβους· ἕτεροι δὲ πρῶτον ἐφ' ἅρματος θριαμβεῦσαι Ποπλικόλαν. Imagines Romuli triumphales pedestres sunt. Plutarchus vocat εἰκόνας τροπαιοφόρους. æreas quadrigas ex Camaria Romam intulit Romulus, & in Vulcani templo dedicauit, ποιησάμενος ἑαυτὸν ὑπὸ νίκης στεφανούμενον. quæ verba sic accipio, quasi ipse statuam suam coronatam in eodem templo poni curauerit, vt Dionysius l. 2. καὶ παρ' αὐτῷ τὴν ἰδίαν ἔστησεν εἰκόνα, ἐπιγράψας ἑλληνικοῖς γράμμασι τὰς ἑαυτοῦ πράξεις, iterum Romulum triumphasse Veijs captis scribit. Primus è Consulibus quadrigis inuectus est Publicola. ἐθριάμβευσε εἰσελάσας τεθρίππῳ πρῶτος ὑπάτων, ait Plutarchus. Dionysij error l 2. p.76. de Romulo. Τελευταῖος δὲ τῆς πομπῆς αὐτὸς ἐπορεύετο, ἐσθῆτα μὲν ἠμφιεσμένος ἁλουργῆ, δάφνῃ δὲ κατεστεμμένος τὰς κόμας, καὶ ἵνα τὸ βασίλειον ἀξίωμα σώζῃ, τεθρίππῳ παρεμβεβηκώς. ipse vltimus pompæ gradiebatur, purpurea veste amictus, lauro coronatus, & vt majestatem regiam retineret, quadrigis inuectus. equitum & peditum copiæ sequebantur ornatæ per ordines, laudantes hymnis patrijs Deos, & ducem tumultuarijs carminibus ornantes: ex vrbe omnes occurrêre cum vxoribus & liberis vtrinque præter viam lætitiæ participes: vt autem exercitus in vrbem inijt, vbique pro foribus illustriorum ædium Men-

ſas cibis omne genus exſtructas, craterâſque vino mixtas repererunt, quibus vti liceret, ἡ μὲν οὖν ἐπινίκιός τε καὶ τροπαιοφόρος πομπὴ καὶ θυσία, ἣν καλοῦσι ῥωμαῖοι θρίαμβον, ὑπὸ ῥωμύλου πρώτη κατασταθεῖσα τοιαύτη τις ἦν. triumphũ interpretatur pompam victoriꝫ trophæa ferentem, & ſacrificium. M. Seruilius apud Plutarchum in P. Æmilian. triumphum vocat, τῶν θεῶν τὴν τιμήν. Eutropius l. I. Tarquinium Priſcum victis Sabinis primum triumphum egiſſe ſcribit, quod primus curru in Capitolium inuectus ſit, à quo etiam Florus facit.

A QVO TRIVMPHVS *decretus.* CAP. VII.

ROMVLI triumphi author, Vir cum factis magnificus, tum factorum oſtentator maximus; vt ait Liuius, arbitratu ſuo regia authoritate ſibi triumphum adornauit. quod & à Tarquinio militari, ac regio iure factum non dubito. deinde Senatus aut populi decreto, vel vtriuſque conſenſu opus fuit. ipſa etiam ornamenta triumphalia ſub Imperatoribus ex S C. data. Tacitus in Agricola. Igitur triumphalia ornamenta, & illuſtris ſtatuæ honorem & quicquid pro triumpho datur multo verborũ honore cumulata decerni Agricolæ in Senatu iubet Domitianus. Veſpaſiano & Tito à Senatu decretus triumphus. Ioſeph. l. 7. c. 16. καὶ περ ἑκατέρῳ τῆς βουλῆς ἴδιον ψηφισαμένης (θρίαμβον) Dionyſ. l. 9. ἡ δὲ βουλὴ τὴν τοῦ θριάμβου ψῆφον ἐψηφίσατο.

Olim ſolius Senatus authoritate decretus, demum ad populum ea de re eſt relatum, & præterea rogatum, vt triumphanti populus ea die Imperium daret. Militum ſtudium in triumpho petendo ſpectabatur, quod quia defuit P. Æmilio, pene triumphus ereptus: milites enim criminantes eum durum & imperioſum fuiſſe, οὐ πάνυ προθύμως ἐπὶ τὴν ὑπὲρ τοῦ θριάμβου σπουδὴν ἀπήντησαν. Mos fuit, vt milites, per vnum aliquem è centurionibus aut tribunis militum, apud Tribunos plebis qui ſuffragijs populi ſuper triumpho præſederunt, ſi quid haberent de Imperatoribus quererentur, & ei triumphum negandum cenſerent. quod in Æmilio clarum, apud Liuium l. 45. cui cum dies ad petendum triumphum datus eſſet, extractus eſt à Seruio quodam Galba tribuno militum, qui criminationibus Æmilium apud Tribunos plebis onerauit: die quæ proximè ſecuta eſſet, diluculo milites Capitolium occupant, vbi tribuni plebis comitium habituri erant: primo mane ſuffragio dato, prima tribus triumphum abrogauit, quo comperto præcipui ſenatores ſummota turba cum ad Tribunos plebis acceſſiſſent, petierunt vt tantiſper ſuffragia inhiberent, dum pauca quædam ad populum dicerent. M. Seruilij oratione per motus populus omnium tribuum ſuffragijs P. Æmilio triumphum decreuit, ait Plutarch. ex Liuio, ὥστε πάσαις ταῖς φυλαῖς ἐπικυρωθῆναι τῷ Αἰμιλίῳ τὸν θρίαμβον. qua in re Senatus authoritas in decernendo triumpho non eſt interpoſita, vt populi ſuf-

fragijs proprie res permissa videatur. Polybius tamen Consulem ait, οὐ δύνασθαι θριάμβους χειρίζειν, ἐὰν μὴ τὸ συνέδριον συγκατάθηται, καὶ δῷ τὴν εἰς ταῦτα δαπάνην. non posse triumphum obtinere, nisi Senatus censuerit & sumptum dederit. olim authoritas Senatus necessaria fuit. Liuius l. 3. tum primum sine authoritate Senatus, populi iussu triumphatum est, à M. Valerio, & Horatio. Zonaras t. 2. scribit Senatum Horatio & Valerio negasse triumphum, ac ne quidem eam, quæ ad triumphi petitionem dari solita erat, diem dedisse. Τὸ μέν τι πλῆθος ἐπιδοῦσι ἡμέρας ἑώρτασε, καὶ τοῖς ὑπάτοις τὰ νικητήρια ἐψηφίσατο. Tribuni vt plurimum petentibus triumphum aduersabantur. Liuius l. 38. & Salustius: duo imperatores ad vrbem erant impediti ne triumpharent paucorũ calumnijs: vsque adeo vt è triumphali curru quidam pene detracti sint. Liu. lib. 38. tribuni solebant triumphum petentibus aduersari. C. Memmius Tribunus plebis L. Lucullo diem dixit triumphum petenti, nec ante triumphi facultas ei fuit quam triennio post, accusationem Memmius remisisset. Plutarch. Valer. l. 5. c. 4. Claudia Vestalis cum patrem triumphalem è curru violentia tribuni plebis manu detrahi animaduertisset.

QVIBVS DE CAVSSIS *decretus sit.*

CAP. VIII.

VICTO-

VICTORIÆ decretus eſt triumphus, vnde & ἐπινίκια dicuntur Plutarcho, & νικητήρια: non tamen victoriæ cuilibet, ſed ei qua imperium auctum, aut quinque hoſtium millia cæſa. Valer. Maxim. l. 2. c. 8. Pro aucto imperio, non pro recuperatis quæ populi Rom. fuiſſent, triumphus decernitur. Scipioni ob recuperatas Hiſpanias triumphus non datus. Ammianus Marc. lib. 16. exagitat triumphum Conſtantij, quòd eius idonea cauſa nulla fuerit. Nec enim gentem vllam bella cientem per ſe ſuperauit, aut victam fortitudine ſuorum comperit ducum, vel addidit quædam imperio, aut vſquam in neceſſitatibus ſummis primus, vel inter primos eſt viſus. Liuius lib. 38. de Manlij Triumpho. Et authoritas ſeniorum valuit, negantium memoriæ proditum eſſe, vt Imperator qui per duellibus deuictis, confecta prouincia, exercitum reportaſſet, ſine curru & laurea, priuatus, inhonoratúſque vrbem iniret: de ciuibus triumphare nefas. Valer. Max. l. 2. c. 8. Neque Q. Catulus de M. Lepido, aut L. Antonius de Catilina, aut Sylla de Mario, vel Cinna de Carbone, aut Cæſar de Pompeio triumphauit: perdomitam prouinciam exercitu ſaluo eſſe oportuit. Liuius lib. 39. Ne quis qui exercitum non deportaſſet triumpharet niſi perdomitam prouinciam tradidiſſet ſucceſſori. ouatio tamen ei data quod hoſtes cecidiſſet. Quinque millia hoſtium cædi oportuit, ita vt ab hoſtibus magna clades, ac fœda Romanis non ſit illata. Cum enim Appius

Claudius aduersus Salascos Gallos congressus victus esset, & altero prælio vicisset, ac quinque millia cæcidisset, deinde triumphum peteret ob legem quę 5. millibus cæsis dat triumphum, denegatus est: is tamē in Albano triumphauit. Orosius l. 5. c. 2. die decima postquam ad vrbem venissent cæsorum hostium numerus renuntiatur. Cic. l. 3. ad Q. Fratrem ep. 17. Ipso decimo die quo ipsum oportebat hostiū numerum, & militum renuntiare. Valer. Max. l. 2. c. 8. Ius triumphi datur ei qui quinque millia hostium vna acie ceciderit. Luc. Marius & M. Cato Tribunj Pleb. anno 691. Legem tulerunt, qua pœna ijs irrogata, qui hostium occisorum in prælio, aut amissorum ciuium falsum numerum literis Senatui ausi essent referre, iubétque eos, cum primum vrbem intrassent, apud quæstores vrbanos iurare de vtroque numero verè ab his Senatui scriptum.

QVIBVS DECRETVS.

CAP. IX.

TRIVMPHI petendi ius tantum habuerunt Consules, & prætores qui suis auspicijs bellum gererent. Plutarch. Pompeio, ὑπάτῳ, γὰρ, ἢ στρατηγῷ μόνῳ δίδωσιν ὁ νόμος θρίαμβον. quod non modo in maiori triumpho, sed & in ouatione seruatum. Liuius l. 26. quo die ouans in vrbem ingrederetur ei imperium esset, Tribuni plebis ex authoritate Senatus ad populum tulerunt. Valer. lib. 2. c. 8. triumphanti eo die

Imperiū fuiſſe ſcribit. Scipio tamen maior, & Pōpeius ſine magiſtratu re geſta triumpharunt. Lentulus etiam ouauit. Cic. quid tam inauditum, quam equitem Rom. triumphare. at Pompeius triumphauit. Liuius lib. 28. Nemo qui ſine magiſtratu rem geſſit ad eam diem triumphauit: de Pompeio lib. 28. Pompeius 24. annos natus adhuc eques Rom. quod nemini contigerat ex Africa triumphauit. Zonaras tom. 2. pag. 124. Πομπήϊος οὔπω βουλευτῶν ἀκριβῶς ἐθριάμβευσεν, ὧ βουλῆς διὰ τὴν ἡλικίαν οὐ μέτεστι. Prætores triumphaſſe nemo eſt qui dubitet. Liuius lib. 39. Prætores triumphaſſe ex Hiſpania ſcribit. l. 31. exemplum à maioribus non accepiſſe, vt qui neque dictator, neque Conſul, neque Prætor rem geſſiſſet, triumpharet: Pro Conſule illum Hiſpanias obtinuiſſe, non Conſulem. Ouatio tamen Lentulo data. Zonaras in Camillo: καὶ εἰ μὲν ἐν τῇ ἀρχῇ ἔτι ἦν, ἐν ᾗ τυγχάνων ἐνίκησε, ταύτῃ καὶ πανηγυρίζων ἐκέχρητο· habita eſt rogatio, vt qui ſine magiſtratu viciſſent, qua die Romam ingrederentur, ijs Imperium eſſet: ea rogatio in Capitolio perrogata eſt. Liu. lib. 45. de Paul. Æmilio, & Octauio: ſi cum vicit, aut conſul, aut prætor fuit, aut alium magiſtratum geſſit, eodem imperio triumphans vtitur. Si tempus magiſtratus abijt, aliunde ei imperium tribuebatur. Zonaras tom. 2. εἰ δ᾽ ὁ χρόνος τῆς ἀρχῆς παρεληλύθει, ἄλλο τι πρόσφορον αὐτῇ ἐλάμβανεν ὄνομα· ἰδιώτῃ γὰρ νικητήρια πέμψαι ἀπείρητο. tamen apud Dion. lib. 43. Iulius Cæſar καὶ τῷ Φαβίῳ τῷ τε Κοΐντῳ, καίτοι ὑποστρατηγήσασιν αὐτῷ, καὶ

μηδὲν ἰδίᾳ κατορθώσωσι, διορτάσωσι ἐπέτρεψεν. ei autem decretus eſt triumphus, cuius auſpicijs hoſtes cæſi; aut imperium auctum eſſet, licet abſens fuerit. Valer. lib.2.c.8. Cum in lecticia Conſul æger eſſet, & prætor obiret eius vices, victoria parta Conſul triumphauit, quia eius auſpicia potiora ſunt. Liuius lib.28. ait, S.C. decretum fuiſſe, vt Conſulum alter (is Liuius ſalinator fuit) quadrigis veheretur, militibus ſequentibus, quia eius auſpicium die certaminis fuiſſet, alter equo ſine militibus: notatum ea die plura carmina militaribus Iouis in Claudium Neronem, quam in conſulem ſuum iactata. apud eundem tamen l. 21. Prætori qui Conſulis abſentis auſpicijs rem geſſerat triumphus datus, ita vt nulli milites ſequerentur, nulli captiui ante currum ducti, nulla ſpolia. Maiores inſtituiſſe vt legati, Tribuni militum, centuriones, milites denique triumpho adeſſent, vt veritas rerum geſtarum eius publicè videretur. lib. 38. Triumphus naualis fuit, quod alieno auſpicio in aliena Prouincia pugnaſſet. Sic exaudienda hæc ſunt in Panegyrico Maximiani. Itaque Fronto, Romanæ eloquentiæ non ſecundum, ſed alterum decus, cum belli in Britannia confecti laudem Antonino principi daret (quamuis in ipſo vrbis Palatio reſidens gerendi eius mandaſſet auſpicium) Veluti longæ nauis gubernaculis præſidentem, totius velificationis & curſus gloriam meruiſſe teſtatus eſt. Dio lib. 51. Sed hoc perpetuum fuit ſub Imperatoribus, quibus victoria cum triumpho ſemper aſcri-

pta. Præsentem vero eum esse oportuit ad vrbem cum exercitu, cui triumphus decretus: quanquam & Cicero absenti Lepido triumphum decerni curauit, quod prius factum non erat. 13. Philipp.

VBI PETERETVR *triumphus.*

CAP. X.

IMPERATORES olim dicti sunt, quorum auspicijs mille hostes cæsi. μυρίους πεσεῖν ὅσιν εἶναι τῆσδε εὐφημία, ait Appian. lib. 2. ciuil. Dio p. 466. lib. 58. Scribit Claudium parta de Britannis victoria, non semel imperatorem à militibus salutatum præter morem. nefas enim quemquam ex eodem bello plus semel imperatorem salutari. αὐτοκράτωρ πολλάκις ἐπωνομάσθη παρὰ τὰ πάτρια· οὐ γάρ ἐστιν ἐν οὐδενὶ πλέον ἢ ἅπαξ ἐκ τοῦ αὐτοῦ πολέμου τὴν ἐπίκλησιν ταύτην λαβεῖν. Imperator tamen pro eo cui belli administrationem missa sit, ponitur apud Liuium lib. 35. Ætoli, inquit, Regem Antiochum imperatorem appellarunt. Dio l. 43. ὅς δ' αὖ καὶ διὰ πόλεμον ἄξιόν τι αὐτῆς (ἐπικλήσεως) κατορθώσῃ, ὅτι δὴ καὶ ἐκείνην τὴν ἀπὸ τοῦ ἀρχαίου προσλαμβάνουσι· κἂν τοῦτο καὶ δεύτερόν τις, καὶ τρίτον πλεονάκις τε, ὁσάκις ἂν παράσχῃ οἱ αὐτοκράτωρ ἐπονομάζεται· Cæsar lib. 2. Ciuilium. Curio vniuersi exercitus conclamatione imperator appellatur cæsis aliquot equitibus hostiũ. Eam vbi appellationem duces agnouerant, fasces ac

litteras laurea ornabant. quod tamen à Pompeio bello ciuili vsurpatū non est: cum enim 1460. Cæsaris milites occidisset, Imperatórque appellatus esset, neque litteris, neque fascibus insignia laureæ adhibuit. Cæsar l. 3. Ciuil. Sueton. Nerone cap. 13 Tiridate supplicante Nero Imperator consalutatus, Laurea in Capitolium lata. deinde litteras fascesque laureatos ad Senatum, vel desidente Rep. ad Imperatores mittebant. Panegyr. Constantini. Ad socerum laureas mittere, præcepta petere, effecta rescribere decet Constantine. Laurus enim victoriæ nuntia. Victruuius lib. 2. cap. 8. Rhodij cum prospexissent suas naues laureatas venire, opinantes ciues victores reuerti. Martial. lib. 7. Epigr. 5.

Publica victrices testantur gaudia chartæ,
Martia Laurigera cuspide tela virent.

Liu. lib. 5. Litteræ à Posthumio laureatæ. Tacit. lib. 9. de Luc. Vitellio. ipse lauream gestæ prosperę rei ad fratrem misit. Capitolin. in Maxim. Romam laureatas litteras misit. Lamprid. Alexand. tabellæ laureatæ. in ijs fiebat mentio eorum qui fortiter rem gesserant: quod à Cōstātino obseruatū non est vt Marcel. Silius l. 11.

Lauro redimita subibat
Optatos puppis portus.

ij per quos litteræ & fasces laureati nuntiabantur δρομοκήρυκες, ἀγγελιαφόροι, qui cisijs volabant. Xiphilinus p. 346. Macrinus, inquit, ὀχήματος ὡς στρατιώτης τῶν ἀγγελιαφόρων ἐπέβη, καὶ διεξήλασε. milites enim nuntij victoriæ erant. Plutarchus

in Othone, πτεροφόρους vocat, quasi alatos cursores. Appianus in Mithridat. Lucullus Ῥωμαίοις περὶ τῶνδε ἐπέστελλε τὰ γράμματα Δάφνῃ περιβαλών, ὡς ἔθος ἐπὶ νίκης. Perſ. l. 6.

—miſſa eſt à Cæſare laurus.

Sueton. in Caligula c. 44. Latores vocat, eoſque curriculo vectos ait ad forum vſque & curiam. Xiphilinus Laurum mitti dixit. p. 169. προσιόντι δὲ αὐτῷ ταῦτα ἀγγελία τῆς ἀριθμίας, καὶ Δάφνη ἐπὶ τῇ νίκῃ ἦλθεν. Diodoro Siculo lib. 11. dicuntur βιβλιαφόροι Arriano l. 3. vitæ Alexand. ἐπιστολεῖς. Ariſtoteli l. de Mundo ἀγγελιαφόροι· ἡμεροδρόμοι τε, καὶ σκοποὶ, καὶ ἀγγελιαφόροι καὶ φύλακες, φρυκτωριῶν ἐπόπτηρες. Caſtoribus vt nuntijs triũphi, ædes extructa. Prudent. in Symmach. l. 1.

Celſæ duo numina Romæ,
Impendent retinente ſolo, magnique triumphi
Nuntia ſuffuſo figunt veſtigia plumbo.

Sophocles in Trachinijs ait nuntios rei optatæ coronari ſolitos,

ἐπεὶ κατάστεφον στείχονθ' ὁρῶ
ἵνα ἄνδρα πρὸς χαρὰν λόγων.

Cic. l. 7. ad Atticum gerones vocat. Hieronymus portitores. Sed ea de re planiſſime Zonaras in Camillo. ὅτι τι κατορθωθῇ μέγα, καὶ ἐπινικίων ἐπάξιον, αὐτοκράτωρ αὐτίκα ὁ στρατηγὸς, ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν ὀνομάζετο, καὶ κλῶνας Δάφνης περιέδει ταῖς ῥάβδοις, καὶ τοῖς δρομοκήρυξι τοῖς τὴν νίκην καταγγέλλουσι τῇ πόλει κομίζειν ἐδίδου· ἐλθὼν δὲ οἴκαδε τὴν γερουσίαν συνήθροιζε, καὶ ᾔτει ψηφίσασθαι οἱ τὰ ἐπινίκια; id eſt, Re bene geſta quæ triumpho digna eſſet, dux ſtatim à militibus Imperator ſalutatus, ramis

laureis fascesornabat, eósque per cursores in vrbem mittebat. Domum reuersus conuocato Senatu, decerni sibi triumphum petebat. Plutarchus scribit Pompeium bello Mithridatico cum Lucullo copias coniunxisse fascibus laurea virenti reuinctis, cum Luculli laurus languentes ac marcidæ essent. Cum vero ipse Imperator re bene gesta cum exercitu ad vrbem redijsset, Senatus ei, in campo Martio intra ædem Bellonæ dabatur, vbi quæ gesserat edissereret, triumphúmque peteret. Cic. lib. 7. ad Attic. e. 4. triumphum petentes extra vrbem morari soliti. Liuius l. 42. ad ædem Bellonæ Senatus ei datus est, postulatóque frustra triumpho, in monte Albano, quod iam in morem venerat, vt sine publica authoritate fieret, triumphauit l. 34. Senatus extra vrbem Flaminio ad res gestas edisserẽdas datus est. Plutarc. Pompe. οἱ γὰρ ἄρχοντες στρατοπέδων εἰς τὴν πόλιν οὐκ εἰσίασι. L. 40. Liuius de Q. Fuluio Flacco, qui cum extra vrbem triũphi caussa esset, consul est creatus: in æde Apollinis extra vrbem Senatus interdum datus est, triumphúsque decretus Liu. l. 37. Dionys. l. 11. κατεστρατοπεδευκότων ἔξω τῆς πόλεως κατὰ τὸ ἄρειον πεδίον (τῶν τὸν θρίαμβον αἰτησάντων) παρὰ τοῦ δήμου λαμβάνουσι τὴν καταγωγὴν τοῦ θριάμβου. ipsi Imperatores in Campo Martio Castra metabãtur, & à populo apparatum sumptúsq; in triumpho accipiebant, ait Dionysius: apparatus omnis in suburbijs fuit. neque interim in vrbem inibant Imperatores: quod & nomine Imperatoris, & iure triumphi exciderent qui vrbem

ingreſſi eſſent. lib. 2. Ciuil. Appianus de Iulio Cæſare. Cæſar τῆς πομπῆς παρασκευὴν ἐπὶ τὸ λαμπρότατον ἐν τοῖς τῆς Ῥώμης προαστείοις διεκόσμει· εἰσελθόντι δὲ οὐκ ἦν ἔτι ἐπὶ τὸν θρίαμβον ἐπανελθεῖν. Ipſa nocte copias in ordines digerebant in campo Martio, vt primo diluculo triumphus duceretur. Ioſephus lib. 7. c. 16. τοῦ δὲ στρατιωτικοῦ παντὸς ἔτι νύκτωρ κατὰ λόχους καὶ τάξεις ὑπὸ τοῖς ἡγεμόσι προεξωδευκότος, καὶ περὶ θύρας ὄντος οὐ τῶν ἄνω βασιλείων, ἀλλὰ καὶ πλησίον τοῦ τῆς Ἴσιδος ἱεροῦ· ἐκεῖ γὰρ ἀνεπαύοντο τῆς νυκτὸς ἐκείνης οἱ αὐτοκράτορες. In genere hoc ſub conſulibus obtinuit, vt qui è prouincia cum imperio rediret, illud ipſum amitteret, vt primum vrbem introiſſet. inde eſt apud Liuium l. 26. quod à Senatu decretum eſt, Q. Fuluio ne minueretur imperiũ, ſi in vrbem veniſſet. Cic. l. 7. ad Att. ep. 1. mihi valde placet de triumpho nos moliri aliquid, & extra vrbem eſſe cum iuſtiſſima cauſſa. Sub Imperatoribus qui vrbem inierant, decreto triumpho vrbe oportuit egredi ad auſpicia repetenda. Tacit. lib. 3. Annal. at Druſus vrbe egreſſus repetẽdis auſpicijs, mox ouans ingreſſus eſt. Legendus Dio lib. 54. vbi Auguſto decretum perpetuum pro Conſulare imperium, quod neque amitteret ſi vrbem inijſset, nec vrbe egredi opus eſset imperio repetendo. Licet autem extra vrbem apparatus, tamen in vrbe victrice triumphus actus eſt. Mali ominis fuit triumphantem in alienam vrbem ingredi. Iulius Obſeq. de prodig. Pompeius Syllo oppidum Bouianum quod cœperat triumphans inuectus omen victoriæ hoſti-

bus ostendit, quia triumphus in vrbem victricem, non victam induci solet, proximo prælio amisso exercitu occisus: quamuis apparatus triumphi de Publico fieret, ij tamen quibus decretus triumphus plæráque de suo conferebant, teste Cicerone l. 6. ep. ad Atticum. dices nummos mihi opus esse ad apparatum triumphi. lib. 7. ad Famil. ad apparatum triumphi quicquid potero nummorum conficiam. Paterculus volumine 2. de Cæsare. quinque egit triumphos. Gallici apparatus ex citro, Pontici ex arantho, Alexandrini testudine, Africi ebore, Hispaniensis argento rasili constitit. Pecunia ex manubijs lata paulo amplius sexies milies H S. Polyb. p. 76. ait, à Senatu sumptus in triumphũ datos, è manubijs scilicet & præda.

QVOT GENERA *triumphorum*.

CAP. XI.

TRIVMPHORVM duo genera fuerunt, major qui propriè triumphus, & minor qui ouatio. Triumphus major terrestris fuit, qui in vrbe, vel in monte Albano actus, aut Naualis. Ouationem Dionysius lib. 6. πεζὸν θρίαμβον vocat. à clamore ô ô dici Festus putat. nonnulli dictam ouationem volunt, quòd olim in Græcia Olympionicis acclamarent, ὀλυμπιονίκα ὖα, πυθιονίκα ὖα, ait Xiphilinus pag. 181. Plutarch. ab oue, vt infra dicemus, Dio pag. 22. τὰ

ἐπινίκια μείζω, majorem triumphum vocat, minorem, τὰ ἐπινίκια μείω, vel σμικρά. majorem Laureatum dictum esse ostendit his verbis Cassiodorus Psal. 19. Duo apud antiquos erant genera triumphorum, vnum maius in curribus, quod laureatum dicebatur, alterum minus in equis, quod ouatio nuncupabatur. lib. 8. Dionys. μείζονα πομπὴν vocat, μείζονας θριάμβους· τῶν θριάμβων ἥμισυ· de vtroque Liuius lib. 28. Consulum alter quadrigis veheretur militibus sequentibus, alter equo sine militibus: quia die pugnæ Liuij auspicia fuere, maior ei concessus.

DE DONIS MILITARIBVS.

CAP. XII.

IN æde Bellonæ cùm Imperator res à se gestas edisseruisset, olim à Senatu nomen Imperatoris ei confirmatum, triumphus decretus, diésque triumpho dictus, quo per vrbem in Capitolium curru inueheretur: interdum inuito Senatu à populo decretus. Zonaras, καὶ εἰ ἔτυχε ψήφου παρά τε τῆς βουλῆς καὶ τοῦ δήμου ἐβεβαιοῦτο αὐτῷ, καὶ ἡ ἐπωνυμία τοῦ αὐτοκράτορος. ἐνσκευασάμενος δὲ τῇ ἐπινικίῳ σκευῇ, καὶ περιβραχιόνια λαβὼν, στέφανόν τε Δάφνης ἀναδησάμενος, καὶ κλάδον κρατῶν ἐν τῇ δεξιᾷ, τὸν δῆμον συνεκάλει, καὶ ἐπαινέσας τοὺς συστρατευσαμένους αὐτῷ, καὶ κοινῇ καὶ ἰδίᾳ τινὰς, ἐδωρεῖτο μὲν σφίσι χρήματα, ἐτίμα δὲ καὶ κόσμῳ, περιβραχιόνιά τε τισι, καὶ δόρατα παρεῖχε, καὶ στεφάνοις τοῖς μὲν χρυσοῖς, τοῖς δὲ ἀργυροῖς ἐδίδου. id est, triumphali autem habitu

ornatus, armillis ſumptis, laurea redimitus, & ramum dextra tenens, populum conuocabat; & militibus publice, quibuſdam etiam ſeorſim laudatis, pecuniam donabat, & ornamenta, armillas, haſtas ſine ferro, & coronas, alijs aureas, alijs argenteas, expreſſo in ijs nomine, & facinore viri, τ' ὄνομα τ' ἑκάστου, καὶ τῆς ἀριστείας φέροντας τὸ ἐκτύπωμα. Ioſephus lib. 7. excidij ſcribit, Imperatorem ſolitum Dijs thura dare, priuſquam habitu triumphali vrbem iniret, aut milites donaret. Ouidius l. 2. de Ponto Eleg. 1.

Atque ita victorem cum magno vocis honore
Bellica laudatis dona dediſſe viris.
Claráque ſumpturum pictas inſignia veſtes,
Thura prius ſanctis impoſuiſſe viris.

Liuius l. 39. Fuluius multos eo die priuſquam in vrbem inueheretur, in circo Flaminio tribunos, præfectos, equites, centuriones Romanos, ſocioſque donis militaribus donauit: militibus ex præda 25. denarios deuiſit, duplex centurioni, triplex equiti l. 38. Flaminius triduum triumphauit. militibus duceni quinquageni æris in pedites diuiſi, duplex centurioni, triplex equiti. l. 41. Taciti vt iratos eſſe ſentires ſecuti ſunt currum ſocij, quod dimidio minus accepiſſent, quàm Romani: apud Procop. lib. 2. Vuandal. Belliſarius Zonas aureas populo in triumpho impertitus eſt. Liuius lib. 40. Q. Fuluius Flaccus Celtiberis victis, militibus de præda quinquagenos denarios dedit, duplex centurionibus, triplex equiti, tantumdem ſocijs Latini nominis, & ſtipen-

dium omnibus duplex. Fine l. 40. diuisit tamen in singulos milites tricenos æris, duplex centurionibus, triplex equiti. l. 45. de C. Octauio, qui naualem de Rege Perseo triumphum egit. is triumphus sine captiuis fuit, sine spolijs: dedit socijs naualibus in singulos, denarios septuagenos 5. gubernatoribus qui in nauibus fuerant duplex. magistris nauium quadruplex. De Paulo Æmilio l. 45. pediti in singulos dati centeni, (æris) duplex centurioni, triplex equiti: tantum pediti daturum fuisse credunt, si aut non refragati honori eius fuissent, aut benigne hac ipsa summa nuntiata acclamassent. Liuius l. 45. Luc. Anicius victis Illyrijs de præda militibus in singulos quadragenos quinos denarios, duplex centurioni triplex equiti, Socijs nominis Latini quantum ciuibus, & socijs naualibus dedit, quantum militibus. Vetus inscriptio est Mathelicæ Italiæ. C. Arrio. C. F. Cor. Clementi, militi 9. coh. Pr. equiti coh. eiusdem, donis donato ab Imp. Trajano torquibus, armillis, phaleris ob bellum Dacicũ, singulari Præfect. Pr. Tesserario, optioni, fisci curatori, cornicul. Tribun. euocato, August. coh. 1. vigil. Statiuorum cohortis 14. vrb. coh. 7. Præt. Tercenario, donis dato ab Imperatore Adriano hasta pura, corona aurea, leg. 3. Aug. Primipil. duumuir. quinquennali patrono municip. Ea decora belli dicuntur Liuio lib. 6. Ad hæc decora belli non commemorasse tantum, sed protulisse etiam conspicienda, dona Imperatorum ad 40. in quibus insignes duas

murales coronas, ciuicas octo. Horum autem in ordinibus legendis, qui donis militaribus insignes essent ratio habita est, vt & in Senatum allecti sint. Liu. lib. 33. Recitato veteri Senatu, inde primum in demortuorũ locum legit qui post L. Æmilium, &c. tum ex his qui spolia ex Romano hoste fixa domi haberent, aut Ciuicam coronam accepissent. Marius apud Sallustium gloriatur, quod licet imagines maiorum suorum nullę sibi essent, dona tamen multa militaria virtutis ergo accepisset. Claudius tribunus militum postea Imperator, à Valeriano Augusto accepit fibulas argenteas inauratas duas, fibulã auream cum acu Cypria vnam. (Ita lego, non vt vulgo, *cumacum Cypriam.*) Baltheum argenteum inauratum vnum, annulum bigemmeum vncialem brachiale vnum vnciarum septem, torquem libralem vnum, cassidem inauratam vnam, scuta chrysographata duo, loricam vnã quam refundat laureas Herculeanas duas, aclides duas, apud Trebel. Præfectis virtute illustribus salarium quintuplex factum, ornamenta militaria geminata, Capitolina Palmata promissa. Vopiscus. In concione militum publice donabantur, interdum & priuatim vt Polyb. lib. 6. Vopiscus in Probo. Publice donatus est hastis puris quatuor, coronis vallaribus duabus, corona ciuica vna, vexillis puris 4. armillis aureis duabus, torque aureo vno, patera sacrificali quinque libri vna Liuius lib. 39. insignia dona vocat. Marcell. l. 25. anteactæ vitę insignia. Aurelius victor arma in.

ſignia. Lamprid. in Alexandro, cuncta inſignia & honorificẽtiæ genera. Tacitus inſignia triũphi iuſignia Conſularia, Prętoria, quęſtoria vocat, vt ſuo loco dicem⁹: vnde vox Gallica, armorũ & inſignium, pro virtutis familiaribus ac gẽtilitijs notis: datas pecunias eſſe diximus, non modo ſub Imperatoribus, ſed & ſub Conſulibus. Tacit. lib. 18. Finis ſermonis in eo, vt quina millia nummum ſingulis militibus numerarentur, Socijs & legatis exterarum gentium data, vt res dederit oſtendemus Tacit. lib. 2. Annal. de Arminio. Flauius aucta ſtipendia torquem & coronam, aliaque dona militaria commemorat. Liuius lib. 54. dum bellum in Macedonia geritur legati tranſalpini ab Regulo Gallorum &c. Romam venerunt, pollicentes ad Macedonicum bellum auxilia gratiæ ab Senatu actæ, muneráque miſſa, torquis aureus duo pondo, & pateræ aureæ 4. pondo, equus Phaleratus, armáque equeſtria. Hoc genere militarium inſignium etiam aliæ gentes vſæ Galli maximè, vt Liu. l. 34. Plus, inquit, octo millia hominum cęſa, haud multo minus quam decem millia capta, & ſigna militaria 58. & ſpolia plura Gallica fuere, annuli aurei torques, armillæque. milite generoſi, & ſibi virtutis conſcij, non modo in pompa & triumpho, ſed in acie, & agmine inſignia ſua in ſplendorem dederunt Tacit. lib. 18. & militum phaleræ torquéſque ſplendebant. decora facies, & non Vitellio principe dignus exercitus. fuit & baltheus inter dona militaria cum à Valeriano

probus inter cætera insignia baltheo argenteo inaurato virtutis ergo donatus sit apud Trebellium. ducebatur oblique ab humero dextro ad sinistrum. Quintilian. lib. 11. Sinus ille qui ab humero dextro ad sinistrum oblique ducitur velut baltheus. Tacit. lib. 18. sed manipuli quoque & gregarius miles viatica sua & baltheos phalerásque, & insignia armorum argento decora. loco pecuniæ tradebant. & fibulæ in donis. Liuius l. 49. Quintius alter Prætor suos equites catellis ac fibulis donauit Claudio. Valerianus donauit fibulatas inauratas argenteas duas Vopiscus Aureliano: & vt fibulas aureas gregarij milites haberent, idem primus concessit, cum antea argenteas habuissent. in Probo. tunicas rufulas duas, pallia Gallica duo fibulata, interulas paragandes duas. fibulas subnectendæ vesti. Virgil.

Aurea purpuream subnectit fibula vestem.

Hæc dona strenuis militibus duces etiam sub Imperatoribus diuidebant, Imperatores ducibus. Augustus tamen apud Suet. Solos triumphales, quanquam & socios expeditionum, & participares victoriarum suarum nunquam donis partiendos putauit, quod ipsi quoque ius habuissent tribuendi ea quibus vellent. Sed de hac re infra ex Dione. Dio lib. 51. μετὰ δὲ τοῦτο τούς τε ὑποστρατήγους καὶ ἐπήνεσε, καὶ ἐτίμησε, ὥσπερ εἴθιστο, καὶ τὸν μὲν Ἀγρίππαν ἄλλοις τέ τισι, καὶ σημείῳ κυανοειδεῖ ναυκρατητικῷ προσεπεσέμνυνε, καὶ τοῖς στρατιώταις ἔδωκέ τινα, τῷ τε δήμῳ καθ' ἑκατὸν δραχμάς. Postea Augustus legatos laudauit, & ornauit vt moris fuit,

fuit,& Agrippam alijs quibuſdam ornamentis, tum vero vexillo cœruleo naualis victoriæ, donauit, militibúſque nonnulla dedit, & populo centum drachmas. Liuius lib. 39. de triumpho Manlij: multi omnium ordinum donati militaribus donis currum ſecuti ſunt. lib. 10. pedites, equites, inſignes donis tranſiere, ac tranſuecti ſunt. Multæ ciuicæ coronæ, Vallares, ac Murales conſpectæ: Capitolin. in Maximino. dona militibus per ludos etiam data ſcribit, Seuerum enim Imperatorem militares ludos dediſſe, propoſitis præmijs argenteis, id eſt armillis, torquibus, & baltheolis. Vnde colliguas torques argenteos, & aureos, vt & armillas fuiſſe. Dona quibus donati erant milites in triumpho & ludis præferebant, aut domi in larario aſſeruabant, ornamenta generis, vt magiſtratus, ornamenta magiſtratuum quos geſſerant. Cic. 3. Philip. inſignia & ornamenta generis, nominis, honoris. in Catilin. In animis ergo noſtris omnes triũphos noſtros, ornamẽta omnia honoris, monumenta gloriæ, inſignia condi volo. Sed dona militaria in triumpho eo habitu geſtari ſolita videtur, qui in duabus priſcis imaginibus expreſſus eſt, quarum altera vmbonem habet, ſeu clypeum rotundum, in cuius medio leonis imago, cui galea Romana impoſita coronam muralem ſuſtinet, ſupra quam pilum & baltheus, cum cingulo & pugione, altera ex parte criſtata eſt: in alia pictura clypeo galea impendet, cui vexillum Romanum, Thorax, Campeſtre, pilum, & haſtæ adiunguntur. Vnde

nata videntur insignia, & arma quibus nobilitas nostra vtitur: quanquam & ab infima antiquitate repeti possunt. Æschyl. in ἑπτὰ Θήβαις,

ἔχει δ' ὑπέρφρον σῆμ' ἐπ' ἀσπίδος τόδε
φλέγοντα ὑπ' ἄστροις οὐρανὸν τετυγμένον.

Argumentum & specimen Virgil. vocat. 12. Æneid.

—— cui tempora circum
Aurati bis sex radij fulgentia cingunt,
—— Solis aui specimen.

apud Pausaniam pag. 127. Aristomenis Clypei ἐπίθημα ἀετὸς τὰ πτερὰ ἑκατέρωθεν ἐκπεπτακὼς ἐς ἄκραν τὴν ἴτυν. in Clypeo Vlyssis Delphin fuit, ob filium à Delphino seruatum. Lycophron,

Δελφινόσημον κλῶπα φοινίσσης θεᾶς.

in Iliaco bello quod Cornelio Nepoti tribuitur lib. 6. hæc in signis & hastis insignia fuisse legimus, *—— vndique Iuno*
Plurima fraxineo nunc verberat aëra peplo,
Nunc sedet in parmis capitũ, nũc surgit in arcus.

Forte legendum, in pinnis capitum, aut cristis. Legendus Sueton. in Iulio c. 38. donabantur igitur milites armillis, hastis, puris, torquibus, phaleris, vexillis, corniculis, coronis: armillæ quibus imperatores vsi, & milites ob virtutem donati, dictæ sunt galbei. Festus, Galbeum ornamenti genus interpretatur. Zonaras ait imperatorem περιβραχιόνια cœpisse cum in currum ascenderet: alij βραχιονιστήρια quæ capite Leonino in veteribus nummis ac lapidibus exsculpuntur. Galbeos Cato in mundo muliebri numerat, quos nonnulli toros lana fartos

eſſe volunt, qui mulieribus ad zonam veſti ſubijciuntur, vt habitiores videantur, Suet. in Galba, galbeum interpretatur, remediũ lana inuolutum: vt ſit, Armillas ex auro quas viri militares ab imperatoribus donati gerunt, ab armis dictas eſſe exiſtimant, quod antiqui humeros cum brachijs armos vocabant, ait Feſtus. Vnde apparet armillas, colli militare ornamentum fuiſſe. Video tamen à Græcis authoribus περιβραχιόνια, περιχείρια, ψέλλια verti: nam quod è veteri lapide non valde admodum certo refert Onufrius de L. Sicinio, quem alij Siccium vocant, in hæc verba, L. Sicinius Dentatus, tribunus plebis, centies vicies præliatus, octies ex prouocatione victor, 45. cicatricibus aduerſo pectore inſignis, nulla in tergo. idem ſpolia cœpit 34. donatus haſtis puris 18. phaleris 25. torquibus tribus & 60. armillis 160. coronis 35. ciuicis 13. aureis 8. muralibus tribus. Obſidionali 1. Fiſco æris 10. captiuis 20. Imperatores 8. ipſius maxime opera triumphantes ſequutus, Dionyſ. l. 10. ita expoſuit. ἀριστεῖα δὲ ἐκ τῶν ἀγώνων ἐξενήνεγμαι, τεσσαρεσκαίδεκα μὲν στεφάνους πολιτικούς, οἷς ἀνέδησάν με οἱ σωθέντες ἐν ταῖς μάχαις ὑπ' ἐμοῦ, τρεῖς δὲ πολιορκητικούς, πρῶτος ἐπιβὰς πολεμίων τείχεσι, καὶ καταλαβών, ὀκτὼ δὲ τοὺς ἐκ παρατάξεως, οἷς ὑπὸ τῶν αὐτοκρατόρων ἐτιμήθην. πρὸς δὲ τούτοις ὀγδοήκοντα μὲν, καὶ τρεῖς χρυσοῦς στρεπτοὺς περιαυχενίους, ἑξήκοντα δὲ περιβραχιόνια χρύσεα, δόρατα δὲ ὀκτωκαίδεκα, φάλαρα δὲ ἐπίσημα πέντε πρὸς τοῖς εἴκοσι, ὧν ἐννέα ἦσαν οὓς μονομαχῆσαί τινας ἡμῶν προσκαλεσαμένους ἑκουσίους ὑποστὰς ἐνίκησα. qui locus perturbatus & fœdatus eſt. ita

quæque ſuo loco reſtituenda. ὀκτὼ δὲ τοὺς ἐκ παρατάξεως μονομαχῆσαί τινας ἡμῶν προσκαλεσαμένους ἑκουσίους (lego ἑκούσιος) ὑποστὰς ἐνίκησα. πρὸς δὲ τούτοις, &c. deinde ita lege, ὧν ἐννέα ἦσαν οἷς ὑπὸ τῶν αὐτοκρατόρων ἐτιμήθην. i. præmia è prœliis cœpi, 14. coronas ciuicas, quibus me coronarunt ij quos in pugna ſeruaueram, tres murales cum primus hoſtiũ mœnia inſcẽdiſſem cœpiſſémque, octo ex inſtructa hoſtium acie qui aliquos è nobis ad ſingulare certamen prouocarant (deleui ὅς) ſponte ſubſidens vici: ad hæc torques aureos collares 83. aureas armillas 60. haſtas puras 18. phaleras inſignes 25. quarum nouem ab ipſis imperatoribus accepi. Vetus ille lapis mihi nõ plene lectus ac cognitus videtur. 63. tantum torques aſcribit, armillas 160. ciuicas 13. Gellius contra torques tres, & 80. ciuicas 14. armillas plus 160. cum nouem imperatoribus triumphaſſe. Plinius lib. 7. cap. 28. ſpolia cæpit 34. donatus torquibus tribus, & 80. armillis 160. coronis 26. captiuis 10. & 20. ſimul bubus, imperatores nouem ipſius maxime opera triũphantes ſequutus. Valer. Maxim. lib. 3. cap. 2. Sex & 30. ſpolia ex hoſte retuliſſe, 14. ciues ex media morte raptos ſeruaſſe: præferebantur enim aureæ coronæ octo. ciuicæ 14. torques 183. armillæ 160. phaleræ 25. vides non conuenire inter lapidem illum & veteres authores: Putem apud Dionyſium legendum ἑξήκοντα δὲ καὶ ἑκατὸν περιβραχιόνια. in lapide ciuicis 14. torquibus tribus, & 80. coronis 24. non enim plures 24. coronis referunt Plinius, Valerius,

Dionysius, Gellius. Armillæ igitur proprie brachiorum fuerunt, quas μανιάκας, περίχειρα, & ψέλλια vocari dixi, Polybius lib. 2. de Gallis. περιχείροις καὶ μανιάκαις· τοῦτο δέ ἐστι χρυσοῦν ψέλλιον, ὃ φέρουσι περὶ τὰς χεῖρας, καὶ τὸν τράχηλον οἱ Γαλάται. dicitur & spinther, & ἀκροχείριον. & pro torque collari à Polybio etiam poni videtur, quod proprie περιδέραιον. Plutarch. in Galba περιδέρραιον κόσμον. Pollux περιδερίδα. περιτραχήλιον, περιαυχένιον. Gloss. vet. ψέλλιον ἀνδρὸς brachionarium. Petron. dextrum nudauit lacertum, armilla aurea cultum, & eboreo circulo, lamina splendente connexum. Tertul. de habit. mul. cap. 11. circulos ex auro, quibus brachia arctantur. apud Athen. lib. 3. Chares ψέλλια περὶ τὰς χεῖρας, καὶ τοὺς πόδας. item χλιδῶνα περὶ τοῖς βραχίοσι. in feminis dextrocheria. Trebellian. in Quieto, Capitol. in Maximinis. at Tzetz. chil. 13. c. 461. βραχιονιστῆρας vocat de triumphante loquens, καὶ βραχιονιστῆρας ἐμβάλλουσιν ἐκείνῳ. Priscianus brachialia. quia ex humero in brachia propendebant, aut quia in brachijs gerebantur. Liuius l. 1. Sabinos ait armillas aureas magni ponderis brachio læuo habuisse. l. in brachio. Doctissimus Lipsius apud Polyb. lib. 6. pro Phiala legit ψάλιον, seu ψέλλιον, id est armillas. Verba quia faciunt ad Zonaram de triumpho, hic apponam. συναγαγὼν ὁ στρατηγὸς ἐκκλησίαν τοῦ στρατοπέδου, καὶ παραστησάμενος τοὺς δόξαντάς τι πεπραγέναι διαφέρον, πρῶτον μὲν ἐγκώμιον ὑπὲρ ἑκάστου λέγει, περί τε τῆς ἀνδραγαθίας, κἄν τι κατὰ τὸν βίον αὐτοῖς ἄλλο συνυπάρχῃ τῆς ἐπ' ἀγαθῷ μνήμης ἄξιον. μετὰ δὲ ταῦτα τοῖς μὲν πρῶ-

σαντι πολέμιον γαῖσον δωρεῖται, τῷ δὲ καταβάλλοντι, καὶ σκυλεύσαντι, τῷ μὲν πεζῷ φιάλην, τῷ δὲ ἱππεῖ φάλαρα· ἐξ ἀρχῆς δὲ γαῖσον μόνον. id est, conuocans imperator concionem exercitus, & præſentes quaſi quæ in oculis omnium proponens eos (doctiſſimus Lipſius, circum ponens ſibi. meo animo minus bene: non enim dixit, περιϊστάμενος ſed παριστάμενος) qui egregium aliquid patraſſe videntur, primum quidem vnumquemque laudat, & ſuper hoc facinore, & ſi quid aliud in omni vita dignum honeſta memoria geſſit. poſthæc ei qui hoſtem percuſſerit haſtam donat, qui deiecerit, & ſpoliarit pediti phialam, equiti phaleras, olim haſtam tantum. bene inquam doctiſſimus Lipſius pro phiala ψάλιον repoſuit, quanquam & patera donatos aliquos animaduerto. Liuius lib. 30. Scipio Maſaniſſam aurea corona, aurea patera donat. & c. l. 27. ſellam eburneam, pateram auream donatas eſſe ait. & Probus apud Vopiſcum publice in concione donatus eſt patera ſacrificali quinque libri. Amplector igitur illud ψάλιον, aut ψέλλιον, & armillas interpretor, quas Polybius pediti tantum donatas ait, Plinius ciuibus tantum, non externis, lib. 33. cap. 2. armillas ciuibus dedere, quas non habent externi. Valerius tamen Maximus externis aureas armillas, ciuibus argenteas attribuit. lib. 8. cap. 14. Eaſque argenteas, nam eæ ciuium fuere, aureæ externorum. contra Dionyſius Halycarn. lib. 10. qui Sicinio Dentato περιβραχιόνια χρύσεα, aureas armillas. Valerius Max. equiti aureas ar-

millis.l. 8. cap. 14. Titus Labienus Scipionem, vt forti equiti aureas armillas tribueret, admonuit; eóque negante ſe id facturum &c. ipſe ex præda gallica aureas equiti largitus eſt. &c. quod vt ille accepit, projecto ante pedes Labieni auro, vultum demiſit. idem vt audijt Scipionem dicentem, Imperator te argenteis armillis donat, alacer gaudio exiliit, quia ſcilicet argenteæ Ciuium, aureæ externorum. Liuius lib. 10. equites omnes ob inſignem pluribus locis operam corniculis, armilliſque argenteis donat. Sabini armillas in brachio læuo ferebant apud Dionyſium l. 2. τῶν ψαλίων ἃ περὶ τοῖς ἀριστεροῖς βραχίοσιν ἐφόρουν, καὶ τῶν δακτύλων. lego δακτυλίων dabantur & torques & phaleræ. Silius lib. 15.

—phaleris hic pectora fulget,

Hic torque aurato circum dat bellica colla.

Iuuenal. Satyr. vlt.

Vt læti phaleris omnes, & torquibus omnes.

Dionyſius Halycarn. lib. 10. de Sicinio Dentato, χρυσοῦς στρεπτοὺς περιαυχενίους vocat, aureos torques collares. eodem libro numerat ἀριστεῖα, στρεπτοὺς, καὶ τὰ ψέλλια, καὶ τὰ δόρατα, καὶ τὰ φάλαρα, καὶ τοὺς τῶν ὑπάτων στεφάνους, καὶ τὰ ἐκ τῶν μονομαχιῶν λάφυρα. Herodotus στρεπτὸν περιαυχένιον, quia collum ambibat. Plutarch. ὡς εἶδε περικείμενα ψέλλια χρυσᾶ, καὶ στρεπτούς. in Themiſtocle apud Suidam, ὁ δὲ λαβόμενος τῇ λαιᾷ τοῦ στρεπτοῦ, ὃν δὴ χρυσοῦν ἔφερεν ἀμφὶ τῇ δέρῃ, vbi ipſe τοῦ περιδεραίου κόσμου exponit. Xenophon. l. 1. Cyri pæd. καὶ οἱ στρεπτοὶ περὶ τῇ δέρῃ καὶ τὰ ψέλλια περὶ ταῖν χεροῖν. armil-

lis manus, torque collum inclusum ait. στρεπτὰ erant tortiles ἀπὸ τοῦ στρέφεσθαι, torques à torquendo. Serui. l. 8. Æn. phaleris collũ ornari solitum ait, & esse idem quod in mulieribus monilia. Plin. l. 37. c. 12. Phaleras pensiles facit: vt aureis annulis sic phaleris vsi nobiles. Liuius lib. 9. ob Ædilitatem Flauij plærique nobilium aureos annulos & phaleras deponerent. Doctissimus Lipsius Catellas cum torquibus easdem facit. Liuius lib. 39. C. Calpurnium donasse equites suos phaleris, Quintium alterum prætorem suos catellis. Tacit. lib. 3. torque donat & hasta. Auxiliares, & externos torquibus aureis donauere, ciues non nisi argenteis, ait Plin. lib. 33. cap. 2. dissentit Sueton. in Augusto, Qui C. Asprenatem lapsu equi debilitatum aureo torque donauit. Veget. lib. 2. cap. 7. Torquati simplares, quibus torquis aureus solidus virtutis præmium fuit. Externis quinque auri pondo torques donati. Liu. l. 33. torques duo ex quinque auri pondo facti. Bellisarius apud Suidam militibus τοῖς εὐδοκιμήσασι, ψέλλιά τε, καὶ στρεπτοὺς ἆθλα παρείχετο. Probus, torquem interpretatur circulum aureum flexilem, obtortum colli ornamentum, & summi pectoris. Gellius l. 9. c. 13. Caput Galli præcidit, torquem detraxit, eamque sanguinolentam sibi in caput imponit. Cic. 5. in Verrem. Q. Rubrium excellenti virtute, authoritate, torque donasti. torques etiam brachiales fuerunt, apud Vopisc. in Aureliano: erant catenæ brachiales: dextrocheria fœminarum fuere

quaſi anuli, non vt catenæ. Maximinus enim dextrocherio vxoris vſus eſt anulo, ait Capitolin. Phaleræ rariores & honoratiores torquibus. Dionyſius vocat φάλαρα ἐπίσημα, quæ 25. tantum Siccius accepit; cum torques 83. conſecutus ſit: in pectus eas promitti diximus, & equiti tantum datas, vt vult Polybius; quanquam & Siccio pediti donatas ſupra oſtendimus: dabantur & haſtæ quæ gæſa vocat Polybius, alij δόρατα. Zonaras δόρατα ἀσίδηρα, Latini haſtas puras: per initia ſolæ haſtæ datæ ſunt, ſi Polybio fides. Silius lib. 6.

Hæc tunc haſta decus nobis, pretiúmque decori
Sanguinis.

Cato vocat haſtas donaticas: Suet. in Claudio: quem Britannico triumpho inter militares viros haſta pura donauit. Plin. l. 7. c. 28. Manlij Capitolini ſpolia, & coronas numerat, deinde dona 33. ponit, quæ vel pro haſtis, vel pro omnibus donis militaribus accipienda. de haſta pura Virgil. 6. Æneid.

Ille vides pura iuuenis qui nititur haſta.

l. 4. Propert. *Pura triũphantes haſta ſequatur equos.* Lucius Sicinius donatus eſt haſtis puris 18. δόρατα ὀκτωκαίδεκα, Dionyſius lib. 2. cap. 11. Gellius, haſtas ſimpliciter dixit, vt & Dionyſ. Vopiſcus, haſtas puras: Polybius etiam λόγχας. in donis militaribus fuere Cornicula & Vexilla. Liuius l. 10. Haſtatos armillis, aureis coronis, corniculis donat argenteis: dabantur peditibus, & equitibus. Liu. lib. 10. Equites corniculis, armilíſque argenteis donat. Plinius de

vir. illustr. Æmilius Scaurus in Hispania corniculum meruit. de Vexillis Vopiscus in Aureliano, Valerianus Imperator coronas 4. murales donauit, coronas Vallares quinque, coronas nauales duas, hastas puras decem, vexilla bicolora 4. fuerunt argento texta & auro. Vnde & Polybio apud Suidam dicuntur ὑφάσματα. τοῖς δὲ ἐτίμησε ὑφάσμασι καὶ λόγχαις. Vopiscus vexilla pura vocat in Probo, qui bello Sarmatico donatur vexillis puris 4. armillis aureis duabus. Pura interpretor candida, quo modo Virgil. 6. Æneid.

——puráque in veste sacerdos,

Vnde argento solo texta sine auro puto: neque enim pura fuissent. Sallust. bello Iugurth. hastas, vexillum, phaleras in donis militaribus commemorat: ea non vno modo texta fuisse verisimile est, nam & bicolora quædam fuerunt, & Agrippæ Augustus post naualem victoriam cæruleum vexillum donauit, apud Sueton. purpuræ aliquid ad mixtum verosimile est, quæ ad cæruleum colorem accedit. nam & Homerus πορφύρεον κῦμα, dicit, & mare πορφύρεσθαι. Dio lib. 51. σημεῖον vocat κυανοειδὲς ναυκρατικόν. Trebell. in Claud. statuis, vexillis, coronis fanis arcubúsque bonum principem aris, ac templis honorauerunt. Valerianus epist. ad Probum, vestes tibi triplices dari iussi, Salarium duplex feci, vexillarium deputaui. Ea dona non singulis tantū militibus, sed totis etiam manipulis data. Valerius lib. 3. cap. 2. vbi dona Sicinij numerauit, addit, ornamenta etiam le-

gioni, ne dum militi satis multa. Zonaras in Camillo, *καὶ οὐ καθ' ἄνδρα μόνον ἀριστεύσαντι ταῦτα ἐδίδοτο, ἀλλὰ καὶ λόχοις, καὶ στρατοπέδοις ὅλοις παρείχετο.* Liuius lib. 10. Papirius Cursor 4. centuriones, manipulúmque hastatorum armillis, aureísque coronis donat.

DE CORONIS.

CAP. XIII.

CORONA dicta olim est Græcis Χορωνὸς, vt ait Appio Grammaticus, apud Athenæum lib. 15. quod in scena chorus coronatus esset. à quo facit Festus. Corona, inquit, cum videatur à choro dici, tamen caret aspiratione, siue coronæ dicantur, quod cohonorent eos. Veteres enim post consonantem aspiratione non sunt vsi. Isidorus coronam dictam esse vult, quod initio circum aras curreretur, atque ad imaginem circuitus vel chori formata esset. aræ enim festo die floribus coronatæ, vt Propert. lib. 3. e. 8. Eæ longæ dictæ sunt, apud Ouid. 4. Fastor.

Et tegat ornatas longua corona foris.

Tertullian. de Corona milit. Longæ coronæ quibus coronabantur templa & amphitheatra. Coronarum author apud Athenæum Ianus est, à quo primum in sacris adhibitæ, deinde in certaminibus, ludis, triumphis & conuiuijs. Plin. lib. 21. cap. 3. Et iam tum coronæ Deorum honos erant, & larium publicorum, &

priuatorum, ac sepulcrorum, & manium: súmmáque authoritas pactili coronæ; sutiles Saliorum sacris inuenimus, & solennes cœnis. Et Athenæus lib.5. ex eo probat conuiuia honori Deorum instituta, quod coronis quæ Dijs sacræ sunt in ijs vterentur. Certe donaticis coronis coronati lares, auth. Festo. Iuuen. Sat.9.

O nostri, paruique lares, quos thure minuto,
Aut farre, & tenui soleo exorare corona.

Verba Festi sunt, Donaticę coronæ dictę, quod his victores in ludis donabantur, quæ postea magnificentiæ caussa institutæ sunt super modum aptarum capitibus, quali amplitudine fiunt, cum lares ornantur. Iosephus Scaliger genere & litteris illustris, donaticas prouinciales interpretatur, à quo facere videtur Tertull. lib. de Corona militis. Sunt & prouinciales aureæ, imaginum iam, non virorum capita majora quærentes: prouinciales tamen à prouincijs aureæ datæ. donaticæ ludis ab Athlothetis, & editoribus, frondeæ ab imperatoribus donatæ, quædam aureæ. de quibus lex 12. tabul. qui coronam parit ipse, pecuniáue eius, virtutis ergo arduitor: id est addatur. coronatos autem rem diuinam fecisse, & ab oraculo cum corona discessisse docet Liu. lib. 23. de Q. Fabio legato Delphis, qui dixit se oraculo egressum ex templo, his omnibus Diuis rem diuinam thure, ac vino fecisse, iussúmque ab antistite, sicut coronatus laurea corona, & oraculum ingressus erat, & rem diuinam fecisset, ita coronatum nauim ascendere, nec ante deponere eam,

quàm Romam perueniſſet: quod more Græco factum eſſe oſtendit Scholiaſtes Euripidis Hippol. ἔθος γὰρ εἶχον οἱ ἀρχαῖοι, τοῦτο, ὅτε ἤρχοντο ἀπὸ μαντείας, ἐστεφανωμένοι ἤρχοντο, καὶ παῖδες τοῦ οἴκου προσεκύνουν αὐτοῖς. Ferunt primum omnium liberum patrem impoſuiſſe (coronam) capiti ſuo ex hedera, vt Plin. lib. 16. cap. 4. Poſtea Deorum honori ſacrificantes ſumpſere, victimis ſimul coronatis: nouiſſime & in ſacris certaminibus vſurpatæ, &c. Inde natum, vt etiam triumphaturis conferrentur in templis dicandæ, mox & ludis darentur. Antiquitus quidem nulla niſi Deo dabatur: ob id Homerus cœlo tantum eas, & prælio vniuerſo tribuit, viritim autem ne in certamine quidem vlli. Lego, choro tantum eas, nam Homerus lib. 18. Iliad. choro ſaltantium coronas tribuit, & bello, lib. 13. quanquam Heſiod. Cœlum aſtris coronari dixit. apud Græcos olim coronarum nullus vſus fuit, neque enim proci, neque molles Phæaces vſi: in certaminibus primum munera data Athletis, deinde fauor, tum foliorum ſparſio, tandem corona poſt bellum Medicum, ait Clemens. l. 2. Pædag. c. 8. ἀλλ' οὐδὲ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις τῶν ἑλλήνων ἡ χρῆσίς πω τῶν στεφάνων ἦν· οὔτε γὰρ οἱ μνηστῆρες, οὔτε οἱ ἁβροδίαιτοι κέχρηνται φαίακες αὐτοῖς· ἐν δὲ τοῖς ἀγῶσι πρῶτον ἡ ἀθλητῶν δόσις ἦν, δεύτερον δὲ ὁ ἐπικροτός, τρίτον ἡ φυλλοβολία. melius tamen Athenæus l. 1. ex eo probat coronarum vſum Homero non fuiſſe ignotum, quod vtitur voce στεφανοῦν, καὶ στέφεσθαι, Odyſſ. lib. 1.

Κοῦροι δὲ κρητῆρας ἐπεστέψαντο ποτοῖο.

Videor mihi apud Homerũ coronarum vſum obſeruaſſe: ſic enim Iliad. l. 18.

Καὶ ῥ' αἱ μὲν καλὰς στεφάνας ἔχον, οἱ δὲ μαχαίρας.

Loquitur de Iuuenibus, & puellis ſaltantibus quæ pulcras coronas habebant. Et Odyſſ. l. 11.

Νῆσον δὲ περὶ πόντος ἀπείριτος ἐστεφάνωται.

Heſiodus in Theogonia ſcribit cœlum aſtris coronari.

Ἄστρα τε λαμπετόωντα, τά τ' οὐρανὸς ἐστεφάνωται.

Iliad. l. 18.

Ἀμφὶ δέ οἱ κεφαλῇ νέφος ἔστεφε δῖα θεάων
Χρύσεον,

videtur ad coronam adluſiſſe. Iliad. I.

στέμματ' ἔχων ἐν χερσί.

Euſtathius στεφάνωμα δάφνινον.

Vſus eſt & voce στεφάνη. Iliad. ν.

Πάντῃ γάρ σε περὶ στέφανος πολέμοιο δέδηε.

Heſiodus pene Hom. æqualis in Theogonia,

Ἀμφὶ δέ οἱ στεφάνους νεοθηλέος ἄνθεσι ποίης.

item, Ἀμφὶ δέ οἱ στεφάνην χρυσέην κεφαλῆφιν ἔθηκεν.

Ariſtoteles lib. de Sympoſio apud Athen. Dijs coronas offerri ait, quia τὸ στέφειν πλήρωσίν τινα σημαίνει· οὐδὲν δὲ κόλοβον προσφέρεσθαι πρὸς τοὺς θεούς. quidam è conuiuijs natas volunt, antiquiſſimúmq; coronarum genus fuiſſe laneum, deinde flores abhibitos, ne fumi ac vapores è vino cerebrum peterent, vnde Theocrit.

στέψον τὰν κελέβαν φοινικέῳ οἰὸς ἀώτῳ.

Legendus Plutarchus Sympoſio 3. quæſt. 1. Athenæus in fragmentis: οἱ ἀρχαῖοι γὰρ διὰ τοὺς περὶ τὸν οἶνον, τοίους κεφαλαλγιῶν, δεσμοὺς εὕρισκον τοὺς τυχόντας τῆς τῶν κροτάφων συνδέσεως ἀφελεῖν δοκούσης.

id eſt, veteres enim vt capitis vehementes dolores retunderent, vincula quæcunque adhibuerunt ad tempora reuincienda, quæ dolorem arcerent: à quo facit Suidas τὸ παλαιὸν τοῖς εὐωχουμένοις περιέκειντο στέφανοι καταψύχοντες τὸ κρανίον ἀπὸ τῆς τοῦ οἴνου θέρμης. Olim conuiuæ vſi coronis refrigerando cerebro, ne vini calore læderetur. Et coronæ in nuptijs & funeribus, qua de re legendi Lucianus in Nigrino. Clemens lib. 2. cap. 8. Pædag. Tertullian. de Corona milit. Minutius in Octauio his verbis: ſane quod caput non coronamus, ignoſcite: auram boni floris naribus ducere, non occipitio capilliſque ſolemus haurire: nec mortuos coronamus. Ego vos in hoc magis miror, quemadmodum tribuatis ex animi aut ſentienti facem, cum & beatus nō egeat, & miſer non gaudeat floribus. Sed de militarib⁹ coronis ſingulare illud eſt, quod habet Zonaras in Camillo: καὶ στεφάνους τοῖς μὲν χρυσοῦς, τοῖς δὲ ἀργυροῦς ἐδίδου. εἰ γὰρ τείχους τις πρῶτος ἐπέβη καὶ τείχους ὁ στέφανος εἶδος ἐφέρετο, ἢ καὶ ἐξεπολιόρκησέ τι, καὶ τοῦτο κἀκεῖνος εἰκόνιστο· ἐναυκράτησέ τις, ναυσὶν ὁ στέφανος ἐκεκόσμητο· ἱπποκράτησέ τις, ἱππικόν τι ἐξετετύπωτο· ὁ δὲ πολίτην τινὰ ἐκ μάχης ἢ ἑτέρου κινδύνου, ἢ ἐκ πολιορκίας σώσας, μέγιστόν τε εἶχε τὸν ἔπαινον καὶ ἐλάμβανε στέφανον γινόμενον ἐκ δρυὸς ὃς πολὺ πάντων καὶ τῶν ἀργυρῶν, καὶ τῶν χρυσῶν ὡς ἐντιμότερος προετετίμητο. Coronas imperator alijs aureas, alijs dabat argenteas. Si quis enim primus mœnia hoſtium inſcendiſſet, coronæ muri forma impreſſa, ſi oppidum aut caſtellum expugnaſſet, eius imago inſculpta: ſi nauali prælio vicerat

nauis, si equo equi, aut rei alicuius equestris: qui ciuem è pugna, obsidione, alióve periculo seruarat, maxima laude, tum vero querna corona, quæ aureis & argenteis dignior fuit & honoratior, donatus est. Hæc Zonaras optime, cum Gellius muralem quasi quibusdam muri pinnis decoratam, Festus vallarem aureo vallo distinctam, Tzetzes triumphalem res ab Imperatore gestas exsculptam, rostratam aureo rostro ornatam scribant. Quanquam coronæ aliquot frondeæ, gramineæ, laureæ, quernæ fuerunt, in quibus illæ imagines excudi non potuerint. Dionys. lib. 6. de P. Valerio Consule: Τῇ δὲ ἑξῆς τὰ λάφυρα, ὅσα ἐξ ἀμφοτέρων εἰλήφει τῶν στρατοπέδων διένειμε τοῖς ἀγωνισαμένοις πολλὰ ὄντα, καὶ τοὺς ἀριστεύσαντας ἐν ταῖς μάχαις τοῖς εἰωθόσι ἐκόσμει στεφάνοις· ἦν δὲ ὁ κράτιστα πάντων ἀγωνίσασθαι δόξας Σερουΐλιος πρεσβευτὴς τότε τῷ Οὐαλερίῳ συμπεμφθεὶς, καὶ ἐπὶ τῇ ἀριστείᾳ τῇ δὲ τὰς νομιζομένας εἶναι μεγίστας παρὰ Ῥωμαίοις δωρεάς· οὗτος ἦν ὁ πρῶτος ἐξελωσεικάμενος· ad eum morem exsculpendi res gestas in coronis hoc referto è Tzetze Chiliad. 13. cap. 146. καὶ πάντας ἀριστεύσαντας στεφάνοις στεφανοῦσι ἐξ ἀργυρᾶς τῆς ὕλης γραπτοῖς τὰς ἀριστείας. Polybius lib. 6. de coronis: τῆς δὲ πόλεως καταλαμβανομένης πρώτοις ἐπὶ τεῖχος ἀναβᾶσι χρυσοῦν δίδωσι στέφανον, ὁμοίως δὲ καὶ τοὺς ὑπερασπίσαντας καὶ σώσαντάς τινας τῶν πολιτῶν, ἢ συμμάχων, ὅτε στρατηγὸς ἐπισημαίνεται δώρεσις, οἵτε χιλίαρχοι τοὺς σωθέντας, ἐὰν μὲν ἑκόντες, ποιῶσι, εἰ δὲ μὴ κρίναντες συναναγκάζουσι τὸν σώσαντα στεφανοῦν. in expugnanda vrbe qui murum primus inscenderit, ei aurea corona datur, qui ciuem aut socium

seruarit,

seruarit, eum & Imperator donis ornat, & tribuni militum curant vt qui seruati sunt, sponte & volentes, corona seruatorem suum induant, si detrectant cogunt. Legisse videtur doctiss. Lipsius ἐὰν μὴ ἑκόντες ποιῶσι, κελεύοντες συναναγκάζουσιν. id est, nisi id vltro faciant cogunt. Sed genus hoc dicendi, Græci ὑπερσιώπησιν, cum priora è posterioribus intelligenda sunt appellasse videntur. Sic Zonaras in Camillo: καὶ εἰ μὴ μία ἡμέρα ἐξαρκοῦσα πρὸς τὴν τοιούτων τιμὴν. εἰ δὲ μὴ, καὶ ἡ δευτέρα καὶ τρίτη ἐπιμεῖτο. Possumus & ita distinguere vt post ἑκόντες incisio addatur; & ποιῶσι referatur ad στεφανοῦν: Faciunt coronare, si sponte & non renuentes, si renuunt, cogunt. Coronarum aliæ fuere obsidionales, ciuicæ, murales, nauales, rostratæ, classicæ, castrenses, militares; aureæ, argenteæ; aliæ laureæ, oleaginæ, palmeæ, frondeæ: de singulis quæramus. Obsidionalis corona graminea, fiebat ex illo gramine vbi ciues obsidione essent liberati, qua primus Q. Cincinnatus donatus. Liuius lib. 3. auream ei additam ad triumphum scribit. Festus. Obsidionalis corona est, quæ datur Imperatori ei qui obsidione liberauit ab hostibus obsessos. Ea fit ex gramine viridi, fere ex eo loco decerpto, in quo erant inclusi. Herbam autem victoriæ signum fuisse apud antiquos alijs exemplis docuimus: quæ corona magnæ authoritatis fuit, nam & P. Decio datæ duæ sunt, vna ab exercitu vniuerso, altera ab ijs qui fuerunt in præsidio obsessi, & L. Sicinio dentato, qui Achilles Romæ existi-

matus est, ac fertur centies & vicies pro republica depugnasse: inter obsidionalem & Ciuicam hoc interest, quod altera singularis signum salutis est, altera diuersorum (lego vt est in Paulo, vniuersorum) ciuium seruatorum. Liuius lib. 7. Legiones gramineam coronam obsidionalem clamore donum approbantes Decijs donant. Ammian. lib. 24. obsidionalibus coronis donati pro concione laudati. vbi doctissimus Lipsius admonuit optimè, obsidionales pro muralibus positas. Plin. l. 16. c. 4. Corona quidem nulla fuit graminea nobilior, &c. gemmatæ & aureæ, vallares, murales, rostratæ ciuicæ, triumphales post hanc fuere. &c. Graminea nulli nisi ab vniuerso exercitu seruato decreta. cæteras imperatores dedere, hanc solam miles imperatori: eadem vocatur obsidionalis. &c. Dabatur hæc viridi è gramine decerpto, inde, vbi obsessos aliquis seruasset. namque summum apud antiquos signum victoriæ erat, herbam porrigere victos, hoc est, terra, & altrice ipsa humo, & humatione etiam cedere. lib. 22. c. 4. 5. c. 3. Hanc Siccius Dentatus, Decius Mus, Calpurnius Flamma Tribunus militum, accepere. bello Cimbrico Cēturio, cui datum à Mario, vt prætextatus immolaret ad tibicinem foculo posito. Hanc intelligi auguror apud Suidam. ὅτι πρώτῳ Ποπλίῳ ἐλλοχήσεως ἀμοιβῆς δεξιῶς γενομένης (lego ἀμοιβὴ) ὑπὸ Ῥωμαίων ἐδόθη στέφανος ἀγρώστεως χλωρᾶς. quod primo omnium Publio corona è gramine virenti data est, præmium insidiarum quæ com-

modo successerant. Publium Decium intelligit parum ex historiæ fide. Ostendimus enim L. Quintium Cincinnatum primum omnium obsidionali corona donatum, cui auream coronam libræ pondo ab exercitu ignominiæ immemori decretam, patronúmque salutatum Liuius lib. 3. scribit. insidiæ igitur nihil ad hanc coronam faciunt, nisi liberato exercitu. Cneus Petreius Atinas est is qui Cimbrico bello à Mario hunc honorem consequutus est. Primum pilum is capessens sub Catulo, exclusam ab hoc legionem suam hortatus, tribunum suum dubitantem per castra hostium erumpere, interfecit, legionémque eduxit. Hæc corona Sertorio etiam cessit: Æmilianum quoque Scipionem Varro author est donatum obsidionali in Aphrica, Manlio Cōsule tribus cohortibus seruatis, totidémque ad seruandas eas eductis. Quod & statuæ eius in foro D. Augustus adscripsit: ipsum Augustum cum M. Cicerone filio Cos. Idibus Septembribus Senatus obsidionali donauit. Plinius author. de hac egisse videtur Claudian. in Panegyr. Olibrij:

Haud procul exacto lætus certamine victor
Cespite gramineo consederat, arbore fultus
Acclines humeros. Dominum gauisa coronat
Terra suum.

Festus Gradiuum à quibusdam dictū ait, quia gramine sit ortus: quod interpretantur quia corona graminea in re militari maximæ est honorationis. Gellius l. 5. c. 6. eadem pene habet

quæ Festus & Plinius, additque. Hâc coronam gramineam Senatus Pop. Q. Rom. Q. Fabio Maximo dedit bello Pœnorũ Secundo, quod vrbem Rom. obsidione hostium liberasset. Videtur interdum frondea pro obsidionali fuisse apud Plin. l. 16. c. 4. P. Decium patrem, inquit, Tribunum militum frondea donauit exercitus ab eo seruatus, Imperatore Cornel. Cosso samnitium bello: nisi quis putet legendum, graminea, quam Festus P. Decio datam ait. Frondea item pro murali fuit. Plinius ibidem. Romulus frondea coronauit Hostum Hostilium quod Fidenam primus irrupisset. Ciuica vero corona appellatur quam ciuis ciui a quo seruatus est in prœlio testem vitæ salutisque perceptæ dat. Ea fit è fronde querna: quoniam cibus victusq; antiquissimus quernus capi solitus sit. etiam ex ilice: quod genus superiori proximum est, sicut scriptum est in quadam comœdia Cæcilij

Aduehuntur, cum ilignea corona, & Chlamyde.
Di vostram fidem.

Massurius autem Sabinus in vndecimo libro memorialium, ciuicam coronam tum dari solitam dicit, cum is qui ciuem seruauerat, eodem tempore etiam hostem occiderat, neque locum in ea pugna reliquerat, aliter ius ciuicæ coronæ negat concessum. Tiberium tamen Cæsarem consultum, an ciuicam coronam capere posset, qui ciuem in prælio seruasset, & hostes ibidem duos interfecisset, sed locum in quo pugnabat non retinuisset. eóque loco hostes potiti essent, rescripsisse dicit eum quoque

ciuica dignum videri, quod appareret tam ini-quo loco eum ſeruatum, vt etiam à fortiter pugnantibus retineri non quiuerit, ait Gellius lib. 5. cap. 6. Ciuica certe Iligna primo fuit, poſtea magis placuit ex æſculo Ioui ſacra, variatúmque & cum quercu eſt, ac data vbique, quę fuerat cuſtodito tantum honore glandis. additæ leges arctæ, & ideo ſuperbæ, ciuem ſeruare, hoſtem occidere, vtque eum locum, in quo ſit actum, hoſtis obtineat (forte, non obtineat, quia loco demoueri non oportuit) eo die, vtque ſeruatus fateatur, alias teſtes nihil proſunt: vt ciuis fuerit. Auxilia quamuis rege ſeruato decus id non dant, nec creſcit honos idem Imperatore conſeruato, quoniam conditores in quocunque ciue ſummum eſſe voluere. accepta licet vti perpetuo. Ludos ineunti ſemper aſſurgi etiam ab Senatu in more eſt. Sedendi ius in proximo Senatui. Vacatio munerum omnium ipſi, patríque, & auo paterno. 14. eas accepit Siccius Dentatus. ſex Capitolinus. Is quidem & de duce Seruilio. Africanus de patre accipere noluit apud Trebiam, ait Plinius lib. 16. cap. 4. apud Ticinum, de Scipione id narrat Seneca cap. 33. lib. 3. de Benefic. Valer. Maxim. lib. 5. cap. 4. Tacit. lib. 16. Oſtorius coronam ciuicam apud Britanniam meritus. Capitolinus in Marco cuius auſpicijs victoria de Parthis relata: corona, inquit, ciuica oblata eſt ambobus. apud Vopiſcum Probo corona ciuica delata. ſuſcipe, inquit, coronam ciuicam pro parente. Ex quibus apparet Polybium ni-

nis anguſte de ciuili corona loquutum, qui ciuis ſeruati præmium eſſe velit, nullo alio addito: à quo tamen facit Feſtus. Ciuicam, inquit, coronam ciuis ſalutis ſuæ cauſſa ſeruatus in prœlio dabat, quæ erat iligna frondem habens perennem: nimis anguſte. Polybius contra Plinium, ſocio ſeruato datam ait: ſed Socium Latinum qui iure ciuis vſus eſt, accipiendum recte Lipſius admonuit: imponitur ab eo qui ſeruatus eſt, qui colit ſeruatorem ſuum vt parentem, & omnia ei conferre, ac deferre debet, vt ſi genuiſſet. Polybius lib. 6. σέβεται δὲ τοῦτον καὶ παρ' ὅλον τὸν βίον, ὁ σωθεὶς ὡς πατέρα, καὶ πάντα δεῖ τούτῳ ποιεῖν αὐτὸν ὡς τῷ γονεῖ. Cic. pro Plancio. Gregarij, inquit, milites faciunt inuiti, vt coronam dent ciuicam, quòd per magnum eſt alieno debere idem quod parenti. Lucan. lib. 1.

Emeritique gerens inſignia doni,
Seruati ciuis referentem præmia quercum.

Claudian. l. 3. Stilicon.

Mos erat, in veterum caſtris, vt tempora quercus
Velaret, validis fuſo qui viribus hoſte
Caſurum potuit morti ſubducere ciuem.

Statius lib. 1. Syluar. de Curtio.

-- meritáque caput venerabile quercu.

Appian. lib. 2. ciuil. στέφανος ἐκ δρυὸς, ᾧ πάλαι τοὺς ὑπερασπίσαντας ἐγέραιρον οἱ περισωθέντες. Plutarch. in Martio Coriolan. vel ob Arcades βαλανηφάγους, vel quia primus hominum cibus glandes, vel quia διὸς πόλιεως ἱερὸς στέφανος ὁ δρύϊνος. Plinius ait ſeruatum fateri oportere, alias teſtes nihil proſunt. Polybius contra, cauſa cognita cogi à tri-

buno militum. Ciuicis murales cedunt, vallaresque, & aureæ, quanquam pretio antecedentes: cedunt & rostratæ, ait Plinius. olim ciuicæ apud Tribunum à seruato seruatori datæ, sub imperatoribus à solo Imperatore. Tacit. 3. Annal. Rufus Heluius gregarius miles seruati ciuis decus rettulit, donatúsque ab Apronio torquibus, & hasta. Cæsar addidit ciuicam coronam: forte quia Imperatoribus sacræ, & in eorum vestibulo positæ. Ouid. 1. Fast.

Postibus Augustis eadem fidißima custos.

item, *Protegat & nostras querna corona fores.*

Ante fores stabis mediámque tuebere quercum.

Lib. 3. el. 1. Trist.

En domus hæc dixi Iouis est, quod vt esse probarē
Augurium menti querna corona dabat.

Eius rei origo à Iulio Cæsare esse videtur, cuius in statuis στέφανος ἐκ δρυὸς ἦν, ait Appian. lib. 2. Ciuili. Claudius inter hostilia spolia naualem coronam fastigio Palatinæ domus iuxta ciuicam fixit, Sueton. c. 17. l. 4. Fast.

State Palatinæ laurus, prætextáque quercu
Stet domus, æternos tres habet illa Deos.

Sueton. Tiberio cap. 26. Cognoménque patriæ & ciuicam in vestibulo coronam recusauit. Valer. Maxim. lib. 2. ad quercum Pronæ manus porriguntur, vbi ob ciues seruatos corona danda est, qua postes Augustæ domus sempiterna gloria triumphant. Dionysius πολιτικοὺς στεφάνους vocat. Muralis est corona qua donatur ab Imperatore, qui primus murū subijt, inque oppidum hostium per vim ascendit. id-

circo quasi muri pinnis decorata est, ait Gellius lib. 5. cap. 6. sicut, & Polybius, Zonaras, Liuius lib. 33. 36. & 40. Lucret. lib. 2. ciuicis fuerunt inferiores, authore Plinio, qui frondeam olim pro murali fuisse in Hosto Hostilio scribit, postea fuere aureæ Polyb. lib. 10. de Scipione, χρυσοῦς στεφάνοις ἐπηγγείλατο τοῖς πρώτοις ἐπὶ τὸ τεῖχος ἀναβᾶσι. & Liuius lib. 23. corona aurea muralis proposita est. nec aduersatur Sueton. in Augusto cap. 25. Dona militaria aliquanquando facilius, faleras & torques, & quicquid auro argentóque constaret, quam vallares ac murales coronas, quæ honore præcellerent, dabat. erant enim & hæ ex auro, sed modico. quæ phaleris & torquibus pondere ac pretio cederent, honore præcederent. Lipsius legit quicquid auro argentóque constaret, vallares ac murales coronas, quam quæ honore præcellerent, dabat: nihil muto. nam & ita pene loquutus est Plin. lib. 16. cap. 4. Ciuicis murales cedunt, vallarésque, & aureæ. pene inter aureas non fuere quia paullulo auro constabant, Castrensis est corona, qua donat eum imperator, qui primus hostium castra pugnans introiuit. ea corona insigne valli habet. Vallaris dicitur Suetonio, & Plinio, Festus. Castrensi corona donabatur, qui primus hostium, castra pugnando introisset, cui insigne erat ex auro vallum. huius meminerunt Vopiscus in Probo, Trebellian. in Claudio. Marcellin. lib. 24. Sidonius parum proprie dixit Panegyr.

—— *muralis, vallaris, ciuica laurus.*

Silius lib. 13.

Tempora murali cinctus turrita corona.

Tertull. de Corona milit. Castrenses appellantur munificæ, & ipsæ solemnium Cæsarianorum. & muralis autem, & castrensis, & Naualis fieri ex auro solent ait Gellius. Naualis est, quæ donari solet maritimo prœlio qui primus in hostium nauim armatus vi transiliuit. ea quasi nauium rostris insignita est, ait Gellius l. 5. cap. 6. Aureliano Valerianus Imperator coronas murales 4. donauit, vallares quinque, nauales duas, apud Vopiscum in Aurel. Virgil. lib. 8.

Tempora nauali fulgens rostrata corona.

Gellius eãdem facit rostratam cum nauali. Dio lib. 49. στέφανον χρυσοῦν ἐμβόλοις ἠσκημένον vocat datum Agrippæ primo omnium ab Augusto, vt Dio putat. Velle. lib. 2. Insigne coronæ classicæ quo nemo vnquam Romanorum donatus erat hoc bello Agrippa singulari virtute meruit. quanquam Plinius lib. 16 cedunt (ciuicis) & rostratæ, quamuis in duobus ad hoc æui maxime celebres, M. Varrone è piraticis bellis, dante magno Pompeio, itémque M. Agrippa tribuente Cęsare è Siculis, quæ & ipsa piratica fuere. Vere doctissimus Lipsius rostratam ducum qui classe vicissent, naualem eorum qui in hostilem nauem transiliissent esse scribit. Liuius lib. 36. C. Lælium præfectum classis corona aurea donatum ait. gemmatas & aureas ponit Plin. lib. 16. Liuius lib. 7. p. 350. de Manlio Torquato. Dictator auream coronam ad-

didit donum. dabantur eis qui ſtrenuè aliquid geſſiſſent, ſiue ciues, ſiue exteri eſſent Liuius pag. 830. lib. 30. Maſſaniſſam Scipio aurea corona donauit. Dionyſ. lib. 10. τοὺς τῶν ὑπάτων στεφάνους vocat. apud Euripid. in Phœniſſ. χρυσοῦς στέφανος ἀπαρχαὶ πολεμίων σκυλευμάτων dicitur. Iuſtin. lib. 18. Legatis Rom. à Ptolemæo rege ad cœnam inuitatis aureæ coronæ miſſæ. coronæ Græcis frequentes fuerunt. Pollux lib. 1. cap. 9. περιορμίζων τὴν ναῦν περὶ τὸ χῶμα πρῶτος στέφανον ἆθλον ἔλαβε· in obſidenda vrbe primus appellens nauem ad aggerem, coronam accepit. de his Claudian. in Panegyr. Olybrij.

Sæpe duces meritis bello tribuere coronas.
Hunc cingit muralis honos, hunc ciuica quercus
Nexuit, hunc domitis ambit roſtrata carinis.

Aulus Poſthumius Dictator apud lacum Regillum caſtris Latinorum expugnatis, ei cuius maxime opera capta eſſent, (primam Romæ coronam auream) ex præda dedit. Item L. Lentulus Coſ. Seruilio Gornelio Merendæ, Samnitum oppido capto. Sed quinque librarum corona Piſo frugi filium ex priuata pecunia donauit, eámque coronam teſtamento Reipubl. legauit. Plin. lib. 33. cap. 2. Decius ſemel aurea corona, decémque bubus à Conſule, iterum præter militaria dona, aurea corona & centum bubus, eximióq; vno albo opimo auratis cornibus donatus eſt, apud Liu. l. 7. Item Lælio aurea data Liu. lib. 33. Pharnaces Mithridatis filius auream placando Cæſari coronam obtulit. Cæſar. lib. 4. Ciuil. Sic & Saguntini coro-

nam auream Senatui Romano. Liu. lib. 38. Corona aurea in cella Iouis Opt. M. dicanda 130. millibus Philippeorum facta commemoratur. Lib. 54. & l. 55. corona 20. millibus aureorum facta. lib. 58. aurea corona 50. talentis: sic apud Tacit. lib. 2. Herodian. lib. 8. Vopiscus in Probo de coronis aureis Galliæ. Marcellin. lib. 23. Iuliano Cæsari oblatam auri coronam. lib. 25. 25. Iouiano Imperatori. Eusebius lib. 4. de vita Constantini, cui ex vltimis gentibus coronæ aureæ allatæ. Tacit. lib. 2. cum apud Regem Nabatæorum coronæ aureæ magno pondere Cæsari & Agrippinæ, leues Pisoni & cæteris. Capitol. in Vero, conuiuis coronas datas, lemniscis aureis interpositis, & alieni temporis floribus. Vlpianus ff. de auro & arg. lex. mensarum coronas vocat. Polyb. lib 15. aureas coronas mensarum solis regibus datas. Milites olim myrto redimiri soliti, quia myrtus matris est Æneæ. militia vero à Minerua olea coronatur, ait Tertul. lib. de Corona milit. Oleaginæ coronæ proprie fuere olympionicarum. Dio lib. 49 scribit Augustum S. Pompeio victo πᾶσι μὲν πεντακοσίας δραχμὰς, τοῖς δὲ ναυκρατήσασι, καὶ στέφανον ἐλαίας ἔδωκε. Gellius, postremam coronam esse oleaginem, qua vti solent qui in prælio non fuerunt, sed triumphum procurant. Oleaginis coronis apud Festum ministri triumphantium vtebantur, quod Minerua dea belli esse putabatur. Palmæ etiam datæ, Liu. lib. 10. pag. 470. Eodem anno coronati primum ob res bene gestas ludos Romanos spectauerunt, pal-

mæque tum primum tranſlatæ è Græciæ more victoribus datæ. Reduces enim in Patriam, authore Polybio, ludos pompáſque conſpicui ineunt, quod ijs ſolis ornatu hoc vti liceat, qui virtutis ergo ab imperatoribus donati ſunt. τάς τε πομπὰς ἐπισήμως πομπεύουσι, &c.

DE CORONA
Myrtea Ouantium.

CAP. XIIII.

OVALIS Corona myrtea. ea vtebantur Imperatores qui ouantes introibant vrbem. ouandi autem ac non triumphandi cauſſa eſt, cùm aut bella non rite indicta, neque cum iuſto hoſte geſta ſunt, aut hoſtium nomen humile & non idoneum eſt, vt ſeruorum piratarúmque, aut deditione repente facta, impuluerea, vt dici ſolet, incruentáque victoria obuenit. cui facilitati aptam eſſe veneris frondem crediderunt, quod non Martius, ſed quaſi Venerius quidam triumphus foret. hanc Myrteam coronam M. Craſſus, cum bello fugitiuorum confecto ouans rediret inſolenter aſpernatus eſt, Senatúſque Conſ. per gratiam faciundum curauit, vt lauro non myrto coronaretur. Veteres partim ſcripſerunt qui ouaret introire ſolitum equo vehẽtem. at Sabinus Maſſurius pedibus ingredi ouantes dicit, ſequentibus eos non militibus, ſed vniuerſo Senatu. ait Gellius lib. 5. c. 6. ipſe Cicero de Laurea Co-

rona Craſſi orat. in Piſonem: quid eſt craſſe quod coronam illam lauream tibi tantopere decerni volueris à Senatu? Claudia.in Eutrop.

--illuſtrat Seruilis laurea Craſſum.

Triumphans de Sabinis Poſthumius Tubertus, qui primus omnium ouans ingreſſus vrbem eſt, quoniam rem ſine cruore leuiter geſſerat, myrto veneris victricis coronatus inceſſit, ait Plin. lib. 15. cap. 29. vnde igitur in mentem ei venit cap. 4. ſcribere, ouantes olea coronatos eſſe? Et myrtea corona curru triumphantes vſi, vt Maſſurius ſcribit. M. Valerius duabus coronis vtebatur, myrtea & laurea, qui & hoc vouerat. c. 29. Plutarchus ouationem ab oue dictam putat in Marcello, quàm qui ouatione ornati ſunt immolarunt. à quo facit Seruius lib. 4. Æneid. in id,

-- Sola fuga nautas comitantur ouantes.

Qui ouationem meretur, inquit, vno equo vtitur, & à plebeijs, vel equitibus Rom. deducitur in capitolium, & de ouibus ſacrificat, vnde & ouatio dicta. Feſtus, ouantes, inquit lætantes dicuntur ab eo clamore, quem faciunt redeuntes à pugna victores milites geminata ô littera. Hionyſ. Halycarn. lib. 5. καὶ θριάμβοις ὑπὸ τῆς βουλῆς ἐκοσμοῦντο ἀμφότεροι· μηνίνιος μὲν τῷ μείζονι, καὶ τιμιωτέρῳ, παρεμβεβηκὼς ἐφ' ἅρματος δίφρου βασιλικοῦ, ποστούμιος δὲ ὢν τῷ ἐλάσσονι, καὶ ὑποδεεστέρῳ, ὃν καλοῦσιν οὐάσην, παρεκκλίναντες τοὔνομα ἑλληνικὸν ὑπάρχον εἰς τὸ ἀσαφές. τὸ γὰρ πρότερον οὐάσης οὕτως ἀπὸ τοῦ συμβεβηκότος ἐλέγετο. id eſt, & triumphis à Senatu ornati ſunt vtrique. Meninius quidem maiori

& honoratiori, Posthumius minori, quem vocant euasten, inflectentes nomen Græcum in obscurum: nam primum euastes dictus est, ab eo quod accidit. Laurum ait in ouatione non esse, sed myrtum, de qua Valer. lib. 3. cap. 7. Papyrius Maso à Senatu non impetrauit triumphum, in Albano monte triumphandi initium fecit, & cæteris præbuit exemplum, próque laurea corona in spectaculis myrtea semper vsus est. Plin. lib. 15. cap. 29. consulendus. Festus, oualis corona myrtea quam habent qui ouant, id est, cum bella non sunt indicta aut sine sanguine confecta. Bacchantium vox fuit euoe vnde εὐάζειν. Catul. in nupt. Pelei.

Euoe clamantes, euoe caput inflectentes.

addit Dionys. διαφέρει δὲ θατέρου· πρῶτον μὲν ὅτι πεζὸς εἰσέρχεται μετὰ τῆς στρατιᾶς προηγούμενος, ὁ τὸν εὐαστὴν κατάγων θρίαμβον, ἀλλ᾽ οὐκ ἐφ᾽ ἅρματος, ὥσπερ ἐκεῖνος. Hic discedit Dionysius à Massurio, qui Senatum sequi, non exercitum ait: ἔπειθ᾽ ὅτι οὔτε τὴν ποικίλην καὶ χρυσόσημον ἀμφιέννυται στολὴν, ᾗ κοσμεῖται τίθεννον τὸ ἐπιχώριον τῶν ὑπάτων καὶ στρατηγῶν φρόνημα, στέφανον δὲ ἐπίκειται Δάφνης, μεμείωται δὲ καὶ τοῦ σκήπτρου τῇ φρονήσει παρὰ τὸν ἕτερον, τὰ δὲ ἄλλα πάντα ταῦτα ἔχει. differt, inquit, à maiore minor, primum quidem quod pedes vrbem init, sequente exercitu, non autem curru. Deinde quod tunica picta & toga palmata, vel etiam prætexta non vtitur, neque lauro coronatur, nec sceptrum eburneum gerit: cætera paria sunt. Onuphrius χρυσόσημον στολὴν interpretatur aurei claui vestem, qui peculiaris Consulum

amictus. male. Senatores omnes erant lati clauij. deinde clauus ille in veste Consulis non erat aureus, sed purpureus: intelligit togam pictam auro intertextam. Prætexta Consulum erat, prætorum & Magistratuum majorum: idem fine lib. 9. de L. Lucretio & Tit. Veturio, καὶ κατήγαγον ἀμφότεροι τοὺς ἐπινικίους θριάμβους, λουκρήτιος μὲν ἐπὶ τοῦ τεθρίππου παρεμβεβηκὼς, οὐετούριος δὲ πεζὸς εἰσελαύνων. δύο γὰρ οὗτοι θρίαμβοι δίδονται τοῖς ἡγεμόσιν ὑπὸ τῆς βουλῆς, τὰ μὲν ἄλλα τιμεῖα (lego τίμια) ἔχοντες ἴσα, τῷ δὲ τὸν μὲν ἱππικὸν εἶναι, τὸν δὲ πεζικὸν διαφέροντες. Plutarch. ouantem calceatum peditem, tibijs modulantibus, non tubis canentibus vrbem inisse tradit myrtea coronatum. Onufrius existimat Dionysium lauream coronam ouanti tribuere, ex illis verbis non satis intellectis, quæ supra posui, στέφανον δ' ἐπίκειται Δάφνης. male: nam particula negatiua οὐ quam initio posuerat subintelligenda est, vt interpretati sumus. Ouatio instituta anno 251. P. Posthumio Tuberto secundum, & Agrippa Menenio Coss. Tubertum ouasse ait Dionys. quod primo prælio res ei male cessisset, Plinius quod sine cruore rem confecisset. Liuius & Dio equo vectos ouantes, Dionysius pedibus Liuius lib. 3. pag. 180. vt ouans sine militibus vrbem iniret. interdum victis hostibus, & cæde facta ouatio decreta, vt in Marcello & Crasso, ἐνισταμένων τῶν ἐχθρῶν πρὸς τὸν θρίαμβον, inimicis id argentibus, ne legitimus triumphus decerneretur. Plutarch. in Marcello, τὸν δ' ἐλάττω καταγαγεῖν εἰς τὴν πόλιν, ὃν εὔαν Ἕλληνες, ὄβαν δὲ Ῥωμαῖοι

καλοῦσι· πέμπει δὲ αὐτὸν οὐκ ἐπὶ τοῦ τεθρίππου βεβηκὼς, οὐδὲ δάφνης ἔχων στέφανον, οὐδὲ περισαλπιζόμενος, ἀλλὰ πεζὸς ἐν βλαύταις, ὑπ' αὐλητῶν μάλα πολλῶν, καὶ μυρσίνης στέφανον ἐπικείμενος, ὡς ἀπόλεμος, καὶ ἡδὺς ὀφθῆναι μᾶλλον, ἢ καταπληκτικός. οἱ μὲν γὰρ μετὰ μάχης, καὶ φόνου τῶν πολεμίων ἐπικρατήσαντες, τὸν ἄρειον ἐκεῖνον, ὡς ἔοικε, καὶ φοβερὸν ἐστέλλοντο. τοῖς δὲ πολέμου μὲν μὴ δεηθεῖσι στρατηγοῖς, ὁμιλίᾳ δὲ καὶ πειθοῖ, καὶ διὰ λόγου πάντα θεμένοις καλῶς ἐοικέναι ἐπιπαιανίσαι τὴν ἀπόλεμον ταύτην, καὶ πανηγυρικὴν ἀπεδίδου πομπὴν ὁ νόμος. Ouantes Imperatores curru in vrbem inuecti sunt. Dio lib. 54. Augustus cum à Parthis signa recepisset, ἀμαχεὶ, ἐπὶ κέλητος εἰς τὴν πόλιν ἐσήλασε. item pag. 370. lib. 54. de Druso, cui Augustus τάς τε ἐπινικίους τιμὰς, καὶ τὸ ἐπὶ κέλητος ἐς τὸ ἄστυ ἐλάσαι dedit. Tacit. lib. 3. ac Drusus vrbem egressus, repetendis auspicijs mox vrbem introiit. Tiberio primo omnium triumphalia ornamenta cum ouatione decreta. Sueton. cap. 9. Tiber. & ouans & curru vrbem ingressus est: primus, vt quidam putant, triumphalibus ornamentis honoratus, nouo nec antea cuiquam tributo genere honoris. Claudio cap. 1. Druso ouatio, & triumphalia ornamenta. Post Neronem ouationis rara mentio. reliqua Plutarchi verba in Marcello sunt hæc καὶ γὰρ ὁ αὐλὸς εἰρήνης μέρος, forte μέλος. καὶ τὸ μύρτον ἀφροδίτης φυτόν. ἣ μάλιστα θεῶν ἀπέχθεται βίᾳ πολέμοις. ὄβας δὲ, παρὰ τὸν εὐασμὸν, ὡς οἱ πολλοὶ νομίζουσι ὁ θρίαμβος οὗτος ὀνομάζεται. καὶ γὰρ ἐκεῖνον (lego εἰ καὶ) ἐφευάζοντες, καὶ ᾄδοντες παραπέμπουσι. id est, ouatio autem non dicitur à voce Græca εὐασμὸς, vt multi autumant. etiamsi ouationem

tionem euantes, & canentes deducunt (tibias enim adhibent, & cantus lenes, qui in orgijs Bacchi ſolemnes:) ſed ouationis nomen Græci more ſuo detorſerunt ad euantium choros, arbitrati Dionyſium, quem Euium & Thriambum vocant, huius honoris partem aliquam ſibi vendicare. ἀλλ' ὑφ' ἑλλήνων εἰς τὸ συνηθὲς αὐτοῖς παρῆκται τοὔνομα, πεπεισμένων ἅμα καὶ διονύσῳ τι τῆς τιμῆς προσήκειν, ὃν εὔιις (lego εὔιον) καὶ θρίαμβον ὀνομάζουσιν. οὐχ οὕτω δὲ ἔχει τὸ ἀληθές. ἀλλ' ἐπὶ μὲν τῷ μεγάλῳ θριάμβῳ βουθυτεῖν πάτριον ἦν τοῖς στρατηγοῖς, ἐπὶ δὲ τούτῳ, πρόβατον ἔθυον· ὄβα δὲ πρόβατα Ῥωμαῖοι καλοῦσι. Seruius 4. Æneid. qui ouationem meretur, &c. de ouibus ſacrificat, vnde & ouatio dicta. qui autem, triũphat, albis equis vtitur quatuor, & Senatu præeunte in Capitolio de tauris ſacrificat.

DE ALIIS GENERIBVS *Coronarum.*

CAP. XV.

FVERE & alia genera coronarum. Gemmata, de qua Plin. & auctor ad Herennium. Corona aurea magnis fulgẽtibus gemmis illuminata. Herodian. l. 5. in luxu Heligabali. τὴν τε κεφαλὴν ἐκόσμει στέφανος λίθων πολυτελῶν χρυσῷ διηνθισμένος. Virgil. 7. Æneid.

Duplex auro gemmiſque corona.

Alia ſtellifera de qua Suet. in Caligula. comites autem & participes victoriæ nouo genere

ac nomine coronarum donauit, quas distinctas Solis ac Lunæ siderúmque specie exploratorias appellabat. Ad muralem coronam ea referenda videtur quam ex auro accepit Sosis Syracusanus, quo duce nocturno Syracusas intratum erat, & Mericus Hispanus qui Nassum, quod ibi Præsidium erat, prodiderat: præcesserunt ouantem Marcellum cum aureis coronis, Liuius lib. 36. Plin. lib. 21. cap. 2. corollaria commemorat quæ è lamina ærea tenui inaurata, aut inargentata dabantur.

DE LAVREA CORONA.

CAP. XVI.

LAVREÆ origo est ab Apolline, qui Pythone cæso lauro tempica illustre caput deuinxit, vt scribit Ælianus lib. 3. cap. 1. στεφανωσάμενος ἐκ δάφνης τεμπικῆς παρέλαβε μαντεῖον Delphis. id, eò factum quod laurus ignita est & sicca, vnde & Soli sacra, & Marti. Vetus author M. S. Δάφνη πυρὸς πλῆρες φυτὸν, ὅθεν καὶ ἡλίῳ ἱερόν. διὰ τοῦτο καὶ ἀπεχθάνεται τοῖς δαίμοσι, καὶ ἔνθα ἦν Δάφνη, ἐκποδὼν οἱ δαίμονες· κἀν ταῖς μαντείαις καίεται· οἱ παλαιότεροι τῷ ἄρει τὴν δάφνην ἀνατέθεισαν, ὅθεν οἱ τοῦ πολέμου στέφανοι. ἱερὰ νόσος οὐκ ἐνοχλεῖ ὅπου ἐστὶ τοῦτο φυτὸν, οὐδὲ κεραυνὸς ὅπου συκῆ. ὑγιείας δ' ἐστὶν ἐργαστικὸς ἡ Δάφνη, ὅθεν καὶ φύλλα αὐτῆς ἐπεδίδοντο τοῖς ἄρχουσι παρὰ τοῦ δήμου τῇ πρώτῃ τοῦ ἰανουαρίου μηνὸς, καὶ ἰσχάδες. Sacra semper habita, & in rebus diuinis religiose culta, cuius ramum tenere soliti, qui

Deorum laudes canunt. Hesychius, αἴσακος ὁ τῆς δάφνης κλάδος, ὃν κατέχοντες ὕμνουν τοὺς θεούς. adeóque in prophanis vsibus pollui laurum fas non est, vt ne propitiandis quidem numinibus accendi ex his altaria, aræúe debeant, ait Plinius lib. 15. cap. 30. ideóque in lustrationibus adhibita, quia sacra, & ignea. Iuuenal. Sat. 2.

- - cuperem lustrari si qua darentur
Sulphura cum tædis, aut si foret humida laurus.

Theophrast. de Superstit. δεισιδαίμων ἀπονιψάμενος τὰς χεῖρας, καὶ περιρρανάμενος, ἀπὸ ἱεροῦ δάφνης εἰς τὸ στόμα λαβών. Ouid. 4. Fastor.

Vre mares oleas, tædámque herbásque Sabinas,
Et crepet in medijs laurus adusta focis.

Id caussæ fuit cur laurea triumphis amica, Ianitrix Cæsarum Pontificúmque. Plinius lib. 15. cap. 30. quia suffimentum est cædis hostium, & purgatio. à quo facit Plutarchus in Marcello. ὥσπερ ἐν τοῖς καθαρμοῖς τῶν στρατοπέδων εἰώθασι, δάφνῃ πολλῇ καταστέψαντες τὰ ὅπλα, καὶ τοὺς ἄνδρας. qui triumphant, inquit, vt in lustrationibus exercitus solent, arma virósque lauro coronantes. Hæc felix arbor fuit, cuius verbenas è luco Strenuæ Deæ Tatius Kal. Martijs decerpsit lib. 10. e. 28. Symmach. cuius ramo Ianua regis sacrorum ineuntis anni auspicijs cingebatur. Ouid. lib. 3. Fastor. cuius è flamma crepitante prima anni die bonum omen captabant. Tibul. l. 2. e. 9.

Vt succensa sacris crepitet bene laurea flammis,
Omine quo felix & sacer annus eat.

Lauri folia strenæ sunt, quas Pop. Rom. Imperatori dare solitus; vt Cæsarian⁹ Bassus in Geo-

ponicis ſcribit. vnde & Imperatoris Ianua lauri rámis prætexta. 1. Metam.

Tu domibus lætis aderis, cùm læta triumphum
Vox canet, & longas viſent Capitolia pompas:
Poſtibus auguſtis eadem fidiſsima cuſtos,
Ante fores ſtabis, mediámque tuebere quercum.

Laurus enim propriè triumphis dicatur, vel gratiſſima domibus Ianitrix Cæſarum Pontificúmque, quæ ſola & domos exornat, & ante limina excubat, ait Plin. lib. 15. cap. 30. Hæc eadem Imperium portendere viſa. quod in Alexandro Seuero factum, quo naſcente, domi laurus iuxta Perſici arborem nata eſt, quam intra annum vicit. author Lamprid. Victoriæ ſacra, & bello. vnde militaris laurea dicitur Tertulliano lib. de corona milit. Imperatorum triumphis non quævis laurus adhibita, ſed ea tantum, quæ ex ramo à Liuia depacto nata eſt. Liuiæ enim præteruolans aquila gallinam albam ramulum lauri roſtro tenentem, ita vt rapuerat, demiſit in gremium. cúmque nutriri alitem, pangíque ramulum placuiſſet, ita breui propagari cœpit, vt triumphaturi Cęſares inde laureas decerperent, fuítque mos triumphantibus alias confeſtim eodem loco pangere, & obſeruatum eſt ſub cuiuſque obitũ arborem ab ipſo inſtitutum elanguiſſe. Dio ſub finem lib. 48. Plin. l. 15. c. 30. Sueton. in Galba cap. 1. Ex ea coronam ſibi pangebant imperatores, aut ſuebant: qui mos à Romulo profectus, vt Dionyſius, & Plutarc. qui eum Δάφνῃ στέφανοῦν volunt. Factum ſequuti

reliqui, vſque adeo vt Iulius Cæſar poſt triumphum vbique & perpetuo laurea coronatus ſit. Dio l. 43. τῷ στεφάνῳ τῷ δαφνίῳ ἀεὶ καὶ πανταχοῦ ὁμοίως ἐκοσμεῖτο. Ouid. l. 4. Triſt. e. 2.

Ipſe ſuper currum placido ſpectabilis ore,
Tempora Phœbæa virgine nexa tulit.

Ea vt prima, ita & ante Tarquinium Priſcum ſola in triumpho vſi, authore Dionyſio, lib. 2. quo pertinet illud Feſti, Triumphales coronæ ſunt, quæ Imperatori victori aureæ preferuntur, quæ temporibus antiquis propter paupertatem laureæ fuerunt, in epigrammatis Græcis Amphitruo victor laurea coronatus deſcribitur. lib. 5.

ἀλλ᾽ ὁ μαίνης ἐλῶν. δαφίνης δ᾽ ἐπὶ σήματι νίκης
στέμμα πολυσχέτλοισιν ἐπάρμενον εἶχεν ἐθείραις.

Sed incertum quod genus coronæ fuerit, plectilis ne, quam πλεκτὸν Athenæus l. 11. vocat an ſutilis. Plectilem olim fuiſſe auguror, cum ſimplici ac rudi corona ſine arte vterentur: ideo Δάφνῃ στεφανωμένους Dionyſ. & Plutarchus. è natiuo ſcilicet ramo plectili. Plaut. Bacchid.

-pro inſigni ſit corona plectilis.

Poſtea tamen è folijs ſtructam, ſiue pactilis, ſiue ſutilis fuerit certum habeo, ſcribente Tertull. lib. de corona milit. Triumphi laurea folijs ſtruitur, hanc adumbratis lemniſcis, inauratur lamnulis, vnguentis delibuitur. Vidi qui legerẽt, hinc adoreis, lamnulis inauratur, quod Egeſippus lib. 5. cap. 4. triumphales adoreas dixerit. minus bene. Sic & Hetruſcam coronam folijs quercinis admiſceri Tertullianus

ibidē ſcripſit. Sutilem è floribus & herbis necti puto. Horat. *Eſt in horto nectendis apium coronis.* Ouidius dixit texere flores. Plutarch. ſympoſ. 3. ἐκ τῶν φύλλων ἢ τῶν ἀνθῶν ὑφαίνοντες τοῖς στεφάνοις. Horat lib. 1. O. 38.

— diſplicent nexæ philyra coronæ.

Seneca in Agam. nexiles. Lucret. lib. 5.

—plexiſque caput redimire coronis.

Ouid. 5. Faſtor.

— Sutiles coronas.

Falluntur qui nexas coronas eaſdem cum longis eſſe putant: ſunt enim nexiles ac ſutiles. Ouid. lib. 3. Triſt. e. 3.

Et velet tepidos nexa corona focos.

Inter ſutilem & pactilem hoc intereſſe arbitror, quod in pactili folia pangerentur cum caudice vel pediculo in torulo rotundo, Sutili folia filo ſtringerentur, ac conſuerentur Plin. lib. 21. cap. 3. Summáque auctoritas Pactili coronæ, vt in Saliorum ſacris inuenimus, & ſolemnes cœnis. ita legit doctiſſimus Turnebus: malim, Sutiles Saliorum ſacris inuenimus, & ſolemnes cœnis. tranſiere deinde ad roſaria, eóque luxuria proceſſit, vt non eſſet gratia niſi mero folio, Sutilibus mox petitis ab India, aut vltra Indos. Lautiſſimum quippe habetur è nardi folio eas dari, aut veſte Serica verſicolores vnguentis madidas. Veſtem ſericam exaudio fila Serica, quibus inter ſe deuinciuntur, & vnguentis madidam, ac vt Tertull. ait delibutam triumphi lauream fuiſſe non dubito. Mart. de roſacea corona ſutili:

Ornentúrque rosis tempora sutilibus.

malè Isidorus, lib. 18. cap. 2. Quicunque, ait, in conflictu vicissent, palma aurea coronabantur, quia palma stimulos habet; qui vero sine conflictu fugientem prostrasset, laurea eo, quod hæc arbor sine spinis est: milites ipsi, arma, currus, equi, ciues omnes coronati, Roma denique laureata ineunte triumpho. l. 4. Trist. e. 2.

Tempora Phœbea lauro cingentur, ióque
Miles, io magna voce triumphe canet.

Appianus l. de bello Punico in triumpho Scipion. ἐστεφανωνται μὲν ἅπαντες Tibul. lib. 2. e. 5.

Ipse gerens laurum, lauro deuinctus agresti
Miles, io, magna voce triumphe canam.

Laurum enim non capite tantum, sed & manu gerebant vt & ipsi cum Imperatore triumphi participes essent, vnde & laurigeri triumphi dicti Martiali lib. 3. e. 75.

Laurigeros ageres cum læta triumphos.

& imperatoribus ἐπ' αὐτῶν δαφνηφορούντες ait Herodian. lib. 1. & 2. Xiphilinus in Nerone Tiridati diadema imponente, τὸ μέσον ἀγορᾶς ὁ δῆμος δαφνηφορῶν, καὶ λευχειμονῶν κατεῖχε πάλιν εἶχε. de militum armis laureatis Claudian. lib. 2. Stilic.

Velati galeas lauro.

Statius lib. 5. Syluar.

Omnia nam lætas pila attollentia frondes,
Multáque fumosa signatur lancea penna.

Liuius lib. 45. milites & ipsi laureati, & quisque donis quibus donati sunt, insignes, triumphum nomine cient, suásque & imperatoris laudes decantant. de equis Laureatis Martial.

lib.7. Epigr. 6.

Festa coronatus ludet conuitia miles,
Inter Laurigeros cum comes ibit equos.

quo respexit Propert. lib. 3. e. 1.

——— & à me
Nata coronatis Musa triumphat equis.

Ouid. lib. 4. Trist. e. 2.

Vinctáque captiua reges ceruice ferentes
Ante coronatos ire videbit equos.

Currus ipsi Laureati. Claudianus lib. 3. Stilic.

——— currúmque sequutus
Laurigerum, festo fremuisset carmine miles.

Fasces si laureati non erant, laureis induebantur, è lauro plectili, vt Zonaras in Camillo, καὶ κλάδους δάφνης περιέθηκε ταῖς ῥάβδοις, cum vrbem iniret. Dionysius lib. 6. de Seruilio. στεφανῶσαι τὰς ῥάβδους ἐκέλευσε, καὶ αὐτὸς στεφανωσάμενος ἔχων τὴν θριαμβικὴν ἐσθῆτα. Cic. de Diuinat. C. Marius cum fascibus laureatis. Tacit. l. 13. Laurum fascibus Imperatorijs addi. apud Iulium Capitol. Gordianus cum pompa regali & protectoribus & fascibus laureatis. Claudian. 4. Consulatu Honorij. Laurigeras secures vocat. Imperatorum fasces perpetuo laureati vt ab aliorum fascibus internoscerentur Herodian. lib. 7. de Gordiano. ipsa subsellia laureata apud Vopiscum in Aureliano. & tabernacula lauro cincta. Appian. lib. 2. ciuil. ἄνγε πολλοὶ καὶ τὰς σκηνὰς δάφναις ἀνέστεφον, ἤδη συμβόλῳ νίκης. Sequebantur pedites omnes lauro coronati. Zonaras ἐστεμμένοι δάφνῃ πάντες ἐβάδιζον. Ipse Imperator laureum dextra ramum tenebat, læua scipionem. Plutarch. in

Paulo Æmil. Δάφνης κλῶνα τῇ δεξιᾷ περιπίνων. Augustus triumphans è Laureto Liuiæ ramum in manu tenuit, coronámque capite gessit, ac deinde Imperatores Cæsares cuncti: traditúsque mos est ramos quos tenuerunt serendi, & durant syluæ nominibus suis discretæ, fortassis ideo mutatis triumphalibus. Plin. lib. 15. cap. 30. Tibul. lib. 1. e. 8.

At te victrices Lauros Messala gerentem,
Portabit nitidis currus eburnus equis.

Zonaras. στεφανοῦντι Δάφνης ἀναδησάμενος, καὶ κλάδον κρατῶν ἐν τῇ δεξιᾷ. cùm in Capitolium ascendisset Imperator, Laurum fascibus detractam, ramúmque laureum quem manu tenebat, in gremio Iouis Capitolini ex voto deponebat. lib. 4. Trist. e. 2.

Et dabitur merito Laurea vota Ioui.

Ouid. 1. Amor. e. 7.

Cinge comam Lauro, votáque redde Ioui.

Plin. Panegyr. allata erat ex Pannonia laurea, hanc Imperator Nerua in gremio Iouis collocarat. Iulius Obsequens de Prodig. Antonius victo Catilina fasces laureatos in prouinciam tulit. ibi à Dardanis oppressus est. Apparuit eum hostibus portendisse victoriam, cùm ad eos laurum victricem tulerit, quam in Capitolio debuerat deponere, posita est & sine triumpho. Sueton. Domitian. cap. 6. de Sarmatis lauream modo Ioui Capitolino rettulit. Sueton. Nerone cap. 13. Tiridate supplicante, Nero Imperator consalutatus, laurea in Capitolium lata. Plin. lib. 15. cap. 30. Romanis lætitiæ vi-

ctoriarúmque nuntia, additur litteris (laurus) & militum lanceis pilísque: fasces Imperatorum decorat. ex his in gremio Iouis Opt. Max. deponitur, quoties lætitiam noua victoria attulit. Stat. lib. 4. Syluar. Syl. 1.

Nondum gremio Iouis Indica laurus.

Silius lib. 15.

-- laurúmque superbam
In gremio Iouis excisis deponere Pœnis.

Panegyr. Theodos. depositis in gremio Capitolini Iouis laureis, triumphales viri rusticabantur. Seneca ad Elbiam c. 10. Lauréamque in Capolini Iouis gremio reposuerat. ita doctissimus Lipsius pro lance reposuit. Alij in genua deponi scribunt. interdum & in templum illata Iouis Feretrij vbi spolia opima, sed præter institutum majorum. Dio lib. 54. de Augusto. καὶ ἐς τὸ καπιτώλιον ἀνελθὼν, τήν τε δάφνην ἀπὸ ῥαβδῶν περιεῖλε, καὶ ἐς τὰ τοῦ Διὸς γόνατα κατέθετο. Dereptam, inquit, fascibus lauream in genua Iouis Augustus deposuit. Lib. 55. καὶ τὴν δάφνην ἐς τὸ τοῦ Διὸς φερετρίου παρὰ τὸ νομιζόμενον εἰσήνεγκε. Tota denique Roma lucernata & coronata fuit. Xiphilin. in Nerone πάσης μὲν τῆς πόλεως ἐστεφανωμένης, καὶ λυχνοκαυτούσης καὶ θυμιώσης. Mart. lib. 8. ep. 5.

Hic lauro redimita comas, & candida vultu
Roma salutauit voce manúque Deum.

Candidam vocat ob candidatos ciues. lib. 8. Herodian. λευχειμονοῦντες καὶ δαφνηφόροι, εὐφήμουν τε καὶ ἐφυλλοβολοῦντο τὸν μάξιμον. Plutarch. Pompeio quem στεφανηφοροῦντες ὑπὸ λαμπάδων ἐδέχοντο, καὶ παρέπεμπον ἀνθοβολούμενον. Xiphil. in Seuero. ἡ πόλις

πᾶσα ἄνθεσι καὶ δάφναις ἐστεφάνωτο, καὶ ἱματίοις ποικίλοις ἐκεκόσμητο, φωτί τε καὶ θυμιάμασιν ἔλαμπε, καὶ οἱ ἄνθρωποι λευχημονοῦντες. Quibus ex rebus factum vt laurus pro qualibet victorum corona poneretur. Sidonius Panegyric. 2.

-- cum victor scandere currus
Incipies, crinémque sacrum tibi more priorum
Nectet muralis, vallaris, ciuica laurus.

Hoc postremum addo, non esse audiendos eos qui lauream coronam fascia candida, quasi diademate, redimitam volunt, cum id coronæ genus ne in Cęsare quidem ferri potuerit. Sueton. in Iulio. Nam cum sacrificio Latinarum reuertente eo inter modicas ac nouas populi acclamationes quidam è turba statuæ eius coronam lauream candida fascia prælignatam imposuisset, & Tribunus plebis Epidius Marullus, Cæsetiúsque Flauus, coronæ fasciam detrahi, hominémque in vincula duci iussissent. quod idem refert Appianus lib. 5. fasciam enim candidam Regium insigne fuisse argumento est Plin. lib. 11. cap. 16. Regibus apum in fronte macula quodam diademate candicans. Silius lib. 16. de Siphace.

-- cinguntur tempora vitta Albente.

Marcellin. lib. 17. Pompeius digito caput vno scalpebat, fasciola candida crus tegendi vlceris causa deformis colligabat. nihil interesse quã partem corporis regiæ majestatis insigni redimiret. Laurea triumphalis hac fascia caruit, folijs majoribus, baccísque nexa cuiusmodi in veteribus monumẽtis visitur Cic. de Prouinc.

Consul. & lib. 27. Lauream insignem vocant. Victor in Augusto, Lauream, id est, folia infructuosa. Laurea qua populus in triumpho vsus in triumpho è folijs lauri fuit, sine baccis: cuiusmodi visitur in monumentis. Appian. lib. 3. bellor. ciuil. Legionibus, quæ ab Antonio perfugerant concessum ait, solemnibus diebus florida corona vti.

DE CORONA AVREA *triumphantis*.

CAP. XVII.

LAVREÆ olim fuere triumphantium coronæ, postea prælatæ sunt aureæ, vt Gellius lib. 5. cap. 6. & Festus, minus plenæ, & propriè. ita enim aureæ esse cœperunt, vt laureis locum suum non ademerint. quemadmodum enim in triumpho milites laureati fuerunt, vt participes triumphi essent, & tamen vallares, murales, nauales aureas, aut ipsi gesserunt, aut præferri sibi curarunt: ita & imperatores laurea redimiti, & aurea corona ornati. Liu. lib. 10. tunica palmata, corona triumphalis, lauréaque quam in Camillo Zonaras vocat, στέφανον τῶν λίθων τῶν χρυσοδέτων. In ea exsculptæ erant res ab eo gestæ, sicuti in muralibus aureæ pinnæ, in rostratis aureum rostrum, in vallaribus ex auro vallum expressum erat. Tzetzes Chiliad. 13. cap. 461. ὅπως τὸν θριαμβεύοντα ἐφ' ἅρματος ἱστῶσι, καὶ στέφανον δὲ χρύσεον τῇ κεφαλῇ τιθοῦσι, ὁπόσα κατειργάσατο φέ-

ἐπὶ τῷ ποπῶδεῖται. Paterculus diſertè, triumphans, inquit, aurea corona cingitur. hanc intelligi arbitror apud Ouid.lib.3.e.4. de Ponto,

Prome quod iniӱcias humeris victoribus oſtrum,
Ipſa poteſt ſolitum noſſe corona caput.

Iuuenal. Sat. 10.

—— magnæque coronæ
Tantum orbem, quanto ceruix non ſufficit vna.
Quippe tenet ſudans hanc publicus, & ſibi cõſul
Ne placeat, curru ſeruus portatur eodem.

Ingentem fuiſſe oportet, quæ vix ab homine feriato & forti ferri poſſet. Tzetzes Chil. 13. καὶ πῶς (lego ὅπως) ἐπὶ τοῦ ἅρματος δημόσιος οἰκέτης, ὄπισθεν τούτου ὑστατῶν τὸν στέφανον ἀνέχων. Gellius lib.5. cap. 6. vult à ſocijs miſſum, & aurum coronarium dictum. Victor in Caligula. Phalerato equo, inſigníſque ærea (lego, aurea) corona, quaſi triumphans indutus aureo paludamento, curru bijugi decurrit. Plinius lib. 22. cap. 3. gemmatas & aureas ponit. Corona triumphãtis aurea dicta eſt Hetruſca, quod ab Hetruſcis Romani magiſtratuum inſignia mutuati eſſent. Plin. lib. 33. cap. 1. & cum corona ex auro Hetruſca ſuſtineretur à tergo. Ea eſt quam cum laurea triumphali coniunxit Tertull. lib. de corona militis. Prætereuntur etiam illis Hetruſcæ: hoc vocabulum eſt coronarum, quas gemmis & folijs ex auro quercinis ob Iouem inſignes, ad deducendum thenſas cum palmatis togis ſumunt. Folia quercina ex auro fuere, ſicut apud Athenæum lib.5. στέφανος δάφνης χρυσοῦς. κίσσινοι στέφανοι ἐκ χρυσοῦ. στέφανος χρυσοῦς ἐξ ἀμπέλου

ϰὶ χρυσοῦ εἰργασμένος. Craſſus diues primus argento auróque folia imitatus ludis ſuis coronas dedit: acceſſerunt quoque & lemniſci, quas adijci ipſarum coronarum honos erat, propter Hetruſcas quibus iungi niſi aurei non debebant. Eas primus inſtituit P. Claudius Pulcher, bracteatáſque etiam Phyliræ dedit. Plin. lib.21. cap.3. Lemniſci faſciolæ erant coloriſæ laneæ, vel aureæ ex coronis dependentes. Feſtus ex eo dici vult, quod antiquiſſimum genus fuerit coronarum lanearum. apud Plinium male quidam lentiſcos pro lemniſcis legunt. Celſus lib.7. cap. 28. Lemniſcum linamentum interpretatur. Plaut. Pſeudolo vnguenta atque odores, lemniſcos, corollas dari dapſiles. Sueton. Nerone ingeſtæque aues & lemniſci, & bellaria. Cic. pro Roſcio Amerino palmam lemniſcatam. Auſonius ep. 20.

Et quæ iam dudum tibi palma poëtica pollet,
Lemniſco ornata eſt quo mea palma caret.

Heſychius Siculam vocem eſſe vult, & tæniam anguſtam dici: λημνίσκοις τὰς στενὰς Συρακούσιοι ταινίας. à lana Feſtus lemniſcum: putem à lamina dictum, & lamna quaſi lamniſcum: erant enim & aurei lemniſci, non tantum lanei. Plinius lib. 26. Tiliarum tenuiſſimæ Philyræ, coronarum lemniſcis celebres; idem lib. 21. de lemniſcis: puri diu fuere ij. Cælare eos primus inſtituit Publius Claudius Pulcher, bracteáſque etiam philyræ dedit. in his Virgilij verbis

Puniceis ibant euincti tempora tænijs.

Lemniſcos Seruius intelligit, Athenæus lib. 5.

de Ptolemæo, lemniſcos, pro filamento poſuit, aut lanea faſcia. περιστεραὶ λημνίσκοις τοὺς πόδας δεδεμέναι, πρὸς τὸ ῥαδίως ὑπὸ τῶν θεωμένων ἁρπάζεσθαι. Seruius lemniſcatas coronas eſſe vult de frondibus, & diſcoloribus faſcijs. Plutarch. in Sylla. θύσαντος Δάτνης στεφάνου τινὰ ἔχων ὁ λόβος ὤφθη, καὶ λημνίσκων δύο κατεστημμένων. apud medicos lemniſcus eſt, quæ vulgo dicitur, *vna tente*, quæ inditur in vulnus. Sic ſupra Celſus. ſic & Ætius lib. 14. & Paul. Ægineta lib. 6. cap. 24. ab Hetruſcis ea inſignia eſſe oſtendit Silius his verbis. lib. 8.

Mæoniæque decus quondam Vetulonia gentis:
Bis ſenos hæc prima dedit præcedere faſces,
Et iunxit totidem tacito terrore ſecures.
Hæc altas eboris decorauit honore curules,
Et Princeps Tyrio veſtem prætexuit oſtro.

Dionyſ. lib. 3. de Hetruſcis. κομίζοντες στέφανόν τε χρύσεον, καὶ θρόνον ἐλεφάντινον, καὶ σκῆπτρον ἀετὸν ἔχον ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, χιτῶνά τε πορφυροῦν χρυσόσημον, καὶ περιβόλαιον πορφυροῦν ποικίλον, οἷα Λυδῶν τε καὶ Περσῶν ἐφόρουν οἱ βασιλεῖς, πλὴν οὐ τετράγωνον τῷ σχήματι, καθάπερ ἐκεῖνα ἦν, ἀλλ' ἡμικύκλιον· τὰ δὲ τοιαῦτα τῶν ἀμφιασμάτων, Ῥωμαῖοι μὲν τόγας, Ἕλληνες δὲ τηβέννους καλοῦσι. quæ omnia Conſulibus attributa ſunt, ἔξω τοῦ στεφάνου, καὶ ποικίλης ἐσθῆτος, niſi per triumphum, vt ibidem ſcribit. Interim ſeruus is qui à tergo coronam auream portabat, ſuggerebat triumphanti, Reſpice poſt te, Hominem memento te. Tertullian. Apologet. Hominem ſe eſſe triumphans in illo ſublimiſſimo curru admonetur. ſuggeritur enim ei à tergo, Reſpice

post te, Hominem memento te. Tzetzes Chil. 13. στέφανον ἀνέχων, καὶ λέγων τοῦτο πρὸς τὸ οὖς, καὶ τὸ κατόπιν βλέπε. Isidorus carnificem esse vult, (qui Dioni dicitur δήμιος in supplicio Seiani) lib. 18. cap. 2. quod vero à Carnifice contingebantur, id erat Indicio, vt ad tantum fastigium euecti mediocritatis humanæ commouerentur. Zonaras in Camillo vocat οἰκέτην δημόσιον. Seruum publicum fuisse arbitror, non carnificem, quem non modo foro, sed etiam cœlo hoc, ac spiritu censoriæ leges, atque vrbis domicilio carere voluerunt, vt Cic. ait, pro Rabirio: maximè libera Repub. hunc ritum attigit Plinius lib. 28. cap. 4. de Fascino medicò inuidiæ, iubétque eosdem (triumphantes) respicere. similis medianæ linguæ, vt sit exorata à tergo fortuna, gloriæ carnifex.

DE HABITV TIVMPHANTIS.

CAP. XVIII.

PINGI non potest illustrius habitus triūphalis, quam à Iuuenale descriptus est sat. 10.

In tunica Iouis, & pictæ Sarrana ferentem
Ex humeris aulæa togæ,
Da nunc & volucrē sceptro quæ surgit eburno,
Illinc cornicines, niueósque ad fræna quirites.

Regum Hetruscorum insignia sunt Imperij. Florus lib. 1. cap. 5. è Thuscia fasces, trabeæ, curules, annuli, phaleræ, paludamenta, prætexta, aureus currus, 4. equi triumphantium,

togæ pictæ, tunicæ palmatæ, omnia denique insignia Imperij. Dionys. lib. 3. Victi Hetrusci ad Tarquinium Priscum attulerunt auream coronam, sellam curulem; sceptrum in cuius vertice aquila, tunicam purpuream auro insignitam, & togam purpuream pictam, qualem amictum Lydorum, & Persarum reges gestarunt. hoc demto, quod non quadrangula sed semicircularis erat. Romani togas, Græci tebennos vocant. inde etiam decem secures ad eum attulerunt, singulas è singulis vrbibus accipientes. apud Tyrrhenos enim singuli lictores singulis regibus præibant, securim fasce virgarum inuolutam gerentes. Si 12. vrbes in vnum copias contraxerant, 12. fasces vni, cui summa rerum delata esset, dabant. alij volunt à Romulo 12. fasces vsurpatos, quorum tamen Hetrusci repertores. Liuius lib. 1. me haud pœnitet eorum sententiæ esse, quibus & apparitores, & hoc genus ab Hetruscis finitimis, vnde sella curulis, vnde toga prætexta, sumpta est. 11. Æneid.

Et sellam regni, trabeámque insignia nostri.

Habitus igitur triumphantium toga picta, tunica palmata, sceptrum eburneum, corona aurea, laurea capiti imposita, lauri ramus in manu. Liu. lib. 10. toga picta, tunica palmata, corona triumphalis. toga picta Dionysio est περιβόλαιον πορφυροῦν ποικίλον, tunica palmata χιτὼν πορφυροῦς χρυσόσημος. Plutarch. in Paulo Æmilio, & Xiphi. in Nerone p. 181. ἁλουργίδα χρυσόπαστον. proprie toga picta dicitur, tunica palmata. Liuius

lib. 30. & 31. de Scipione, Maſaniſſam primum regem appellatum, eximiíſque ornatum laudibus, aurea corona, aurea patera, ſella curuli, & Scipione eburneo, toga picta & palmata tunica donat. Propert. l. 4 e. 4.

Te toga picta decet, non quem ſine matris honore
Nutrit inhumanæ dura papilla lupæ.

Dionyſ. l. 2 de Romulo ἐσθῆτα ἠμφιεσμένος ἁλουργῆ. erat in Scipione aquila eburnea, quam intellexit Sidon. Panegyr.

—— cui læua regebat
Stiuam poſt aquilas, humili dum iuncta camino
Victoris fumum biberet palmata bubulci.

Viri enim triumphales ſub conſulibus domi palmatas aſſeruabant, vt & prætextas, cæteráſque quibus in magiſtratu erant vſi. Liu. lib. 5. de capta vrbe à Gallis. Romæ interim ſatis iam omnibus ad tuendam arcem compoſitis, turba Seniorum domos regreſſa, aduentum hoſtium obſtinato ad mortem animo exſpectabat. Qui eorum curules geſſerant magiſtratus, vt in fortunæ priſtinæ, honorúmque aut virtutis inſignibus morerentur, quæ auguſtiſſima veſtis eſt thenſas ducentibus triumphantibúſve, ea veſtiti medio ædium eburneis ſellis ſedere. Palmatam Imperatores de Capitolio accipiebant (vnde & Capitolina palmata vopiſco dicitur) vel de Palatio. Nemo tum priuatus eam domi habere ſibi potuit Capitolin. Gordianus Senior palmatam tunicam, & togam pictam primus Romanorum priuatus ſuam propriam habuit, cum ante Imperato es eam de capitolio

acciperent, vel de Palatio. Sumebant eam de Iouis templo, vnde & tunicam Iouis Iuuenalis vocauit. Lampridius. Alexander, inquit, prætextam & pictam togam nunquam nisi consul accepit, & eam quidem, quam de Iouis templo sumptam Prætores & Consules accipiebant. toga enim picta, quæ triumphantibus olim propria, triumpho sublato cum Consulibus & Prætoribus communicata est. hanc Liu. lib. 5. Vestem augustissimam vocat. honoris, inquit, insignibus thensas ducentibus, triumphantibúsque, quæ vestis augustissima est, ea vestiti. Isidorus lib. 19. cap. 24. togam pictam cum tunica palmata confundere videtur. Toga, inquit, picta, eo quod victorias cum palmis intextas haberet. Macrobius lib. 1. Satur. cap. 6. proprie togam pictam dixit, & à Tullo Hostilio, non à Romulo, aut Tarquinio Prisco Romam illatam putauit. Tullus, inquit, Hostilius victis Hetruscis sellam curulem, lictores, togam pictam. Isidor. suprà. toga palmata dicebatur quam merebantur ij qui reportabant de hostibus palmas. Ea plærúmque pro picta sumitur. Martial. lib. 7. Epigr. 1.

Palmatæque ducem, sed rito redde togæ.

Ausonius in Gratiar. actione. Sidon. ep. 6. lib. 8. Cassiodor. lib. 6. e. 1. in ijs togis, tunicísque variæ picturæ Babylonico opere textæ. Auson. suprà. Constantinus in argumento vestis intexitur. Festus. tunica palmata à latitudine clauorum dicebatur, quæ nunc à genere picturæ appellatur. Picta, quæ nunc toga dicitur, pur-

purea antea vocitata eſt, eáque erat ſine pictura. eius rei argumentum eſt pictura (lego, duplex toga ſine pictura) in æde Vertumni, quarum in altera M. Fuluius Flaccus, in altera C. Papyrius Curſor triumphantes ita picti ſunt. vnde agnoſcas ὁλοπόρφυρειν fuiſſe ſine licijs aureis, aut opere Phrygio: poſtea variè pictæ ſunt. Ouid. lib. 2. el. 1. Amor.

Claráque ſumpturum pictas inſignia veſtes.

de quibus Plin. lib. 28. cap. 48. Pictæ veſtes apud Homerum, vnde triumphales natæ: acu facere id Prhyges docuerunt, vnde Phrygiones. aurum intexere inuenit Attalus, vnde Attalicæ. & l. 33. c. 3. Attalicis aurum iam pridem intexitur inuento regum Aſiæ. Seruius 1. Æn. eandem tunicam Iouis, & togam triumphalem eſſe vult, ex Iuuenal. Satyr. 10. cum tamen inter vtramque plurimum intereſſe oporteat. Græci στολὴν ἐπινίκιον vocant, qua ludis Cæſar dictator ſemper vſus. Dio lib. 42. Cæſar ἐπινίκιον στολὴν ἐν πάσαις πανηγύρεσι κατὰ δόγμα ἐνεδύετο, laurea vſus eſt corona ſpecie tegendi Caluitij. Paul. item Æmilius victo Perſeo, ludis Circenſibus triumphali veſte ex Senatus decreto vſus eſt, authore Plin. de Viris illuſtrib. Sed & Pompeio lege conceſſum, vt is ludis Circenſibus corona laurea, & omni cultu triumphantium vteretur. Vellei. lib. 2. Marius in Senatum triumphali veſte venit, quod nemo ante eum fecit, authore Liu. lib. 67. radiantem togam vocauit Claudian. Panegyr. 4. de arcu loquens.

-- per quem radiante decorus
Ingredere toga.

Pompeius triumphauit χλαμύδα ἔχων Alexandri Macedonis apud Appianum bello Mithridat. Suetonius cap. 25. Neroni triumphanti Chlamys aureis stellis distincta fuit pro toga picta. non minus illustris illa Caligulæ, de qua Dio lib. 58. pag. 448. ἐπὶ θώρακι χλαμύδα σηρικὴν ἁλουργῆ, πολὺ μὲν χρυσίον, πολλοὺς δὲ καὶ λίθους ἰνδικοὺς ἔχουσαν ἐπενέδυ. Item Xystis illa, cuius meminit interpr. Aristophanis Nebulis. ξυστίδ' ἔχων ἅρμα ἐλαύνεις πρὸς πόλιν οἱ εἰσελαύνοντες, ait, ἀθληταὶ τοιούτῳ κοσμηθέντες σχήματι, καὶ ἅρματος ἐπιβάντες, διὰ μέσης πομπεύουσι πόλεως· ξυστίδα, πορφυρίδα. item Aristophan. equit, ὡς ἁλουργίδα ἔχων καταπάστον, καὶ στεφάνην ἐφ' ἅρματος χρυσοῦ διώξει. Dio lib. 58. χιτῶνα χρυσόπαστον vocat triumphantis: cæteri ἐν ἐσθῆσιν αἰσθηραῖς erant. Valer. Max prætextam in triumpho posuit lib. 7. cap. 1. Speciosissimi triumphi prætextam ei largitus est togam pictam intelligo. Lib. 5. cap. 5. triumphi prætextam excepit. Plinius lib. 8. cap. 48. togam regiam Vndulatam. sic & Dionys. lib. 8. de Siccio triumphante, βασιλικὴν ἠμφιεσμένος ἐσθῆτα. Iosephus lib. 7. c. 16. πορφυρᾶς ἐσθῆτας πατρίους ἀμπεχόμενοι. Ostrum Ouid. vocat e. 4. lib. 3. de Ponto.

Prome quod injicias humeris victoribus ostrum.

aurum Albanum Martial lib. 4. epigr. 1.

Hic colat Albano tritonida cultus in auro.

à purpura auro intexta Ouid. lib. 4. Tristium el 2. triumphantem purpureum & aureum vocat. El. 2. lib. 1. Amor.

Ibis inauratis aureus ipse rotis.

Tunica aurea Tarquinius triumphauit. Agrippina induta paludamento auro textili, ſine alia materie. Plin. lib. 33. cap. 3. Trabea purpurata primus Romulus vſus. Tullus Hoſtilius primus prætexta, & latiore clauo deuictis Hetruſcis, ait Plin. lib. 9. cap. 39. Sed & Trabeæ pro triumphali Veſte accipiuntur. Sidon. Panegyr.

Hic igitur proaui trabeas imitata rigentes
Palmatam parat ipſa, pater, qua conſul, & idem
Agricolam contingat auum, doceátque Nepotes
Non abaui tantum, ſed aui coniungere faſces.

Appianus ſcribit togam triumphalem purpuream fuiſſe ſtellis aureis intertextam, id eſt auro clauatam: bello Punico, in Triumpho Scipionis. ὁ στρατηγὸς ἐστέπλαι μὲν ἀπὸ χρυσοῦ, καὶ λίθων πολυτίμων, ἔσταλται δὲ εἰς τὸν πάτριον τρόπον πορφυρέαν ἀστέρων χρυσῶν ἐνυφασμένων. Zonaras de Romulo, ἁλουργῆ ἐνεδύετο χιτῶνα, καὶ τήβεννον ἠμπίσχετο περιπόρφυρον. Plin. lib. 9. cap. 36. purpura diſtinguit ab equite curiam, Dijs aduocatur placandis, omnémque veſtem illuminat, in triumphali miſcetur auro. Iſidor. lib. 19. cap. 24. Trabea erat togæ ſpecies ex purpura & cocco, qua operti Romanorum reges initio procedebant. Cornutus mutat, addítque, qua operti nobiles Romanorum initio procedebant, plura fuere trabearum genera. ὁλοπόρφυρος Regia, quæ olim ſine pictura fuit, vt Feſt. poſtea toga picta dicta eſt Troſſula cocco purpuráque prætexta, vt ait Cornutus, qua equites in tranſuectione vſi.

Consularis, qua amicti Consules Iani fores aperiebant, cum bellum gerendum esset. de qua Virgil. 7. Æneid.

Ipse quirinali trabea, cinctúque Gabino
Insignis referat stridentia limina Consul.

Segmentata fuisse videtur, trabibus purpura expressis. Sub Imperatoribus toga picta, quæ tunc eadem cum trabea fuit, facta est consularis, sublato iam triumpho, vt Sidon. Panegyric. Majoriani. Sueton. apud Seruium. Tria trabearum sunt genera. Vnum quod Dijs sacratur tãtum purpura factum, aliud regium, quod est purpureum, habet tamen aliquid albi, Tertium augurale ex purpura & cocco mistum. Seruius 7. Æneid. quibus si addideris consularem, qua consules amicti Iani fores aperiebant, quam auguror aliam fuisse à regia trabea, & equestrem seu trossulam, quinque repperies genera trabearum. Statius in epulo Domitian. trabeata agmina & lib. 5. trabeam Remi pro equestri ordine posuit. Plin. lib. 8. cap. 48. trabeis vsos accipio reges. Tacit. lib. 3. Annal. de funere Germanici: atrata plebs, trabeati equites. Liuius lib. 2. belli Macedonici. Consul vere primo trabeatus ad hostem ducere pergit. Valer. Max. lib. 2. cap. 2. trabeatorum equitum transuectionem fieri idibus Iulijs ait. Dionys. l. 2. trabeas fibulatas esse togas indicat purpura prætextas, & cocco, quæ vestis in primis honorata. Salij τηβέννας ἐμπεπορπημένοι περιπορφύρους, φοινικοπαρύφους, ἃς καλοῦσι τραβέας. ἔστι δὲ ἐπιχώριος αὐτὴ Ῥωμαίοις ἐσθὴς, ἐν τοῖς πανυτιμίοις. male ver-

tunt φοινικοπαρύφοις Puniceum habentes : sunt cocco prætextæ. Describuntur triumphales trabeæ à Claudiano lib. 2. Stilicon.

--suscipe cinctus,
Quos tibi diuino mecum Tritonia duxit
Pectine, tincta simul repetito murice fila
Contulimus pensis, & eodem neuimus auro.

deinde vocat, graues auro trabeas. sub Impetoribus enim pro triumpho, & togis pictis fuere auro intertextæ. vnde & palmata trabea dicitur Venantio. lib. 2.

Alter palmatæ trabeæ nitet alter (lego, altus) *honore,*
Pingit & ornatum gemma, aurum, purpura, byssus.

Iuuenal. Sat. 6.

Aut latum pictæ vestis considerat aurum.

7. Æneid.

Ipse Quirinali lituo, paruáque sedebat:
Succinctus trabea, læuáque ancile gerebat
Picus.

describuntur à Suida. ἐν ταῖς ἑορταῖς, καὶ τοῖς ἐπινικίοις, καὶ παρόντων πρέσβεων ἐνεδύοντο χιτῶνας, καὶ χλαμύδας ποικίλας ἀπὸ χρυσοῦ, καὶ πορφύρας, καὶ ἄλλως πολυτελεῖς. ἐν δὲ ταῖς κοιναῖς συνόδοις, συναμπελίνας τὸ χρῶμα, ἃς ἐκάλουν ἀτραβατικὰς ἀπὸ τοῦ χρώματος· τὸ γὰρ μέλαν ἄτρον καλοῦσι, ἢ ὅτι μετὰ τραβέας αὐταῖς εἰώθασι χρῆσθαι. id est, festis diebus & triũphalibus; & legatis præsentibus amiciebantur tunicis & paludamentis pictis ex auro & purpura, magni pretij. Vulgo versicoloribus, & ianthinis, seu viticei coloris, quas vocabant Atrebaticas, ab atro colore, aut quod vteren-

tur ijs cum trabeis. male. notum quæ ſint Atrebaticæ veſtes ab Atrebatibus. Eunapius in Iuliano περιπόρφυρον pro prætexta, ſeu trabea conſulari poſuit ἀνθ' ἐπιδήσειν ἀνθύπατος ἐκ τοῦ θρόνου, καὶ τὴν περιπόρφυρον ἀναστείων ἐσθῆτα, τήβεννον αὐτὴν Ῥωμαῖοι καλοῦσι.

DE TRIVMPHALIBVS *ornamentis,*

CAP. XIX.

MARCO Vinicio, primo omnium triumphalia ornamenta decreta, vel, vt Suetonius cap. 9. Tiberio. deinde Anno vrbis 740. Cn. Lentulo, & M. Craſſo Coſſ. Boſphoranis ab Agrippa ſubactis, decretus ei triumphus. non tamē actus, quia de rebus ad ſe geſtis nihil ad Senatum ſcripſerat. Eius exemplo cæteri nec publice literas miſerūt, neque triumphum egerunt, vnde triumphalia ornamenta nata. Velleius lib. 2. erant ei decreta, cum ſpecioſiſſima inſcriptione operū, ornamenta triumphalia ab Auguſto. Suet. in Auguſto cap. 38. nec parcior in bellica virtute honoranda. ſuper 30. ducibus iuſtos triumphos, & aliquanto pluribus triumphalia ornamenta decernenda curauit. Dio tamen ſcribit lib. 51. Auguſtum triumphaſſe, licet abſentem ab alea belli, ἐπειδὰν ἡ ἀναφορὰ τῆς νίκης τῇ αὐτοκράτορι αὐτοῦ ἀρχῇ προσήκουσα ᾖ. Sed audiendus Dio lib. 54. de Agrippa οὐ μέντοι καὶ τὰ ἐπινίκια, καίτοι ψηφισθέντα αὐτῷ ἐπέμφθη· οὔτε γὰρ ἔγραψεν ἀρχὴν ἐς τὸ συνέδριον ὑπὲρ τῶν πραχθέν-

των ὅδέν. ἀφ' ὃ δὴ καὶ οἱ μετ' ταῦτα νόμῳ τινὶ τῇ ἐκείνε τρόπῳ χρώμενοι, ὃ δ' αὐτοὶ τῷ κοινῷ ἔτι ἐπέστελλον, ὅτι τὴν πέμψιν τῶν νικητηρίων ἐδέξαντο, &c. ἀλλὰ μόναις ταῖς ἐπινικίαις τιμαῖς ἐγαυρεσίωντο. Dio, τὰ ἐπινίκια vocat triumphum, τὰς ἐπινικίους τιμὰς, ornamenta triumphalia. ſic lib. 58. de Claudio reduce ex Britannia, qui καὶ τὰ νικητήρια ἔπεμψε, τάτ' ἄλλα κατὰ τὸ νομιζόμενον, id eſt, triumphum egit. &c. Lib. 43. de Iulio Cæſare: τά τε γὰρ ἐπινίκια ὃ μόνον αὐτὸς ἔπεμψεν, id eſt, non ipſe modo triumphum duxit. alia ſunt inſignia triumphi, faſces ſcilicet laureati, & fercula, ſpoliáque de quibus Sueton. in Auguſto cap. 29. ædem Marti bello Philippenſi pro vltione paterna ſuſcepto vouerat. Sanxit ergo vt de bellis, triumphíſque hic conſuleretur Senatus, prouincias cum imperio petituri hinc deducerentur, quique victores rediiſſent, huc inſignia triumphi inferrent. Sed de triumphalibus ornamentis. Tacit. in Agricola. igitur triumphalia ornamenta, & illuſtris ſtatuæ honorem, & quicquid pro triumpho datur, multo verborum honore cumulata decerni Agricolæ in Senatu iubet Domitianus. Sueton. in Claudio cap. 17. cuius currum ſequuti & triumphalia ornamenta eodem bello adepti. Dio de Domitiano. συνέπεμψε δὲ σφισὶν τὰ ἐπινίκια. Nero triumphalia ornamenta etiam quæſtoriæ dignitatis & nonnullis ex equeſtri ordine tribuit. Suetonius in Nerone cap. 15. & in Tiber. cap. 20. à Germania in vrbem poſt biennium regreſſus, triumphum, quem diſtulerat, egit, proſequentibus etiam legatis, qui-

bus triũphalia ornamenta impetrarat. ac priuſquam in Capitolium flecteret deſcendit è curru, ſeque præſidenti patri ad genua ſummiſit. Dio lib. 58. de Claudio. ἔνειμε δὲ τοῖς βουλευταῖς τοῖς συνεξετασθεῖσιν οἱ τὰς ἐπινικίους τιμὰς, οὐκ ὅτι τοῖς ὑπατευκόσι, ὅπερ καὶ ἄλλως ἀφθονώτατα καὶ ἐπὶ τοῖς ἐλαχίστοις ἐποίει. Tacit. lib. 3 Ann. neque multo poſt Cæſar, cum Iunium Blæſum, Proconſulem Africę Triumphi inſignibus attolleret, dare id ſe dixit honori Seiani, cuius ille auunculus erat. vnde conijcias nõ minus gratiæ, quam virtuti ea inſignia collata fuiſſe. Eodem libro Quirinius expugnatis per Ciliciam Homonadẽſium caſtellis inſignia triumphi adeptus eſt. lib. 4. de L, Domitio. eáſque ob res inſignia triumphi adeptus eſt. Sueton. in Nerone cap. 4. de iiſdem exaudio Tacitum lib. 12. & Ludicro Circenſium, quod acquirendis vulgi ſtudijs edebatur, Britannicus in prætexta, Nero triumphalium veſte tranſuecti ſunt. Lib. 11. bis inſignia triumphalia commemorat. Velleius lib. 2. re bene geſta in Germania M. Vinicio decreta, cum ſpecioſiſſima inſcriptione operum, ornamenta triumphalia. Inſcriptionem titulum intelligo & elogium in monumento vel ſtatua. apud eundem, Meſſala Coruinus triumphalibus ornamentis honoratus eſt. item de Lepido, exciſis agris, exuſtis ædificijs, cæſis viris, lætus victoria, prædáque onuſtus peruenit ad Cæſarem, & ob ea, quæ ſi proprijs geſſiſſet auſpicijs triumphare debuerat, ornamentis triumphalibus, conſentiente cum iudicio prin-

cipum voluntate Senatus, donatus est. Illi quos Herodianus lib. 7. θριαμβευτικούς vocat non à legitimo triumpho, sed à triumphalibus ornamentis hoc nomen adepti sunt. inter insignia triumphalia Tacitus statuas laureatas ponit lib. 4. Iamque tres laureatæ in vrbe statuæ, & adhuc reptabat Africam Tarfarinas. ex his perspicuum est falli eos qui scripserunt viris triumphalibus, qui semel triumphum illum legitimum duxissent, ius fuisse vbique, maxime vero ludis, ac spectaculis, triumphali habitu procedendi. Cum id Paulo Æmilio, Pompeio, Cæsari & paucis alijs datum sit. Nec minus allucinati sunt, qui putarunt, eos quibus triumphalia ornamenta decreta essent, aurea corona redimitos, cum scipione & reliquo habitu triumphali spectaculis interesse potuisse. Interdum & currus elephantorum ac equorum pro triumphalibus ornamentis decreti. Capitolinus: his in senatu lectis quadrigæ elephantorum Gordiano decretæ sunt (Persis victis) Misitheo autem quadrigæ equorum & triumphalis currus. Non tantum autem, insignia & ornamenta sub Imperatoribus triumphi, sed etiam aliorum magistratuũ data sunt pro ipsis Magistratibus. Tacit. lib 12. Consularia insignia, & prætoria decreta esse ait. Lib 11. decreta Narcisso insignia quæstoria. Lib. 13. eodem anno Cæsar effigiem Cn. Domitij, Consularia insignia Asconio Labeoni petiuit à Senatu. Sueton. Claud. cap. 24. ornamenta Consularia etiam procuratoribus ducenarijs. Tacit. lib.

12. Censentur Ostorio triumphi insignia, prosperis ad id rebus eius, mox ambiguis. Lib.20. ea multo cum honore verborum Mutiano de bello ciuili data, sed in Sarmatas expeditio fingebatur (nec enim triumphus aut ornamenta triumphalia de bello ciuili data) Adduntur primo Antonio Consularia, Cornelio Fusco, & Arrio Varo Prætoria insignia. Huc respexit Claudian. lib.3. Stilic.

Ipsa tibi trabeas vltro dedit, ipsa curulem
Obtulit, hæc vltro fastos ornare coegit.

quod & de Consulatu verius accipi potest. Capitolin. in Marco Aurelio: multos ex amicis in senatum allegit cum Ædilitijs aut Prætorijs dignitatibus: multis Senatoribus, vel pauperibus sine crimine dignitates tribunitias, ædilitiásque concessit. Hoc autem inter ornamenta triumphalia, & insignia Magistratuum interfuit, quod illa cum eo qui triumphum deportarat commorerentur, hæc ad filios & nepotes transirent, vt docet Vlpian. l. fin. D. de Senatoribus. Senatores accipiendum est eos qui à patricijs. &c. Nam si aliquis equestris, vel plebeij ordinis beneficio principis in senatum allectus fuisset, ius Senatorium ad hæredes non transferebat, nisi insignibus illis fuisset ornatus. idem. Speciosas personas accipere debemus, clarissimas personas vtriusque Sexus, item eorum qui ornamentis Senatorijs vtuntur, quod perinde est, ac si illustres dixisset. Consularia enim, quæstoria, prætoria, præfectoria, insignia, Senatorum ornamenta sunt.

ita interdum Prætorij, Quæstorij dicuntur, ijs nati quibus data insignia Prætoria, vel Quæstoria, quemadmodum olim qui gesserant Magistratus, ea ornamenta generis ad posteros transmittebant. nec audiendi qui contra sentiunt. Tacit. lib. 2. Annal. Nam vestilia Prætoria familia genita. Plinius lib. 26. cap. 1. Manilium Cornutum ex Prætorijs Legatum Aquitanicæ prouinciæ. Liuius lib. 32. Consulares quidam, Prætoriíque, & Ædilitij. id est, qui Consulatum, Præturam, aut Ædilitatem gesserant. Plinius l. 26. c. 1. quodam perusino, equite Romano, quæstorio scriba. deleo vocem hanc, scriba. Scribarum enim munus infra equitem fuit. Dio l. 53. M. Vinicius victis Celtis quibusdam τὸ ὄνομα καὶ αὐτὸς τὸ τοῦ αὐτοκράτορος τῷ Αὐγούστῳ ἔδωκε, καὶ ἐψηφίσθη μέν που καὶ τὰ ἐπινίκια αὐτῷ. &c. ἐπεὶ δὲ οὐκ ἠθέλησεν αὐτὰ πέμψαι, ἁψίς τε ἐν ταῖς Ἄλπεσι τροπαιοφόρος οἰκοδομήθη, καὶ ἐξουσία ἐδόθη τῇ πρώτῃ τοῦ ἔτους ἡμέρᾳ, καὶ τῷ τε στεφάνῳ, καὶ τῇ ἐσθῆτι νικητηρίᾳ ἀεὶ χρῆσθαι. hunc primũ abstinuisse triumpho, & triumphalia ornamenta cœpisse anno vrbis 730. præter propter, M. Vispanio Agrippa quartum, & Tauro Statilio Coss. dubium non est Si veterem memoriam quam longissime repetas, origo triumphalium ornamentorum est à Scipione qui Massanissæ auream coronam, sellam curulem, togem pictam, tunicam palmatam, scipionem eburneum, quia triumphum non poterat donauit. apud Liu. lib. 30. Tacitus lib. 4. togam pictam, scipionem eburneũ antiqua munera vocat: quę data Por-

ſinæ à Senatu ſcribit Dionyſ. lib. 5. pro triumphalibus ornamentis arcus in Alpibus ei exſtructus & corona cum veſte triumphali decreta, quam Kal. Ianuarijs ferret. triumphalia autem ornamenta, fuere arcus, vt in Vinicio, θυσίαι & ſupplicationes, vt Dio lib. 54. (καὶ ἐπ' αὐτοῖς θυσίαι μὲν τῷ τοῦ Αὐγούστου ὀνόματι ἐγένοντο) Laurea, toga picta, ſcipio, ſtatua (vt Rubrio Pollioni apud Dionem lib. 58. cui Claudius εἰκόνα, καὶ ἕδρας ἐν τῷ βουλευτικῷ) currus, & pompa negantur. Imperatoris nomen additum rariſſime. M. Vinicius recuſauit, & Auguſto reddidit. Tito Blæſo conceſſit Tiberius anno 775. Appianus lib. 2. Ciuilium, ijs tantum dari ait qui decem hoſtium millia ceciderint. καὶ τὴν δὲ τὴν τιμὴν οἱ στρατηγοὶ πάλαι μὲν ἐπὶ πᾶσι τοῖς μεγίστοις ἔργοις προσίεντο, νῦν δὲ ὅρον εἶναι τῇδε τῇ εὐφημίᾳ πυνθάνομαι τὸ μυρίους πεσεῖν. Triumphalia ornamenta poſt Domitianum in conſularia tranſierunt. apud Vopiſcum Varelianus mittit ad Aurelianum cum alijs donis togam prętextam, tunicam palmatam, togam pictam, ſubarmalem profundum, ſellam eboratam.

DE CVRRV.

CAP. XX.

TRIVMPHALIS currus inſtar turris cuiuſdam rotundus fuit. non abſimilis ijs quorum vſus aut in Circo, aut in bellis. Zonaras in Camillo. τὸ δὲ δὴ ἅρμα οὔτ' ἀγωνιστηρίῳ, οὔτε

πολεμιστηρίῳ ἴσω ἐμφερὲς, ἀλλ' ἐς πύργου περιφέρειας τρόπον εἴργασται. Aureus erat, aut eburneus inauratus, gemmis ſæpè ornatus. Belliſarius aureo curru triumphauit. Horat. Epod. Od. 8.

——Io triumphe tu moraris
Aureos currus, & intactas boues.

Eutropius lib. 4. Paulus Æmilius triumphauit Victo Perſeo in curru aureo. Ammian. Marcel. lib. 16. Conſtantius inſidebat aureo ſolus carpento, fulgenti claritudine lapidum. rotas inauratas commemorat Ouid. lib. 1. Amor. e. 2.

Ibis inauratis aureus ipſe rotis.

Propert. lib. 1. e. 16.

Cuius inaurati celebrarunt Limina currus.

Appianus Pompeij ἅρμα λιθοκόλλητον. in Aureliani triumpho Currus vnus fuit Odenati, argento, auro gemmis operoſus, atque diſtinctus. alter quem Rex Perſarũ Aureliano dedit ipſe quoque pari opere fabricatus. Vopiſc. Currus aurei & argentei Pharnacis & Mithridatis Eupatoris Romam à Pompeio in triumphum deportati ſunt apud Plin. lib. 33. cap. 11. Diocletiani currus aureus, gemmatúſque fuit. nullus eo magnificentior, de quo Sidon. in Epithal.

Cui dederant criſtalla iugum, quam frigore primo
Strinxit hyperboreis Tanaitica cruſta pruinis.
Perforat hanc fului formatus temo metallo,
Splendet perſpicuo radios rota margine cingens
Marmaricæ de fauce feræ, dum Bellua curuis
Dentibus excuſsis gemit exarmarier ora.

Euripides in Phœniſſis: ἅρμα χρυσοκόλλητον vocat. ab Hetruſcis eſt aureus currus 4. equis tractus

reſpexit

ait Florus lib. 1. cap. 5. ad triumphum respexit Cicero cum in orat. post reditum in Senatu de se ipso dixit, in Senatum curru aurato sumus reportati: fulgentem currum vocat Horat. sat. 6. lib. 1.

Et fulgente trahit constrictos gloria curru
Non minus ignotos generosis.

Ob seruum publicum. Philostratus in Dione. Trajanus ἀναθέμενος Δίωνα ἐπὶ τῆς Ῥώμης ἐς τὴν χρυσῆν ἅμαξαν, ἐφ' ἧς οἱ βασιλεῖς τὰς ἐκ τῶν πολέμων πομπὰς πομπεύουσι. Appianus in triumpho Scipionis ἅρμα κατεγγεγραμμένον ποικίλως.
Eburneum currum Tibul. lib. 1. e. 8.

At te victrices lauros Messalia gerentem
Portabit nitidis currus eburnus equis.

Ouid. lib. 4. Trist. el. 2.

——Currus spectat eburnos.

Dionysius lib. 8. de Siccio, ἅρματι παρεμβεβηκὼς χρυσοχαλίνων ἵππων. Appianus bello Punico, currum ait varie pictum fuisse, & in curru pueros & puellas fuisse, & in equis iugalibus adolescentes gentiles. proxime sequuntur eos scribæ, apparitores, armigeri, cæterique belli administri, & post illos milites distincti per turmas, & ordines, coronati omnes, & laureati. ἐπιβαίνουσι δὲ αὐτῷ ἐπὶ τὸ ἅρμα παῖδές τε, καὶ παρθένοι, καὶ ἐπὶ τῶν παρηόρων ἑκατέρωθεν ἤθεοι συγγενεῖς· καὶ παρέπονται ὅσοι περὶ τὸν πόλεμον ἦσαν αὐτῷ γραμματεῖς τε καὶ ὑπηρέται. apud Iuuenalem, niuei ad fræna Quirites, Sat. 10. Sunt scribæ, administri, apparitores, lictores triumphantis. pueri igitur prętextati eodem curru cum patre fereban-

tur adolescentes in equis circunstabant. Eutrop. lib.4. de P. Æmilio in aureo curru triumphante cum duobus filijs vtroque latere astantibus. Claudian. Panegyr. 6.

—cum tu genitoris amico
Exceptus gremio, mediam veherere per vrbem,
Velarétque pios communis laurea currus.

Liuius lib. 45. Prætextatos vehi in curru cum patre scribit. Post currum P. Æmilij inter alios illustres viros filij duo; in curru patris Claudia virgo vestalis fuit, quæ cum patrem suũ triumphantem è curru violenta Tribuni pleb. manu detrahi animaduertisset, mira celeritate vtriusque (lego, vtrique) se interponendo. Val. lib. 5. cap. 4. Plutarch. in Fabio. Filium triumphantem Fabius pater δι' ἵππων ἐλαύνων sequebatur. Valer. Max. l. 5. c. 7. pater triumphantis currum equo insidens sequitur, quem ipse paruulum triumphis suis gestauerat. Cic. pro Muræna, cum sedere in equis triumphantium prætextati præsertim pueri soleant. qui mos & sub Imperatoribus. Filij enim Marci philosophi vtriusque Sexus in triumpho patris vecti sunt narrante Capitolino. Vespasianus quidem & Titus eodem curru triumpharunt de Iudæis. Oros. l. 7. c. 6. Zonaras. καὶ οὐ μόνος ἦν ἐν τῷ ἅρματι, ἀλλ' εἴ γε καὶ παῖδας ἢ συγγενεῖς τινας εἶχε, κἀκείνων τὰς μὲν κόρας, καὶ τὰ ἄρρενα τὰ νεογνὰ ἐν αὐτῷ ἀνεβίβαζε, τοὺς δ' ἁδροτέρους ἐπὶ τοὺς ἵππους τούς τε ζυγίους, καὶ τοὺς σειραφόρους. id est, Solus in curru non fuit triumphans, sed filios aut agnatos aliquos si habuit, corúmque puellas & puellos in curru

collocabat: grandiores equis iugalibus & funarijs imponebat. εἰ δὲ πλείους ἦσαν, ἐπὶ κελήτων τῷ πομπεῖ παριππεύοντες συνεπόμπευον. ſi plures filij eſſent, in equis ſingularibus victorem comitabantur. Sed Imperator priuſquam currum inſcenderet, è ſuggeſtu apud milites vota preceſque concipiebat vt Ioſephus lib. 7. ἁλώσ. verba ita concepta fuiſſe volunt: Dij nutu & imperio quorum nata & aucta res Romana, eandem placati, propitiatíque ſeruate.

DE EQVIS.

CAP. XXI.

CVRRV vecti ſunt bijugo, quadrijugo, ſeiugo. nonnulli elephantis, leonibus, & ceruis. Nam de Seſoſtri, cuius currum 4. reges traherent, ſupra diximus. Romæ primus equis triumphauit Romulus, vt Dionyſius, vel vt verius Plutarchus, Tarquinius Priſcus. bigas male in triumpho Claudian. Panegyr. 4. commemorat.

Aſt ego frænabam geminos quibus altior ires
Electi candoris equos, & nominis arcum
Iam molita tui.

de quadrigis Ouid. 1. de Arte,

Quatuor in niueis aureus ibis equis.

apud Dionyſ. lib. 2. Romulus τεθρίππῳ παρεμβεβηκώς. Plutarch. in Val. Poblic. ἐθριάμβευσε εἰσελάσας τεθρίππῳ πρῶτος ὑπάτων. item Camillus quadrigis inuectus. Caligula ſejugibus. Dio

lib. 58. καὶ τὸ πομπικὸν ἅρμα ὃ ἵπποι εἷλκουσιν ὃ μὴ πώποτε ἐγεγόνει. Legitimus numerus 4. equorum fuit. ij fuere albi post Camillum, quem Diodor. Sic. sub finem lib. 14. de Thuscis triumphasse ἐπὶ λευκοῦ τεθρίππου, scribit. Camillus eius rei author, cum nemo veterum quadrigis albis vsus esset, quod eæ Ioui sacræ esse putentur. Plaut. Asinar. *Nunquam ædepol quadrigis albis indipiscet postea.* Amphitru. *Quadrigas si nunc inscendas Iouis, atque hinc fugias.* Plutarch. de Camillo. τέθριππον ὑποζευξάμενος λευκόπωλον ἐπέβη, καὶ διεξήλασε τῆς Ῥώμης, οὐδενὸς τοῦτο ποιήσαντος ἡγεμόνος πρότερον, οὐδ᾽ ὕστερον· ἱερὸν γὰρ ἡγοῦνται τὸ τοιοῦτον ὄχημα βασιλεῖ καὶ πατρὶ τῶν θεῶν ἐπιπεφημισμένον. Neminem post Camillum vsum quadrigis albis autumat, quod falsum esse indicat Claudian. lib. 3. Stilicon.

Ipse albis veheretur equis, currúmque sequutus
Laurigerum festo fremuisset carmine miles.

Panegyr. 4.

—— electi candoris equos.

Ouid. 1. de Arte,

Quatuor in niueis aureus ibis equis.

Liuius lib. 5. de Camillo. Maxime conspectus ipse est curru equis albis juncto vrbem inuectus, &c. Iouis solisque equis æquiparatum dictatorem in religionem etiam trahebant. De Iouis equis Herodot. lib. 7. ὄπισθεν δὲ τούτων ἅρμα Διὸς ἱερὸν ἐπέζευκτο, τὸ ἵπποι μὲν εἷλκον ὀκτὼ λευκοί. Diodorus Siculus lib. 14. p. 356. duobus post annis Camillus κατεδικάσθη, quod violatas religiones populus ægre ferret. Quintius Cincin-

natus moderatior fuit. is Victor iugum boum equis imposuit, victoriámque quasi stiuam tenens subiugatos hostes præ se egit. Diodorus lib. 4. Primus elephante Indico Bacchus, deinde Elephantis multi triumpharunt. Pompeius elephantis triumphare conatus est. Plutarch. Pompeio. ἐπεχείρησεν ἅρματι ἐλεφάντων τεττάρων θήβας εἰσελαύνειν. triumphauit elephantis Iulius Cæsar apud Sueton. cap. 37. ascenditque capitolium ad lumina, 4. elephantis dextra atque sinistra Lychnuchos gestantibus. elephanti Romæ iuncti primum subiere currum Pompeij, Africano triumpho, quod prius India victa triumphante libero patre memoratur. ait Plinius lib. 8. cap. 2. Claudius Imp. Circensi pompa currum elephantorum Augustino similem Auiæ Liuiæ decernendum curauit. author Sueton. lib. 5. cap. 11. Cneus Domitius Allobrogibus, Aruernisque superatis, elephanto per prouinciam Inuectus est turba militum quasi inter solemnia triumphi prosequente. Sueton. Nerone c. 1. Lampridius ait Alexandri Seueri currum triumphalem 4. elephantis iunctum. Aurelianus ἐθριάμβευσεν ἐπ' ὀχήματος ἐλεφάντων τεσσάρων. Zonar. Sidonius Metellum elephantis triumphasse scribit, malè. deduxit tantum, & spectandos præbuit.

Nec tu cui currum curru superare Metelle
Contigit, ostentans nobis elephanta frequentem.
Grex niger albentes tegeret cum mole iugales,
Authorémque suum celaret pompa triumphi.

Lucius Cæcilius Metellus est, qui bello prim

Punico Hasdrubalis elephantos ad Lylibæum cæcidit viginti sex, cœpit 104. & per Italiam ducens spectaculum dedit. Primus Curius Dẽtatus in triumpho duxit elephantos, ait Seneca lib. de Breuit. vit. Leones M. Antonius ad currum primus subjunxit. Plin. l. 8. c. 6. Plutarch. in Anton. Currus Regij tres fuerunt in triumpho Aureliani apud Vopiscum. fuit alius currus 4. ceruis iunctus, qui fuisse dicitur Regis Gotthorum, quo, vt multi memoriæ tradiderunt, Capitolium Aurelianus inuectus est, vt illic cæderet ceruos, quos cum eodem curru captos, vouisse Ioui Opt. Max. ferebatur. Domitianus non quadrijugo curru, sed humeris hominum inuehebatur, ait Plinius in Panegyr. Alexander pedes Palatium conscendit apud Lamprid. Leuabatur manibus omnium, vixque illi per 4. horas ambulare permissum. Bellisarius curuli sella humeris captiuorum inuectus est argentea, vt Procop. lib. 2. Vuandal.

DE ANNVLO FERREO, ET *reliquo triumphantis ornatu.*

CAP. XXII.

PLINIVS lib. 33. cap. 1. parem triumphantis & serui publici fortunam dicit, quod triumpharent in annulo ferreo. annulis enim aureis vti olim ius non fuit, nisi qui publice accepisset, vulgóque in annulo ferreo triumphabant. Annulus in digito ferreus erat æque triũ-

tis & serui, fortasse coronam sustinentis. sic triumphauit de Iugurtha C. Marius, aureúmque non ante tertium Consulatum sumpsisse traditur. ipsa triumphantium corpora minio illinebantur. sic Camillus triumphauit. minium enim quondam apud Romanos sacræ authoritatis. Iouis ipsius simulacri facies diebus festis minio illini solita. Plin. lib. 33. cap. 7. Tzetzes Chiliad. 13. c. 461. τὸν θριαμβεύοντα χρίουσι κινναβάρει, ἢ καὶ σινωπίδι. Isidorus l. 18. c. 2. inde & rubro colore perlinebantur, quasi imitarentur diuini ignis effigiem, aut ætheris, id est, Iouis similitudinem, vt Seruius in id Virgil.

Sanguineis ebuli baccis, minióque rubentem.

Pan, inquit, facie rubea propter ætheris, id est, Iouis similitudinem. Vnde etiam triumphãtes habent omnia Iouis insignia. sceptrum, palmatam togam, qua vtebantur ij qui palmam merebantur, faciem quoque de rubrica illinuntur instar coloris ætherei. Bullam insuper gestabant è collo triumphantes, inclusis intra eam remedijs, quæ crederent aduersus inuidiam valentissima. Macrob. lib. 1. Saturnal. c. 6. Sicut prætexta magistratuum, ita bulla gestamen erat triumphantium, quam in triumpho præ se gerebant inclusis intra eam remedijs, quæ crederent aduersus inuidiam valentissima. Sed & res turpiculæ sub curru suspendebantur, quibus inuidiam auerruncari creditum est. Plin. lib. 24. cap. 4. quãquam religione mutatur & fascinus, Imperatorum quoque, non solum infantium custos, qui Deus inter sacra Romana à

veſtalibus colitur, & currus triumphantium ſub his pendens defendit, medicus inuidiæ. iubetque eoſdem recipere. Similis medicina linguæ, vt ſit exorata à tergo fortuna gloriæ carnifex. Turneb. lib. 9. Aduerſar. cap. 28. recipere faſcinum & inuidiam interpretatur. alij legunt, reſpicere, vt faſcinus iubeat triumphantes ſeipſos reſpicere. optime. Faſcinus res erant turpiculæ è collo pueris appenſæ. L. 6. Varro, pueris turpicula res quædam in collo ſuſpenditur, ne quid obſit bonæ ſcæuæ cauſa. Faſcinū Tertullian. de Veland. virgin. vocat infeliciorem laudis & gloriæ enormioris euentum. Ea mente Græcis Nemeſis culta. Romæ putarunt res teneras aſpectu noxio viroſorum hominum, aut mulierum faſcinari, eóque vt aſpectum effaſcinantium ab oculis puerorum abducerent, ſuſpendunt illis è collo mutinum Deum. Plaut. milite:

Quaſi puero in collo pendeant crepundia.

Sed & in Græcia res turpiculæ adhunc vſum. Pollux lib. 7. cap. 23. περὶ δὲ τῶν καμίνων τοῖς χαλκεῦσιν ἔθος ἦν γελοῖα τινα καταρτᾶν, ἢ ἐπιπλάττειν ἐπὶ φθόνου ἀποτροπῇ. dicitur βασκανία. Ariſtophan. πλὴν εἰ τις πρίαιτο, δεόμενος βασκανίου, ἐπὶ κάμινον ἀνδρὸς χαλκέος..

DE PORTA TRIVMPHALI.

CAP. XXIII.

CVM extra vrbem Triumphi apparatus factus eſſet, & dona militibus à triumphan-

te data, triumphali habitu in currum Imperator conſcendebat; & in vrbem porta triumphali ferebatur. Cic. in Piſonem. quaſi vero ad rem pertineat qua tu porta introieris, modo ne triumphali, quæ porta Macedonicis ſemper Proconſulibus ante te patuit. Hæc porta diu ante tempora Procopij eſſe deſijt. erat in ea murorum parte, qua ab Hadriani ſepulcro ad ſancti Spiritus portam producti erant, inter flumentanam portam, & catulariam qua iter eſt ad Septimiam, de qua Ioſephus lib. 7. ἁλώσ. πρὸς δὲ τὴν πύλην αὐτὸς ἀνεχώρει, τὴν ἀπὸ τοῦ πέμπεσθαι δι᾽ αὐτῆς τοὺς θριάμβους τῆς προσηγορίας αὐτῆς τυχοῦσαν. ad eam portam fuit Fortunæ reducis templum. Martial. l. 8. epigr. 65.

Hic vbi fortunæ reducis fulgentia late
Templa nitent, felix area nuper erat.
Hic ſtetit Arctoi formoſus puluere belli
Purpureum fundens Cæſar ab ore iubar.
Hic lauro redimita comas, & candida vultu
Roma, ſalutauit voce manúque Deum.
Grande loci meritum teſtantur & altera dona,
Stat ſacer è domitis gentibus arcus ouans.
Hic gemini currus numerant elephanta frequẽter
Sufficis immenſis aureus ipſe iugis,
Hæc eſt digna tuis, Germanice, porta triumphis.
Hos aditus vrbem Martis habere decet.

triumphalis portæ meminerunt. Tacit. lib. 5. Sueton. in Auguſto cap. vlt. vt inter alia complura cẽſuerint quidam funus triumphali porta ducendum. Dio lib. 56. de funere Auguſti. τήν τε κλίνην οἱ αὐτοὶ, οἵπερ καὶ πρότερον, ἀράμενοι, διὰ

τῶν ἐπινικίων πυλῶν, κατὰ τῇ βουλῇ δόξαντα, διενείμισαι. Interdum per Capenam portam, quæ nunc D. Sebaſtiani dicitur, à quibuſdam fontinalis. quo reſpexit Propert. lib. 4.

Armáque cum tulero portæ Votiua Capenæ.

malè Onufrius Capenam portam triumphalem eſſe vult. Iuuen. Sat. 3.

Subſtitit ad veteres arcus madidámque Capenam.

Martial. lib. 4.

Capena grandi porta qua pluit gutta.

Fuit & via triumphalis, quæ à campo Vaticano continuabatur in Capitolium. in lapide Tiburtino. Curatori Viarum Aureliæ veteris, & nouæ Corneliæ, & Triumphalis: ſic apud Pauſaniam. pag. 162. πομπικὴ μόνη τοῖς πομπεύουσιν ἐστιν ὁδός. Fuit & Romæ in Tiberi Pons triumphalis, cuius pilæ hodiéque ex aqua eminent, inter Ælium & Aurelium pontes. Nero muris effractis more Olympionicarum in vrbem introiuit. Xiphilin. in Nerone, τοῦ τε τείχους καθῃρέθη, καὶ τῶν πυλῶν περιεῤῥάγη. ἔθος γὰρ τοῖς ἐκ τῶν ἀγώνων στεφανηφόροις. Athenis cum Olympionicæ vrbem inirent, muri deijciebantur. Ælian. lib. 12. cap. 58.

QVÆ ANTE POMPAM.

CAP. XXIIII.

CVM triumphus decretus eſſet dies dicebatur pompæ. quæ cum venerat, nemo ex infinita multitudine, quę Romę fuit, domi manebat. omnes vbique loca, quæ idonea ſpe-

ctando essent capiebant. Sæpe itum in re læta obuiam victori redeunti. Dionys. lib. 6. de P. Valerio victore Vejentium. καὶ αὐτοῦ ὁ μὲν δῆμος περὶ πολλοῦ τῆς πόλεως ὄντι ἐστεφανωμένῳ ὑπήντα. & lib.2. in Romuli triumpho. Vniuersus Senatus non ad vrbis portam cui nomen à triumpho, imperatorem operiebatur, sed in eo loco, vbi è suggestu extra vrbem milites allocuturus, votáque facturus erat; inde ad Capitolium præibat, ibique cum magistratibus triumphantem præstolabatur. Lucan. lib. 1.

Nunc neque te longi rem eantem pompa triumphi
Excipit.

Iosephus lib.7.cap.16. προδιασαφηθείσης δὲ τῆς ἡμέρας ἐφ' ἧς ἔμελλεν ἡ πομπὴ γενήσεσθαι, τῶν ἐπινικίων, οὐδεὶς καταλέλειπτο τῆς ἀμέτρου πληθύος ἐν τῇ πόλει. πάντες δὲ ὅπη καὶ στῆναι μόνον ἦν, οἷ προεληλυθότες τοὺς τόπους κατειλήφεσαν ὅσον τοῖς ὀφθησομένοις μόνον εἰς πάροδον ἀναγκαίαν καταλιπόντες. cum, inquit, dies ante indicta esset qua pompa futura erat triumphalis, nemo Romæ abfuit ex immensa multitudine. omnes autem quasi præuenientes loca vbi vel consistere possent capiebant, tantum relinquentes duntaxat, quod pompæ traducendæ satis esset. populus tabulatis in circis & circa forum defixis, & alias vrbis partes quæ spectando commodæ erant, occupantes, spectabant vestibus candidis amicti. omnia templa aperta, & coronis plena, & suffitibus. multi administri aliique virgam ferentes, qui cohiberent eos qui in medium temere confluebāt, discurrebántque, vias apertas præbebant. Plu-

tarch. in Paulo Æmil. ὁ μὲν δῆμος ἔν τε τοῖς ἱππικοῖς θεάτροις ἃ κίρκους καλοῦσι, περί τε τὴν ἀγορὰν ἰκρία πηξάμενοι, καὶ τ' ἄλλα τῆς πόλεως μέρη καταλαβόντες, ὡς ἕκαστα παρεῖχεν τῆς πομπῆς. Summo diluculo Imperator Laurea coronatus, purpuráque amictus in locum commodum pergebat, ait Iosephus, vbi à Senatoribus, Magistratibus, & equitibus expectabatur. ibi ascendebat in suggestum: in quo sella curulis: acclamabat exercitus: περὶ δὲ αὐτὴν ἀρχομένην ἤδη τὴν ἕω προΐασιν οὐεσπασιανὸς καὶ Τίτος δάφνῃ μὲν ἐστεφανωμένοι, πορφυρᾶς δ' ἐσθῆτας πατρίους ἀμπεχόμενοι, καὶ παρίασιν εἰς τοὺς ὀκταβίας περιπάτους· ἐνταῦθα γὰρ ἥ τε βουλὴ, καὶ τὰ τέλη τῶν ἀρχόντων, οἵ τε ἀπὸ τῶν τιμημάτων ἱππεῖς τὴν ἄφιξιν αὐτῶν ἀνέμενον. πεποίητο δὲ βῆμα πρὸ τῶν στοῶν δίφρων αὐτοῖς ἐλεφαντίνων ἐπ' αὐτοῦ κειμένων, ἐφ' οὓς παρελθόντες ἐκαθέσθησαν, καὶ τὸ στρατιωτικὸν εὐθέως ἐπευφήμει, πολλὰς αὐτοῖς τῆς ἀρετῆς μαρτυρίας ἀποδιδόντες ἅπαντες. quibus ex verbis colligo, Senatum non expectasse ad portam vrbis triumphalem, sed in eo loco vbi ex suggestu triumphaturus milites alloquebatur, vota faciebat, militibus dona & coronas dabat. quia subdit, ex eo loco imperatorem ad portam triumphalem processisse. Milites dederũt ipsis virtutis testimonium, qui à tribunis & centurionibus ipsa nocte per turmas & ordines dispositi processerant, & Imperatores ad Ianuam Prætorij, vbi somnum cœperant, præstolati erant, τοῦ δὲ στρατιωτικοῦ παντὸς ἔτι νύκτωρ κατὰ λόχους καὶ τάξεις ὑπὸ τοῖς ἡγεμόσι διεξωδευκότος, καὶ περὶ θύρας ὄντος, οὐ τῶν ἄνω βασιλείων, quia extra vrbem consistere ante trium-

phum Imperatores oportuit, ἀλλὰ καὶ πλησίον τοῦ τῆς Ἴσιδος ἱεροῦ· ἐκεῖ γὰρ ἀνεπαύοντο τῆς νυκτὸς ἐκείνης οἱ αὐτοκράτορες: milites interea temporis sine armis erant, vestibus sericis amicti, laureis coronati. κἀκεῖνοι χωρὶς ὅπλων ἦσαν ἐσθῆσι σηρικαῖς, ἐστεφανωμένοι δάφναις. Imperatores deinde, vbi acclamassent milites, silentio indicto vota faciebant conceptis ita verbis apud Liuium. Dij nutu & imperio quorum nata & aucta est res Romana, eandem placati propitiatíque seruate. Iosephus. δεξάμενος δὲ αὐτῶν τὴν εὐφημίαν Οὐεσπασιανὸς ἔτι βουλομένων λέγειν τὸ τῆς σιγῆς ἐποιήσατο σύμβολον, καὶ πολλῆς ἐκ πάντων ἡσυχίας γενομένης ἀναστὰς, καὶ τῷ περιβλήματι τὸ πλέον τῆς κεφαλῆς μέρος ἀποκαλυψάμενος εὐχὰς ἐποιήσατο τὰς νενομισμένας. ὁμοίως δὲ καὶ Τίτος ηὔξατο. caput igitur Imperatorum toga picta obuolutum esse oportuit ac velut palliolatum ad vota concipienda, nam Dijs faciebāt operto capite. μετὰ δὲ τὰς εὐχὰς εἰς κοινὸν ἅπασιν Οὐεσπασιανὸς βραχέα διαλεχθεὶς, τοὺς μὲν στρατιώτας ἀπέλυσεν ἐπὶ τὸ νενομισμένον ἄριστον αὐτοῖς ὑπὸ τῶν αὐτοκρατόρων εὐτρεπιζέν. Post vota & preces paucis milites allocutus est Imperator, eósque ad ientaculum quod ipsis lautum ac splendidum, vt moris fuit apparauerat, dimisit. deinde processit ad portam triumphalem, vbi cibum cœpit. ornamentis triumphalibus amicti vterque, sacrificio Dijs facto quibus ad eam portam templa & delubra, currum egerunt per theatra & circos, vt spectare populus minori negotio posset. πρὸς δὲ τὴν πύλην αὐτὸς ἀνεχώρει τὴν ἀπὸ τοῦ πέμπεσθαι δι' αὐτῆς ἀεὶ τοὺς θριάμβους τῆς προσηγορίας

αὐτῆς τετυχηκέναι. ἐνταῦθα τροφῆς τε ἀπογεύονται, καὶ τὰς θριαμβικὰς ἐσθῆτας ἀμφιασάμενοι, τοῖς τε παριδρυμένοις τῇ πύλῃ θύσαντες θεοῖς, ἔπεμπον τὸν θρίαμβον διὰ τῶν θεάτρων διεξελαύνοντες, ὅπως εἴη τοῖς πλήθεσι ἡ θέα ῥάων. Tacitus lib. 14. extructi qua incederent spectaculorum gradus, quomodo triumphi visuntur. Ammianus lib. 16. de Triumpho Constantij. Cumque vrbi propinquaret Senatus officia, reuerendásque Patriciæ stirpis effigies ore sereno contemplans. &c. Vnde cum se vertisset ad Plebem, stupebat qua celeritate omne quod vbique est hominum genus, confluxerit Romam.

DE POMPA TRIVMPHI.

CAP. XXV.

VBI currum inscendisset filij adolescentes in equis patrem comitabantur, cęterorum ciuium equitabat nemo, sed Laurea redimiti omnes pedibus incedebant. Trebellius in Aureliano scribit. Senatum secutum triumphantis currum. Zonar. τῶν δ' ἄλλων οὐδεὶς ὠχεῖτο, ἀλλ' ἐστεμμένοι δάφνῃ πάντες ἐβάδιζον. Falsum hoc, aut falsus Cic. in Pisonem. differis de triumpho, quid tandem sit iste currus? quid victi ante currum duces? quid simulacra oppidorum? quid aurum? quid argentum? quid legati in equis & tribuni? quid clamor militum? quid tota illa pompa? quid vehi per vrbem. Appian. bello Mithridat. εἵποντο δὲ αὐτῷ (loquitur de Pom-

peio taiumphante) μετὰ τὸ ἅρμα οἱ συστρατευσάμενοι, οἱ μὲν ἐπὶ ἵππων, οἱ δὲ πεζοί. Præibat Pompæ Senatus in Capitolium. Seruius lib. 4. Æneid. qui triumphat, inquit, albis equis vehitur 4. & Senatu præeunte in Capitolio de tauris ſacrificat: tamen Dio lib. 51. ſcribit conſules præire ſolitos triumphanti, Senatum ſequi. ſecuti etiam qui triumphalia ornamenta adepti erant: Craſſus frugi ſequutus equo phalerato, & in veſte palmata; quod eum honorem iterauerat. Sueton. in Clandio cap. 17. Zonaras. οὕτω δὲ σταλέντες εἰσήεσαν ἐς τὴν πόλιν, ἔχοντες προπέμποντα σφῶν τά σκῦλά τε, καὶ τὰ τρόπαια, καὶ ἐν εἰκόσι τά τε αἰχμάλωτα φρούρια ὑπεκηνίδρα, πόλεις τε, καὶ ὄρη, καὶ ποταμούς, λίμνας, θαλάσσας, τά τε σύμπαντα ὅσα ἑαλώκεσαν. amicti, inquit, ornamentis triumphalibus inibant vrbem ſpolijs & trophæis antecedentibus in quibus expreſſa erant caſtella expugnata, vrbes, montes, fluuij, paludes, maria, & omnia quæ cœperant. quod ſi pompa vno die peragi non poterat, ſecundus, & tertius addebatur. καὶ εἰ μὲν μία ἡμέρα τῶν ἐξαρκοῦσα πρὸς τὴν τούτων πομπήν. εἰ δὲ μή, καὶ ἐν δευτέρᾳ, καὶ τρίτῃ ἐπέμπετο. in Paul. Æmil. Plutarcho τῆς δὲ πομπῆς εἰς ἡμέρας τρεῖς νενεμημένης. cum in tres dies Pompa diuiſa eſſet Cæſaris triumpho Pompa quatuor diebus ducta eſt. Dio lib. 43. καὶ τὰ ἐπινίκια τῶν τε Γαλατῶν, καὶ τῆς Αἰγύπτου, τοῦ τε Φαρνάκου, καὶ τοῦ Ἰόβα, τετραχῇ χωρὶς τέσσαρσιν ἡμέραις ἔπεμψε. Pompeius duos dies duxit triumphum. ἐθριάμβευσεν δύο ἐφεξῆς ἡμέρας, ait Appian in Mithridatico. Quintius Flaminius tres dies triumphauit. Li-

tiius lib.34. Primo loco ante triumphantis currum præferebantur imagines, ſimulacra Deorum erepta victis, Coloſſi ex hoſtium præda. Plutarch. ἡ μὲν πρώτη (ἡμέρα) μόλις ἐξαρκέσασα τοῖς αἰχμαλώτοις ἀνδρίασι, καὶ γραφαῖς καὶ κολοσσοῖς ἐπὶ ζευγῶν πεντήκοντα καὶ διακοσίων κομιζομένοις τοῦτο ἔσχε θέαν. in Pauli Æmili triumpho, ex quo cæteros æſtimare licet, prima dies vix ſimulacris captiuis, picturis, Coloſſis, tranſuehendis in 250. boum iugis ſufficiens, hoc ſpectaculum habuit. Cic. in Piſonem vocat triumphalia vehicula. Appianus tamen in triumpho Scipionis. ἡγοῦνται δὲ σαλπικταὶ καὶ λαφύρων ἅμαξαι. Præcedunt tubicines & ſpolijs onuſta plauſtra. tubicines primo loco ponit, quos Plutarchus quinto tantum ordine locat. in triumpho Pompeij, θεῶν τε βαρβαρικῶν εἰκόνες, καὶ κόσμοι πάτριοι· καὶ εἰκόνα ὀκτάπηχυν (Eupatoris) ἀπὸ στερεοῦ χρυσίου παρῆγε. Sigiſmundus Gelenius interpretatur, auream que ipſius effigiem 8. cubitorum pectore tenus. male. Legendum ἀπὸ στερεοῦ χρυσίου. ſtatuam eius 8. cubitorum ex auro ſolido traduxit. Plinius lib. 5. cap. 5. de Africa. omnia armis Rom. ſuperata, & à Corn. Balbo triumphata, vnius omnium. (lege, vno) externo curru & quiritium jure donato. &c. ipſum in triumpho præter Cydamum & Garamam omnium aliarum Gentium vrbiúmque nomina ac ſimulacra duxiſſe. quæ iere hoc ordine. Tabidum oppidum, Niteris natio. &c. Malim tamen hoc loco ſimulacra vrbium victarum, quam Deorum intelligere. Ipſa etiam Deorum qui Romæ culti

ſimulacra

ſimulacra præiuiſſe, quod in Pompa circenſi ſolemne fuit, indicat Ioſephus. ἐφέρετο δὲ καὶ θεῶν ἀγάλματα τῶν παρ' αὐτοῖς, μεγέθει θαυμαστὰ, καὶ κατὰ τέχνην οὐ παρέργως πεποιημένα. Cicer. 3. in Verrem, quæ per triumphum inuexit, numerum, magnitudinem, figuram, ſtatum contineri ſignorum oportet. Plin. lib. 34. ſcribit Apollinem à M. Lucullo (lege à L. Lucullo, qui in Ponto bellum geſſit, cum M. Lucullus in Macedonia) ex Apollonia Ponti vrbe 30. cubitorum 150. talentis factum, eſſe tranſlatum. cap. 7. Plutarch. in Marcello. Μαρκέλλον δὲ ᾐτιῶντο, πρῶτον μὲν ὡς ἐπίφθονον ποιοῦντα τὴν πόλιν. οὐ μόνον ἀνθρώπων ἀλλὰ καὶ θεῶν οἷον αἰχμαλώτων ἀγομένων ἐν αὐτῇ, καὶ πομπευομένων. item: τὰ πλεῖστα καὶ κάλλιστα τῶν ἐν Συρακούσαις ἐκίνησεν ἀναθημάτων ὡς αὐτῷ τε πρὸς τὸν θρίαμβον ὄψις εἴη, καὶ τῇ πόλει κόσμος. Mummius deuicta Achaia ſignis repleuit vrbem. multa & Luculli inuexere. in cella Iunonis, in Capitolio canis ex ære vulnus ſuum lambẽs dicatus. paſſim in templis dicabantur ſigna in triumpho ducta. Iuppiter à Claudio Cæſare in Capitolio dicatus eſt. P. Lentulus Conſul in Capitolio capita duo dicauit, quæ admirationem habuere. Cliduchum Phidiæ, & Mineruã Æmilius Paulus ad ædem fortunæ dedicauit. Catulus in eadem æde duo ſigna Phidiæ palliata poſuit. Hercules Myronis fuit apud circum Max. in æde Pompeij magni. Pythagoræ Samij ſigna fortunæ 7. nuda in æde fortunæ fuerunt. Metellus Macedonia ſubacta Alexandrum Lyſippi, amicorúmque eius imagines Romam tranſtulit. Bedas ado-

rantem Batton Apollinem fecit, & Iunonem qui ſunt Romæ in concordiæ templo. Minerua Euphranoris infra Capitolium à Q. Lutatio Catulo dicata eſt, & ſimulacrum Boni euentus dextra pateram, ſiniſtra ſpicam ac papauer tenens. quæ omnia ex ſpolijs victarum gentium per triumphos Romam illata. Legendus Plin. lib. 34. cap. 8. Secundo loco in Pompa triumphi fuere ſpolia & arma, trophæa fercula. Plutharchus. τῇ δ' ὑστεραίᾳ τὰ κάλλιστα καὶ πολυτελέστατα τῶν Μακεδονικῶν ὅπλων ἐπέμπετο πολλαῖς ἁμάξαις, αὐτά τε μαρμαίροντα. &c. id eſt, altera die pulcherrima & magnificentiſſima Macedonum arma multis plauſtris traducebantur, ipſa quidem fulgentia ære ac ferro recens terſo, ſed ea arte ac vinctione poſita, vt cum ſimul veherentur temere & ſponte locata eſſe putares. galeæ ſuper clypeos, loricæ ſuper ocreas, & peltæ Creticæ, & threcidica gerra, & pharetræ admixtæ frænis equorum, & enſes nudi tralucentes inter hæc & extantes, & ſariſſæ affixæ, cum arma proportione laxarentur, & modico interuallo diſſita eſſent, vt inter ſe agitata dum feruntur ſonitum horridum darent, & eorum qui victi eſſent aſpectus formidoloſus eſſet. Liuius lib. 39. & arma, ſpoliáque multa Gallica carpentis tranſuecta. duces hoſtium duo, & 50. ducti ante currum Cn. Manlij. In M. Fuluij triumpho, ſigna ænea ducenta. 85. ſigna marmorea 230. arma, tela, cætera ſpolia hoſtium, magnus numerus. ad hæc catapultæ, baliſtæ, tormenta omnis generis. Appianus bello Punico λαφύρων ἁμάξας vocat. Spo-

liorum quidem magna pars inter milites distribuebatur. Zonaras: καὶ τῶν λαφύρων πολλὰ μὲν τοῖς στρατευσαμένοις διενενέμητο. ἤδη δέ τινες καὶ παντὶ τῷ δήμῳ διέδοσαν, καὶ ἐδαπάνων εἰς τὴν πανήγυριν ἢ ἐδημοσίευον· καὶ εἴ τι περιελέλειπτο εἰς ναοὺς, εἰς στοὰς, ἢ καί τι ἕτερον δημόσιον ἔργον ἀνήλισκον. Fuerunt, & qui toti populo ſpolia diſpertierint, & in ludos ac publica ſpectacula impenderint, & publicarint. (male Vvolfius hunc locum ita vertit, fuerunt etiam qui toti populo ſumptus ad ſpectacula publica largirentur.) interdum enim præda ſub haſta vendita eſt. quod ſupererat in fana & porticus, & alia publica opera conferebant. Statius lib. 12. Thebaid. de Theſeo.

Ante ducem ſpolia, & duri Mauortis imago,
Virginei currus, cumulatáque fercula criſtis,
Et triſtes ducuntur equi.

Ouid. lib. 3. de Ponto el. 4.

Scuta ſed & galeæ, gemmis radiantur & auro,
Stentque ſuper victos trunca trophæa viros.
Oppida turritis cinguantur eburnea muris.

Spolia in capitolio locabantur interdum. Lamprid. in Alexandro. tunicis Perſicis in capitolio locatis. Appianus in triumpho Pompeij, καὶ τὴν τοῦ Δαρείου τοῦ Ὑστάσπου κλίνην, καὶ τὴν τοῦ Εὐπάτορος αὐτοῦ θρόνον, καὶ σκῆπτρον αὐτοῦ. ἁμάξας δὲ ὅπλων ἄπειρος τὸ πλῆθος, καὶ νεῶν ἔμβολα. Plutarchus de Romulo. ἐν δὲ τοῖς ἄλλοις λαφύροις, καὶ χαλκοῦν ἐκόμισε τέθριππον ἐκ Καμαρείας· τοῦτο δ' ἀνέστησεν (lego ἀνέθηκεν) ἐν τῷ ἱερῷ τοῦ Ἡφαίστου. Liuius lib. 38. de Scipione, Aſiatico tulit in triumpho ſigna militaria 234. oppidorum ſimulacra 134. &c. Lib. 34.

de Flaminio. triduum triumphauit. die primo arma, tela ſignáq; ærea & marmorea tranſtulit, plura Philippo adempta quã quæ ex ciuitatib⁹ cœperat. Lib. 45. de L. Anicij triumpho, Gẽtio rege Illyriorum victo tranſtulit in triumphum multa militaria ſigna, ſpoliáque alia & ſupellectilem regiam. Plutarch. in Flaminio, κάλλιον δὲ καὶ τὰ λάφυρα πεμπόμενα παρεῖχεν ὄψιν, ἑλληνικὰ κράνη, καὶ πέλται Μακεδονικαὶ, σάρισσαι. Spolijs forum ornari ſolitum, ibi roſtra vetera è nauibus Antiatium à C. Menio poſita, & noua è nauibus Actiacis ab Auguſto. Florus lib. II. extant & parta de Antio ſpolia, quæ mœnibus in ſuggeſtu fori capta hoſtium claſſe ſuffixit. ſi tamen illa claſſis, nam 6. roſtratæ fuere. Lege, quę Menius. Plin. lib. 34. cap. 5. Antiquior columnarum (vſus) ſicut C. Menio qui deuicerat priſcos Latinos, quibus ex fœdere tertias prædæ pop. Rom. præſtabat, eodémque in Conſulatu in ſuggeſtu roſtra deuictis Antiatibus fixerat, anno vrbis 416. de Actiacis lib. 6. Græc. epigr.

—— ἔμβολα χαλκογένεια

Ἀκτιακοῦ πολέμου κείμεθα μάρτυρια.

Item ad pompam triumphi ſcuta Cymbrica traducebantur, & in foro ponebantur. Cic. in 2. de Oratore. ſcutum pendebat in taberna pro ſigno. Liuius lib. 9. de Fabij Dictatoris triumpho Longe maximam ſpeciem captiua arma præbuere. tantum magnificentiæ viſum in ijs, vt aurata ſcuta dominis argentariorum ad forum ornandum diuiderentur. (lego argentariarum) inde natum initium dicitur fori ornan-

di ab Ædilibus, cum thensę ducerentur. & Romani quidem ad honorem Deum insignibus armis hostium vsi sunt. Cic. 6. in Verrem. cum Ædiles forum ornarent ab exteris gentibus signa & tabulas sibi commodari petebant. forum & basilicas non spolijs prouinciarum, sed ornamentis amicorum ornatum. Q. Fuluius de Liguribus triumphauit, armorum hostilium magnam vim transtulit. nullam pecuniam admodum. Liu. lib. 40. Plinius Panegyr. Clypeos quos ipse perfoderis.

DE POMPÆ PEGMATIS *& ferculis.*

CAP. XXVI.

TERTIO loco fuerunt pegmata, & fercula pompæ, quibus exsculptæ res præclare gestæ, oppida capta, cæsi hostes, castella expugnata. ea fuerunt ebore, citro, argento, auro ficta; maria, montes picturis ac imaginibus interdum expressa. Appianus in Triumpho Scipionis. πύργοί τε παραφέρονται, μιμήματα τῶν εἰλημένων πόλεων. καὶ γραφαὶ καὶ σχήματα τῶν γεγονότων. turres præteruehuntur, simulacra captarum vrbium, & picturæ, & species rerum quæ gestæ sunt. in Pompeij triumpho τῶν δὲ οὐκ ἀφικομένων εἰκόνες παρεφέροντο Τιγράνους τε καὶ Μιθριδάτου, μαχομένων τε καὶ νικωμένων καὶ φευγόντων· Μιθριδάτου τε καὶ ἡ πολιορκία, καὶ ἡ νὺξ ὅτε ἔφευγεν εἴκαστο. ac postremo etiam mors eius subiecta fuit spectatorum oculis, ap-

pictæ erant & virgines mortis eius sociæ. Præferebantur tabulæ cum vtriusque sexus liberorum ante defunctorum imaginibus. translata est & tabula inscripta hoc titulo: Naues rostratæ 800. captæ sunt, vrbes conditæ 8. in Cappadocia. in Cilicia Cœlesyriáque 20. &c. Cic. lib. 2. Offic. portari in triumpho Massiliam vidimus. Zonaras in Camillo legendus. Iosephus. θαῦμα δὲ ἐν τοῖς μάλιστα παρεῖχεν ἡ τῶν φερομένων πηγμάτων κατασκευή. καὶ γὰρ διὰ μέγεθος ἦν δεῖσαι τῷ βεβαίῳ τῆς φορᾶς ἄπαν ἀπιστήσαντα. τριώροφα γὰρ αὐτῶν, καὶ τετρώροφα πολλὰ πεποίητο. Fuit monstri loco apparatus pegmatum quæ gestabantur, etenim metus erat, ne bajuli oneri impares essent. multa enim ex ijs erant tribus & 4. tectis. διὰ πολλῶν δὲ μιμημάτων ὁ πόλεμος ἄλλως εἰς ἄλλα μεμερισμένως ἐναργεστάτην ὄψιν ἑαυτοῦ παρεῖχεν· ἦν γὰρ ὁρᾶν χώραν μὲν εὐδαίμονα δῃουμένην, ὅλας δὲ φάλαγγας κτεινομένας πολεμίων. Multis autem simulacris bellum in alia variè diuisum clarissimam sui speciem præbebat. Videre erat regionem frugiferam ad vastitatem vocari, phalanges totas hostium concidi, alios fugientes, alios captos trahi: mœnia sublimia machinis dejecta, castella munitissima capta, vrbium populosarum ambitus occupatos repente (κατ' ἄκρας ἐχομένους. male nonnulli emendarunt κατὰ κράτος ἐχομένους. vi occupatos. Lege, κατ' ἄκρας ἑλομένους. Sic enim conjunctim Thucydides κατάκρας ἑλεῖν dixit. Hesychius diuisim scribit, & interpretatur κατ' ἄκρας ἑλεῖν τὸ ἐξ ἐφόδου, καὶ τὸ αἰφνίδιον, repentino incursu. vel κατὰ κορυφῆς, vel κατὰ κράτος.

poteſt & vulgata lectio defendi, καθ' ἄκρας ἐχομένους (nam & Thucydides dixit, τὴν πόλιν ἐχέσθαι καθ' ἄκρας. id eſt, vrbem vi captam eſſe.) & exercitum intra muros fuſum, & omnia cædibus plena, & ſupplicia eorum qui ſe defendere nequeunt, ignem templis iniectum, domus exciſas dominos opprimentes, καὶ μετ' πολλὴν ἐρημίαν κατηφῆ (lego, καὶ κατ' πόλιν ἐρημίαν κατηφῆ, per vrbem ſolitudinem triſtem) ποταμοὺς ῥέοντας οὐκ ἐπὶ γῆν γεωργουμένην, οὐδὲ ποτὸν ἀνθρώποις ἢ βοσκήμασιν (deeſt vox, παρέχοντας) ἀλλὰ διὰ τῆς ἔτι πανταχόθεν φλεγομένης, & per vrbem triſtem ſolitudinem, fluuios fluentes non in terras ab agricolis ſubactas, neque potũ hominibus aut gregibus præbentes, ſed per terram vbique deflagrantem. ars operum & magnificentia, ijs qui non viderant quaſi præſentibus ea quæ facta erant oſtẽdebat. Cuique autem pegmati præpoſitus erat captæ vrbis dux, quomodo capta eſt. ſpolia autem alia confuſe ferebantur. excellebant autem ea quæ in ipſo templo capta erant. Dio de triumphis Auguſti lib. 51. πολυτελεστάτη δὲ ὅμως καὶ ἀξιοπρεπεστάτη αὕτη ἡ Αἰγυπτία· τά τε γὰρ ἄλλα καὶ ἡ Κλεοπάτρα ἐπὶ κλίνης ἐν τῷ θανάτου μιμήματι παρεκομίσθη, ὥστε τρόπον τινὰ καὶ ἐκείνην μετά τε τῶν ἄλλων αἰχμαλώτων, καὶ μετ' τοῦ Ἀλεξάνδρου τοῦ ἡλίου, τῆς τε Κλεοπάτρας τῆς καὶ σελήνης (ita lege, non καὶ τῆς σελήνης) τῶν τέκνων ὡς πομπεῖον ὀφθῆναι. Hoc genus imitari voluit Nero, illo ridiculo triũpho quem peragrata Græcia ſcenicorum victor & thymelicorum Romæ duxit. ἔπεμψε παιδία ἐπὶ δοράτων ἀνατείνοντες, ἐν οἷς ἀγῶνος ὄνομα. ait Xiphilin. l. 4. Triſt. el. 2.

Cúmque ducum titulis oppida capta leget.
Hic lacus, hi montes, hæc tot castella, tot amnes.

Lib. 2. de Ponto el. 1.

Protinus argento veros imitantia muros
Barbara cum victis oppida lata viris.
Fluminaque in montes, & in altas proflua syluas,
Armaque cum telis in strue iuncta suis.
Deque trophæorum quod Sol incenderat auro,
Aurea Romani tecta fuisse fori.

Dio πομπεῖα vocat lib. 43. καὶ ἀπὸ τῶν πολιτῶν ἐν τῇ Ἀφρικῇ ἀπολωλότων πομπεῖα. Fercula erant ex ebore aut materie aliqua pretiosa. Velleius lib. 2. de Cæsare. quinque egit triumphos. Gallici apparatus ex citro, Pontici ex achanto, Alexandrini testudine, Africi ebore, Hispaniensis argento rasili constitit: & qui lignea materia vteretur, deridiculo Romæ fuit. Cuiusmodi fuere Fabius & Quintus Cæsaris legati, qui risum fecerũt in vrbe, quod ligneis, non eburneis operum simulacris & ferculis vsi essent. Dio lib. 43. καὶ μὴν μέντοι γέλως ἐπί τε τούτῳ, καὶ ὅτι ξυλίναις, ἀλλ᾽ οὐκ ἐλεφαντίναις ἔργων τέ τινων εἰκόσιν ἄλλοις τε τοιούτοις πομπείοις ἐχρήσαντο. Videntur aliqui cera vsi ad fercula & imagines. Sidon. Panegyr. 2.

Cum vestris Romam spolijs, cum diuite cera
Pinges Cyniphij captiua Mapalia Bocchi.

Ouid. lib. 3. de Ponto el. 4.

Oppida turritis cinguantur eburnea muris.

Claudian. lib. 2. Stilicon.

Hi famulos traherent reges, hi facta metallis
Oppida, vel montes, captiuáque flumina ferrent.

Propert. e. 3. lib. 3.

--Et titulis oppida capta legam,
Tela fugacis equi, & braccati militis arcus,
Et subter captos arma sedere duces.

Ea vocantur feretra & fercula. Silius lib. 17.

Ante Siphax feretro residens captiua premebat
Lumina, & auratæ seruabant colla catenæ.
Mox victas tendens Chartago ad sidera palmas
Ibat, & effigies oræ iam lenis Iberæ.

Liuius lib. 1. Romulus spolia ducis hostium fabricato ad id ferculo. Claudian. Panegyr. 4.

Iámque parabantur pompæ simulácra futuræ,
Tarpeio spectanda Ioui. celata metallo
Claßis.
Vt Maßyla tuos anteirent oppida currus,
Palladiáque comas innexus arundine Triton
Edomitis veheretur aquis.

Prudent. in Symm. lib. 2.

Ductáq; per mediam spoliorum fercula pompam.

Notat Strabo victores vocasse turres oppida, vt res gestas exaugerent. τοὺς πύργους καλοῦντα πόλεις, ὥσπερ ἐν ταῖς θριαμβικαῖς πομπαῖς. καὶ γὰρ οἱ στρατηγοὶ καὶ οἱ συγγραφεῖς ῥαδίως ἐπὶ τοῦτο φέρονται τὸ ψεῦσμα καλλωπίζοντες τὰς πράξεις. Paneg. Theodos. pompam ferculorum modo curru, modo pedibus secutus. Titulus interdum captiuis, vt dignorarentur, ascriptus. Vopiscus in Aureliano. Mulieres quas de Amazonum genere titulus indicabat. Prælati sunt tituli gentium nomina continentes. Legendus est Suidas in voce φέρετρα. Sueton. in Iulio cap. 37. inter pompæ fercula Pontico triumpho trium verborum prætulit titulum, veni, vidi, vici. Plutarchus in decem

rhetorib. de pompa Mineruæ Athenis. τῇ δὲ παρασκευάσας κόσμον, νίκας τε ὁλοχρύσους, πομπεῖά τε χρυσᾶ, καὶ ἀργύρεα. Sidonius in Burgo.

Succedit captiua cohors quæ fercula gazis
Fert onerata suis.
-- Ebur hic, ebenúsque, vel aurum,
Vltima nigrantes incedunt præda elephanti.

in ferculis enim ferebantur, & spolia. Statius lib. 12.

Cumulatáque fercula cristis.

DE ARGENTO, *& pecunijs.*

CAP. XXVII.

QVARTO loco fuere argentum, vasa, pecuniæ vestes, & cætera id genus. Plutarch. μετὰ δὲ τὰς ὁπλοφόρους ἁμάξας, ἄνδρες ἐπεπορεύοντο τρισχίλιοι, id est, plaustra plena armis proxime sequebantur tria hominum millia nummos argenteos ferentium, in vasis 750. quorum singula trium talentorum erant, & à 4. ferebantur. alij autem crateras argenteos & cornua & phialas & calices, καὶ κύλικας εὖ διακεκοσμημένας, πρὸς θέαν ἕκαστα (lego, & interpungo, καὶ κύλικας, εὖ διακεκοσμημένα πρὸς θέαν ἕκαστα) singula ad spectaculum bene disposita, magnitudine & crassitudine, quâ tornata erant, exsuperantia. Pecuniæ enim de præda, & manubijs vel ante triumphum in ærarium mittebantur, vel in triumpho præferebantur in fer-

culis, vt essent ostentatui. post triumphum, vel in milites, vel in ludos, vel in ædificia publica conferebantur. Appianus lib 2. Ciuil. de triumpho Cæsaris. τὴν ἰβηρίαν ἐς τὸ ὁλόκληρον ἀπέφηνε Ῥωμαίοις ὑποτελῆ, καὶ χρήματα πολλὰ ἐς Ῥώμην ἀπέπεμψε, ἐς τὸ κοινὸν ταμεῖον. in triumpho Pompeij. ἐς δὲ τὴν πομπὴν τοῦ θριάμβου ζεύγη καὶ φορεῖα χρυσοφόρα καὶ ἐπισήμου ἀργυρίου μυριάδας ἑπτακισχιλίας καὶ πεντακοσίας καὶ δέκα. id est, in triumphi pompam traduxit vehicula & fercula onusta auro, & signati argenti 70. millia, & 510. drachmas. Plutarchus septimo tãtum loco ponit eos qui aurum, aureáque vasa ferebant, cæteri simul aurum & argentum numerant. Appianus in Triumpho Scipionis. εἶτα χρυσὸς καὶ ἄργυρος, ἀσήμαντός τε, καὶ σεσημασμένος. Plutarch. in Flaminio. τότε τῶν χρημάτων πλῆθος οὐκ ὀλίγον ἦν. ὡς ἀναγράφουσιν οἱ περὶ τὸν ἱτανόν. lego, αἰτίαν. is Valerius Antias est, de quo Liu. l. 45. ἐν τῷ θριάμβῳ κομισθῆναι χρυσίου μὲν συγκεχωνευμένου λίτρας τρισχιλίας ἑπτακοσίας δέκα τρεῖς. ἀργύρου δὲ τετρακισμυρίας τρισχιλίας διακοσίας ἑβδομήκοντα φιλιππείους δὲ χρυσοῦς μυρίους τετρακισχιλίους πεντακοσίους δεκατέσσαρας· χωρὶς δὲ τούτων τὰ χίλια τάλαντα ἃ Φίλιππος ὤφειλεν. pecuniæ non erant exiguæ. in triumpho enim auri facti & conflati tria millia 713. pondo. argenti 43. millia ducentas 70. libras. 14. millia quingentos tres & decem Philippeos aureos. insuper & mille talenta quæ debuit Philippus. Iosephus in triumpho Vespasiani. ἀργύρου τε, καὶ χρυσίου, καὶ ἐλέφαντος ἐν παντίαις ἰδίαις (lego, ἰδέαις) κατασκευασμάτων ἦν ὁρᾶν, οὐχ ὥσπερ ἐν πομπῇ κομιζόμενον πλῆθος δὴ ὡς ἂν εἴποι τις τὸν ῥέοντα πο-

τεμῶν. i. argenti, auri, eboris in operibus omnis generis numerum videre erat, non quasi traductum in pompam, ſed vt aliquis dixerit fluuium exundantem. Velleius Pat. lib. 2. In triumpho Cæſaris pecuniæ ex manubijs latæ paulo amplius ſexies millies ſextertium. Liuius lib. 34. in triumpho Flaminij. Secundo die aurum, argentúmque, factum, infectúmque, & ſignatum. infecti argenti fuit decem & 8. millia pondo. & 270. facti. vaſa multa omnis generis, cælata pleraque, quædam eximiæ artis & ex ære multa fabrefacta (Plutarchus, 43. millia pondo infecti. facti 270. ſic enim interpretor.) ad hoc clypea argentea decem. ſignati argenti 84. millia fuerunt Atticorum. tetradrachmam vocant. trium fere denariorum in ſingulis argenti eſt pondus: auri pondo fuit tria millia 714. & clypeum vnum ex auro totum & Philippei nummi aurei 14. millia quingenti 14. Cic. in Piſon. nummus interea mihi, Cæſar, neglectis vehiculis triumphalibus domi manet, & manebit. Liuius lib. 45. in triumpho Pauli Æmilij. ſummam omnem captiui auri, argentíque tranſlati, H-S. millies ducenties fuiſſe Valerius Antias tradit. item in triumpho Anicij lib. 45. tranſtulit in triumphum, &c. ſupellectilem regiam. auri 20. & 7. argenti 10. & 9. pondo. denarium tria millia, & 12 0. millia Illyrici argenti. Heluius ouans vrbem eſt ingreſſus. argenti infecti tulit in ærarium 14. millia pondo 732. & ſignati bigatorum 17. millia 23. & oſcenſis argenti 120. millia 438. ait Liuius lib. 34. ibidem

legendus eſt in triumpho M. Porcij Catonis ex Hiſpania. & lib. 31. in L. Furij triumpho. & in ouatione L. Lentuli. & lib. 40. in triumpho L. Fuluij Flacci lib. 39. in triumpho M. Fuluij Lib. 33. in triũpho Cn. Cornelij Lẽtuli. Lib. 38. lib. 26. de M. Marcelli triumpho. Inde ouans multam præ ſe prædam in vrbem intulit. Cum ſimulacro captarum Syracuſarum catapultæ, baliſtæque, & alia omnia inſtrumenta belli lata & pacis diuturnæ, regiæque opulentiæ ornamenta, & multa nobilia ſigna. &c. Punicę quoque victoriæ ſignum, octo ducenti elephanti, &c. denique multus eſt vbique Liuius in pecunijs recenſendis. de veſtibus eodem loco Liuius. argenti æriſque fabrefacta vaſa & alia ſupellex, pretioſaque veſtis. Appianus in Pompeij triumpho. καὶ τὴν Δαρείου τοῦ Ὑστάσπου κλίνην, καὶ τὸν τοῦ Εὐπάτορος αὐτοῦ θρόνον, καὶ σκῆπτρον αὐτοῦ. Ioſeph. lib. 7. ἁλώσεως. καὶ τὰ μὲν ἐκ πορφύρας ὑφάσματα τῆς σπανιωτάτης φερόμενα, τὰ δ' εἰς ἀκριβῆ ζωγραφίαν πεποικιλμένα τῇ Βαβυλωνίων τέχνῃ. Erant & è purpura lectiſſima, & rariſſima texta, alia opere babylonico belluato varie & accurate picta. Hæc eiuſmodi qui ferebant magno numero purpureis auro intertextis veſtibus ornati, ad id ex omnibus electi, cultu ſplendido & opulento. ἁλουργαῖς ἐσθῆσι καὶ διαχρύσοις κεκοσμημένοι, οἵ τ' εἰς αὐτὸ τὸ πομπεύειν διακριθέντες, ἐξαίρετον εἶχον καὶ καταπληκτικὴν περὶ αὐτοὺς τοῦ κόσμου τὴν πολυτέλειαν. Plutarchus in Pauli Æmilij triumpho poſt argenteos 5. loco ponit aurea vaſa & argentea, pocula tornata: [illegible]

DE TVBICINIBVS, *Tauris & popis.*

CAP. XXVIII.

POST aurea uasa & argentea quinto loco ſequebantur tubicines, quos & ex Appiano præiuiſſe toti pompæ diximus. Plutarchus. τῆς δὲ τρίτης ἡμέρας, ἕωθεν μὲν εὐθὺς ἐπορεύοντο σαλπικταὶ, μέλος οὐ προσόδιον οὐδὲ πομπικὸν, ἀλλ᾽ οἵῳ μαχομένοις ἐποτρύνουσιν αὑτοὺς Ῥωμαῖοι προσεγκελευόμενοι. tertia die primo diluculo Tubicines, non modos Lydios, aut quibus in Pompa circi vtuntur, dantes, ſed bellicum canentes. in ouatione tibiæ tantum canebant, in triumpho tubæ. Iuuenalis Satyr. 10. cornicines vocat. Plutarch. de ouatione Marcelli. οὐδὲ περισαλπιζόμενος, ἀλλὰ πεζὸς ἐν βλαύταις, ὑπ᾽ αὐλητῶν μάλα πολλῶν. &c. καὶ γὰρ ὁ αὐλὸς εἰρήνης μέλος. Onuphrius tribus locis tubicines fuiſſe ſcribit. in fronte, poſt aurea vaſa & proxime triumphantem. male. cithariſtæ enim & citharœdi cum tityriſtis erant proxime imperatorem, non autem tubicines, vt Appianus in triumpho Scipionis. Ammianus lib. 16. de Conſtantij triumpho. Vocum, lituorúmque intonante fragore cohorruit. Poſt tubicines ſequebãtur boues auricornes 120. vittis & infulis coronati: qui ducebant eos Iuuenes velati limo, & cincticulis belle prætextis amicti ad ſacrificium procedebant, & pueri argenteas pateras, & aureos ferentes culullos. Plutarch. μετὰ δὲ τούτους ἤγοντο χρυσόκερῳ τροφίαι βοῦς

ἑκατὸν εἴκοσι, μίτραις ἠσκημένοι καὶ στέμμασιν. οἱ δ' ἄγοντες αὐτοὺς νεανίσκοι περιζώμασιν εὐπαρύφοις ἐσταλμένοι πρὸς ἱερουργίαν ἐχώρουν, καὶ παῖδες ἀργυρᾶ λοιβεῖα, καὶ χρυσᾶ κομίζοντες. Liuius lib. 34. in triumpho Flaminij, hostiæ ductæ. Horat. ep. Od. 8.

——io triumphe, tu moraris
—aureas currus, & intactas boues.

Candidæ erant ad Clitumni fluuij pascua eductæ. Claudian. Panegyr 4.

Quin & Clitumni sacras victoribus vndas,
Candida quæ Latijs præbent armenta triumphis.

Lib. 4. Trist. el. 2.

Candidáque adducta collum percussa securi
Victima, purpureo sanguine tingit humum.

Liuius lib. 45. pars non minima triumphi est, victimæ præcedentes. Plin. lib. 33. cap. 3. auratis cornibus majores hostiæ. Sed de his infra pluribus agemus, in sacrificio triumphãtis. Appianus post aureas coronas, quas decimo loco posuit Plutarchus, boues & elephantes sequutos ait. βόες δ' ἐπὶ τούτοις λευκοί, καὶ ἐλέφαντες ἦσαν ἐπὶ τοῖς βουσί. credibile est ordinem pompæ sæpe variasse. Sequebantur & plærumque feræ barbaricæ, ad triumphi pompam. Iosephus pag. 898. ζῶντε πολλαὶ φύσεις παρήγοντο, κόσμον οἰκεῖον ἁπάντων περικειμένων. Vopiscus in Aureliani triũpho. præcesserunt elephanti 20. feræ mansuetæ Libycæ, Palæstinæ diuersæ ducentæ, quas statim Aurelianus priuatis donauit, ne fiscum annonis grauaret. tigrides 4. camelopardali, alces, cætera talia per ordinem ducta. gladiatorum paria octingenta. quod postremum alibi

nuſquam in triumpho reperias. Ludis triumphi Actiaci, rhinocerotem dedit Auguſtus, quem lib. 51. deſcribit Dio his verbis. ὁ δὲ δὴ ῥινόκερως τὰ μὲν ἄλλα ἐλέφαντί πῃ προσέοικε, κέρας δέ τι καὶ αὐτὴν τὴν ῥῖνα προσέχει. lego προέχει. id eſt, rhinoceros cætera ſimilis elephanti, cornu autem eminulum habet in nare. cornu tantum vnum in rhinocerote agnoſcit Diodorus lib. 3. ἐπὶ δ' ἄκρων τῶν μυκτήρων φέρει κέρας τῷ τύπῳ σιμὸν, τῇ δὲ στερεότητι σιδήρῳ παρεμφερές. in extima nare fert cornu repandum, firmitate ferro par. vnum etiam agnoſcit, vt & Oppianus

— ὀλίγον δ' ὑπὲρ ἄκρα ῥινὸς
ἀντέλλει κέρας αἰνὸν, ἀκαχμένον, ἄγριον, ἄορ.

Plinius lib. 8. cap. 20. ijſdem ludis & rhinoceros vnius in nare cornu, qualis ſæpe viſus. Solinus, in naribus vnicum & repandum cornu. ſic & Strabo cornu vnicum. Pauſanias lib. 9. duo cornua ponit. σφίσιν ἐπ' ἄκρᾳ τῇ ῥινὶ ἓν ἑκάστῳ κέρας, καὶ ἄλλο ὑπὲρ αὐτὸ οὐ μέγα. id eſt, illis in ſumma nare cuique vnum eſt cornu, & aliud ſupra illud, non magnum: à quo facit Eucherius, qui gemina in naribus cornua geſtare ſcribit. Olim in libello de venatione admonueram, eum qui nuper ad 12. tabulas mera mapalia ſcripſit, duo cornua rhinoceroti tribuere, alterum in extima nare, alterum in humeris. vel, vt Geſnerus ſtatuit, in ſummo dorſo. quod tamen proprie cornu eſſe negat, debile certe & plane inutile eſt. Hic mihi, vir intemperantiſſimæ linguæ inequitat, ſuauiludiũ, vituperonem appellat, & mimum, libellos noſtros de circo & venatione farraginem

farraginem pompabiliter ſcriptam vocat. neſcio quanti ſit illi hæc farrago, ſed hoc ſcio, commentarium eius librum ad Martialem ea farragine excreuiſſe. quod vero Pauſaniam à ſe ſtare, & cornu illud minuſculum in humero ponere, maledictis contendit. in hoc genere facile me vinci patior, & de ſententia Pauſaniæ litteratos omnes arbitros depoſco. minus me dicta eius tangunt, quem nemini vnquam pepercisse, ne ſuæ quidem famæ ſat ſcio, cùm ſit omnium hominum ζωϊλώτατος καὶ κακηγορίστατος, homo non alienæ modo famæ, ſed etiam eloquentiæ, atque adeò puræ putæ latinitatis corruptor. Certe cornu illud in ſummo dorſo vel in humeris, cum puſillum ac inutile ſit, ad Martialem nihil facit lib. 1. epigr. 22.

Namque grauem gemino cornu ſic extulit vrſum,
Iactat, vt impoſitas taurus in aſtra pilas.

Si enim cornu illud in humero inutile eſt, qui potuit vrſum quem cornu illo in extima nare apprehenderat, gemino cornu efferre? quî potuit taurus gemino cornu grauis eſſe, qui extimo illo repando elatus & iactatus ſit. non male ſentiunt, qui geminum cornu, validum interpretantur, quomodo Virgilius dixit, duplex agitur per lũbos ſpina. probatiſſimi enim authores vnum tantum cornu, illúdque in exma nare Rhinoceroti tribuunt. Sexto aut ſeptimo loco in pompa triumphi fuerunt, qui ferebant aureos nummos & aurea vaſa. Plutarchus. εἶτα μετὰ τούτους οἱ τὸ χρυσοῦν νόμισμα φέροντες εἰς ἀγγεῖα τριταλαντιαῖα μεμερισμένον ὁμοίως τῷ ἀργυ-

εἰῳ· τὸ δὲ πλῆθος ἦν τῶν ἀγγείων ὀγδοήκοντα τριῶν δέοντα. id est, deinde post victimarios, & popas sequebantur, qui aureos nummos ferebant in vasa trium talentorum diuisos, vna cum argento. vasa erant 77. hos sequebantur qui sustinebant sacram phialam, quam Paulus Æmilius auri 10. talentis & gemmis instruxit. quique ferebant Antigonidas, & Seleucidas, & thericleas, & cætera Persei vasa escaria ex aureo, & pocula. Octauo loco erant currus è præda. Plutarch. τούτοις ἐπέβαλλε τὸ ἅρμα τοῦ Περσέως, καὶ τὰ ὅπλα, καὶ τὸ διάδημα τοῖς ὅπλοις ἐπικείμενον. Sic in Pompeij triumpho lectus Eupatoris, & sceptrum apud Appianum, & solium. in triumpho Aureliani tres currus regios fuisse scribit Vopiscus. Primum Odenati, alterum Regis Persarum, tertium Zenobiæ.

DE CAPTIVIS.

CAP. XXVIII.

NONO loco sequebantur captiui suo quisque loco vestibus amicti insignibus, sed catenis onusti, reges quidem aureis, alij pro genere & fortuna. Plutarchus, in Paulo Æmil. εἶτα μικροῦ διαλείμματος ὄντος ἤδη, τὰ τέκνα τοῦ βασιλέως ἤγετο δοῦλα, καὶ σὺν αὐτοῖς τροφέων καὶ διδασκάλων, καὶ παιδαγωγῶν δεδακρυμένων ὄχλος αὐτῶν τε τὰς χεῖρας ὀρεγόντων εἰς τοὺς θεατάς, καὶ τὰ παιδία δεῖσθαι, καὶ λιτανεύειν διδασκόντων. Deinde post currum & arma Persei modico interuallo, filij regis captiui ducebantur, & turba simul nutritiorum,

præceptorum, inſtitutorum, qui manus cum lachrymis ad inſpectantes tendebant, & pueros vt populum obſecrarét admonebant. erant mares duo, puella vna, de quibus Eutrop. lib. 4. ducti ſunt ante currum duo Regis filij, qui per ætatem infortunij ſui modicum, aut nullum ſenſum habebant, vnde & major miſericordia populi ſuper mutata eorum fortuna. vt pene ad Perſeum tranſeuntem oculos non adjecerint, vſque adeo ad pueros attenti erant. & multis lachrymari contigit miſericordia ductis, omnibúſque mixtum dolore ac voluptate ſpectaculum fuit, donec illi præterierunt. Ipſe Perſeus filios, eorúmque comitatum ſequebatur, pullatus, & crepidatus more gentis, præ magnitudine malorum ſtupenti & attonito ſimilis. Hunc ſequebatur familiarum cohors dejecto vultu, in Perſeum oculos cum lachrymis conijcientium, quaſi ſortem eius deplorarent, ſuæ immemores. Virgil. 8. Æneid.

Incedunt victæ longuo ordine gentes.

ſi res alienis auſpicijs geſta, milites non ſecuti, nulli captiui ante currum ducti, nulla ſpolia, vt ex Liuio docuimus. Vulgus captiuorum ferreis catenis vincti erant. Claudian. lib. 2. Stilicon.

Barbara ferratis innectunt terga catenis,
Velati galeas lauro.

Prudent. lib. 2. in Symmach.

—— captiuos poplite flexo
Ad iuga depreſſos, manibúſque in terga retortis.

Ouid. 1. de Arte.

Ibant ante duces onerati colla catenis.

In ferculis ſubjecti vel potius oppreſſi armis repræſentabantur. Tibull. lib.3.e.3.

Et ſubter captos arma ſedere duces.

Claudian.lib.1. Stilicon.

—— quam ſi poſt vincta reuincti
Tarpeias preßis ſubeant ceruicibus arces.

non tamen captiui Capitolium ingreſſi ſunt, vt mox oſtendam. Ouid. el. 2. lib. 1. Amorum.

Mens bona ducetur manibus poſt terga reuinctis.

Non video, quid voluerit Seneca in Troade qui captiuos ſequi currum, non præire dixerit,

-- manus poſt terga dabit
Currúſque ſequens ego Memnonios
Aurea dextra vincula geſtans.

Reges certe aureis vinculis onuſti. Propert.lib. 2. el. 1.

Aut regum auratis circumdata colla catenis,
Actiáque in ſacra currere roſtra via.

Silius lib. 17.

Ante Siphax pheretro reſidens captiua premebat
Lumina, & auratæ ſeruabant colla catenæ.

Lib. 4. Triſt. el. 2. Ouid.

Vincláque captiua Reges ceruice ferentes,
Ante coronatos ire videbit equos.

Trebellius de Zenobia. iam primum ornata gemmis ingentibus, ita vt ornamẽtorum onere laboraret. Vincti erant pedes auro, manus etiam catenis aureis, nec collo aureum vinculum deerat, quod Scurra Perſicus præferebat. Flor. lib. 3. cap. 2. de Allobrogibus à Domitio Ænobarbo, & Fabio Max. victis. Rex in car-

pento argenteo, quo in bellis vſus, in triumphum ductus. Auſon. in ephemer.

Inter captiuos trahor exarmatus Alanos.

Sidon. Panegyr. 2.

Et regum aſpicient Capitolia fulua catenas.

Zonaras ſcribit Perſeo δεσμὰ μετὰ διαδήματος περικείμενα. Non tamen perpetuum fuit, vt vincti in triumphum ducerentur. Pompeij enim triumpho nemo vinctus fuit. Appian. bello Mithrid. de Pompeij triumpho. πλῆθος αἰχμαλώτων τε, καὶ λῃστῶν, οὐδένα δεδεμένον, ἀλλ᾽ ἐς τὰ πάτρια ἐς ἀλμένους· αὐτοὶ δὲ τοῦ Πομπηΐου προῆγον ὅσοι τῶν πεπολεμημένων βασιλέων ἡγεμόνες, ἢ παῖδες, ἢ στρατηγοὶ ἦσαν, οἱ μὲν αἰχμάλωτοι ὄντες, οἱ δὲ ἐς ὁμηρείαν δεδομένοι, τριακόσιοι μάλιστα, καὶ εἴκοσι, καὶ τέσσαρες. raro mulieres ductæ. Sed tamen ductæ. Dio lib. 43. in triumpho Iulij. καὶ ἀρσινόη γυνή τε οὖσα, καὶ βασιλὶς ποτὲ νομισθεῖσα, ἔν τε δεσμοῖς, ὃ μήποτε ἔν γε τῇ Ῥώμῃ ἐγεγόνει, ὀφθεῖσα, πάμπολυν οἶκτον ἐνέβαλε, &c. οὐ μὴν ἀλλ᾽ ἐκείνη μὲν διὰ τοὺς ἀδελφοὺς ἀφείθη, ἄλλοι δὲ, καὶ ὁ οὐεργιντόριξ ἐθανατώθησαν. religatis manibus captiui præceſſerunt, &c. & decem mulieres quas virili habitu pugnantes inter Gotthos ceperat. de Zenobia in Aurelian. Vopiſcus. Imperatores autem cum de foro in Capitolium currum flectere inciperent, captiuos in carcerem duci jubebant, idémque dies & victoribus Imperij & victis vitæ finem facit, ait Cic. 7. in Verrem. Quod neque perpetuum fuit. Zenobiæ enim ab Aureliano viuere conceſſum: fertúrque vixiſſe cum liberis matronæ iam more Romanæ, data ſibi poſſeſſione in Tiburti, quæ hodiéque Ze-

nobia dicitur, non longe ab Adriani palatio, atque ab eo loco cui nomen est *Couche*, ait Trebellius. Sed neque Pompeius vllum è captiuis necauit, sed publicis impēsis remisit quemque domum, exceptis Regibus, & Regijs, è quibus solus Aristobulus mox interemptus est, & post eum Tigranes Tigranis Regis filius. Appian. in Triumpho Pompeij. παρελθὼν δὲ ἐς τὸ καπιτώλιων, οὐδένα τῶν αἰχμαλώτων, ὡς ἕτεροι τῶν θριάμβους παραγαγόντων, ἀλλὰ ἐς τὰς πατρίδας ἔπεμψε δημοσίοις δαπανήμασι, χωρὶς τῶν βασιλικῶν. Moris tamen fuit, vt juberentur occidi, neque ante Imperator Capitolio exibat, quàm captiuos occisos nuntiatum esset. Iosephus lib. 7. ἁλώσ. ἦν δὲ τῆς πομπῆς τὸ τέλος ἐπὶ τὸν νεὼν τοῦ καπετωλίου Διός, ἐφ' ὃν ἐλθόντες (Vespasianus & Titus) ἔστησαν. ἦν γὰρ παλαιὸν πάτριον περιμένειν, μέχρις ἂν τὸν τοῦ στρατηγοῦ τῶν πολεμίων θάνατον ἀπαγγείλῃ τις· Σίμων οὗτος ἦν ὁ Γιώρα τότε πεπομπευκὼς ἐν τοῖς αἰχμαλώτοις. βρόχῳ δὲ περιβληθεὶς εἰς τὸν ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς ἐσύρετο τόπον. iniectus est, inquit, Simoni Gioræ laqueus, isque in forum tractus, pessiméque habitus à trahentibus, vbi moris fuit noxios capitis damnatos occidi. alij scribunt in carcerem conijci solitos. Zonaras. εἰς τὴν Ῥωμαίαν κομισθεὶς ἀγορὰν, καὶ τῶν αἰχμαλώτων τινὰς εἰς τὸ δεσμωτήριον ἀπαχθῆναι καὶ θανατωθῆναι κελεύσας. & Liuius lib. 45. de C. Octauij triumpho. Senatus deinde habitus est. patres censuerunt. vt Q. Cassius Persea regem cum Alexandro filio Albam in custodiam duceret: comites, pecuniam, argentum, instrumentum quod haberet. Plutarch. in Æmil. ἐκ τοῦ

καλουμένου κάρκερε παρ᾽ αὐτοῖς εἰς τόπον καθαρὸν, καὶ φιλανθρωποτέραν δίαιταν, ὅπου φρουρούμενος ἀπεκαρτέρησεν. Valer. Max. lib. 4. cap. 1. hoſtium duces ante currum actos in carcerem conjecit. aut in municipia vincti cuſtodiæ tradebantur, vt de Siphace & Perſeo: idem lib. 5. cap. 1. Poſt triumphum reges vincti cuſtodiæ tradebantur. id quidem adeo rigidè ſeruatum ſcribit auctor Panegyrici ad Conſtantinum, vt in vno Perſeo perpetuum id non fuiſſe velit. eius verba ſic habent. Tunc enim captiui reges cum à portis vſque ad forum triumphantium currus honeſtaſſent, ſimulátque in Capitolium currum flectere cœperat Imperator, abrepti in carcerem necabantur. Vnus pro ipſo Paulo, qui dedentem ſe (ita lego) acceperat, deprecante legem euaſit. cæteri in vinculis luce priuati. Ioſephus. εἰς τὸν ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς ἐσύρετο τόπον, αἰκιζομένων αὐτὸν ἅμα τῶν ἀγόντων. νόμος δ᾽ ἐστὶ Ῥωμαίοις ἐκεῖ κτείνειν τοὺς ἐπὶ κακουργίᾳ θάνατον κατεγνωσμένους. Falſum hoc, vt litteratè ſcriptum eſt. non enim in foro capite plecti ſontes id temporis Romæ conſuetum, niſi ſi forte in carcere necarentur. quod in conjuratis apud Salluſtium vſu venit, & in captiuis ſolemne fuit. Oroſius lib. 5. cap. 14. Iugurtha ante currum ductus, mox in carcere ſtrãgulatus eſt. Veijs quidem captis triumphauit Romulus, & ducem Vejentium ætate affecta hominem inconſultum, & fortuna imprudenter vſum ante ſe egit. Vnde mos natus vt triumphantes ſenem quemdam per forum in capitolium agant, prætextatum, puerilem

bullam è collo ſuſpenſam gerentem. præco tum prædicat Sardos venales. Plutarch.in Romul. βοῦλλαν αὐτῷ παιδικὴν ἅψαντες· κηρύττει δὲ ὁ κῆρυξ σαρδιανοὺς ὠνίους. alij ex eo natum volunt, quod Cornel. Gracchus victa Sardinia tantum captiuorum adduxerit, vt longua venditione prouerbium natum ſit, Sardi venales. Plin. de vir. illuſtr. Cic. lib. 7. epiſt. Sardi Venales, alius alio nequior. Feſtus Sardi Venales, id eſt, alius alio nequior. Ludis Vicanis, qui fiunt à Vicanis prætextatis, auctio Vejentium fieri ſolet, in qua nouiſſimus is qui omnium deterrimus producitur à præcone in medium, ſenex cum toga prætexta, bulláque aurea, quo cultu reges ſoliti ſunt eſſe Hetruſcorum, qui Sardi appellantur, quia Hetruſca gens orta eſt Sardibus ex Lydia, &c. at Sinnius Capito ait Tit. Gracchum Conſulem, Collegam Pub. Valerij Fulconis Sardiniam, Corſicámque ſubegiſſe, nec prædæ quidquam aliud quam mancipia captũ, quorum viliſſima multitudo fuerit. legendus Plutarch. in Romaicis c. 53. vbi Sardos Vejos interpretatur, & ludis Capitolinis Sardos Venales proclamari. Trebellius & Appian. in Scipionis triũpho hunc quaſi ſcurram depingunt.

DE CORONIS SOCIORVM.

CAP. XXIX.

DECIMO loco ferebantur aureæ coronæ quas Socij, victoriæ, læti, & gratulantes

Imperatori dederant. Plutarch. ἐφεξῆς δὲ τούτοις ἐκομίζοντο χρυσοῖ στέφανοι τετρακόσιοι, τὸ πλῆθος, οὓς αἱ πόλεις ἀριστεῖα τῆς νίκης τῷ αἰμυλίῳ μετὰ πρεσβειῶν ἐπεπόμφεσαν. Virgil. 8. Æneid.

Ipse sedens niueo candentis limine Phœbi
Dona recognoscit sociorum, aptátque superbis
Postibus, incedunt victæ longuo ordine gentes.

Liuius lib. 39. Coronas aureas dona ciuitatum 45. in triumpho prælatas scribit. lib. 34. coronæ aureæ dona ciuitatum in triumpho translatæ. Plinius lib. 16. cap. 4. de coronis. nouissimæ & in sacris certaminibus vsurpatæ, in quibus hodiéque non victori datur, sed patriam ab eo coronari pronuntiatur. inde natum, vt etiam triumphaturis cōferrentur in templis dicandæ. Dio lib. 51. Augustus παρὰ τῶν πόλεων τῶν ἐν τῇ Ιταλίᾳ τὸ χρυσίον τὸ τοῖς στεφάνοις προσῆκον οὐκ ἐδέξατο. & Liuius lib. 39. in triumpho M. Fuluij, aureæ coronæ centum 12. pondo ante currum latæ sunt. in triumpho Cn. Manlij aureæ coronæ 12. pondo. Præferebantur coronæ omnium ciuitatum aureæ, titulis eminentibus proditæ. ait Vopiscus in Aureliani triumpho. Liuius lib. 7. Samnitibus victis Chartaginenses quoque legatos gratulatum misere, cum coronæ aureæ dono, quę in Capitolio, in Iouis cella poneretur. Fuit pondo 25. Quandoque dabantur castella in triumpho deferenda. Cic. in Bruto. Castella nos triumphos, qui dantur ob castella victa. coronæ ab exercitu aureæ triumphanti datæ. Appian. καὶ στέφανοι, ὅσοις τὸν στρατηγὸν ἀρετῆς ἕνεκα ἀναδοῦσιν ἢ πόλεις, ἢ σύμμαχοι, ἢ τὰ ὑπ᾽ αὐτῶν στρατο-

πεδα. Vnde aurum coronarium. Cic. in Pisonem. Lex Cæsaris vetat, accipere aurum coronarium, nisi decreto triumpho. Suidas στεφανικὸν πλέγμα· στεφανικὸν λέγουσι πᾶν τὸ ἐν χάριτος λόγῳ διδόμενον. Spartian. Adriano. aurum coronarium Italiæ remisit Adrianus. Antoninus item Pius aurum coronarium, quod adoptionis suæ causa oblatum fuerat Italicis totum, medium prouincialibus reddidit. Sumptum id à Græcis qui Philippo & Alexandro coronas aureas. Diodor. pag. 357. οὐ μόνον κατ' ἄνδρα τῶν ἐπιφανῶν, ἐστεφάνωσαν Philippum χρυσοῖς στεφάνοις, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀξιολόγων πόλεων αἱ πλείους. pag. 574. αἱ πόλεις ἅπασαι πρεσβείας ἀποστέλλουσαι χρυσοῖς στεφάνοις ἐτίμησαν τὸν βασιλέα Ἀλέξανδρον. Longe diuersum est ab ære coronario de quo Plinius lib. 33. cap. 9. lib. 34. cap. 8. Hic ordo quem posuimus in triumphi põpa status ac solemnis esse videtur, cum Liu. lib. 34. eundem paucis immutatis habeat: sic enim ille. Senatus extra vrbem Quintio ad res gestas edisserendas datus, triumphúsq; meritus ab lubentibus decretus est. triduum triumphauit. Die primo arma, tela, signáque ærea, & marmorea transtulit. Plura Philippo adempta, quàm quæ ex ciuitatibus ceperat. Secundo die aurum, argentúmque, factum, infectúmque & signatum. Infecti argenti fuit decem & octo millia pondo, & 17ↄ. facti, vasa multa omnis generis, cælata plæráque, quædam eximiæ artis, & ex ære multa fabricata. ad hoc clypea argentea decem, signati argenti 84. millia fuere Atticorum. tetra drachmam vocant,

trium fere denariorum in ſingulis argenti eſt pondus. auri pondo fuit tria millia ſeptingenta 14. & clypeum vnum ex auro totum, & Philippei nummi aurei 14. millia quingenti 14. tertio die coronæ aureæ, dona ciuitatum, tranſlatæ 114. & hoſtiæ ductæ, & ante currum multi nobiles captiui, obſidéſque, inter quos Demetrius Regis Philippi filius fuit, & Armenes Nabidis tyranni filius Lacedæmonius. Ipſe deinde Quintius in vrbem eſt inuectus. milites ſequuti currum frequentes, vt omni ex prouincia exercitu deportato, &c. Præbuerunt ſpeciem triumpho capitibus raſis ſequuti qui ſeruitute exempti fuerant. Liuius lib. 45. P. Æmilij triumphum graphicè depinxerat, à quo Plutarchus mutuatus. ſic ille. Summam omnis captiui auri argentíque tranſlati H-S millies ducenties fuiſſe Valerius Antias tradit. quæ haud dubie major aliquanto ſumma, ex numero plauſtrorum, ponderibúſque auri, argenti, generatim ab ipſo ſcriptis efficitur. &c. Plutarch. Flaminij triumphum ſic deſcribit. καλλίω δὲ καὶ τὰ λάφυρα πομπευόμενα παρεῖχεν ὄψιν, ἑλληνικὰ κράνη, καὶ πέλται Μακεδονικαὶ καὶ σάρισσαι· τῶν τε χρημάτων πλῆθος οὐκ ὀλίγον ἦν, &c. χρυσίου μὲν συγκεχωνευμένου λίτρας τρισχιλίας ἑπτακοσίας δέκα τρεῖς. ἀργύρου δὲ τετρακισμυρίας τρισχιλίας διακοσίας ἑβδομήκοντα, φιλιππείους δὲ χρυσοῦς μυρίους, τετρακισχιλίους, πεντακοσίους δεκατέσσαρας· χωρὶς δὲ τούτων, τὰ χίλια τάλαντα, ἃ Φίλιππος ὤφειλε. &c.

DE TRIVMPHANTE.

CAP. XXX.

VNDECIMO loco triumphans aureo curru laureatus fuit, qualem ſupra deſcripſimus. Liu. lib. 45. de P. Æmilio. ipſe poſtremo Paulus in curru, magnam cum dignitate alia corporis tum ſenecta ipſa majeſtatem præ ſe ferens. poſt currum inter alios illuſtres viros filij duo Q. Maximus, & P. Scipio. Ioſephus tamen lib. 7. ante currum proxime ſimulacra eburnea victoriæ ferri ſcribit, ἐπὶ τούτοις παρῄεσαν πολλοὶ νίκης ἀγάλματα κομίζοντες· ἐξ ἐλέφαντος δὲ τῶν πάντων, καὶ χρυσὸς ἡ κατασκευή· μεθ' ἃ Οὐεσπασιανὸς ἤλαυνε καὶ Τίτος εἵπετο· Δομετιανὸς δὲ παρίππευεν, αὐτός τε διαπρεπῶς κεκοσμημένος, καὶ τὸν ἵππον παρέχων θέας ἄξιον. Plutarchus in Paulo, coronas à ciuitatibus miſſas proxime inſequutum eſſe imperatorem ait. ſimulacra victoriæ de quibus loquitur Ioſephus, pro coronis illis fuiſſe interpretor. εἶτ' αὐτὸν ἐπέβαλλεν ἅρματι κεκοσμημένῳ διαπρεπῶς ἐπιβεβηκώς, ἀνήρ, καὶ δίχα τοσαύτης ἐξουσίας ἀξιοθέατος, ἁλουργίδα χρυσόπαστον ἀμπεχόμενος, καὶ δάφνης κλῶνα τῇ δεξιᾷ προτείνων. ἐδαφνηφόρει δὲ καὶ σύμπας ὁ στρατός. Præibant Imperatori lictores, tunicis puniceis amicti, & chorus cithariſtarum & ſatyrorum Hetruſcæ pompæ ritu, cinctorum, ornatorúmque coronis aureis, qui pariter incedunt ordine, cum cantu & tripudio. ludiones ipſi vocant. opinor ideo quia Hetruſci Lydorum coloni ſunt. Horum in medio quidam

talarem purpuram amictus, ornatúſque monilibus & torquibus aureis geſticulatur ad mouendum riſum, tanquam inſultans hoſtibus. (is eſt de quo Feſtus in Sardi venales & Plutarch. in Rom.) ſequuntur deinceps qui ſuffitũ faciũt. mox ipſe imperator inuehitur curru picturato. redimitur corona gẽmata aurea, amicitur autẽ more patrio purpura ſtellis aureis diſtincta. manu geſtat ſceptrum eburneum, & virgam lauream quæ apud Romanos ſignum eſt victoriæ. Appianus in triumpho Scipionis. αὐτοῦ δὲ ἡγοῦνται τοῦ στρατηγοῦ ῥαβδοῦχοι φοινικοῦς χιτῶνας ἐνδεδυκότες. Sigiſmundus Gelenius in his vertendis parum accuratus fuit. ante currum triumphantis lictores erant & faſces quorum numerum in Iulio inuidioſum fuiſſe ſcribit Dio lib. 43. τὸ πλῆθος τῶν ῥαβδούχων. ὅτι γὰρ ἀριθμὸς ὁ τῶν ῥαβδούχων ἐπαχθέστατον σφίσιν ὄχλον, ἅτε μήπω πρότερον τοσούτους ἅμα ἑωρακόσι παρέσχε. vt enim ſupra monuimus quiſque imperio quo vicerat vſus eſt in triumpho. Conſuli igitur 12. faſces, prætori & Proconſuli 6. Dictatori 24. faſces Dio lib. 54. Appian. lib. 1. ciuil. Plutarchus in Fabio. Seruus publicus (vt Zonaras in Camillo) eodem curru vehebatur, coronam gemmis auro vinctis ſupra caput eius tenens (male Vvolfius coronam auream gemmis interpolatam) ad eum dicebat, Reſpice, quo monebat, vt reliquæ vitæ curſum prouideret, neque præſentibus elatus ſuperbiret. & ex curru tintinabulum flagellúmque ſuſpendebatur, vt ea res indicio eſſet eum tam aduerſa fortuna vti poſſe, vt vel flagris

cæderetur aut capitis damnaretur. qui enim extremo ſupplicio afficiebantur, tintinabula geſtare ſolebant, ne quis inter eundum contactu illorum piaculo ſe obſtringeret. Sic autem exornati vrbem inibant. Zonar. οἰκέτης μὲν τι δημόσιος ἐπ' αὐτοῦ παρωχεῖτο τοῦ ἅρματος τὸν στέφανον τῶν λίθων χρυσοδέτων ὑπερανέχων αὐτοῦ, &c Ammian. lib. 16. de Conſtantio. Nam & corpus perhumile curuabat portas ingrediens celſas, & velut collo munito (lego minuto) rectam aciem luminum tendens, &c.

DE MILITIBVS.

CAP. XXXI.

POST currum proxime filij adoleſcentes aut viri, inter alios viros illuſtres, ſequebantur: deinde equites turmatim, & cohortes peditum ſuis quæque ordinibus, ait Liu. lib. 45. vnde error Zonaræ manifeſtus, qui pedites omnes fuiſſe vult filijs exceptis. Plutarch. in Paulo. ἐδαφνηφόρει δὲ σύμπας ὁ στρατὸς, τῷ μὲν ἅρματι τοῦ στρατηγοῦ κατὰ λόχους καὶ τάξεις ἑπόμενος. ᾄδων δὲ τὰ μὲν, ᾠδάς τινας πατρίους ἀναμεμιγμένας γέλωτι, τὰ δὲ παιᾶνας ἐπινικίους, καὶ τῶν διαπεπραγμένων ἐπαίνους εἰς τὸν Αἰμίλιον. Lauro coronatus erat vniuerſus exercitus currum imperatoris per cohortes & ordines ſecutus. canens autem partim quædam carmina vernacula riſu admixta, tum vero Pœanas victoriæ & præconia Æmilij. ſequebantur alij in equis, alij pedibus, vt Appianus, Liuius,

Cicero contra Zonaram. Liu.lib. 45. de triumpho Luc. Anicij. Lætior hunc triumphum est sequutus miles, multísque dux ipse carminibus celebratus. ipsi etiam tribuni nobiles carmine militari laudati, cum in sua cohorte currum sequerentur. Liuius lib. 7. sequente Decio insigni cum laude, donísque, cum incondito militari joco, haud minus tribuni celebre nomen quam consulum esset. Appian. bello Mithridat. αὐτὸς δὲ ὁ Πομπήϊος ἐπὶ ἅρματος ἦν, καὶ τοῦδε λιθοκολλήτου, χλαμύδα ἔχων. ὡς φασιν, Αλεξάνδρου τοῦ Μακέδονος, &c εἵπετο δ' αὐτῷ μετὰ τὸ ἅρμα οἱ συστρατευσάμενοι τῶν ἡγεμόνων, οἱ μὲν ἐπὶ ἵππων δ' πεζοί. Pomponius in Diocletiano scribit milites Imperatori præiuisse canentes & saltantes, non autem secutos esse, male vt apparet. Sueton. in Iulio cap. 49. inter cætera carmina qualia currũ prosequentes ioculariter canunt, &c. Vrbani seruate vxores, mœchum caluum adducimus. &c. auro in Gallia stuprum emisti, &c. ad morem hunc sequendi currum respexit Seneca lib. de Beata vita. non humilior sub alieno curru, quàm in meo steteram. mos eo inductus, vt milites triumphanti testimonium bene rei gestæ redderent, & ipsi triumphi participes essent. Liu. lib. 31. majores instituisse vt legati, tribuni militum, centuriones, milites denique triumpho adessent, vt veritas rerum gestarum eius publice videretur. sequebãtur & socij apud Liuium lib. 41. taciti vt iratos esse sentires secuti sunt currum socij, quod dimidio minus accepissent quàm Romani. Lib. 45. milites & ipsi laureati,

& quiſque donis quibus donati ſunt inſignes triumphum nomine cient, ſuáſque & imperatoris laudes canentes per vrbem incedunt. Ordine ſuo quiſque gradiebatur, ſignis ac vexillis fluitantibus, ac paſſis. Ammian. Marc. lib. 16. de Conſtantio. alios purpureis ſubteminibus texti circumdedere dracones, haſtarum aureis gemmatíſque ſummitatibus illigati, hiatu vaſto perflatiles, & ideo velut ira perciti ſibilantes, caudarúmque volumina relinquentes in ventum. ibidem ſcribit ſigna præiuiſſe. altrinſecus, inquit, præeuntibus ſignis, inſidebat aureo ſolus ipſe carpento, fulgenti claritudine lapidum variorum. quo micante lux quædam miſceri videbatur. alternúmq; poteſtatis greſſus multiplices. (lego, alternabantur) alios purpureis, &c. & incedebat hinc inde ordo geminus armatorum clypeatus, atque criſtatus, coruſco lumine radians, nitidis loricis indutus, ſparſiq; cataphracti equites, quos clibanarios vocant, &c. Symmachus ep. 22. triumphantes ab equitibus Romanis aut à plebe ducebantur. Sequutæ & mulieres, ſub Cæſaribus. Meſſalina Claudij currum carpento ſequuta eſt. ſecuti & triumphalia ornamenta eodem bello adepti, ſed cæteri pedibus, & in prætexta. Sueton. in Claud. Conſules præibant triumphanti, ſequebantur Senatores. Auguſtus tamen conſules ſequi paſſus eſt. Dio lib. 51. τὸν δὲ συνύπατον, τούς τε λοιποὺς ἄρχοντας περιεῖδε παρὰ τὸ καθεστηκὸς ἐπισπωμένους οἱ, μετὰ τῶν λοιπῶν βουλευτῶν τῶν συνενικηκότων· εἰώθεσαν γὰρ οἱ μὲν ἡγεῖσθαι, οἱ δὲ ἐφέπεσθαι, Xiphilin.

Xiphilin. in Neron. καὶ μετὰ τῶν ἱππέων, τῆς τε βουλῆς διελθὼν εἰς καπιτώλιον ἀνέβη. Milites non ſemper imperatorem ſecuti ſunt, maxime ſi vel alienis auſpicijs, vel alieno exercitu rem geſſiſſet. Liuius lib. 31. de Furij Prætoris triumpho. neque captiui vlli ante currum ducti, neque ſpolia prælata, neque milites ſecuti: omnia præter victoriam penes conſulem eſſe apparebat. lib. 28. ait Senatum decreuiſſe vt conſulum alter quadrigis veheretur militibus ſequentibus, alter equo ſine militibus. notatum ea die plura carmina (id eſt, dicta) militaribus iocis in Claudium Neronem, quam in Conſulem ſuum iactata. id decretum quia Liuij auſpicia die certaminis fuiſſent. ei milites magis fauebant, in quem plura carmina dicerent, vt de Decio tribuno ſupra dictum. ſigniferos ſigna tuliſſe indicat Claudian. Panegyr. 6.

Hi volucres tollunt aquilas, hi picta draconum
Colla leuant.

de carminibus militum Martial. lib. 7. ep. 6.

Feſta coronatus ludet conuicia miles,
Inter laurigeros cum comes ibit equos.

Lib. 4. ep. 33.

Conſueuere iocos veſtri quoque ferre triumphi,
Materiam dictis nec pudet eſſe ducem.

Dio lib. 43. de triumpho Iulij. τούτων γε οὖν ἕνεκα ὑπερεθαύμασαν αὐτόν, καὶ ὅτι καὶ παρρησίαν τοῦ στρατοῦ προσέτατα ἤνεγκε. τούς τε γὰρ εἰς τὸ συνέδριον σφῶν ὑπ' αὐτοῦ καταλεχθέντας καὶ τἆλλ' ἄλλα καὶ μάλιστα τόν γε τῆς Κλεοπάτρας αὐτοῦ ἔρωτα, καὶ τὴν παρὰ τῷ Νικομήδει τῷ τῆς Βιθυνίας βασιλεύσαντι διατριβήν, ὅτι μειράκιόν ποτε

παρ' αὐτῷ ἐγεγόνει διεκερτόμησαν, &c. nec eos tantum dictis petebant qui triumphum ducerent, ſed illuſtres alios quoſuis, vt Athenis qui plauſtro vehebantur Liberalibus. Dionyſ. lib. 7. ἐξεῖται γὰρ τοῖς κατάγουσι τὰς νίκας ἰαμβίζειν τε, καὶ κατασκώπτειν τοὺς ἐπιφανεστάτους ἄνδρας αὐτοῖς στρατηλάταις, ὡς Ἀθήνησι τοῖς πομπευταῖς τοῖς ἐπὶ τῶν ἁμαξῶν πρότερον ἅμα τοῖς σκώμμασι παρορχουμένοις. diximus olim ficulnis folijs pro perſonis milites vſos, dictis Imperatorem in triumpho proſecuiſſe. Liuius lib. 4. de C. Valerio. itaque cum ex S. C. vrbem ouans introiret, alternis inconditi verſus militari licentia iactati, quibus Conſul increpitus. Menenij celebre nomen laudibus fuit, cum ad omnem mentionem tribuni fauor circumſtantis populi, plauſuque & aſſenſu cum vocibus militum certaret. lib. 5. inter iocos militares quos inconditos iaciunt, Romulus, ac parens patriæ Camillus dictus eſt. Panegyr. Conſtant. nec deſica (lege deſita) tota vrbe, (vrbs lege) qua ſuffixum haſta ferebatur caput id piaculare, fœdari, cum interim vt ſunt ioci triumphales, rideretur geſtantis injuria. Varro lib. 4. l. l. hinc in manipulis caſtrenſibus dicta ducibus. Plin. lib. 19. cap. 8. olus Sylueſtre D. Iulij carminibus, præcipuæ iocis militaribus celebratum, alternis quippe verſibus exprobrauere Lapſana ſe vixiſſe apud Dyrrachium. Interim & clamor populi militum carmen adiuuabat vt Liuius lib. 4. in triumpho C. Valerij. Ammian. lib. 16. de Conſtantio. Auguſtus itaque fauſtis vocibus appellatus, vo-

cum lituorúmque intonante fragore cohorruit, talem se tamque immobilem, qualis in prouincijs suis visebatur ostendens. Claudian. lib. Stilicon. ——*quantos proscenia plausus,*

Ad cœlum quoties vallis tibi Martia ducet

Nomen Auentino, Pallanteóque recessu.

omnes enim imperatori acclamabant, & io triumphe canebant lib. 2. de Ponto e. I.

Quáque ierat felix adiectum plausibus omen.

Lib. 4. Trist. el. 2.

Quáque ibis manibus circum plaudere tuorum.

populus erat candidatus, aut imperatorum ætate in vestibus anthinis & floridis. Dio lib. 58. cæteri inquit erant ἐν ἐσθῆτι ἀνθηρᾷ. Post captiuos sequi populum in Aureliano Vopiscus ait. Iam pop. ipse Romanus, iam vexilla collegiorum, atque castrorum, & cataphractarij milites, & opes regiæ, & omnis exercitus, & Senatus. Liuius lib. 3. paucis verbis omnia contexuit in Quintij Triumpho. Romæ à Q. Fabio præfecto vrbis Senatus habitus triumphantem Quintium, quo veniebat agmine, vrbem ingredi iussit. ducti ante currum hostium duces, militaria signa prælata, secutus exercitus præda onustus. Epulæ instructæ dicuntur fuisse ante omnium domos, epulátésq; cum carmine triumphali, & solemnibus iocis comessantium modo currum secuti sunt. Interim rosæ spargebantur per vias vrbis. lib. 2. de Ponto el. I.

Saxáque iactatis erubuisse rosis.

Lib. 4. Trist. el. 2.

Vndíque iactato flore tegente vias.

Hoſtiæ paſſim triumphanti cæſæ. Suetonius Nerone cap. 25. triumphanti paſſim victimæ cæſæ ſparſo per vias identidem croco, ingeſtæque aues, lemniſci & bellaria. Ouid. lib. 1. Amor. el. 2.

Læta triumphanti de ſummo mater Olympo
Plaudet, & appoſitas ſparget in ora roſas.

Lib. 6. Dionyſ. de P. Valerio victis Vejentibus. καὶ αὐτοῦ μὲν ὁ δῆμος περὶ πολλοῦ τῆς πόλεως ἔτι ἐστεφανωμένος ὑπήντα, λιβανωτοῖς θυμιῶν τὴν πάροδον, καὶ κρατῆρσι μελικράτου κεκραμένοις ὑποδεχόμενος τὴν στρατιάν. Horat. l. 4. o. 2. *Dabimúſq; Diuis thura benignis.* militibus mulſum datum. Plaut. Bacchid.

—— accipientur mulſo milites.

Liuius lib. 30. Mulſum militibus datum eſſe ſcribit. Prætorem Q. Terentium Culleonem adeo amicum Corneliæ familiæ, vt Romæ mortuum, elatúmque P. Scipionem, pileatus ſecutus ſit, & ad portam ſecutis mulſum dederit: militibus ficus & mulſum in triumpho dederat. Dion. lib. 2. de Romuli triumpho. ἀπῆγεν ἐπ' οἴκου τὴν δύναμιν ἄγων σκῦλά τε ἀπὸ τῶν ἀποικῶν κατὰ τὴν μάχην, καὶ ἀκροθίνια λαφύρων θεοῖς, καὶ πολλὰς ἅμα τούτοις θυσίας ἐποιήσατο· τελευταῖος δὲ τῆς πομπῆς αὐτὸς ἐπορεύετο. &c. ἡ δ' ἄλλη δύναμις αὐτοῦ παρηκολούθει, πεζῶν τε καὶ ἱππέων κεκοσμημένη κατὰ τέλη, θεοὺς δ' ὑμνοῦσα πατρίοις ᾠδαῖς καὶ τὸν ἡγεμόνα κυδαίνουσα ποιήμασιν αὐτοσχεδίοις· οἱ δὲ ἐκ τῆς πόλεως ὑπήντων αὐτοῖς ἅμα γυναιξί τε καὶ τέκνοις, παρ' ἄμφω τὰ μέρη τῆς ὁδοῦ, τῇ τε νίκῃ συνηδόμενοι, καὶ τὴν ἄλλην ἅπασαν ἐνδεικνύμενοι φιλοφροσύνην ὡς δὲ παρῆλθεν ἡ δύναμις εἰς τὴν πόλιν, κρατῆρσί τ' ἐπετύγχανον οἴνῳ κεκραμένοις, καὶ τραπέζαις

τροφῆς παντοίας γεμούσαις, αἳ παρὰ τὰς ἐπιφανεστάτας τῶν οἰκιῶν ἔκειντο, ἵνα τοῖς ἐμφορεῖσθαι βουλομένοις ᾖ.

DE ITINERE IN CAPITOLIVM.

CAP. XXXII.

A PORTA triumphali Imperator in vrbē ingressus, per ea loca quę spectaculo commodiora essent, vt circos, forum, sacram viam in Capitolium ferebatur. Xiphilin. in Nerone. οὕτω διά τε τοῦ ἱπποδρόμου, καὶ διὰ τῆς ἀγορᾶς, καὶ μετὰ τῶν ἱππέων τῆς τε βουλῆς διελθὼν εἰς καπιτώλιον ἀνέβη, κἀκεῖθεν εἰς τὸ παλάτιον. Et quidem ante tribunitia subsellia transibat, omnésque assurgere iussi. Sueton. Iulio cap. 78. triumphanti, & subsellia tribunitia præteruehenti sibi vnum è collegio Pontium Aquilam non assurrexisse adeo indignatus sit, vt proclamarit, Repete ergo à me Aquila Remp. tribunus. de sacra via Propert. lib. 2. e. 1.

Aut regum auratis circumdata colla catenis,
Actiáque in sacra currere rostra via.

Lib. 3. e. 3.

Me sat erit sacra plaudere posse via.

Horat. Od. 2. lib. 4.

--quandóque trahet feroces
Per sacrum cliuum merita decorus
--fronde Sicambros.

Interim pileati currum triumphantis sequebantur ij qui seruitute exempti essent. Liuius lib. 33. Pileati currum Cornelij sequebantur Cremonenses lib. 34. de Triumpho Flaminij.

præbuerunt ſpeciem triumpho capitibus raſis ſequuti qui ſeruitute exempti fuerant. Plutarchus in Flaminio. ἐν δὲ τῇ Ἑλλάδι χίλιοι, καὶ διακόσιοι τὸ πλῆθος ἦσαν, &c. οἱ δὲ Ἀχαιοὶ λυτρωσάμενοι πέντε μνῶν ἕκαστον ἄνδρα. &c. οἱ γὰρ ἄνδρες οὗτοι. καθάπερ ἔθος ἐστὶ τοῖς οἰκέταις ἐλευθερωθεῖσι ξύρεσθαί τε τὰς κεφαλὰς, καὶ πίλια φορεῖν, ταῦτα δράσαντες αὐτοὶ, θριαμβεύοντι τῷ Τίτῳ παρείποντο. Terentius Comicus pileatus currum Scipionis majoris ſequutus eſt, cui libertas data vt ſcribit Oroſ. lib. 4.cap. 18. In Capitolium cum deueniſſent genibus erepentes gradus, & ſcalaria templum inibant Dio lib. 43. de Iulio Cæſare. καὶ τότε μὲν καὶ τοὺς ἀναβαθμοὺς τοὺς ἐν τῷ καπετωλίῳ τοῖς γόνασιν ἀνερριχήσατο. Et lib. 48. de Claudio victis Britannis, τὰ νικητήρια ἔπεμψε, καὶ τοὺς ἀναβασμοὺς τοὺς ἐν τῷ καπετωλίῳ τοῖς γόνασιν ἀναβὰς, ἀναφερόντων αὐτῶν τῶν λαμβρῶν ἑκατέρωθεν. Labor fuit non modicus in ea geniculatione, cum in Capitolium non niſi per gradus 365. aſcenderetur. ἐν τῷ καπιτωλίῳ Ῥώμης βαθμοὺς ἔχοντι τριακοσίους ἑξήκοντα πέντε. ait Cedren. at Tacitus 100. gradus tantum lib. 19. quâ Tarpeia rupes 100. gradibus aditur. genus ſupplicij illud fuit, de quo Iuuenal. ſatyr. 6.

---inde Superbi
Totum regis agrum nuda ac tremebunda cruentis
Erepet genibus.

Seneca lib. de Beata vita. Cum ſiſtrum aliquis concutiens ex Imperio mentitur, &c. cum aliqua per viam genibus repens vlulat. Tibul. lib. 1. e. 5.

Non ego tellurem genibus perrepere ſupplex.

In Capitolio preces concipiebant, vota ſoluebant, Dijs operabantur, vbi in captiuos lege actum audiſſent. Ioſephus lib.7. cap. 18. ἐπεὶ δ' ἀπηγγέλθη τέλος ἔχων, καὶ πάντες εὐφήμησαν, ἤρχοντο μὲν τῶν θυσιῶν, ἃς ἐπὶ ταῖς νομιζομέναις καλλιερήσαντες εὐχαῖς ἀπῄεσαν εἰς τὸ βασίλειον. Palatium intelligit, quo re diuina peracta pergebant Imperatores. Trebellius in Aureliano. denique vix hora nona in Capitolium peruenit. ſero autem in Palatium. Prius in Capitolio ſpolia conſecrabant, laurum in gremio Iouis deponebant. lib. 6. Dion. de Seruilio. προῆλθεν εἰς τὴν πόλιν ὑπὸ τοῦ δήμου παντὸς προπεμπόμενος, ἕως εἰς τὸ καπιτώλιον ἀνέβη, καὶ τὰς εὐχὰς ἀπέδωκε καὶ τὰ σκῦλα ἀνέθηκε. Lampridius in Alexandro. Dimiſſo Senatu in capitolium aſcendit, & tunicis Perſicis in Capitolio locatis, concionem huiuſmodi habuit. &c. poſt hoc cum ingenti gloria, & comitante Senatu, equeſtri ordine, atque omni populo, circumfuſiſque vndique mulieribus, & infantibus, maxime militum coniugibus, pedes palatium conſcendit, cum retro currus triumphalis, à 4. elephantis traheretur. lib. 4. Triſt. el. 2.

Altáque velantur fortaſſe Palatia ſacris,
Thuráque in igne ſonant, inficiúntque diem.
Candidáque adducta collum percuſſa ſecuri
Victima, purpureo ſanguine tingit humum.

Claudianus Panegyr. 4.

Quin & Clitumni ſacras victoribus vndas
Candida quæ Latijs præbent armenta triumphis.

boues enim auricornes & Cretatos qui ad Clitumni paſcua in eam rem alebantur in Capi-

tolio Dijs immolabant. Iuuen. Sat. 10.

-- duc in Capitolia magnum
-- Cretatúmque bouem.

Ibi ita preces concepisse nonnulli tradunt, Gratias tibi Iuppiter Opt. Max. Iunoníque Reginæ, & cæteris huius custodibus, habitoribúsque arcis Dijs lubens, lætúsque ago, re Romana in hanc diem & horam per manus, quod voluistis meas seruata, bene gestáque, eandem & seruate, vt facitis, & protegite, propitiati supplex oro. Sed de cretato boue Lucret.

Cretatúmque bouem duci in Capitolia magna.

2. Georgic.

Hinc albi Clitumne greges & maxima taurus.
Victima sæpe tuo perfusi flumine sacro
Romanos ad templa Deum duxere triumphos.

Silius lib. 4.

-- Patulis Clitumnus in aruis
Candentes gelido perfundit flumine tauros.
-- Maxima taurus
Victima, Tarpeio frustra nutrita Tonanti.

Lib. 6.

Et sedet ingentem pascens Meuania taurum
Dona Ioui.

Plinius monet animalia quæ aquas Clitumni potant, fœtus albos creare. auricornes Ouid. lib. 10. Metamorph. dixit

-- blandis indutas cornibus aurum.

Σιτίας βοῦς vocat Plutarch. quasi dicas altiles, qui domi aluntur, vt opponat armentarijs, qui φορβάδες. Ianua per quam Capitolium inibant cōqueritur apud Propertium se impudicis serui-

se tabellis lib. I. e. 16.

Quæ fueram magnis olim patefacta triumphis
Ianua Tarpeiæ nota pudicitiæ.
Cuius inaurati celebrarunt limina currus,
Captorum lachrymis humida supplicibus.
Nunc mihi non desunt turpes pendere corollæ,
Semper & exclusi signa iacere faces.

DE TRIVMPHALI EPVLO.

Cap. XXXIII.

ADDIT Iosephus Vespasianum & Titum Imperatores simul ac è Capitolio in Palatium trāsierunt, protinus aliquos ex viris principibus conuiuio excepisse. alijs autem omnibus magnificum epulum apparasse: illam enim diem pop. Romanus festam, ac celebrem habuit. ídque veteri cōsuetudine receptum fuisse ostendit in Camil. Zonaras. ἀνήλαυνεν εἰς τὸ καπιτώλιον, καὶ ἐνταῦθα ἐκεῖ τελετὰς πληρώσας, καὶ παρὰ ταῖς ἐκεῖ δειπνήσας στοαῖς, πρὸς ἑσπέραν οἴκαδε μετ' αὐλῶν, καὶ συρίγγων ἀπήρχετο. vbi, ait, in Capitolio donario dicasset & spolia, in porticibus templi cœnatus, vespere cum tibijs & fistulis abscedebat. Iosephi verba sic habent. καὶ τοὺς μὲν αὐτοὶ πρὸς εὐωχίαν ὑπεδέχοντο· τοῖς δ' ἄλλοις ἅπασιν εὐπρεπεῖς κατὰ τὸ οἰκεῖον (id est, vt ijs proprium erat, ὡς εἰκὸς) αἱ τῆς ἑστιάσεως ἦσαν κατασκευαί. ταύτην γὰρ τὴν ἡμέραν ἡ Ῥωμαίων πόλις ἑώρταζεν. dixerat cap. 16. priusquam triumphantes vrbem subirent militibus ientaculum splendi-

dum ab Imperatoribus instructum, vt moris est. τοὺς μὲν στρατιώτας ἀπέλυσεν ἐπὶ τὸ νενομισμένον ἄριστον αὐτοῖς ὑπὸ τῶν αὐτοκρατόρων ἐπιτεθέν. Sed ab antiquo id esse facile cõperiet qui legerit apud Dionem lib. 43. Iulium Cæsarem τά τε γὰρ ἐπινίκια καὶ τὸ μηδενὸς ἀλλοτρίου κρατήσας, &c. οὐ μόνον αὐτὸς ἔπεμψε ἐν αὐτοῖς πάντα τὸν δῆμον ὡς καὶ ἐπὶ κοινοῖς ἤδη ἀγαθοῖς αὖθις ἑστιάσας. pag. 147. ibidem. οὕτω μὲν δὴ τὰ ἐπινίκια ἔπεμψε, καὶ ἐπ' αὐτοῖς τόν τε δῆμον λαμπρῶς εἱστίασε, καὶ σῖτον ἔξω τοῦ τεταγμένου, καὶ ἔλαιον προσέδωκεν αὐτῷ. καὶ τῷ μὲν σιτοδοτουμένῳ ὄχλῳ, τάς τε ἑβδομήκοντα καὶ πέντε δραχμάς, ἃς προυπέσχετο, καὶ ἑτέρας πέντε καὶ εἴκοσι, τοῖς δὲ στρατιώταις πεντακισχιλίας ὅλας ἔνειμεν. Appianus de Scipione. ἀφικόμενος δὲ ἐς τὸ καπιτώλιον ὁ σκιπίων, τὴν μὲν πομπὴν κατέπαυσεν, εἱστία δὲ τοὺς φίλους, ὥσπερ ἔθος ἐστὶν, ἐς τὸ ἱερὸν id est, cum autem in Capitolium venisset, finita est pompa, conuiuióque amicos excepit in porticibus templi, (sic Zonaras interpretatur) vt moris est. Ea maxime ratio fuit cur Romæ in ornithonibus, & auiarijs turdos, aliásque altiles alerent, quòd in triumpho semper epulæ publicæ essent. Varro lib. 3. cap. 5. de R. R. imo ea pars non minima triumphi habita est, epulæ Senatus, quæ in Capitolio eduntur, ait Liuius lib. 45. addebatur minium in vnguenta cœnæ triumphalis. Plin. lib. 33. cap. 7. in eo magnificentia Iulij Cæsaris apparuit, quod triumphi sui cœna vini falerni amphoras, Chij cados distribuit. Plinius lib. 14. cap. 15. Cœnatus Imperator à conuiuio domum reducebatur è Capitolio. Varro Non. vt eius qui triumpharet in

Capitolio videretur esse proprium, vt ipse potius domum reduceretur à conuiuio. epulum illud, non in templo Iouis Capitolini, sed in æde Herculis datum, dictúmque Herculeum, si Atheneo fides. In eo mulsum datum, & mellina potio, ingentes panes, carnes elixæ, & fumo maceratæ, & è recentibus victimis tostæ dapsiliter. Athen. lib. 4. Romæ ὅταν εὐωχοῦνται ἐν τῷ τοῦ Ἡρακλέος ἱερῷ δειπνίζοντος τοῦ κατ' καιρὸν θριαμβεύοντος ἡ παρασκευὴ τῆς εὐωχίας Ἡρακλεωτικὴ λέγεται· οἰνοχοεῖται μὲν γὰρ οἰνόμελι· τὰ δὲ βρώματα ἄρτοι μεγάλοι, καὶ καπνιστὰ ἑφθὰ κρέα, καὶ τῶν προσφάτων καθιερωθέντων ὀπτὰ δαψιλῆ. Videtur agere de epulo quod dederunt ij, qui decumas Herculi polluxerant: Næuius. qui decumas partes, quantum alieni fuit, polluxit tibi. Plutarch. in Romaicis. δαψιλῶς ἐπέθυον τῷ Ἡρακλεῖ εὐωχίαν, πολλοὶ τῶν πλουσίων ἐδεκάτευον Ἡρακλεῖ τὰς οὐσίας. idem in Crasso sub initium. & in Sylla ὅς ἀποθύων Ἡρακλεῖ τῆς οὐσίας ἁπάσης τὴν δεκάτην τὸν δῆμον εἱστίασε. Plautus Sticho.

Vti decumam partem Herculi polluceam.

moris erat ab Imperatore triumphum ducturo Consules inuitari ad cœnam, deinde rogari vti venire supersedeant, ne quis eo die, quo ille triumpharet, majoris in eodem conuiuio sit imperij. Valer. lib. 2. cap. 8. Plutarch. Rom. cap. π. θριαμβεύοντες ἑστιῶντες ἐν δημοσίῳ, παραιτοῦνται τοὺς ὑπάτους, καὶ πέμποντες παρεκάλουν, μηδὲ ἐλθεῖν ἐπὶ τὸ δεῖπνον. quia ὅτι τόπον ἔδει τῷ θριαμβεύοντι, καὶ σιασον ἐντιμότατον ἀποδίδοσθαι, καὶ προπεμπὴν μετὰ τὸ δεῖπνον. ταῦτα δὲ οὐκ ἔξεστιν ἑτέρῳ γίνεσθαι τῶν ὑπάτων

παρόντων, ἀλλ' ἐκείνοις. lego, σῖτον. in eo conuiuio adeo immanis insanúsque luxus fuit, vt annonam sæpe, vt Varro loquitur, incēderet. Lucius quidem Paulus Æmilius, demirantibus Græcis, quod in magno splendidóque apparatu nō diligens modo, sed profusus esset, eiusdem animi esse dixit, & aciem & conuiuium instruere, illam vt formidolosus hostibus, hanc vt amicis gratus esset ait Plutarch. in Rom. Apophteg. Iulius Cæsar adiecit epulum, ac visceratio- nem, & post Hispaniensem victoriam duo prandia. Nam cum prius parcè neque pro liberalitate sua præbitum indicaret, quinto post die illud largissimum præbuit. Sueton. in Iulio cap. 38. Liuius de Manlij triumpho bello Macedonico. epulæ, inquit, ipsæ, & cura, & sumptu majori apparari captæ. Plin. lib. 14. cap. 15. Quid? non & Cæsar dictator triūphi sui cœna vini Falerni amphoras Chij, cados in conuiuia distribuit? Idem Hispaniensi triumpho Chium, & Falernum dedit. Epulo vero in tertio consulatu suo, Falernum, Chium, Lesbium, Mamertinum. Vno die in duobus & 20. millibus tricliniorum instructis, paratisque mensis, & vini Falerni amphoras centum & Chij cados totidem dedisse fertur, & sex marænarum millia, quas C. Hircus in pondo mutuo dedit. Tiberius triumpho Illyrico prandium populo mille mensis, & congiarium tricenos nummos viritim dedit, ait Sueton. cap. 20.

DE LVDIS.

CAP. XXXIIII.

POST triumphum ludos, & ſpectacula dari moris fuit. Polyb. pag. 269. poſt triumphum οἱ μὲν ἐν τῇ Ῥώμῃ κατὰ τὸ συνεχὲς ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας ἀγῶνας ἦγον, καὶ πανηγύρεις. Vopiſcus in Aureliano: Sequentibus diebus datæ ſunt populo voluptates ludorum Scenicorum, lud. Circenſium, venationum, gladiatorum, monomachiæ. ideo feræ in triumphum deductæ, vt Vopiſcus ibidem, de triumpho Aureliani. Ludos autem ſpectabant ob triumphum decretos triumphali habitu narrante Capitolino in M. Philoſopho. Dio lib. 58. de Claudij triumpho. διαπλέσας δὲ ταῦτα τὴν πανήγυριν τὴν τῶν νικητηρίων ἐποίησεν, ὑπάτου τινὸς ἐξουσίαν ἐς αὐτὴν λαβών. &c. καὶ ἄλλην δέ τινα πανήγυριν ἐπὶ τῇ νίκῃ, καὶ αὐτὴν οἱ περὶ τὴν σκηνὴν τεχνῖται συγχωρηθὲν σφίσιν ὑπὸ τῆς βουλῆς ἐποίησαν. Lamprid. de Alex. Seueri triumpho. Alia die actis Circenſibus, & item ludis ſcenicis congiarium populo Romano dedit. Ij ludi vt plurimum fiebant ex voto vt Liuius lib. 36.39.51. & vbique. Zonaras in Camillo de ſpolijs loquens. Imperatores, inquit, ἐδαπάνων εἰς τὴν πανήγυριν. Liuius lib. 40. Vouiſſe quo die poſtremum cum Celtiberis pugnaſſet ludos Ioui Opt. Max. & ædem equeſtri Fortunæ ſeſe facturum. in eas res ſibi pecuniam collatam eſſe ab Hiſpanis. ludi decreti. Interdum ſine voto ad triumphi ſpeciem. vt Sueton. in Iulio c.39.

Sequebātur ſæpe congiarium populo, donatiuum ſeu clauarium militibus. Lampridius in Alexand. Congiarium populo dedit, donatiuum militibus, ter carnem populo addidit. Plinius in Panegyr. congiarium populo, militibus donatiuum. Claudian. lib. 2. in Ruffin.

Nunc epulas tempus ſocij, nunc larga parare
Munera, donandúmque nouum legionibus aurum.

Sueton. in Tiberio cap. 20.

DE HERCVLE ET *triumphali domo & ſtatuis.*

CAP. XXXV.

HERCVLES triumphalis ab Euandro ſacratus eſt in foro boario, qui per triumphos veſtitur habitu triumphali. Plin. lib. 34. cap. 7. triumphales domus fuerunt quæ publico ſumptu Imperatoribus fiunt, qualis P. Valerio Publicolæ data, adiectum decreto, vt eorum fores extra aperirentur, & ianua in publicum reijceretur. Plinius lib. 36. cap. 15. Dionyſ. lib. 5. de domo P. Valerij Probl. *ταύτης τῆς οἰκίας παρ' ἣν ὁ χαλκοῦς ἕστηκε ταῦρος, αἱ κλισιάδες θύραι μόναι τῶν ἐν τῇ Ῥώμῃ δημοσίων τε καὶ ἰδιωτικῶν εἰς οἴκων τὸ ἔξω μέρος ἀνοίγονται.* Cum vir triumphalis in rogum impoſitus die funeris cremaretur, potuit quiſque os eius aliquod in vrbem inferre, & terræ mandare. Plutarch. Romaic. Ὀθ. *διὰ τί τοῦ θριαμβεύσαντος εἶτα ἀποθανόντος καὶ καέντος ἐξῆν ὀστέον λαβόντας εἰς τὴν πόλιν εἰσφέρειν, καὶ καταθέσθαι.* Trium-

phali denas argenti libras in supellectile crimini dabant. Plin. lib.18.cap.6. Statuas tamen, quæ argento ornarentur, non negabant. lib.33. cap. 9. transit inde materia (argentum) & ad triumphales statuas. Iuuenal. Sat.7.

Huius enim stat currus aheneus, albi
Quadriiuges in quadriuijs, atque ipse feroci
Bellatore sedens.

Sat. 8. *--pictósque ostendere vultus*
Maiorum, & stantes in curribus Æmilianos.

Sero statuas currules datas esse Romæ scribit Plin. lib.34. cap.5. Vnde & nostris currus in his qui triumphassent. Serum hoc, & in his non nisi à D. Augusto sejuges, sicut & elephanti. Triumphalis statua dicitur illustris, habitu triũphantis sculpta. apud Tacit. lib. 18. M. Appianus triumphali statua donatus est: item Iulio Agricolæ illustris statuæ honor, decretus. Trebellius. Statuam inter triumphales & currus quadrijugos Pisoni decreuerunt. Liuius lib.8. additus triumpho honos, vt statuæ equestres eis, rara illa ætate res, in foro ponerentur. erant & statuæ laureatæ in vrbe. Tacit. lib. 4. Annal. & lib. 17. populus cum lauro & floribus Galbæ imagines circum templa tulit. Cic. pro Murena, imaginem parentis sui laureatam. Prudent. lib.2.

Frustra igitur currus summos miramur in arcu
Quadrijugos.

Erant aliæ foris, & circa limina animorum ingentium imagines, affixis hostium spolijs, quæ nec emptori refringere liceret, triumphabant-

quę etiam dominis mutatis ipsæ domus, & erat hæc stimulatio ingens, exprobrantibus tectis quotidie imbellem dominum intrare. legēdus Valer. lib.2. cap.5. Plin. lib.34. cap.2.5.6.7. triumphum Agrippa repudiauit, contentus ornamentis triumphalibus, authore Dione. Longe ante, anno vrbis 541. Cn. Fuluius Flaccus, decretum sibi à Senatu respuit, eóque in exilium pulsus. Valer. Max. lib.2. cap.5.

DE SPOLIIS OPIMIS.

CAP. XXXVI.

SPOLIA opima nusquam alibi, quam Romæ commemorantur. ea dicuntur quasi opulēta quæ Duci à Duce derepta sunt. Festus nomen factum autumat ab Ope Consiua Saturni vxore, quę in Regia colitur à populo Romano. Plutarchus in Romulo ex Varron. ab opibus, ob περιουσίαν, vel quod ὄπυς ὀνομάζεται τὸ ἔργον. αὐτουργῷ δὲ ἀριστείας στρατηγῷ στρατηγὸν ἀνελόντι δίδοται καθιέρωσις ὀπιμίων. id est, ei duci qui generosum aliquod facinus manu ediderit, & ducem hostium occiderit, datur, vt opima spolia dedicet. dicuntúrque vel ab ope, vel ab opere. quod mauult Plutarchus, minus bene. Festus Opem Consiuam ait in Regia coli, quia omnes opes humano generi terra tribuit. ergo & opulenti dicuntur terrestribus rebus copiosi, & hostiæ opimæ præcipue pingues, & opima, magnifica, & ampla. Vnde Spolia quæ dux

pop.

pop. Romani duci hostium detraxit; quorum tanta raritas est, vt intra annos paulo minus 700. trina tantum contigerint nomini Romano. vna quæ Romulus de Acrone, altera quæ Consul Cossus Cornelius de Tolumnio, tertia quæ M. Marcellus Ioui Feretrio de Viridomaro fixerunt. Tria illa numerantur à Propertio lib. 4. e. 10.

Armáque de ducibus trina recepta tribus.
Tempore quo portas Cæniuum Acrona petentem
Victor in euersum cuspide fundis equum.
Nunc spolia in templo tria condita.

Valerius Max. lib. 3. c. 2. Opima totidem numerat; Romuli, Cossi, Marcelli, in æde Iouis Feretrij, vt & Plutarch. in Marcello. 6. Æneid.

--insignis spolijs Marcellus opimis,
Tertiáque arma patri suspendet capta Quirino.

Plutarchus. καὶ τελοὶ μόνοις τούτου τυχεῖν ὑπῆρξε Ῥωμαίοις ἡγεμόσι. Bretomartum vocat Gallorum regem, quem alij Viridomarum. Iulio Cæsari tamen quasi manu ducem aliquem hostium cecidisset, in æde Iouis Feretrij spolia opima dicata sunt. Dio lib. 44. σκῦλα τέ τινα ὄπιμα, ἐς τὸν τοῦ διὸς τοῦ φερετρείου νεὼν ἀναθεῖναι οἱ ὥσπερ τινα πολέμιον αὐτοστράτηγον αὐτοχειρίᾳ που πεφονευκότι. Certe & M. Crassus regem Scytharum Deldonem occidit, & spolia eius Ioui Feretrio dicasset, si dux totius exercitus summus fuisset. Dio l. 54. καὶ τόν γε βασιλέα αὐτῶν Δέλδωνα αὐτὸς ὁ Κράσσος ἀπέκτεινε, κἂν τὰ σκῦλα αὐτοῦ τῷ φερετρείῳ διΐ, ὡς καὶ ὄπιμα, ἀνέθηκεν, εἴπερ αὐτοκράτωρ στρατηγὸς ἐγεγόνει. Liuius spolia opima vocat, quæ eques equiti detraxit lib.

23. vbi de Taurea & Asello agit. & apud Festum, Varro ait opima spolia esse etiam quæ manipularis miles detraxerit, dummodo duci hostium. ad ædem Iouis Feretrij poni testimonio esse libros Pontificum, in quibus sit, pro primis spolijs boue, pro Secundis solitaurilibus, pro tertijs agno publicè sacra fieri debere. esse etiam compelli Reges (lege, Pompili Regis) legem opimorum spoliorum talem. Cuius auspicio classe procincta opima spolia capiuntur, Ioui Feretrio bouem cædito, ei qui cœpit æris ducenta darier oporteto (ita eruditissimus Scaliger) Secunda spolia in Martis aram in campo, Solitaurilia (vel majora vel lactentia) vtra voluerit cædito. Tertia spolia Iano Quirino. agnum marem cędito, centum qui ceperit (ei) ex ære dato: cuius auspicio capta, dijs piaculum, dato. Plutarch. in Marcello. καὶ τίφασιν ἐν τοῖς ὑπομνήμασιν Νύμαν Πομπ. καὶ πρώτων ὀπιμίων, καὶ δευτέρων, καὶ τρίτων μνημονεύειν· τὰ μὲν πρῶτα ληφθέντα τῷ φερετρίῳ Διῒ. κελεύοντα καθιερῶν, τὰ δεύτερα δὲ τῷ ἄρει, τὰ δὲ τρίτα τῷ κυρίνῳ, καὶ λαμβάνειν γέρας ἀσσάρια τ. Ea ferebantur in ædem Iouis Feretrij de quo Liuius lib. 1. & 4. de Cosso qui Lartem Tolumnium occiderat. in eum milites carmina incondita æquantes eum Romulo canebant. Spolia in æde Iouis Feretrij prope Romuli spolia, quæ sola tunc erant opima, dono fixit. ibidem, opima spolia interpretatur, quæ dux duci detraxerit, ducem dici vult cuius auspicijs bellum geritur. Cossum consulem fuisse non tribunum militum. Plutarch. ἐκεί-

νῶν μόνων τιμίων ὄντων, ὅσα καὶ παρατάξεως ὅσης, καὶ περὶ πάντα, καὶ στρατηγοῦ στρατηγὸν ἀνελόντος, (Forte καὶ προσέτι. id est, insuper, vel πρὸς τούτοις.) Feretrius autem Iuppiter à Romulo vocatus à ferendis spolijs, cui primo omnium Romæ templum exstruxit: is quidem pedes in ædem Iouis Feretrij spolia intulit. Cossus & Marcellus quadrigijs. Plutarchus τεθρίπποις εἰσηλαύνον αὐτοὶ τὰ τρόπαια φέροντες. Quidam à feretro Pompæ, alij à feriendo feretrum. Propert. lib. 4. e. 1.

——— caussa Feretri,

Omine quod certo dux ferit ante ducem.

Seu quia victa suis humeris hæc arma ferebant.

Silius lib. 5.

——— quis opima volenti

Dona Ioui portet Feretro suspensa cruento.

Lib. 12.

Marcellus ferret cum victor opima Tonanti.

Plutarch. τὸ δὲ τρόπαιον ἀνάθημα φερετρίου διὸς ἐπωνομάσθη· τὸ γὰρ πλῆξαι φερίρε Ῥωμαῖοι καλοῦσι. Liuius lib. 1. Ioui Feretrio templum primum omnium condidit. Plutarch. de Marcello. δρυὸς γὰρ εὐκτεάνου πρέμνον ὄρειον, καὶ μέγα τεμών, καὶ ἀσκήσας ὥσπερ τρόπαιον ἀνέδησατο. id est, quercus enim opulentæ (lego εὐκτεάνου opulentæ vel εὐκτηδόνος, quæ pectines & venarum tractus elegantes habet: nam ad trophæum arboris rami decidebantur) truncum montanum, & magnum abscindens & instruens vt trophæum ex ipso spolia commode & apte religauit. procedente pompa, trophæum manu gerens in currum ascen-

dit, & ſimulacrum tropæophorum ex ijs quæ ibi erant pulcherrima per vrbem traducebat (lego τῶν ἐκεῖ κάλλιστον, non ἐκείνου vt vulgo, & intelligo ferculum vnum aliquod è pompa triumphali) ſequebatur exercitus pulcherrimis armis inſtructus canens carmina, & pæanas triumphales in Deum Feretrium & Imperatorem. ſic procedens, vbi venit in templum Iouis Feretrij, ſtatuit illud & dicauit. Dicitur autem Feretrius Iuppiter ἀπὸ τοῦ φερετρευομένου τροπαίου. aut Διός ἐστιν ἐπωνυμία κεραυνοβολοῦντος. τὸ γὰρ τυπεῖν, φέρειν (lego φερίρε) οἱ Ῥωμαῖοι καλοῦσιν. ἄλλοι δὲ παρὰ τὴν τοῦ πολέμου πληγὴν γεγονέναι τοὔνομα λέγουσιν. καὶ γὰρ νῦν ἐν ταῖς μάχαις, ὅτ' ἂν διώκωσι τοὺς πολεμίους, πυκνὸν τὸ φέρε (lego, φερι. retinere ſolet ipſiſſimas voces Latinas, vt in Paulo Æmilio dixit κάρκερε in Romulo φερίρε ὅπεμ, ὅπεις) τουτέστι παῖε, παρεγγυῶσι ἀλλήλοις. Poſt Marcellum nemo ſpolia opima tulit, vt Plutarch.

CVM hæc de triumpho ſcriberem, venit in manus meas liber commentarius ad Martialis Amphitheatrum hominis maledicendi ingenio notiſſimi, cuius calumnias enotare hic mihi libuit, vt veritati ſua ratio conſtet. abſtinebo conuicijs, ne eodem in luto volutari videar. Libro quem de venatione ſcripſi anno CIↃ. IↃ IIC. Cap. 24. p. 107. admonueram, in venatione direptionis ſyluas ſubitarias in arena exhibitas eſſe, ſiue arbores cum natiuo cæſpite

vulſæ, arte, & manu hominum deſtituerentur in humum, ſiue in automatis & pegmatis repræſentarentur. Ille hic exclamat, ſupini erroris manifeſtum me eſſe, & inter pancarpum & venationem direptionis hoc diſcrimen ſtatuit, quod pancarpia (ſic enim ille vocat, nullo auctore, quanquam pancarpia corona veteribus dicta.) ſine automatis, & ſine ſpectaculo arenarij fuerit, venatio direptionis cum automatis, & cum ſpectaculo arenarij. vbi ſolens ſuo more allucinatur. In pancarpo enim arenarios cum beſtijs depugnaſſe teſtis eſt Caſſianus cap. 45. Collatione 5. vt, inquit, fieri ſolet ab his, qui coram regibus mundi huius omnigenis cõgredi beſtijs præmiorum contemplatiõe conſueuerunt, quod ſpectaculi genus vulgo pancarpũ nuncupatur. Hi, inquam, feras quaſcunque fortiores robore, vel feritatis rabie conſpexerint diriores, aduerſus eas primæ congreſſionis certamen arripiunt, quibus exſtinctis, reliquas, quæ minus terribiles, minuſque vehementes ſunt, exitio faciliori proſternunt. Quid ad iſta noſter ille muſſitabit, quibus ſibi ipſi, non mihi, ſupini erroris notam inuſtam non diffitebitur? ſed de automatis, quæ nulla fuiſſe in pancarpo ſcribit, eius rei authorem probæ notæ aliquem laudari velim. in pancarpo enim Ptolemei apud Athenæum lib. 5. & Apuleium lib. 10. & Martial. lib. 1. epigr. 21. automata fuerunt. Pancarpum ſyluam arenariam interpretor, in qua interdum nullæ feræ, vt apud Apuleium lib. 10. vetus interpres apud Cuja-

gium Nouella 105. pancarpum ſyluam exponit.

Libri mei cap. 7. pag. 51. hanc Lactantij lib. 6. cap. 20. lectionem probam eſſe docueram. *Primitus venationes, quæ vocantur munera, Saturno attributa ſunt.* addiderámque, munera pro naumachijs, ludis ſcenicis & venationibus poni. notaram locum Vitruuij Procemio lib. 10. *In muneribus*, inquit, *quæ à magiſtratibus foro gladiatorum, ſceniſque ludorum dantur.* & Martialis hæc verba lib. 1. de naumachia.

Quiſquis ades longis ſerus ſpectator ab oris,
Cui lux prima ſacri muneris iſta fuit.

Ille, homo minime malus, legit eadem mecum ſententia aduerſus doctiſſimum Lipſium, pag. 37. libri ad Amphitheatrum Mart. ad ep. 12. *Venationes, quæ vocantur & munera*, & hoc poſtremum longe melius eſſe ait. nempe, quia de ſuo, τὸ, &, addidit, & de meo, munus pro quolibet ludorum genere poni, qui à magiſtratibus in foro aut amphitheatro darentur. qua in re iterum inſultat doctiſſimo Lipſio pag. 52. libri ſui ad Amphitheatrum, cum à me, hoc quicquid eſt, mutuatus ſit, vt & pene omnia quæ de irritandis feris, de Manſuetaris, reliquáque Venatione addidit prioribus ſuis ſcriptis.

Cap. 7. libri mei p. 16. & 17. docueram Venationem Circenſem Ioui ſacram fuiſſe, ex eo loco Tertull. in Apolog. 8. *Romæ Iupiter quidam, quem ludis ſuis humano proluunt ſanguine. ſed beſtiarij, inquitis.* addideram Iouem illum Saturnum Babylone dictum eſſe. Ioui Latiari hominem mactari ludis ſolitum, ex Tertulliani

Scorpiaco cap. 7. & Minutio in Octauio. Iouem illum latiarem à quibusdam Ditem putari, ex Prudentij lib. 1. in Symmachum.

Funditur humanus Latiari in munere sanguis,
Consessusque illic spectantum soluit ad aram
Plutonis fera vota sui.

Ille pag. 37. libri sui ad Amphiteatri epigramma 12. hic mihi nebulam esse pictam in pariete, ait, & Ioui Latiari homines tantum immolatos, non autem Venationes dicatas. Quid? nonne hoc ipsum à me prius annotatum disertè fuerat? Quid sibi vult apud Prudentium latiare munus, nisi Venationes? Quis nescit ante gladiatorum, Venationum, & ludorum Scenicorum munera homines plærúmque mactatos? Quid aliud voluit Tertullianus, cum Iouem bestiarij sanguine prolutum esse dixit; c. 8. Apologet. quam Venatione Circensi solitos mactari Ioui bestiarios? quid aliud Cyprianus lib. de Spectaculis, cap. 3. in hæc verba. *inter quæ, nonnunquam & homo fit hostia, latrocinio sacerdotis, dum cruor etiam de iugulo calidus exceptus patera, quasi sitienti idolo in faciem iactatus crudeliter propinatur.* vbi & latrocinium vere interpretatus sum, quod ille non fecit, & verius legi posse, patrocinio, dixi, ne id quidem asseueranter, sed cum dubitatione. quam ille meam lectionem ridiculè risui habet.

Cap. 8. libri mei de Venatione pag. 19. Tertulliani cap. 35. Apologet. lectionem genuinam esse ostenderam, schola bestiarum, quod inibi feræ vel ad mansuetudinem, vel ad crude-

litatem erudirentur, cum iſte beſtiariorũ reſcripſiſſet. tuetur ſe tamen authoritate Senecæ, qui ludum beſtiariorum dixit. Quid tum deinde? quaſi vero ſchola beſtiarum minus aptè Tertulliano dicatur, quam Senecæ ludus beſtiariorum, maxime cum Strabo lib. 15. διδασκάλους ferarum, Firmicus lib. 3. Ferarum præpoſitos ac magiſtros dixerit, & in actis Marcelli Papæ & martyris hæc legãtur. Maxentius miſit Marcellum in Catabolum, vt beſtiarum quæ publice alerentur curam ſuſtineret.

Cap. 21. libri mei de Venatione pag. 83. legeram cum Pamelio & Iunio apud Tertul. in Valent. c. 37. cicuria Enniana. authorem ſequutus Hieronymum lib. 2. aduerſ. Ruffinum, qui cicures Ennianos dixit. ille cicurina, & cicurinos legit. Quid? an quia vox, cicurinus proba eſt, vox, cicur, repudianda? an veterum ſcripta ita ſunt interpolanda, vt pro cicuribus Ennianis, cicurinos legas, & Ennianos deleas? maxime cum ſola conjectura, nullo ſcripto codice, nitaris.

Cap. 28. libri mei pag. 127. dixeram, ἐξ ἀντιστάσεως μάχεσθαι, Herodiano in Commodo, & συστάδην μάχεσθαι. contra leonem ſtare, Spartiano in Caracallo, nihil aliud eſſe, quam in loco plano cum belluis pugnare. ille pag. 36. libri ſui ad Amphitheatrum, interpretatur ἐξ ἀντιστάσεως μάχεσθαι, pugnare ex oppoſito, aítque aliud eſſe quàm, pugnare συστάδην è plano. oportuit eum qui imponere velit, dicti ſui memorem eſſe, ne falſi teneatur. ecce tibi verba eius pag. 7. libri

ad Amphitheatrum. *Pugnabant enim vel de superiore loco, siue ἄνωθεν, vel ex æquo siue plano.* quod Herodianus Cõmodo dixit, ἐξ ἀντιστάσεως. καὶ θηρείων ἐξ ἀντιστάσεως μάχας ἐπηγγέλλετο. Quid loqueris, ô bone? ἐξ ἀντιστάσεως μάχεσθαι, loco illo Herodiani in Cõmodo, nihil est aliud, quàm ex æquo, siue plano pugnare cum feris, vt ipse vis, & hanc meam interpretationem quam pag. 7. sequutus es, pag. 36. infirmare conaris. omnino locus ille Herodiani, vt hoc non nescias, ita accipiendus est, καὶ θηρείων ἐξ ἀντιστάσεως μάχας ἐπηγγέλλετο. τῷ δὲ Κομμόδῳ περίδρομος κύκλῳ κατεσκεύαστο, ὡς μὴ συστάδην τοῖς θηρίοις μαχόμενος κινδυνεύοι. Latine, Discebat Commodus in loco plano cõtra feras stare. ei ambitus in orbem extructus erat, ne cominus cum bestijs pugnans, periclitaretur. Cum ceruis quidem, & cæteris animantibus quæ cornua gerunt, tauris exceptis, cominus ex æquo, & plano pugnabat, concursans, persequens, & conficiens. cum Leoninibus, pardis, & feris generosis ex æquo non concurrebat, sed ex ambitu illo superiore configebat. Docet hoc Herodianus his verbis. ἐλάφους μὲν οὖν, καὶ δορκάδας, ὅσα τε κεράσφορα, πλὴν ταύρων, συνθέων αὐτοῖς, καὶ καταδιώκων ἔβαλλε, φθάνων τε αὐτῶν τὸν δρόμον, καὶ πληγαῖς καιρίοις ἀναιρῶν. λέοντας δὲ, καὶ παρδάλεις, ὅσα τε ζῷα γενναῖα περιθέων ἄνωθεν κατηκόντιζεν. Et Xiphilin. in Commodo. ἐν δὲ ταῖς ἄλλαις ἡμέραις τοτὲ μὲν βοτὰ κάτω ἐς τὸ τοῦ κύκλου ἔδαφος καταβαίνων, ἄνωθεν ὅσα ἐπλησίαζε. (puto legendum ἄνωθεν θηρεῖα) τὰ δὲ περιαγόμενα, ἢ καὶ ἐν δικτύοις αὐτῷ προσφερόμενα κατέκοπτε, καὶ τίγριν ἔσφαξεν, ἵππον-

τε ποτάμιον, καὶ ἐλέφαντα. id eſt, alijs autem diebus, nunc quidem herbatica animalia deſcendens in circuli planum conficiebat, nunc è loco ſuperiori feras quæcunque propius acceſſiſſent, iaculo feriebat. quæ vero adductæ aut allatæ eſſent, retibus incluſas concidebat, adeo vt Tigrin aliquando, & equum fluuiatilem, & elephantem iugularit.

Pag. libri mei 147. hunc Lucilij verſum

Concurſans vt arenarius, claréque Quiritans,

de Venatore arenario accipiédum cenſueram, oſtenderámque c. 8. libri mei, Venatores arenarios à Iulio Firmico dictos lib. 8. cap. 10. & gladiatoribus oppoſitos : quam ſententiam meam noſter iſte ad Amphitheatrum pag. 23. ſequutus eſt. vbi notat in verbis Lucilij concurſare dici tantum de gladiatoribus. ineptiſſimè, vt ſolet, vel Herodiano teſte in Commodo, quem ait συνθέοντα, καὶ καταδιώκοντα, id eſt, concurrentem & ſequentem feras concidiſſe; πληγαῖς καιρίοις ἀναιρεῖν. vides concurriſſe arenarios cum feris, non tantum gladiatores cum gladiatoribus.

Pag. 173. libri mei de Venatione hunc locum Suetonij cap. 4. Domitian. ita legendum pronuntiaram. Venationes, gladiatoréſque, & noctibus ad Lychnuchos. nec virorum modo pugnas, ſed & virorum commiſit. illud commiſit ſi non apponendum, certe ſub intelligendum eſt. monui autem in epiſtola, hunc libellum de Venatione, me abſente excuſſum. quæ res anſam aliquot mendis dedit, cum aduerſaria mea

legi vixpoſſent. eius rei typographos teſtes habeo. Lectio quam Marſilius ponit, eſt vulgata omnium codicum, quam non oppugno, imò probo, quia illud, commiſit, ſubauditur.

Pag. 107. cap. 24. libri mei dixeram, ante Gordianum Venationem direptionis vſurpatam, quam Antiochus (aut, vt ipſe vult, Ptolemæus Philomelor) apud Athen. lib. 5. exhibuerit. Athenæi verba laudaueram, & iſtius errorem indicaueram, qui à Gordiano rem arceſſit.

Ille contra p. 46. arguit, Pancarpiam, me cum Venatione direptionis confudiſſe. homo ſtolidiſſimus, & vaniſſimus, qui vel non viderit toto illo cap. 24. egiſſe me de Venatione direptionis, ad quam pancarpium pertineat. vel ſi vidit, improbe diſſimulauerit. hoc igitur ajo, Vopiſcum in vita Probi, Calpurnium ecloga vlt. Athenæum lib. 5. Martial. lib. 1. epigramma 21. Apuleium lib. 10. quorum verba pag. 108. & 107. libri mei de Venatione reperies, exaudiendos de Venatione direptionis. & hos ei locos indicaueram, cum in prioribus ſuis ſcriptis ne attigiſſet quidem. Nec vitio mihi verti debuit, quod ab illis feris, quas in direptionem Imperatores dederunt, ad miſſilia & teſſeras tranſierim, cum maxima inter vtrúmque genus conſentio ſit. vt enim feræ, ſic & teſſeræ pro feris diripiebantur.

Pag. 136. libri mei dixeram, Carpophorum bis denas feras omnes ſimul emiſſas excepiſſe, ac confeciſſe, apud Martial. lib. 1. ep. 27.

Herculeæ laudis numeretur gloriæ, plus eſt,

Bis denas pariter perdomuisse feras.

Iste homo falsi manifestus, scribere ausus est pag.55. libri sui, dixisse me, vna plaga bis denas feras confectas. Imo, bis denas feras legendum putaui, vt Carpophorus numerum ferarum ab Hercule Cæsarum vicerit, & illud Martial.

Bis denas pariter perdomuisse feras,

Argumento est, simul omnes emissas. deinde pag.136. libri mei de Venatione hos Claudiani versus è Panegyrico Manlij attuleram,

Audaces legat ipsa viros, qui colla ferarum
Arte ligent, certóque premant venabula nisu.

dixerámque ea verba de mansuetariis accipienda, qui feras ad iugum ligent, & vincula pati doceant. & de bestiarijs, qui venabulo eas excipiant. ille rescripsit,

Audaces legat ipsa viros, qui colla ferarum
Arte legant, certóque premant venabula nisu.

qui destinent, inquit, colla ad ictum. omnino inconcinna est verbi illius, legere, in vtroque carmine inculcatio, veriórque est vulgata lectio, quam proposui. neque enim parum audaciæ in mansuetarijs esse oportuit, qui Leonum colla arte ligarent. his ille calumnijs famam meam appetiuerat, quem sequutus Heraldus quidam ad Martialis lib. quinti epigr. 28. sibi quoque licere impune calumniari putauit, & scribere ausus est, subsellia me pro scamnis in cuneos & gradus illatis accipere, in hoc epigrammate Mart.

Bis septem tibi iam non sunt subsellia tanti,
Vt sedeas viso pallidus Oceano.

docueram ſcamna, ſellas, ſubſellia, cathedras, pro eodem poni, vt ſignificetur ipſe in anfractu ad conſeſſum locus, vt loquitur Tertullianus, ídque cap. 35. libri quem de Circo ſcripſi pag. 92. 93. 94. probaueram optimis authoribus. de ſcamnis Martialis hos verſus laudaueram.

Sedere in equitum an tibi liceat ſcamnis
Videbo, Dindyme, non licet maritorum.

de cathedris, Calpurniũ in Venatione Carini,

Venimus ad ſedes vbi pulla ſordida veſte
Inter femineas ſpectabat turba cathedras.

de ſellis illud Martial. lib. 5. ep. 15.

Et inter ipſas pene tertius ſellas,
Poſt Caiúmque, Luciúmque conſedit.

de ſubſellijs Sueton. in Auguſto cap. 43. Parthorum obſides tunc primum miſſos per arenam mediam ad ſpectaculum induxit, ſupérque ſe ſubſellio ſecundo collocauit. Martial. lib. 5. ep. 8.

Edictum Domini Déique noſtri,
Quo ſubſellia certiora fiunt.

addiderã, non dubitare me, ſellas illatas in cuneos & gradus, id eſt, ligneas cathedras in quibus ſederent, quanquam aliud ſellam, aliud cathedram eſſe non neſcio. laudaueram Sueton. in Nerone cap. 26. interdiu quoque clam geſtatoria ſella delatus in theatrum, ſeditionibus pantomimorum, &c. item, libri mei de Circo cap. 22. oſtenderam, ſcamna in cuneos inferri ſolita, quæ pedibus ſedentium ſubijcerentur

ex Ouid. lib. 3. el. 2. Amorum.

Et caua ſub tenerum ſcamna dediſſe pedem.

ille me ſubſellia pro ſcamnis in cuneos illatis poſuiſſe, miris exemplis omnia turbaſſe clamat. hunc ego hominem, quia iuuenis eſt, monitum velim, vt bene dicendo ſibi nomen quærere, quam maledicendo notam malit.

FINIS.

F. ONVPHRII PANVINII EREMITÆ AVGVSTINIANI,

DE TRIVMPHO COMMENTARIVS.

DE Triumpho, eiusque pōpa scripturus, primum ab eius verbi significatione scribendi initium sumam, Triumphi igitur etymologiam non omnes vna ratione veteres exponunt scriptores; Nam M. Varro libro v. de lingua Latina à Baccho triumphi inuentore tractum nomen putat, cui triumphantis cognomen fuit; milites enim cum Imperatore victores redeuntes per Vrbem in Capitolium eunti duci io triumphe clamitabant; quod nomen à θειάμβος, Græca voce, Liberi patris cognomine deriuatum est. Nam Bacchus quum post victoriam Indicam primus triumpharet, milites eius ficorum folijs, quæ θεία dicuntur, vul-

tus cooperuerunt, clamitantes io thriambe Bacche, io thriambe Bacche; vnde Baccho cognomen inditum θριάμβος hoc est, triumphās. Sic milites Romani io triumphe Græcam in Latinam vocem vertentes dicebant. Itaque Liuius libro XLV. ait: Milites laureati triumphum nomine cient. Verba autem Varronis sunt hæc: Sic triumphare appellatum, quòd cum Imperatore milites redeuntes clamitant per Vrbem in Capitolium eunti io triumphe io, idque à θριάμβω Græco Liberi patris cognomento potest dictum esse. Tranquillus autem ideo existimat dici triumphum, quòd qui triũpharet, triplici iudicio honoraretur: Primo enim Exercitus de triumpho decernendo duci iudicabat; Secundo Senatus, Tertio Populus. Alij triumphum nomen Græcum esse putant, quod enim θρίαμβον appellant Græci, Latini aspiratione ex prima in nouissimam syllabam translata, & b. in p. mutata triumphum dixerunt. Erat autem triumphus inter honores omnes qui à S.P.Q.R. dari solebant, eximius. Pompa scilicet solennis illa, quam is, qui auspicijs suis hostibus prœlio deuictis in Vrbē cum incolumi exercitu redibat, Senatus primum decreto; post etiam iussu Populi consequebatur. Triumphum autem primus omnium post homines natos India debellata apud Græcos (vt dixi) Bacchus Thebanus Iouis, & Semeles filius instituit, qui & Liber pater dictus est, vt Solinus cap. LIII. scriptum reliquit. Quis autem apud Romanos primus triumphum

egerit,parum inter ſcriptores cõuenit,Dionyſius enim libro II. Plutarchus in Romulo, & Meſſalla, Romulum huius inſtituti auctorem fuiſſe ſcribunt. Qui etiam illud tradunt,ab alijs quibuſdam L. Tarquinio Priſco Regi hoc tribui,quos Florus, & Eutropius lib. I. ſequuti ſunt,& fortaſſe etiam Liuius, qui nullius Regij triumphi meminit, niſi eius, quem L. Tarquinius Priſcus de Sabinis egit. Quam tamen controuerſiam dirimit in Romulo Plutarchus, qui Priſcum quidem primum fuiſſe putat, qui curulem in Vrbe triumphum inuexerit,ſed qui triumphandi morem inſtituerit, Romulum. Is enim Acrone Cæninenſium Rege interfecto, Cænina, Antemnis, & Cruſtumerio Sabinorum oppidis captis, pedibus triumphauit,non curru, vt Dionyſius tradit. Quare Plutarchus Dionyſium ipſum meritò reprehendit, qui Romulum curru Vrbem ingreſſum in triumpho ſcripſerit, cum tamen minimè Romulus, ſed aut Priſcus,aut,vt alij tradiderunt,Poplicola Conſul primus Vrbem curru triumphi cauſſa inuectus ſit. Triumphorum porro duo genera fuerunt. Vnus maior,qui præcipuè Triũphus; Alter minor, quæ Ouatio appellata eſt. Ex triumphis maioribus Alij Terreſtres, Alij Nauales. Ex Terreſtribus Alij in Vrbe, Alij in monte Albano acti. Hi vero cuiuſmodi, quiue primi, & quo anno, aut qua cauſſa inſtituti fuerint,ac quid inter Triumphum,& Ouationem interfuerit, ſigillatim paulo poſt demonſtrabo. Quum autem triumphi honos omnium

maximus stante Republica omnibusque communis semper fuerit; ea euersa Imperatoribus tantum dari cœpit; atque pro triumpho triumphalia ornamenta ab Augusto Cæsare Populi Romani ducibus ob res bello præclarè gestas decerni cœpta sunt. Quæ cuiusmodi fuerint, suo loco exponam; ante omnia autem de Triũpho maiore, qui præcipuè triumphus dicebatur, disseramus. Illud igitur in primis animaduersione dignum, diuersam triumphorum rationem fuisse. Nam re ab exiguis exorta initijs, tenues principio, exilesque triũphi fuere, deinde paulatim crescente Populi Romani ditione, ac potestate, ingentes, & opulentissimi fieri cœperunt. Ex gentium enim, & populorum deuictorum cõditione vel tenuiores, vel sumptuosiores fiebant. Itaque quum primis illis temporibus exigua oppida in deditionem Populi Romani venirent, debiles erant, postea verò quum integræ Prouinciæ, & Regna à Populo Rom. subacta sunt, sumptuosissimi fieri cœperunt. quod his verbis docet Dionysius libro II. Vrbe Cænina capta, arma tradi iussit, acceptisq; pueris obsidibus, quos voluit, in Antemnates vertitur, palantésque eos, & dispersos ad prędam inopinato superuentu capit, eodémque modo de his, quo de prioribus decernans, exercitum domum reduxit; spolia etiam adducens bello capta, Deísque prædæ primitias consecrans, ac multa simul faciens sacrificia, vltimus autem ipse post põpam ibat purpurea veste amictus, comámque lauro co-

ronatus;&,vt dignitatem regiam seruaret. curru quadriiugo inuectus; Aliæ verò equestres, pedestrésque copiæ sequebantur egregiè instructæ. Deos laudantes patrijs carminibus, ac ducem suum extemporalibus versibus extollentes. Ex Vrbe verò cuncti eis obuiam prodiere cum vxoribus, & liberis, ex vxtraque viæ parte simul, & ob victoriam gaudentes, & omnem præseferentes comitatem: Vtque Vrbem inierunt, crateribus occurrunt vino plenis, mensisque omnium generum cibis refertis expositis ipsis apud illustres familias, vt paratę essent volentibus. Victoriosa igitur, & trophæaphora pompa, & immolatio, quam Romani triumphum vocant, prima à Romulo instituta, talis fuit. Ætate autem nostra sumptuosissima, & insolens, & ad ostentationem potius diuitiarum, quàm ad virtutis existimationem decantata omnem prorsus formam exuit priscæ tenuitatis. Post pompam autem, & sacrificium Romulus templum in Capitolio Ioui Feretrio extruxit &c. Cæterum, vt Plutarchus scribit, eum, qui triumphabat Vrbem ingredi pedibus primo mos fuit captiuis præcedentibus, & exercitu subsequente, vt fecit Romulus. Mox Tullus Hostilius equo vectus de Albanis, Fidenatibus, & Sabinis triumphauit. Idem fecit Ancus Martius, quum de Veientibus, & Sabinis victis triumphum duceret. Primus quadriga vsus secundo triumpho suo, quem de Hetruscis egit L. Tarquinius Priscus, vel vt alijs placet, P. Valerius Poplicola Consul. Albis

equis ad curum iunctis primus triumphauit de Veientibus M. Furius Camillus Dictator. Postea passim triumphalis pompa ita aucta est, vt nihil speciosius in Vrbe videri posset. Ego autem, quo ab antiquitatum studiosis gratiam aliquam ineam, hic apponere eius generis triũphorum, quos sumptuosissimos fuisse refert Dionysius, descriptionem institui, quam ex Iosepho, Plutarcho, Appiano, Zonara, & aliis plerisque scriptoribus excerptam hac ratione concinnaui. Rep. bene gesta, egregia victoria parta, & rebus triumpho dignis actis, Populi Rom. dux statim à militibus Imperator appellatus, fasces laureatos per cursores in Vrbem mittebat. Quum verò ipse incolumi cum exercitu domum reuersus esset, Senatus ei intra Ædem Bellonæ, extra Vrbem, in Campo Martio dabatur, vbi quæ gesserat exponere, debitumque triumphum petere posset, nemini enim triumphaturo Vrbem ingredi ante triũphum licebat. Tum si res ab eo gestæ triumpho digne Senatui visę fuissent, à Senatu primo, deinde à populo, quum Imperatoris nomen ei cõfirmatum esset, ei decernebatur, vt ei triumphanti Vrbem inire liceret, diesq; certa triumpho statuebatur. Quod si Imperator, Dictator aut Consul, vel Praetor non fuisset, atque ob eam caussa imperium intra Vrbem habere non posset, Proconsules enim, & Proprætores intra Vrbis mœnia cum imperio esse non poterant, tunc, quo triumphanti ei cum imperio Vrbem ingredi liceret, lex Comitiis Curiatis

ferebatur de imperio eius ducis intra Vrbem per diem, vel dies triumphi habendo: nam neque priuatis triumphare licebat; qua lege lata, dieque triumpho decreto, Imperator triũphali habitu amictus, armillis sumptis, laurea redimitus, & ramum lauri dextra tenens, milites ad concionem conuocabat. Vbi militibus, & publicè, & priuatim laudatis, pecuniam donabat, & ornamenta, vt armillas, torques, hastas puras, idest sine ferro, coronas aliis aureas, aliis argenteas, expresso in his & nomine, & hominis præclarè gestis. Nam qui murum primus conscéderat, aut oppidum expugnauerat, ei corona muralis, & obsidionalis dabatur; qui classe vicerat, corona rostrata donabatur: qui verò ciuem in prælio, obsidione, alióue periculo liberauerat, quum summam laudem assequebatur, tum ciuica honorabatur, querna corona, cuius honos omnibus argenteis, & aureis præferebatur, qui verò equestri pugna vicerat, aliud ei quoddam pugnæ equestris specimen fingebatur, quo ab Imperatore donaretur. Cui rei cognoscendæ non parum auxilij afferet Epigramma L. Sicinij Dentati ex Varrone, Plinio, & Valerio Maximo libro III. cap. II. formatum, & in antiquis Epigrammatibus Vrbis exaratum est ita.

L. SICINIVS. DENTATVS. TRIB. PL.
CENTIES. VICIES. PRAELIATVS.
OCTIES. EX. PROVOCATIONE. VI-
CTOR. XLV. CICATRICIBVS. AD-
VERSO. CORPORE. INSIGNIS. NVL-

LA. IN. TERGO. IDEM. SPOLIA. COEPIT. XXXIIII. DONATVS. HASTIS. PVRIS. IIXX. PHALERIS. XXV. TORQVIBVS. III. ET. LXX. ARMILLIS. CLX. CORONIS. XXXV. CIVICIS. XIII. AVREIS. VIII. MVRAL. III. OBSIDIONAL. I. FISCO. AERIS. X. CAPTIVIS. XX. IMPERATORES. VIII. IPSIVS. MAXIME. OPERA. TRIVMPHANTES. SECVTVS.

Porro autem hæc dona non viritim, ſed cohortibus, & legionibus integris præbebantur. Spoliorum pars inter milites diſtribuebatur his exceptis, quæ triumpho ſeruabantur. Fuerunt etiam Imperatores, qui die triumphi populo Romano epulum, & congiarium dederint, ſumptusquè ad ſpectacula publica edenda elargiti fuerint. Quod ſupererat, vel in armamentarium, aut ærarium deferebatur, aut in fana, porticus, ianos, atria, arcus, & alia publica opera conferebatur. His peractis, Imperator currum conſcendebat, neque bellicis, neq; ijs ſimilem, quorum in Circenſibus vſus erat, ſed inſtar turris rotundæ confectum, quemadmodum ex antiquis nummis, & Titi Imperatoris arcu Romæ intelligi, & cognoſci poteſt. Interea, dum hæc extra Vrbem ab Imperatore triumphaturo geruntur, Populus Romanus ipſo triumphi die candidis veſtibus amictus, omnibus circis, & locis circa forum, & alijs Vrbis partibus, per quas triumphans tranſiturus erat, tabulatis ad hoc ex lignis compoſitis inſi-

dens ſeſe ad ſpectandum triumphum præparabat, ita vt nemo penè ex infinita illa populi Romani multitudine domi remaneret: qui verò in tabulatis conſidere non poterant, ob frequentem ad ſpectandum conuenientem multitudinem, vix conceſſo neceſſario tranſitu per varia vrbis loca diſcurrentes, vbi ſpectandis tantum Imperatoribus locus ſufficeret, conſiſtebant. Viæ Vrbis, & Templa aperta ſertis, vaporibúſque ſuauiſſimis repleta erãt. Ante omnia vniuerſus Senatus obuius ibat vſque ad vrbis portam duci triũphaturo, ibíque paululum operiebatur, donec tempus triumphandi aduenisset, omniáque triumphi inſignia, & ornamenta diſponerentur. Tum multitudo miniſtrorum baculos manibus geſtantium ex medio dimouebant turbas, & vias apertas, ac ſine impedimento plebis prçſtabant. Hinc pompae initium vel à porta Capena, quæ triumphis vehendis commoda erat, vel ab ea, qua triumphãs ingreſſurus eſſet, inchoabatur. Primo enim vniuerſus Senatus Capitolium verſus præibat: poſt Senatum Tibicines cum tubis claſſicum reſonantibus, ſertiſque redimiti currus ſpolijs refertos præcedebant, quibus tabulæ eburneæ, & æreæ, coloſſus ſigna, ligneæ turres, & captarum Vrbium, Caſtellorum, mõtium, fluuuiorũ, paludum marium, & omnium denique, quæ capta erant ſimulachra vehebãtur, ſcripturis, imaginibuſq; adiectis geſtorum ſeriem explicantibus; Deinde ferebatur aurũ, argentum, & æs partim rude, & graue, partim

quibusdam figuris impressum. Post tabulæ, & signa aurea, argentea, ærea, & eburnea videbantur. Gemmarum quoque, purpuræ, cocci, vestium bysinarum, vel auro intextarum ingens copia. Item coronæ, quas virtutis ergo vrbes, aut socij, aut exercitus vrbi parentes, militibus dedissent, aureæ, & argenteæ, vel ex alia materia adducebantur. Sequebantur post hæc pulcherrima, & ornatissima gentium victarum arma, multis curribus lata, ære, ferróque absterso, & polito splendentia, atque ita disposita, vt casu maximè sic cecidisse viderentur. Erant autem galeæ, scuta, thoraces, ocreæ Cretenses, peltæ Thraciæ, & Celtæ, pharetræque, equorum frena, enses nudi, & gladij, sagittæ infixæ, arcusque, pila, sarissæ, & cætera eiusmodi missilia, ita vt nec victorum quidem absq; metu esset aspectus. Post armorum currus, aliquot virorum millia sequebantur, qui in vasis argenteis nomismata ferebant aurea, argenteaque. Alij verò crateras, phialas aureas, calicesque ornatissimos, & magnos certo ordine ferebãt. Postea alij tibicines aderant, non mite, aut suaue, sed bellicum præcinentes. Post hos quinquaginta, aut centum, aut plus, vel minus boues iuxta triumphantis opes cornibus auratis, infulis & certis ornati ab adolescentibus popis succinctis ad immolandum ducebantur. Postea sequebantur pueri Camilli qui aureas, & argenteas pateras sacrificij caussa deferebant; post, si eo bello capti essent, elephanti adducebantur. Omnes autem triumphorum mini-

ſtri ſericis, purpureiſque, & auro intertextis veſtibus induti erant. Poſt hæc captorum Ducum, & Regum currus, arma, diademata ſuper armis impoſita vehebantur. Deinde hoſtium Reges, ſeu Duces cum filijs, fratribus, & ſororibus, omnibusque, ſi quis eſſent, familiarib⁹ veniebāt lachrymantes, caſumque captiuitatis dolentes. Poſt hęc multa hoſtium millia manibus pone tergum reuinctis deducebantur, qui ex omnibus hoſtium exercitibus captis pulchriores, & elegantiores, vaſtioreque & proceriore corpore ſelecti fuerant, atque ad triũphum exornandum reſeruati. Ferebantur etiã aureę coronæ, quibus Imperatorem ipſum virtutis ergo Vrbes in libertatem vindicatæ, ſeu ſociæ ciuitates donauerant. Sequebãtur deinceps Dux ipſe, ſeu populi Romani Imperator, aurato curru à quattuor albis equis vectus, toga purpurea triumphali auro intertexta amictus, in capite lauream, ſeu auream lapillis, gemmiſq; ornatam coronam geſtans, dextera Laurum, ſiniſtra verò eburneum ſceptrum tenens Imperatoris, currum ſi Prętor, vel pro Prætore fuiſſent, VI. ſi Conſul, vel pro Conſule, XII. Si dictator, vel Auguſtus, XXIIII. Lictores cum faſcibus, & ſecuribus laureatis, purpureis veſtibus amicti præcedebant. Circum currum verò citharędorum, ac tibicinum turba veniebat, modulis elegantiſſimis concinentes: hi ſuccinti, coroniſque aureis redimiti, ſuo quiq; ordine pſallentes, canenteſq; prodibant. Horum in medio ſtabat quidam talari ve-

ſte,fimbriis, ac armillis auro ſplendentibus amictus, qui geſtus varios edebat, hoſtibusq; deuictis inſultans,riſus vndique ciebat. Poſteà thuris, & Arabum odorum ſuffimenta Imperatorem vndique comitabantur. In ipſo vero Imperatoris curru pone triumphantē quidam publicus miniſter vehebatur,coronam auream gemmis diſtinctam ſupra caput eius tenens, qui à tergo ſæpe illud inſuſurrabat,quod refert Tertullianus in apologetico aduerſus gentes; ET RESPICE POST TE, HOMINEM MEMENTO TE memorans, ne illa fœlicitate elatus humanæ cōditionis obliuiſceretur; ſed reliquæ vitæ curſum præuideret, nec eo honore ſuperbiret. Appenſa quoque erat currui nola, & flagellum, quæ innuebant eum in tantas calamitates poſſe incidere, vt aut flagro cederetur,aut capitis damnaretur.Nam qui ob facinus extremo ſupplicio afficiebantur, nolas geſtare ſolebant, ne quis inter eundem contactu illarum, piaculo ſe obſtringeret.Neque tamen Imperator ſolus eo curru vehebatur; ſæpius enim in eodem triumphantis curru adducebantur pueri, virgineſque puellae, vel cognatorum filij,aut nepotes: Ad equorum verò habenas hinc inde cognati iuuenes, vel etiam ipſis inſidentes,eos dirigebant,vt in triumpho Auguſti Marcellum dextro, Tib. verò Neronem ſiniſtro funali equo inſidiſſe legimus. Si plures verò erant,equis ſingularibus victorem comitabantur. Cæterorum enim ciuium adequitabat nemò, ſed laureati omnes ſequebans

tur. Post currum ministri primo, & scutiferi, mox legati Imperatoris, & tribuni, deinde exercitus omnis sequebatur, in legiones, cohortes, centurias, & manipulos distinctus. Erantq; milites omnes laureis sertis redimiti, laurumq; manibus ferebant, coronasque, quibus virtutis ergò ab Imperatore donati fuerant. Hi currum Imperatoris triumphantis sequebantur, partim carmina patria salibus, & risu permixta, partim ducis laudes canentes, & quum hoc ordine ita processisset pompa, omnes in Capitolium per forum Romanum ascendebant, vbi Consules, & reliqui magistratus, & vniuersus senatus Imperatorem triumphantem expectabant. Quum autem triumphans in forum Romanum venisset, aliquot captiuorum duces in carcerem duci, occidiq; iubebat, ipseq; deinde in Capitolium ire pergebat. Vbi cum ventum esset, antequam sacrificium inchoaretur, mos erat antiquis tantisper operiri, donec ipsius hostium ducis mortem quispiam nunciaret, quod postquam factum esse nunciatum fuisset, tunc taurorum, & aliarum hostiarum immolationes inchoari consuetudo erat. Quibus ritè peractis, donariisq; quibusdam dedicatis, quum in porticib⁹ ibi cœnatus esset, vesperi tibiis, & fistulis antecedentibus domum redibat, quem reliqui omnes ciues comitati, postea singuli ad propria diuertebant. Atq; hic fermè erat amplissimorum triumphorum ordo, qui vel apparatiores aliquando, vel etiam tenuiores erant, prout fuerant gentis, vel regis

deuicti opes, & potentia, si enim plura spolia bello acquisita fuissent, ea ordine à me relato in triumpho ducebantur, si pauciora, eadem ratione post senatum ante currum victoris ducis deferebantur exercitu subsequente. Porro autem vno die singulos triumphos agi mos erat. Sed quum aliquando accidisset, vt propter prædæ, spoliorum, & gentium victarum multitudinem pompa triumphalis vno die vehi nō posset, ea in biduum, vel in triduum diuidebatur, vt factum est triumphis Macedonicis. T. Flaminij ex Philippo. L. Pauli ex Perse, Item Gn. Pōpei Magni ex Mithridate. Duos Imp. vno curru triumphali vehi, quāquam vnà bellum aliquod confecissent, nunquam inueni: singulis triumphos decerni mos erat. Primi omnium Rom. ducum Vespasianus Augustus, & Titus Cęsar Iudaicum triumphum vno curru vecti vnà egerunt, post quos à sequentibus Imp. id aliquando vsurpatum. Ius autem triūphandi non habebat, nisi is magistratus, cui lege curiata à Populo Rom. imperium permissum erat, cuiusq; vnius auspicijs id bellum gestum fuisset: hi autem erant Rex, Dictatores, Consules, Proconsules, Prætores, & Proprætores postremò Imperatores, & Cæsares. Moris autem erat ab Imperatore si Consul, aut Dictator non esset triumphum ducturo, Consules inuitari ad cœnam, deinde rogari, vt venire supersedeant, ne quis eo die, quo ille triumphauerit, maioris in eodem conuiuio esset imperij. Hæc ex Dionysio libro v. in triumpho

Poplicolæ. Iosepho libro vii. cap. xxiiii. de Bello Iudaico. Valerio Maximo libro ii. cap. iii. de Iure triumphi. Et Ioanne Zonara Historiarum Tomo ii. excerpta collegi. Plutarcho in Vita Pauli Æmilij. Appiano Alexandrino in Lybico. Seruio super Virgilium. De Triumphali pompa sic M. Cic. in L. Pisonem scribit; Disseris de triumpho, quid tandem sit iste currus? quid victi ante currum duces? quid simulachra oppidorum? quid aurum? quid argentum? quid legati in equis & tribuni? quid clamor militum? quid tota illa pompa? quid vehi per vrbem? Seruius quoque libro iiii. Æneidos super illud, Sola fuga nautas comitatur ouantes: Qui triumphat (inquit) albis equis vehitur quattuor, & Senatu præeunte in Capitolio de tauris sacrificat. Porro autem quum animaduerterimus triumphũ omnium honorum apud Romanos maximum fuisse, verosimile est, plerosq; fuisse Imperatores, qui ob leuia prælia triumphos sibi decerni desiderarint, quibus vt occurreretur, lege cautum est, ne quis triũpharet, nisi quinq; millia hostiũ vna acie cęcidisset, non enim numero, sed gloria triumphorum excelsum vrbis futurum decus maiores existimabant. Ceterũ ne tam præclara res cupiditate laureæ obliteraretur, legis alterius adiutorio fulta est, quam L. Marius, & M. Cato Tribuni plebis tulerunt. Pœnã enim Imperatoribus minati sunt, qui aut hostium occisorum in prelio, aut amissorum ciuium falsum numerum in litteris Senatui ausi essent referre.

Iubebatque eos, cum primum ad vrbem accessissent, apud quęstores vrbanos iurare, de vtroque numero verè ab his Senatui esse scriptum, Porro triũphi decernẽdi Senatus munus erat. vt apud omnes veteres auctores cõstat, & pręsertim Pedianum in Corneliana: verum & populus Senatus consultum sciebat. In omnibus verò bellis, victis hostibus ius triumphãdi semper fuit eius, cuius Imperium maius erat, cuiusque auspiciis bellum gestum esset, etsi bello absens fuisset. Nam Prætorem, qui & ipse imperium habebat, auspiciis tamen Consularibus bellum gerẽtem, vicisse inuenimus absente, aut etiam ægro Consule, ius tamen ob eam victoriam triumphandi Consuli potissimum adiudicatum esse: cuius rei exemplum nobis affert Valerius Max. libro III. cap. III. de iure triumphandi de Q. Lutatio Consule, & Q. Valerio Falcone Prætore, qui bello Punico primo, quum circa Siciliam insignem Pœnorum classem deleuisset, consule Lutatio pugnæ tẽpore in lectica claudo iacente, eiusdem tamen rei nomine Lutatio Cõsuli, cuius auspiciis bellum gestum fuisset, trumphum Senatus decreuit. Quem cum Valerius sibi quoque decerni desideraret, negauit id fieri oportere Lutatius, ne in honore triumphi minor potestas maiori æquaretur: atque ita quum Prętor vicisset, triũphauit Consul cuius in eo bello auspicia fuissent. Cæterum, inter varia triumphandi iura erat & altera lex, quæ iubebat, vt tantum pro aucto imperio, nõ pro recuperatis, quæ populi

Romani fuissent, triũphus decerneretur. Quare Q. Fuluio de Capua recepta, L. Opimio de Fregellanis ad deditionem compulsis, P. Scipioni ob recuperatas Hispanias, & M. Marcello ob captas Syracusas ius triumphandi ab amplissimo ordine summa obseruandi eius iuris diligentia negatum est: omnes quidem editis operibus magnifici, sed rei petitæ nequaquam compotes. Marcelli etiam, & Scipionis repulsis alia caussa adiuncta, quòd ad eas res gerendas cum Imperio tantum, sine vllo missi essent magistratu. Aliud quoq; in triumphis ius diu obseruatum est, vt, quamuis quis prçclaras res, maximeq; Reipublicæ vtiles bello ciuili gessisset, Imperator tamen ab exercitu eo nomine appellatus non est, neq; vllæ supplicationes ei à Senatu decretæ sunt, neque aut ouans, aut curru triumphauit, quia vt necessariæ istæ, ita lugubres semper existimatæ victoriæ sunt, vt potè non externo, sed domestico parte cruore. Itaque & Nasica Ti. Gracchum, & Opimius C. Gracchi factionem mœsti trucidarunt. Neq; Q. Catulus de M. Lepido collega cum omnibus copiis seditiosis extincto, aut C. Antonius de L. Catilina cçso, vel L. Sulla, qui plurima bella ciuilia confecit, de C. Mario, L. Cinna. C. Carbone, & L. Norbano, vlla ratione triumphare voluerunt. Sulla quoq; cum consummata, ac constructa potẽtia sua, triumphum duceret, vt Græciæ, & Asiæ multas Vrbes, ita ciuium Romanorum oppidum nullum vexit. Cuius rei etiam lauream Senatus nulli vnquam dedit, nec

quisquam sibi dari desiderauit ciuitatis parte lachrymante. Hunc morem plerosque Romanos Imperatores Augustos obseruasse memoriæ proditum est. Neque enim C. Cęsar Dictator de Gn. Pompeio ex prælio Pharsalico, Octauius, & Antonius de Bruto, & Cassio, Augustus ipse de M. Antonio, Vitellius de Othone, de Vitellio Vespasianus, de Auidio Cassio Marcus, aut denique Seuerus de Pescennio Nigro, vel Clodio Albino Imperatoribus cõtra se creatis triũphare voluerunt. vetus etiam consuetudo erat, vt quum populi Romani ducem res prosperes gessisse Romæ nũtiatum esset, statim ei à Senatu in aliquot dies ad omnia templa publicæ supplicationes fierent, quas C. Cæsari bello Gallico occupato frequenter decretas fuisse in eius Cõmentariis legimus. Atq; hæc ferè sunt, quę de triũpho maiore, siue curuli apud Veteres scriptores extare didicerim.

DE TRIVMPHO NAVALI.

Triumphorum autem (vt dixi) alii terrestres, alij nauales erant, alij Romę, alij in monte Albano acti. Ad triumphos autem terrestres, & Romæ actos, quę supra satis abundè diximus, pertinent. Cuius primus apud Romanos institutor fuit Romulus. Triũphum verò naualem, qui concedebatur Imperatori, qui classem hostium superasset de Pœnis primus apud Rom. egit Anno Vrbis CDXCIIII. Duilius consul. Cuius rei ita meminit Florus ex Liuio in Epitome lib. XVII. C. Duilius Consul aduersus classem Pœnorũ prosperè pugnauit, primusq;

omnium Romanorum ducum naualis victorię duxit triumphum, ob quam caussam ei perpetuus quoque honos habitus est, vt reuerenti à cœna tibicine canente funale pręferretur. Hanc rem ita tradit Polybius. Cn. Cornelius Consul classi præfectus, omnibus nauibus, vbi perfectæ essent, ad fretũ venire iussis, ipse cum XVII. Messanam contendit, inde quum paratis necessarijs rebus quadam oblata spe, aliquanto celerius, quam necesse erat, Liparas cum XVII. nauibus concessit: ibi ab Hannibale Pœnorũ Duce conclusus, & captus est. Hannibal cum classem Romanorum speculãdam iret, atq; improuiso in eam instructam incidisset, magna suarum nauiũ parte amissa, ipse vix viuus fugit. His rebus auditis C. Duilius pedestribus, quibus præerat, copijs tribunis militum traditis, ad classem se contulit, ac Pœnos nauali prælio cõgressus deuicit. Hannibal vix Carthaginem incolumis redijt. Et Florus lib. II. cap. II. Duilius victor ad Liparas mersa, & fugata hostium classe, primum illum maritimum egit triumphum, cuius quod gaudium fuit? Quum Duilius Imperator non contentus vnius diei triumpho, per vitam omnem vbi à cœna rediret, prælucere funalia, & præcinere sibi tibias iussit, quasi quotidie triũpharet. Itaq; apud Ciceronem Cato ita loquitur, C. Duilium M. F. qui Pœnos primus classe deuicerat, redeuntem à cœna senem sæpe vidi puer, delectabatur crebro funali, & tibicine, quę sibi nullo exẽplo priuatus sumpserat: Tantam licentiam dabat gloria. Eadem Eutropius

lib. II. Orosius libro IIII. cap. VII. Valerius Maximus libro III. cap. VI. Plinius libro XXXIIII. cap. V. Cornelius Tacitus lib. II. Auctor de viris illustribus, & Frontinus Stratag. lib. XV. cap. VI. Duilio autem ob naualem hanc victoriam statua cum columna rostrata in Foro Romano decreta fuit, cuius meminit Plini⁹ libro XXXIII. cap. I, & Quintilian⁹ lib. I. cap. de Ortographia. Eius autem basi inscriptio antiqua illa scribẽdi ratione incisa erat, quam superioribus annis in Capitolinis Vrbis ruinis repertam, quãtum licuit ex auctoritate veterum scriptorum ab Antonio Augustino Ilerdensi Episcopo, Carolo Sigonio, & Fuluio Vrsino suppletam, nos hic imprimendam curauimus. Triumphos nauales celeberrimos inter cæteros post C. Duiliũ egerunt Q. Lutatius, qui & ipse Pœnicam, & Gn. Octauius, qui Macedonicam, classes superarũt. Quos in omnibus terrestribus triumphis similes fuisse existimo, nisi quod victoris ducis currum præcederent nauium, & triremium victarum simulachra, item currus rostris nauiũ harpagonibus, remis, & cæteris maritimis instrumentis eo bello captis onusti. In reliquis verò cum triumpho terrestri conueniebat.

DE TRIVMPHIS EXTRA *vrbem, vel præter veterem consuetudinem actis,*

De Triũphis autem in monte Albano actis, & eius instituti caussa, hæc quæ dicam, habeo. Valerius libro III. cap. VI. Papirius Maso, quum benegesta Republica triumphum à Senatu nõ impetrasset, in Albano monte triumphandi, &

ipse initium fecit, & cæteris postea exemplum præbuit; proque laurea corona, quũ alicui spectaculo interesset, myrtea vsus est. In Capitolinis quoq; triũphorum tabulis ita notatum est.

C. PAPIRIVS. C. F. L. N. MASO. COS. AN. DXXII. DE. CORSEIS. PRIMVS. IN. MONTE. ALBANO. III. NONAS. MART.

Et Plinius libro xv. cap. xxix. L. Piso tradit, Papirium Masonem, qui primus in monte Albano triũphauit de Corseis myrto coronatum Ludos Circenses spectare solitum: Auus maternus inferioris Africani fuit. Sext Pompeius: Papirius (inquit) myrtea corona vsus est, quod Corsos in campis myrteis superasset. Exẽplum Papirij secutus est M. Marcellus, qui victis Syracusanis, quum triumphum ei Senatus negasset, & ipse postea in monte Albano triumphauit. Distat verò hic mons ab Vrbe millibus passum XII. M. verò Antonius III. Vir R. P. C. Artabaxe Armeniorum rege proditione potius, & dolo, quam aperta vi superato in Cleopatrę gratiam Alexãdriam catenis aureis vinctum in triumphum duxit, solusq; omnium Romanorum ducum fuit, qui extra Italiam ante Vrbem Constantinopolim conditam triumpharit. quæ res Populum Romanum mœstitia affecisse tradita est, quum optima, & præcipua patriæ suæ ornamenta scorti Cleopatræ gratia Ægyptijs quoque impartiri ab Imp. Romano viderent. Cæterũ Vrbe Constantinopoli à Magno Constantino Imperatore condita, aliquando in ea ab Imperatoribus Romanis triũphatum fuisse

legitur, vt paulò post demonstrabo. Aurum autem, argentum, & æs, & cætera spolia de hostibus capta, atque in triumpho adducta, Senatus, Populiq; Romani erant, eaq; in publicum ærarium reponebantur, extractis tamen prius expensis, quæ in triumphi pompa fiebant. Publicis enim sumptibus triũphari mos erat. Primus autẽ priuatis sumptibus triumphauit Ap. Claudius. Pulcher de Salassis ex alpibus anno Vrbis DCX. Quum enim vel tot millia hostium non occidisset, quot ad iustum triumphum agendum necesse essent, vel propter victę gẽtis inopiam parum auri, vel argẽti, aut æris in ærarium detulisset, ob idque ei à Senatu triumphi impensæ negatæ fuissent, priuatis sumptibus triũphauit, honoris magis, quam diuitiarum habita ratione. Quum autem (vt dixi) de triumpho agendo primo Senatus, deinde Populus decerneret, sæpe vsu venit, vt aliquot Imperatores apud alterutram ciuitatis partem minus gratiosi vel tantum iussu Populi, iniussu verò Senatus, aut ex S.C. sine populi iussu triũpharint. Primus P. Seruilius Priscus Cõsul anno Vrbis CCLVIII. de Volscis sine S.C. triumphauit, vt tradit Dionysius. Primi quoque omnium non solum sine S.C. sed inuitis patribus Populi tantũ iussu triũpharũt Cõsules L. Valerius Potitus de Æqueis, & M. Horatius Barbatus de Sabinis anno Vrbis CCCIIII. Et è conuerso Virgo Vestalis Claudia Fratrem iniussu populi triumphantem ascenso simul curru vsq; in Capitoliũ prosecuta est, ne vetare aut intercedere fas cuiquã, tribunorum

esset. Ita Trãquillus in Tiberio cap.11.sed pauca admodum eiusmodi exempla reperiuntur. Atque hactenus de triumphis maioribus,nunc de Ouatione siue triũpho minori disseramus.

DE OVATIONE.

Ouationem,quã Dionysius lib. v. & Plutarchus in Marcello,minoris triumphi genus esse memoriæ prodiderunt, ab oue dictam putat Plutarchus,quam,qui hoc triumphi genere ornabantur,sacrificabant,quemadmodũ qui maiorem triumphum agebant,taurum in Capitolium venientes immolabant. Plutarchi sententiam sequutus est Seruius Grammaticus in lib. IIII. Æneidos super illud. Sola fuga nautas comitabor ouantes. Vbi ita ait.Qui ouationẽ meretur,vno equo vtitur,& à plebeis, vel equitibus Romanis deducitur in Capitolium, & de ouibus sacrificat,vnde,& ouatio dicta. Qui autem triumphat,albis equis vtitur quattuor, & Senatu præeunte in Capitolio de tauris sacrificat. Sext.autem Pompeius ouantes, inquit, lætantes dicuntur ab eo clamore, quem faciunt redeuntes à pugna victores milites, geminata ò littera; quod idem etiã Dionysio placet, qui ait,quasi verò Romani (euastin) Græcorum vocem,quę clamorem significat,ouationis nomine voluerint interpretari.Erat autẽ ouatio minor (vt dixi) triũphus,qui agebatur,quum belli duces rebus quidem prosperè gestis, non tamẽ ita magnis,vt iusto triumpho dignæ essent. Nam ex S.C. ouantes pedibus primum,deinde non curru, sed vno equo vecti Vrbem ingredi

ſolebant. Differt autem ouatio à triumpho (vt ait Dionyſius lib. v.) quod qui ouans ingreditur, is nec curru vectus, nec ſceptrum in manu tenens, nec trabeam, vel togam pictam, aut aurei claui veſtem, [qui peculiaris Conſulum amictus] indutus pedibus vrbem exercitu præeunte inire. Plutarchus autẽ eundem nec quadrigis inuectum, nec laurea coronatum, nec tubis concinentibus, ſed pedibus, & calceis myrtea redimitum tibiis modulantib⁹, vrbem iniſſe tradit. Myrtea autẽ eos potius eſſe vſos, quam [vt ait Dionyſius] laurea, Plutarcho aſſentior, quod idem etiam traditum ſit à Plinio, Sexto Pompeio, & Gellio. Plinius enim lib. xv. cap. xxix. Triumphauit inquit de Sabinis Poſtumius Tubertus in Conſulatu, qui fuit primus omnium ouãs, quòd ſine cruore rem geſſiſſet, myrto Veneris victricis coronatus inceſſit, hæc poſtea ouantiũ fuit corona, excepto M. Craſſo, qui de fugitiuis, & Spartaco laurea coronatus inceſſit. Et Sext. Pompeius: Oualis corona eſt myrtea, quã habebant, qui ouantes introibant, quum bella non eſsent indicta, aut ſine ſanguine confecta. Idem & Gellius refert. Hoc autem triumphi genus primum anno CCLI. P. Poſtumio Tuberto II. & Agrippa Menenio Coſs. inſtitutũ fuiſſe, ex Licinij annalibus docet Dionyſius lib. v. Cur autem hoc factum fuerit, non eandem cauſſam Dionyſius, & Plinius afferũt. Hic enim, quia Poſtumius leuiter, & ſine cruore rem geſſerat; ille ex prœlio antè infeliciſſimè facto, in quo plurimis ex ſuis amiſſis, parũ

abfuit quin ipſe cum cæteris in fuga caperetur. Pedibus autē, an equo vecti ouantes ingrederentur, magna quæſtio eſſe videtur, de qua ſic etiam ſcribit Gellius, lib. v. cap. vi. Prætereundū non eſt, quod ad ouationem attinet, ſuper quo diſſentire veteres auctores ſcio, partim enim ſcripſerunt, qui ouaret introire ſolitum equo vehente. Et Sabinus Maſſurius pedibus ingredi ouātes dicit, ſequentibus eos nō militibus, ſed vniuerſo Senatu. Ita etiam Dionyſius pedibus ingreſſos, Liuius, & Dio, equo vectos intelligunt. Etenim ouantem ingredi, equo vehi Dio appellat, quum de Cæſare Dictatore, Antonio, Auguſto, Druſo, & Nerone loquitur. Dionyſius verò, pedeſtrem triūphum ouationem vocat, dum de A. Manlio anno ccxxc. Ouante diſſerit. Quam ego cōtrouerſiam ſic dirimi poſſe exiſtimo, initio quidē ouantes pedibus, poſtea verò equo vectos Vrbem ingredi conſueuiſſe. Ouādi autem, & non triūphandi has cauſas lib. v. cap. vi. affert Gellius. Quum aut bella non ritè indicta, neq; cum iuſto hoſte geſta ſunt, aut quum hoſtium nomē humile, aut nō idoneum eſt, vt ſeruorum, piratarumq;, aut deditione repente facta (ſine puluere vt dici ſolet) incruentaq; victoria obuenit. Cui facilitati aptam eſſe Veneris frondem crediderunt, quòd non Martius, ſed quaſi Venereus triūphus quidā foret. Hanc myrteam coronam M. Craſſus bello fugitiuorum confecto, quum ouans rediret, inſolenter aſpernatus eſt, Senatusq; Conſultum faciēdum per gratiam curauit, vt lauro, non myr-

to coronaretur. Adijcit Plutarchus, cum verbis, & comitate res cum hostibus trãsacta, & bene gesta esset, tum vt ouantes inirẽt, fuisse permissum. His adde, aut ob inducias factas, aut quum in aliena prouincia, aut alienis auspicijs, aut quum sine magistratu res gesta esset, vt de A. Manlio apud Dionysium anno ccxxc. de C. Nerone apud Liuium; de Valerio Falcone, apud Verrium Flaccum; & de M. Marcello apud Valerium & Liuium, factũ refertur. Illud etiã animaduersione dignũ est, quod Massurius Sabinus apud Plinium lib. xv. cap. xxix. scriptum reliquit, eos, qui curru triumphabant, aliquando myrtea corona vsos fuisse. M. etiam Valerius Volusus vir triumphalis duabus coronis vtebatur laurea, & myrtea. Hæc autem sunt quæ de ouatione hinc inde collecta in vnum cõgregaui, cuius vsus potissimum Romæ vsq; ad Neronis Imp. tempora mansit. Haud enim facile si ab vno, aut altero recesseris, vllum post Neronem inuenies, qui vrbem ouans inierit.

ITEM DE TRIVMPHO.

Triumphi autẽ maioris vsum vsq; ad Iustiniani tempora permansisse satis liquet. Nouissimus enim omniũ, quod sciam, Iustiniani Imp. auctoritate triũphauit Fl. Belisarius V.C. Africa recepta, de Vandilis, & eorum Rege Gilimere, more veteri, curru quadriiugo in Vrbem Constantinopolim vectus. Post quem neminẽ amplius de more prisco triũphasse inueni, quum post ea tempora Imperium Romanum non solum vllum incrementum habuerit, sed in præ-

ceps pronum ab Arabibus, & Sarracenis, Hunnis, Bulgaris, & Longobardis postremò laceratum sit, & euersum. Trecentos porro, & circiter quinquaginta triumphos & ouationes à Romuli temporibus vsq; ad Iustiniani Augusti tempora actos fuisse, varia, longa, & difficili obseruatione inueni. Quum enim cccxx. actos fuisse triũphos à Romulo vsq; ad Vespasianũ referat Orosius, ego circiter xxx. alios triũphos à Vespasiani Imperio subsequentibus Imperatoribus vsq; ad Belisariũ deprehẽdi ferè omnes à Romanis principibus gestos. Quidam referunt Heracliũ Imperatorem post deuictos, & ad internicionem ferè cęsos Persas, ipsorũq; rege Chosdroe occiso, quũ ingrederetur Hierosolymam sanctissimæ crucis parte recuperata, triumphasse; quod mihi magis triũphi vmbra videtur, quam iustus Triũphus. Nam nec curru vectus, nec cum insignibus triũphalibus processit, sed tantum victoria potitus, antiqui triũphi vmbram quãdam ostẽdit. Cęterũ de cccxx. triumphis à Romuli tẽpore ad Vespasiani Augusti Imperiũ actis, his verbis Orosius lib. VII. mentionem facit. Vbi autẽ Vespasianus & Titus Imp. magnificum agentes de Iudæis triumphum, Vrbem ingressi sunt, pulchrum, & ignotum antè cũctis mortalibus inter cccxx. triumphos, qui à condita Vrbe, vsq; ad id tẽpus acti erant, hoc spectaculũ fuit, patrem, & filium vno triumphali curru vectos, gloriosissimã de his qui patrem, & filium offenderãt, victoriam reportasse. Triumphi verò honor Romæ vsq; ad

Augusti Imperiũ frequentissimus fuit,sub quo esset etiã multi sunt duces adepti. Nã plus quã xxx. ducibus nisi in verbo error sit, (vt inquit Tranquillus) iustos triũphos decernẽdos curauit. Post augusti tẽpora Romanis iam toto ferè terrarum orbe victoribus,raro admodum Romę triũphatum est. Quum enim terra, mariq; pace parta vndique iam bella cessassent,& omnes ferè orbis terrarum nationes,& gentes, vel Imperio Romano parerent,vel fœdere cõiunctæ essent,paucę admodũ triũphorum materię reliquæ fuerũt,si quidem,intra D C. annorum interuallũ,quod inter Augustũ,& Iustinianum fuit, vix quinquaginta triũphi acti sunt, quum præcedentibus temporibus intra annos paulo plus DCC. trecentos ferè triũphos duces populi Romani adeptos fuisse cõstet. Quod si aliqua bella oriri contigisset,vt Parthica, Germanica,& Persica (hę.n. præcipuè gẽtes Romano Imperio infestiores erãt) ea ab Imperatoribus administrabãtur,qui aliquãdo duo,& tres,pari præditi potestate erãt,eorũq; auspiciis à priuatis ducibus , vel eorũdem legatis gerebantur: quare soli Imperatores de victis gentibus triũphabant; Quod si aliquando vsu venisset Romanos Principes pluribus,difficillimisq; bellis insurgẽtibus,priuatos duces ad ea suis auspiciis gerenda mittere,eis post adeptam victoriã non amplius triũphum debitum cõcedebant, quorum pompam sibi ipsis retinere cœperunt, sed triũphi loco, quem in Republica libera omnino meruissent, triũphalibus ornamentis, nouo

&c. tenuiore honoris genere ab Augusto excogitato eos honorabant. Porrò autem sub Augusto Cæsare triũphalium ornamentorũ vsus pro triumpho hac ratione primum, vt lib. LV. tradit Dio, inuentus est.

DE TRIVMPHALIBVS ORNAMENTIS.

Anno Vrbis conditæ DCCXL. Cn. Lentulo, & M. Crasso Consulibus, Bosphoranos, qui Asandro mortuo, à Scribonio quodam sollicitati fuerant, subactos ab Agrippa tradit Dio. Eidemq; propterea supplicationes Romę esse, atq; triũphum decretum; quem tamen ab ipso non esse actũ, quia de rebus gestis nihil ad Senatum scripserat. Ex quo tempore (inquit) reliqui exemplũ eius quasi legem quandã secuti, nec publicè litteras miserunt, neque triũphum obtinuerunt: ac propterea nemini alij pari dignitate triũphus in posterum, sed triumphalia tantũ ornamenta decreta sunt; ita Dio. Agrippã autem honorũ nimia satietate affectum, triumphum recusasse crediderim, cuius postea exẽplum quum alij secuti essent, rem casu ortam, Imperatores sequentes pro lege vsurparunt, triumphíque decus, quod omnium maximum erat, sibi ipsis retinuerũt. Quum. n. Reipublicæ principes, & domini essent, tanto honore solos se dignos existimabant, ídque fortassis priscorũ regũ Romanorũ more, sub quibus neminem præter Reges triumphasse animaduertimus; vt n. Imperio, & dignitate cæteros Senatores anteibant, ita quoq; triũphandi iure, honore omniũ maximo illis interdicto, præstare inter alios

voluerunt. Duces quoq;, qui Cæsarũ tempore fuerunt, inuidiam maximi honoris vitaturi, rebus egregiè gestis, triumphi mentione omissa, triumphalibus ornamentis contenti erant. Hęc autem fuerunt Supplicationes decretę, Appellatio Imperatoris, Laurea corona, Pretexta siue trabea triũphalis, Sceptrum, statua, sacrificia, & cætera triũphãtium insignia, curru tamen intra Vrbem non vehebantur, neq; consuetam põpam agebãt. Qui honor vsq; ad Cõstãtini Imp. tẽpora permansit. Post quæ cum triũpho paulatim obliterari cæpit. Cæterum ego, quemadmodum de triũphis feci, ita & in his, qui ornamentis triumphalibus ornati essent, digerendis multũ laboraui. Quos tamen non nisi vsq; ad Domitiani Imperatoris tẽpora inuenire potui. Reliqui enim deinceps obscuri sunt, & incogniti; & librorũ auxilio destitutus, qui fuerint ne suspicari quidẽ potuerim. Hæc autem sunt quæ de ornamẽtis triumphalibus, eorũ caussis, & initijs inuenire potuerim.

DE SPOLIIS OPIMIS, QVÆ A *triumphantibus relata, & suspensa, sunt.*

Finitimarum Vrbi gentium animis ob raptarum virginũ iniuriam irritatis, Ceninenses primi non expectato cæterorum populorum subsidio, cum eorũ rege Acrone in agrum Romanum impetum fecere. Quibus effusè vastãtibus obuius factus cum exercitu Romulus leui certamine eorum exercitũ fudit, fugauitq;, fusum persecutus Regẽ eorũ Acronem in prelio obtruncatũ spoliauit. Duce hostiũ occiso, Vrbem

primo impetu cœpit, inde exercitu victore reducto in Vrbem ea ratione, de qua supradixi. reuersus primus Romæ Liberi patris exemplo victore reducto exercitu triumphum, seu potius triumphi vmbram Romanis ostēdit. Hicq; primus Romæ triũphus actus est. Qui cum triumphans in Vrbem reuerteretur, spolia occisi hostium ducis Acronis suspensa, fabricato ad id apto ferculo gerens, in Capitoliũ ascendit, ibiq; ea quum ad quercum pastoribus sacram deposuisset, simul cum dono designauit tēplo Iouis fines, cognomēq; addidit Deo: Iupiter Feretri, inquit, hæc tibi victor Romulus Rex regia arma fero, templũq; in regionibus, quas modo animo metatus sum, dedico, sedē opimis spolijs, quæ regibus, ducibusq; hostium cæsis me auctore sequentes posteri ferēt. Hæc autem Tēpli est origo, quod primum omnium Romæ sacratum est. Ita deinde Dijs visum est, nec irritam conditoris templi vocem esse, qua laturos eò spolia posteros nũcupauit, nec multitudine cōpertum eius doni vulgari laude, bina postea intra tot annos, tot bella, opima parta sunt spolia, adeo rara eius fortuna decoris fuit. Ita lib. I. Liuius. Eadem referunt Dionysius lib. II. Mesala lib. I. Valerius Max. lib. III. cap. II. Plutarchus in Romulo. L. Florus lib. I. Auctor libri de viris illustribus. Eusebius in Chronico, & Orosius. Cæterũ de spolijs opimis à Romulo. Acrone Ceninensiũ Rege occiso relatis, ideo hoc loco scripsi, quòd in Capitolinis triumphis animaduerterim tertiorũ spoliorũ, quæ M. Marcellus

anno DXXX. retulit, mētionem fieri, de quibus hęc tradita fuisse à veteribus scriptum inueni. Spolia opima, id est ampla, & magnifica ea erāt, quæ dux Populi Romani hostiū duci detraxit, quorū auspicijs bellū vtrinq; gereretur. Dicta vt Varro lib. III. de lingua Latina tradit, ab ope, vel vt Plutarch⁹ in Romulo scriptū reliquit, ab opere rei gestę, quū sit opus egregiū, & clarissimum ducē belli parem sibi ductorem singulari certamine superare. Varronis sententiam Sex. Pompeius secutus videtur, qui ita scribit: Opima spolia dicūtur, originem quidē trahētia ab Ope Saturni vxore, quòd ipse Saturnus agrorum cultor habetur, nominatus à satu, tenésq; falcem effingitur, quæ est insigne agricolæ. Itaq; illa quoq; cognominatur Consiua, & esse existimatur terra, ideóq; in regia colitur à Populo Romano, quia omnes opes humano generi natura tribuat, ergo, & opulenti dicuntur terrestribus reb⁹ copiosi, & hostiæ opimæ, pręcipuæ pingues, & opima magnifica, & ampla. Vnde spolia quoq;, quæ dux Populi Romani Duci hostiū detraxit, opima dicūtur. Quorum tāta raritas est, vt intra annos paulo min⁹ DXXX. tantū trina cōtigerit nomini Romano. Vna, quę dux Romulus de Acrone. Altera, quæ Cossus Cornelius de Tolumnio, Tertia, quæ M. Marcellus de Virdumaro fixerunt. M. Varro ait opima spolia esse etiam, si manipularis miles detraxerit, dūmodo duci hostium detraxerit. Quòd autem omnia solita non sint ad ędem Iouis Feretrij poni, testimonio esse libros Pontificum, in qui-

in quibus pro primis ſpolijs boue, pro ſecũdis ſuouetaurilibus, pro tertijs agno publico fieri debere. Eſse etiam Pompilij Regis legem opimorum ſpoliorum talem. Cuius auſpicio claſſe procincta opima ſpolia capiũtur, Ioui feretrio darier oporteat, & bouẽ cædito, qui cepit æris cc. Secunda ſpolia in Martis aram in cãpo, ſuouetaurilia vera voluerit cædito. Tertia ſpolia Iano Quirino agnum marem cædito C. qui ceperit ex ære dato. Cui9 auſpiciis capta diis piaculum dato. Ita Sex. Pompeius. Quod verò apud Sextum Varro ſcribit, ea opima ſpolia etiã eſſe, quæ manipularis miles detraxit, dũmodo hoſtium duci detraxerit, id nequaquam obſeruatũ fuiſſe videtur. Nam P. Scipio Æmilianus in Hiſpania, & M. Licinius Craſſus ſub Auguſto in Thracia duces hoſtiũ interfecerũt, quod quia alienis auſpiciis militabant, ſpolia opima non retulerunt. Seruius poſtremò exponẽs illũ Virgilij verſum. Tertiaq; arma patri ſuſpendet capta Quirino. Prima Ioui. Secũda Marti. Tertia Quirino dicata fuiſſe ex lege Numæ Põpilij ſcribit. Idem in Marcello docet Plutarchus.

FINIS.